Dienoraštis

II Z. Ivinskio

1928 m. gegužės 29 d.

Pirkta 1928-V-29.
šv. Kaz. Knyg. (Kaune, L. A., Pr.)
Kaina 3 Lt. 50 cent.

Dienoraštis

II tomas.

Nuo 1928 m. gegužės mėn. 29 d.
Iki 19... m. ...... mėn. ... d.

P.S. Nuo 1935.VI.8 – vedamas sistem. dieno-raštis (bet ne kasdien).

Valdyboje L.K.M. Akademijos
nuo 1935.XII.15 – archivaras

archivaras sekretorius

1939 →

nuo 1937.V.9 – sekretor.

6— 1

Dienoraštis
II

Atskiri nuotykiai ir įspūdžiai iš mano gyvenimo.

L. Siurkio.

1928 m. gegužės 29 d.

X. 1928 m. Pavasario semestras (tąsa).

Gegužės 28 d. (tąsa). Šiejų gimnazijoje yra nužudytas Kun. Bakšys, gimnazijos direktorius. Spėjama, kad jo nužudymas yra bičiuolių lenkų intryga.

Buvome nuvažiavę ant Merkio tilto, 3 klm. atstumo nuo Merkinės. Vietos labai gražios. Tiesiog ~~žavi~~ žavi... Toliau buvome nuvažiavę į Perloją prie Merkio upės. Čia yra demarklinija. Perloja menkas miestelis. Tiktai sodžiaus, drūkiško sodžiaus pėdsakų čia daug yra. Mudu su Kun. Liškiu nuėjome į Klebonija, pas Klebona. Jis man davė du lenkų laikraščius, iš Varšuvos leidžiamus (slaptai). Paskui nuėjome ant Merkio tilto (jau kito), kur yra demarklinija. Ten stovėjo prie tilto galo mūsų sargybinis. Paskui atėjo pats pasienio sargybos viršininkas. Priėjome prie štulpo, kuris ant vidurio tilto pastatytas su lenkų parašu ir herbu („Rzeczpospolita Polska"). Ūžėjo iš antroje tilto pusėje esančios budelės ir sargybinistas lenkas kareivis, kaip paskui sužinojau pogranicznik. Keistas, labai keistas vaizdas! Norėjau ilgai pasilikti ir žiūrėti, bet kiti tik neleido, nes skubino namon.

. . . .

(Nebaigta).

Birželio 22d. Ilgoką laiką nerašiau dienoraščio. Daug kartų nuo gegužės 28d. (grįžimo iš Merk.) buvau nuėjęs pas Moniką. Tą pačią sekminių dieną (28-V), kai grįžau, popiet buvau nuėjęs, bet jos neradau. Bene porą kartų ėjau. Paskui mažiuko laikotarpyje į vienuolyną ėjau bene porą kartų. Mat buvo reikalų su p. K. Jotkaityte. Birželio 3d., tiktai atrimenu vienuolyne pas jos buvau. Abudu kalbėjomės maloniai nuo 8-1val. vakaro. Po kelionės, bet ilgai, tik nemandagu. Apie 1val. vakaro susėdova ant vienos kėdės, žiūrėjova į veidrodį, suglaudėva veidelius. Ji man pasakojo pasaką apie gyvenusią gražiuolę ramuolę neva vienuolę iš keleivių, į kurios namus atėjusį... Buvau neseniai išlaikęs senovės istorijos svarbiausiąją dalį — Romos istoriją, dabar ruošiausi laikyti iš priešistorijos — 4-rių semestrinių valandų. Antradienio vakarą (5-VI) (8 val. v.) išlaikiau ją, ir nunešiau p. O. Rymaičio gražiuką knygą. Ji ten pat gyvena. Jos nebuvo. Man pakvietė Monikutę. Vėl daug pat, pėda į pėdą, praleidome vakarą. 10 d. birželio buvo gegužinė at-kų (stud., sendraugių ir moksleivių). Šeštadienio vakarą Vyt. Žymanto parapijietei nunešiau jai bilietą (3 Lt.) garlaivio kelionei. Kalbėjomės dabar tik 1 valandą. Užtat sekmadienį Gegužinėje (VI-10) man

buvau gera su ja. Nuvažiavus į Kačerginę, tuojau Kraznickų kompanija su p. K. Jonbaitytė mane ir keletą pavaišino. Bevalgydami nusifotografavome. Paskui apie 1 val. p.p. išėjome kompanijėle pasivaikščioti. Bevaikščiojant po Kačerginės kalnus kiti visi išsiblaškė, mudu vienu du likova su M. Ilgai sėdėjova ant kranto. Ji labai daug ko gražiai romantiškai pasakojo. Atsigėrėva čia pat pakelėje pieno, kurį nešiosi mano seminaristai-draukantiečiai (už 50 cent.) Paskui per kalnus šen ir ten vaikščiodami nuėjova ant skardžių netoli upelio, čia ilgai sėdėjova valbėjoosies, paskui nuėjova į vieną dvarelį numtam pieno gerti. Maloniai čia pavišėjo už 2½ lt. Grįžova į gegužinę tik 6 val. v. Aš neleis kartus šokau, su ja berods du - ar tris. Parvažiuojant namon pakelėje dar už 1½ lt. „išfundijau" jai ir jos draugėms limonado.*. Po gegužinės visą savaitę jos nemačiau. Buvau nuėjęs birželio 1 d. (sekmad.) su saldainių dėžute, nes ir gegužinėje). Ėjova nuo 6½ – 10½ val. v. pasivaikščioti iki Slabados į fortus. Grįžau namon 11 val. Turėjau palydėti Tarvydą Jurgą, kuris pas mane buvo prieš porą dienų nakvojęs, bet jo neradau.

Kaip ji man tai viską aiškintis? Prilaukumo ji man rodo didžiausio „Mano galioje - mano valioje..." (iš mokykos). Bet juk man aišku, kaip ir seniau, kad aš esmi pirmųjų. Žodžiai, kuriuos jai parašiau balandžio 30 d. dar nenuėjo reikšmės. Gresti viskas baigsis... (Kuri dalykas

Rytoj mano vardadienis. Ji berods apie tai ži-no, nors mano vardo dieną beveik niekam nebūno. Turėtų ji aiškiai pasveikinti. Šiandien aš kodel sutvarkiau kambarį, pati kavos pirtyje, baudą numirkurtas. Visą dieną paleidau velniui, nes turėdavo du ligonius (St. Raudžiną ir Dr. J. Leimoną) Hauptyti. Bet ne posėdį vieną dieną ir pailsėti, nes rytmetį išlaikiau ped. istorijos egzaminus. Dabar nusiraminti per viduramžių laikyti.

Na ji pažiūrėsime, kaip bus rytoj?...

11 val. 15 m. nakties Kaunas.

24 birželio. Vakar gavau iš M. pasveikinimą aut vizitinis ir dovanėlę (širdelę, kuri pilna pridėta jazmino ir rūtų ir joje sidabrinė grandinėlė su agnasėliu: Be to dar Korklė „ Šiandien, visada aš norėčiau būti su tavim!" Net grandine pasidarė, tokia dovaną gavus.

Aš jai net buvau praeitą kartą užsiminęs, kad nekuriu agnaosčio... Buvau nusipirkęs saldainių, kambarį susitvarkęs, maniau, kad ji ateis, bet jau buvo aišku, kad ji nepasirodys.

Šiandien 4½ val., keletą minučių vėluodamas, pas P. Kareną, nuėjau aš pas ją. Nusinešiau vakar pirktuosius saldainius (už 4 Lt. 75 cnt.) Kviečiau pasivaikščioti. Išėjome į Liubermacherį. Ten ant drėgnų suolų, žiūrėdami į miestą, sėdėjome. Ypač paskutinėje vietoje, netoli technikos instituto, ant kranto labai ilgai sėdėjova. Aš beveik visą laiką sėdėjau savo „Angelo Sargo" prieglobstyje. Taip pat meiliai ir gražiai. „Aš noriu pabučiuoti ~~[illegible]~~!" ji sakė kartą. „Labai gerai". „Į Kaktą". ~~Į taktą ar į skruostą galima pabučiuoti~~ „Puiku." Ir pabučiavo į kaktą. Paskui ne kartą glaudė savo galvelę prie manosios, mane šildė, kai šaltis vakarop prisiartino.

Grįžome 10½ val. į miestą. 11 val. buvome jau benediktinių viene. Čia dar sėdėjau jos prieglobstyje. Pasakojau, kad aš „Angelu Sargu" labai patenkintas. Tačiau, ji veikia ir mano Monikutę, nes paskutinį kartą besimatant prieš vasarą. „Ji turi irgi širdį" ji atsakė. Buvo ištisą valandą dar jos globoje, ant jos krūtinei galvą padėjęs sėdėjau. Atsisveikinimas buvo paprastas.

[Žiūr. 173-174 lp. = čia būčiau įrašytas ~~7~~ pas 7]

Čia sėdėdamas buvau paprašęs, ~~kad~~ ji mane pabučiuotų, bet ji to, rodos, nepadarė. Prisilietė tik lūpomis ir skruostais. Atsisveikinau šitaip: padavėme vienas kitam ranką, kele-tą žodžių ir nubėgau. Gero. Dabar jau buvom nebetušu. Dėl to jame nieko malonaus nebėra.

Tik ~~mano~~ einant man pasidarė jos ilgu. Jai buvo sunku atsiskiriant, kad mūsų reikia skirtis, ji net ypač tai eiles padeklamavo. „Aš kurio laikoti savo kelionę, pradžioje radau gerą „Angelą Sargą", kuris mane globojo, dabar jo išleistas į gyvenimą einu. Negreit arba ir visai nebeteks man taip sėdėti..." Ir dar kele-tas išsitarimų sakinių, nurodančių jos, kaip „Angelo Sargo" jausmus ir man atsidavimą buvo mano prieš pa-baigą žodžiai.

1930 m. Kaunas.

Liepos 5 d. (ketvirtadienį). Kokia gi dabar istorija? Tokia pat, kaip pirma! 29 birželio per šv. Petrą ir Povilą buvo moterų kongresas. Aš 6 val. v. nuėjau į moterų kon-greso dainų dienos estradoje. Po Kongreso ėjau vienas 7 val. v. namon. Sutikau Makrickę. Greit eidami sutikova paulėje MK ir KJ. Nuvedėva į Laisvei 3 pieno viriukus sriebti. Po to nuėjova, aš su MK, jis su KJ, į kavos Turėję - muzikos pasiklausyti.

Kiek daug vaikščiota mudviejų [5]
Ji visą per visą 20 savo amžiaus metų

Mudu su M. atsiskyrę vagzale tiek vaikščiojau apie 11 val. į bendrabutį ne-
mą ir atsiskyrėva tik 1 val. Aš jai einant dar kurį laiką sodelyje
esant pasakoti, kad šią vakarą (24-VI) grįždamas jaučiau di-
delį ilgumą ir lovon atgulęs beveik pravirkau (tikrai taip
buvo), nors ne pats nežinau kodėl... Ant rytojaus galvoje
pabudęs jutau kokį tai košmarą. Šį pietų tik recenziją
„Židinin" parašiau ir nuėjau pas Kuraičio. Einant
į dauntę iš akių ašaros norėjo veržtis, bet juk aš pa-
galiau vyras, ir susilaikiau. Tai jai papasakojau. Papa-
sakojau, kodėl aš antradienį (VI-26) nuėjęs pas p. A.
Dragūnaitę ir M. radęs, vakare besiruošiančią prie liet.
istorijos egzamino, nenorėjau jai liet. istorijos pamo-
kyti, nors vis gi beveik 2 val. pamokiau.

Ant suolelio meiliai pasėdėjova. Ji mano prieglobstyje
Ji „Miegančioji Karalaitė" „užmigo", aš ją „pabudi-
nau." Visaip gražiai pasėdėję apie 2 val. atsiskyrėva 1 val.
Tuomi jau buvau namie. Rytoj vakarą 6 val. ji žadėjo
ateiti pas mane. Atėjo tik apie 7 val. su Jonkaityte.
Buvome pas manęs apie 2 val. Aš jas pavaišinau.
Su M. lošiau šachmais. Paskui gėdijau, Jonk. atsiragė
svarbiais reikalais miestan, mudu vienu du nuėjova
pas Kan. Mur., iš čia miesto gatvėmis pavaikščiojo

pavemuosiais nuėjova ant „cimbruvos". Buvau nusipirkus kioske šokolado ir apelsinų. Valgėva-gėrėva į [illegible] kiemą. Susėdova ant suoliuko. Aš [illegible] į dantis mažą šokolado plytelę ir liepiau ją atsikąsti. Taip darėm net ant „cimbruvos" suoliuko. Ji iš pradžių nenorėjo, pagaliau uoliai kartu kando, bet vis man laimėdama, savo lūpomis paliesdama [illegible]. Jau dabar per pasivaikščiojimą, ji buvo pareiškusi, kad kito „globojamojo" ji [Karžm(?)] gyvenime nebeturėsianti. „Jonukai", ar tu manai, kad aš dar abejoju?" Ji pasakė, [illegible] paskui [illegible] tam žiedą dar užvertą. „Tik Tave galiu aš dabar širdyje turėti" [Ar vertas aš to!], „Tau savo širdį atidaviau". Pasakojo apie savo sapnus, kuriuose aš dažnai jai pasirodąs.

Aš pagaliau paklausiau, ką ji iš manęs norėtų. „Aš nieko nenoriu ir nieko nereikia!" [illegible] buvo jos atsakymas. Tarp kitko ji pasakė, kad sveikas protas sakąs, jog mūsų ryšiai negali būti realizuoti. Gan miglotai, bet ji iš esmės tokią mintį. Apie kitus dalykus mažai kalbėjova. Svarstėjova, kaip papraščiau paskutiniu laiku, arba aš, arba ji mano prieglobstyje. Kurį laiką aš dėjau jos skruostą [illegible] prisilietęs, kad

lūpos visai stipriai veidelius lietė. Pagaliau sutarėva 10 val. pirmadienį aplankyti motinų parodą. Jei kur atvažiuos mamytė, tai žadėjau į paskirtą vietą (Muz. sodelį) atsivesti ir savo sesutę. Atsiskyrėva tik 10 min. prieš pirmą.

XI 1928 m. vasaros atostogos

žiūr. 25 bloknoto puslapiai.

Gal gerai? Juk sąžinei ramu.

1928 m. rugp. 12 d.

Perskaityta abu tomai 2½ val. nakt.

1 Liepos 11 d. 6

Per šv. Petrą ir Povilą (birželio 29 d.) buvau išėjęs su M.K. pasivaikščioti. 30 d. birželio ji buvo atėjusi su K. Jonaitytė prie manęs. Aš jiedvi lydėjau. Paskui vadu dar su M. vaikščiojova iki 10 val. vak. Šeš-
Parodon sekmadienį atvažiavo mano ~~mama~~ mama ir sesuo Bronelė.

Aš sekmadienį (1 liepos) ją vedžiojau po miestą, buvova parodoje žemės ūkio ir t.t. Pirmadienį nuvažiavęs į Jančius pas p. Aušbikavičius majoro, kur ji su mama buvo apsistojusi, ją paėmiau ir nuvedžiau prie Karo muziejaus, kur manęs laukė MK. Mes kartu aplankėme keturias parodas (tris dailininkų ir vieną — moterų pritaikomojo meno).

Per savaitę iki šeštadienio ruošiaus viduramžių istoriją. Šeštadienį po pietų 2 val. ją laikiau išlaikiau labai gerai (5). Vakare išvažiavau namon. Naktį Šiaulių stotyje, belaukiant Telšių traukinio, vagone sėdėdamas perskaičiau MK. laišką, kurį ji pirmadienį (2 liepos) atsisveikinant buvo pažadėjusi pirmoji rašyti.

Dabar esu namie.

Šiandien liepos 11 d. buvau nuvažiavęs pas dėdės Jono Brežiurkio. Jis man papasakojo apie du piliakalnius Bebrungėnų kaime: Milžkapį ir Žaltakalnį. Gavau pajusti, kad Bebrungėnai yra istoriška vieta. Čia yra kaimo dalis Kuršas. Čia yra Šatrijos kalnas, čia yra ant vieno kalno Pranijos duobė, kokia 10 metrų gilumo. Pasakoja, kad kokia tai moteriškė, kuri ant to kalno gyvenusi, kepusi Velykų rytą pyragus ir žemė ją namą prarijusi. Nuo dėdės nuvažiavau pas Serapinus. Čia ant vieno radau paveiksle-

„Abgiminas Dvasiszkas" Nuo mary pa-
wietres ir kitu užsirožijenežiu ligu kaip
žmonėms tejpo ir galvijams laimingas.
(Pri Lūdviko Serapino, Bebrungėnų kaime,
Plateliuose). Ant viršaus už paveikslo užkabintos
apspaudintos litanijos ir maldos.
Serapino pačio nebuvo namie. Serapinienė
mane gerai pavaišino medumi (mat aš me-
dų labai mėgstu). Pabuvęs valandėlę pas juos iš-
važiavau namon.
Iki savaitės galo beveik nieko nedirbau. Penk-
tadienį (liepos 13) buvau žvejoti karosų. Pirma-
dienį (liepos 9) taip pat buvau buvęs.
Šeštadienio vakarą vėl nutariau pas dėdę
Joną nuvažiuoti. Jis man žadėjo parodyti dar išti-
riškąsias vietas.

Liepos 14-15 d. Šeštadienio vakarą išvažiavau pas
dėdę Joną Brazauskio. Nuvažiavęs radau tik vieną Bal.
Brazauskienę trobojė. Jonas, dėdė, ekėjo. Mudu nuėjova
per mišką, Bebrungio upę į Bebrungėnų kaimo ga-
lą. Čia gerokai pakilusi vieta, nelabai toli nuo
upės, vadinama Milžkapiu. Dėdė pasakojo
kad čia žmonės (Petrauskiai, Jurkai) daug radę
įvairių senienų, kaip paaiškėjo bronzinių dalykų.
Jau prieš karą radėjai duodavę kalviui (Pet-
rauskiui ?) tuos žalvarinius dalykus nulieti
į ką nors kita. Žiūrėjome ant Milžkapio pasi-
likusią pačią vietą. Žinoma, iš pačios vietos topo-
grafijos sunku būtų ką nors spręsti.

3 Nuėjova pas artimiausio to Milžkapio savininko Jurkaus Kazimiero. Jis sakėsi dar turįs tokių žalvarinių dalykų, bet jie kur tai dabar užsimetę. Žadėjo paieškoti ir palaikyti. Pasakojo jis, kad jie radę čia žemę beardami anglių (apdegusių), puskių kokių tai kitų degėsių ir tuos išmėtytus dalykus. Radę ne mažai tokių apyrankių, kokių man dėdė Jonas dovanojo ir tokių lyg krypšelių net ištisom grandinėm, kokių taip pat jis man dovanojo. Radę jie taip pat mažus žalvarinius račiukus (tik be vieno tekiniuko), radę taip pat peilių ir kitų dalykų. Daugumas tokių išmėtytų dalykų žemę beariant buvęs didelis. Antrą pusę to Milžkapio valdo jo kaimynas, kuris rasdavęs pas kokių jau 20 metų tokių dalykų, juos duodavęs kalviui.

Tie daiktai randami žemę beariant. Ta vieta jau dirbama. Lyg koki terasa ant netolimo kranto, ta vieta gana sausa ir pakili, tinka žemės darbui.

Jurkus dar pasakojo, kad tojo vietoje (Milžkapyje) rasta net akmenų krūva. Akmenis didelius, man vos paceliami (jis rodė panašius kuriuos pas namus). Jie taisyklingai sudėstyti.

Mano nuomone tame Milžkapyje buvo laidojama žmonės.

Pas kitų žmonių, kurie turi žinių apie Milžkapį, jų ir juos suvisti ir ųa radę radinių, neėjova. Mat jau vėlus laikas — 9 val. vakaro. Jau sutemusi! Pagaliau dėdė Jonas teisingai pastebėjo, kad tie žmonės labai su nepasitikėjimu žiūri į tokius ateivius

4 kurį nors išsikirauti. Ji daug ko kartais užslepia, neparodo. Žiūri, kad iš tokių radinių galima daug pasipelnyti, juos pigiai neparduoti.

Eitame atgal po Milikapį praėjome prie Žaltakalnį (vieną dar Žaltakalnį aš žinau Pakerių, rodos, kaime, važiuojant į Plateliuos). Per Žaltakalnis (gal būti senovėje garbinami žalčiai) siaup ąpa medžiais apsėles. Radinių jame nerandama. Per jį Pro jį praėję, trankeiva, vingį darę, link Gadeikio Prano, tame paačiame Bebrungėnų kaime. Jis parodė keliolika radinių. Tuos radinius užtinkas jis savo sėmėje, dirvoje (papraatyje) netoli sodybos. Ir jis pats priėjęs prie išvados, kad čia nenumirėlių būta laidojamų. Randama anglių - kokių degėsių atskirais sluoksniais. Jo motinėlė, kuri akilai visą laiką seke mus ir prisistojusi stovėjo (mat jai rūpėjo, kad sūnus lengvai tų dalykų neišleistų iš savo rankų) sakė, kad užtikęs tokį degėsių sluoksnį, tuoj žiūrėk rasi ir kokį nors daiktą. Pas jį buvo vienas geležinis peilis (su vieta kotui sėlėti). Tas peilis labai aprudijęs. Toliau buvo atskiros, žemėmis apnešios bronzos dalelės. Buvo keletas ant geležinės vielos aptaisytų smailų smocūkų bronzos vainikėlių, kurie galėjo būti ant kaklo nešiojami (?) Dar vienas kitas dalykėlis buvo Gadeikio dėžėje ir viskas, kas sudarė jo sėmimas. Tokių dalykų jis dirvoje randama buvę jau prieš karą. Kasta žemių beariant, kapukai jis pats tyčia ėmęs kasinėti. Prieš karą tuos daiktus atidavęs ar pardavęs kun. Žiogui, žinomam senienų mėgėjui. Dabar gi tuos dalykus Magdalena Brunkaitė (Brunkalė) prašius atnešti, ji žinanti „kupčių"!

5 Ta Magdalena yra buvusi Kunigo Vitarto laikais knygnešė. Tas Vitartas yra labai mėgęs platinti po žmones lietuviškas religinio turinio knygeles. Ji, kaip žinoma ir patikima jo davatka, jam padėjusi. Mažat dažnai ją žmonės dabar vadina Magde arba Magdalena Vitarta. Ji dabar ieškanti pensijos – 75 litų mėnesini. Reikėtų su ja pasikalbėti. Kunigas Vitartas ir ta Magdė, rodos, yra paminėti Vaižganto „Šviesos" grupėje.

Nuo Gadeikio per mišką, per Bebrungių dalį, kuri vadinosi Kavšu, pro mišką, kuris vadinosi Šilėniškė ėjova su dėde namon. Jau buvo labai vėlus laikas. Dėdė dar ketino miške parodyti Prarijos duobę, bet ai jau tokiu vėlu laiku nebenorėjau.

Parėję ir pavalgę, sugulėva miegoti tik 12 val. baigiantis.

Ant rytojaus vėl buvo, kas pažiūrėti. Atsikėliau 7 val. Nuėjova su dėde Jonu į Bebrungas, po trenkinio (malūno) nusimaudyti.

Apie 9 val. išėjova į Beržorą. Šiandien Beržore škaplierna. Tai didžiausi per metus Beržoje atlaidai. Į juos labai daug važiuoja Plateliškių. Dėdė pasakojo, kad ir Baba išvažiavusi, ji einanti išpažinties. Ji yra labai religinga.

Einant dėdė man papasakojo, iš kur atėję Brežinskiai. Dėdei Brežinskiui, kitam mano dėdei Šiaulių Kijūnų grafas Zubovas pasakojęs, kad po maro metų 1711–1714 m. laikotarpyje iš Baltgudijos parėję trys Brežinskiai. Jų vardas nuo to paeinąs. Jie vartoję ekėčių vietoje, arba plėšimams plėšti brežes. Nukerta medžio stuobrį su šakomis, jas apgeni, palikdami ilgus galus (šakų), įkabina keliais tokias brežes ir draiso dirvą. Nuo tokio savo išradimo (brežių) ir kilę vardas Brežinskis.

Tuo Breiviškius paskirtį gafai po mano metų. Vienas iš jų apsigyveno Bebrungėnuose. Didelė rodo vietą, kur buvo pastatyta pirmoji sodybos troba, netoli prūdo ant kalvelės (Žardiemyje). Kiti Breiviškiai išsikėlė kitur, vienas į Kretin. Breiviškiai pagiūkus Paskui, bene 1714–1715 m. Breiviškiai pastatė trobą toje vietoje, kur dabar stovi. Ta troba turėjusi 180 metų. Paskui (prieš mano mamos gimimą (apie ....), per dvejus metus prieš jai gimsiant, buvusi pastatyta naujoji troba, kuri jau, rodos, turinti keliasdešimt metų. Joje mano mama gimė tais pačiais metais, kai mirė garsus Plungės klebonas Beresnevičius, kuris labai smarkiai kovojo su girtybe ir buvo labai populiarus (žmonės jį dar atsimena, žiūr. Plungės kapinėse jo kapą!) Mano mama gimė po Beresnevičiaus laidotuvių dienos tą pačią naktį.

Toliau su dėde eidami Beržoru, Serapino žemėje užėjome ant Šatrijos kalno. Toki pat Šatrija dar esanti Jankausko žemėje. Serapinas, Petronėlės Breiviškaitės vyras, pasakoja, kad esą čia pamatai, o mano teta Breiviškienė sako, kad čia kitą kartą buvusios išvirtos tiktai pypkių nuo- rūkos iš Karono kiemo. Toliau per Breiviškio Jono „kalnagalio pievas" nuėjome prie „pilalės". Apliukiniai seni žmonės apie ją taičiau nieko nežino. Iš pačios pakalnės žmonės veža žvyrą. Pati „pilalė" panaši į Džiugo kalną, tik šlaitai nuolaidesni.

Ta „pilalė" yra jau, rodos, ne Bebrungėnų kaime. Tą kaimą nebeatsimenu.

Toje „pilalėje" bene 1911 m. buvusi pirmoji pirtį kasą gegužinė. Artimose apylinkėse tada gegužinės dar nebuvo girdima.

Paskui, eidami ne vieškeliais, bet takais toliau Beržoru, priėjome prie Butkų gyvenimo. Jis leido savo sūnų Joną į Plungės gimnaziją. Su juo gerai pažinau.

7 Bet jo namie jau neberadome. Dėjęs Beržoran.
Toliau eidamu, priėjova prie Ilgio ežero. Po kertų pri-
jį sukova toliau per miškus į vieškelį. Čia pat eda-
dėdė parodė ūkį, labai gražioj vietoje, kuriame galima
turtingai gyventi. Tas ūkis, iš girtuoklio žmogaus kon-
kų atiteko žydui, Plungės Jokei (kone Olovingui). (N
Tas tą ūkį nuomoja kitam žydui. Ką padarė degti-
nėlė! Puikiame ūkyje gyvena žydas. 10
Toliau prie ūdlio dėdė man rodė alėsinėje pusėje
buvusį kryžių. Čia esas palaidotas artimiausios
sodybos gyventojas Kuli(kna?). Jis žuvęs Napo-
leono D. ar Prancūzų D. revoliucijos metu dvikovo-
je, kovodamas kardais. Tada buvo žymu volte-
rizmo įtaka. Kas buvęs antrasis duelio dalyvis,
kuris taip pat nuo kardo kirčio žuvęs, nežinia.
Toliau eidamu pamatėva Beržoro ežerą ir Didžiojo
ežero atskiras dalis, kurios toly nusitiesia vingiais.
Tai vadinamieji Bajorežeriai. Jie, rodos, turi atski-
rus savo vardus.
Pro pono Pilipavičiaus gyvenimą (kuris yra vedęs
Lapinskaitę), mudu nėjova ligi Beržoro.

Beržore.
Greit buvo suma. Po mišių ieškojova, tono bėvo ka-
po, bet dėdė nesurado. Jis man parodė charakterin-
gą užrašą ant vieno ~~nkan~~ geležinio paminklo
kunigui Gruzdžiui, dar 1883 m. taip taisyklingai
lietuviškai parašytą. Tą užrašą jis man žadėjo nuso-
pijavęs atsiųsti.
Žmonių atlaiduose buvo daug. Mudu gavę nuo
vieno žvejo Kikilo valtį, per Platelių miestelį, nu-
ėjova, arbatą K. Rasinaitės arbatinėje pasistipri-
nę, į ežerą. Vargais negalais surodova po ilgos ke-
lionės valtis. Į salą buvo tolimas kelias. Dėdė
irkloti nemokėjo, net nežinojo gerai, kur yra
griuvėsių sala. Išvažiavęs kokį 3/4 kilometro
vėl grįžova, bet paskui vėl išvažiavova. Po
apsiėmgstymo dėdė surado, kur yra ieškomoji sala

Sigi jos, nuo to ažuolo, kur valtys stovėjo buvo kokia 7-6 klm., bet teišėjo važiuoti. Išvažiavom 3 val. p.p. dalį pasiekėm tik už 2 val. ir 10 min. Ten buvom 1 val. su viršum.

<u>Saloje</u>. Žmonės pasakoja, kad čia gyvenusi karalienė Bona (kiti man sakė, kad Katarina Ingelčikienė), kuri kovojusi ir nesugyvenusi su savo vyru. Ji toje saloje turėjusi savo rūmus. Ant balto arklio plaukdavusi nuo salos į krantą. Ji buvusi nušauta beplaukdama ant šeiros salos (kiti sako gražiau). Radova prie vėjaus, t.y. netoli ežero iš tolių pusės ant salos kranto plytgalių. Matyti, kad čia būta, kas nors pastatyta. Leonas Breikšis paskui pasakojo ir aš dar šiandien pasakojau, kad antroje priešingoje salos pusėje esą vandenyje ąžuoliniai "stulpai" (tur būti tilto būta?)

Pati sala labai graži. Bendrai Platelių ežeras labai gražus. Yra keleta tokių puikiai žaliuojančių salų. Saloje žolėje beveik mano ūgio. Ypač šlapesnės vietos prižėlusios. Viduryje salos būta lyg tvenkinio, prūdo, ar „sodžiaukos". Daug dumblo, pūvančių lapų, piaugų karklų ir duobės labai gilu. Tikrai reikia spėti ir manyti, kad čia būta tvenkinio.

Tačiau tenka abejoti, ar čia bus buvę Bonos rūmai. Tris plytgalius aš pasiėmiau sau, tris dėlei Jonas, šalis plytgalius aš parsivežiau namon.

<u>Švarcliai</u>. Baba paskui pasakojo, kad čia Švarcelis keldavęs balius. Dabar gyvena ~~[illegible]~~ pirm jo gyveno Aleksandras, o pirm to Oktavijus. Pas juos tarnais „liokajai" nuvažiuodavę ant salos ir čia būdavę garsios puotos. Būdavo ant tos salos prileidžiama lapių, kurios žiemomis būdavę išgandomos, mat žiemą ežeras užšąla.

9 Kaip tie Švarcai čia atsirado? Sako, kad prie Kotrynos II (Didžiosios), kada buvo Didž. Pranc. revoliucija, ėjo tarp rusų ir prancūzų karas. Švarcelis buvęs diplomatas, laimėjęs Kotrynos naudai diplomatiją ir be to buvęs jos simpatija. Už tai gavęs kelis dvarus Lietuvoje. Vienas iš jų yra Plateliuose. Jam priklausė ir priklauso daugybė miškų, dirvų ir Didysis ežeras. Kaip greitai įsigijo jis tokius didelius turtus!

Oktavijus Švarcelis kilęs puotas ir mėgęs prabangą. Jo sūnus Aleksandras buvęs labai didelis „gaspadorius", mėgęs miškus ir kėlęs žemės ūkį. Dabartinis žmonių skaitomas lyg nepilno proto, išsigimėlis, tačiau, jis, sako, savo naudai labai judrus.

Jis yra Prancūzijos pilietis, vadinasi svetimšalis. Jo miškai jam priklauso, yra tik valdžios globojami kad apsaugoti nuo vagimo ir tt. Jis pats gali savo reikalauti pasikirsti, arba kartais parduoti. Žmonės išvedė daug bylų dėl taip vad. „sporngių". Mat kitą kartą tokiems turtuoliams lengva buvo iš žmonių per rusų valdžią atimti užaugusius miškelius, prijungti prie savo girios, įsakant užkalti ženklus ar kolus toliau ligi tų miškelių pabaigos.

Taip daugelis žmonių miškelių pateko į Švarcelių rankas. Juk turtuolis išnaudoja biedną!

Apie tuos Švarcelius žmonės daug pasakoja; reiktų dar daug pasiteirauti.

Gražius dar maačiau dvaro rūmus, tiesa medinius, kurie pastatyti Plateliuose.

Praeityje tačiau tų didžiūnų galingumas!
„Mainos rūbai margo svieto...
Silpnas keliaosi, tvirtas griūna..."

Apie 8 val. jau buvova su dėde ant kranto, vadinasi iš salos grįžova. Iš svarinėjova kokį 12 klm. Viduryje ežero buvo pradėjęs smarkiai supti. Jis gerokai išsigando, aš vis ramiau.

10. 9val. vakare jau buvovo axti namų. Prieš vienuolikta jau atgulėme. Rytmetį anksty, 6val. atsikėliau ir dėdei raginamas išvažiavau į Ploksčių kaimą, 5 klm. į Bebrungėnus, pas kito dėdės Leono Brežiunkio. Bevažiuodamas sutikau jo žmoną, ji dar parodė kelią. Nuvažiavau dviračiu iš 45 m.

Ploksčiuose pas Brežiunkio Leoną.

Čia apžiūrėjome ir jau Ploksčių pirige šaltinių, kuriose švedai per švedų karus su kitų savo ginklus. Vieta labai saatinoto ir užželusi žolėmis. Priklauso Kaimuitui (bene Jonui). Toliau užjo vienos Skiplaičių kaimas, kuris pa jau Alsėdžių valsčiaus. Dėdė Leonas daug pasakojo. Švedai su žmonėmis baisiai žiauriai elgėsi: pjovė, korė(?), plėšė, nepiaug žydavę net krūtis moterims. Tai žemaičiai sukilę. Švedų kareiviai slapstėsi po miškus ir čia, dik bijodami bepanrodyti, tuli iš jų suvisio šaltinio su savo ginklus.

Esanti legenda, žmonių lūpose pasakojimas, kad kitą kartą Plokščiai (bene XVII a.) buvę didelis miestas. Jis man miške rodė du Švento-torkalnius (Nors dėdė Jonas paskui pasakojo, kad tokių šventorkalnių esama dar ir daugiau kur nikur). Ėjome prie žydkapio, kur duobių esama, prie dviejų katalikų kapų, kur esama senų dar kryžių (Kur židonui). Paskui ėjova žiūrėti bene vadinamųjų apkasų prie Aidžiojo Plakių ežero. Tai abejoju ar buvo apkasai. Čia nusimaudėva. Paskui, pietus pas jį pavalgęs, išvažiavau! 3,45 val. namon. Užvažiavau pastor Plungėje į pano-nidau dienmušius ir išvažiavau.

Liepos 25 d. Eina atostogos, kaip ėjusios. Rašau ne mažai laiškų. Iš viso per dvi savaiti parašiau bene 16. Gavau bene 11. Vieną dieną gavau 5 laiškus. Jų tarpe du buvo iš MK. Vienas rašytas Kaunan, antras gi rašytas jau Kaušėnuose. Jai parašiau tą patį vakarą. Dabar iš jos turiu gauti. Šiaip sau dykinėju, leidžiu laiką, valgau, miegu ir k.

Šiandien rytą nuvažiavau į Švėkšną, parūpus Telšių abiturientui Broniui Dunduliui. Važiavo jo dėdė Plungės klebonas kunigas kanauninkas Pūkys. Mat ten šiandien didelės iškilmės ir žem. ateitininkų moksleivių konferencija. Išvažiavome iš miesto 9½ val. Važiavome iš Plungės automobiliu per Stalgėnus, Rietavą, Andriejavą, Vėviržėnus. Klebonas Pūkys važiuodamas su Dunduliu daug ką kelionėje pasakojo. Jis papasakojo apie vokiečių ir rusų kovas. Važiuojant iš Rietavo į Andriejavą yra ežeras. Prie to ežero buvo mūšis, 1915 m per Velykas. Rusai, topografijos nepažinę, pralaimėjo. Iš Plungės miestą, į Plungės antrą valtį negrįžo. Toliau iš Andriejavo į Vėviržėnus važiuojant, čia eina blogas plentas, prie kelio matėme didelius vokiečių apkasus, kur jie manė, jei prireiktų trauktis, daryti atrėmimą. Kai kur tie apkasai buvo net metalu, betonu padengti. Andriejavo klebonas – Žagrakalys, jo brolį istoriką aš gerai pažįstu. Vėviržėnų klebonas – kun. Rusteika, kuriam teko nuo vokiečių kentėti per trejus metus koncentracijos lageryje Göttingene, mat jis buvo įtariamas prie apkasų šnipinėjimo, o jis važiuodamas tik brevijorių skaitė. Nuvažiavome į Švėkšną per 2½ val.

12) Kas šeimynoj įvyko, kokios iškilmės buvo, to nerašysiu, išėmęs pažymėti į dienraščius („Liet. A.", „Rytą" ir „Žem. Prietelį")

Po pietų 6 val. buvau Konferencijoje.

Pasveikinau Konferenciją Žem. stud. Simono Daukanto draugijos vardu.

Grįžome Plungėn 11 val. naktį.

1 rugpjūčio. Užvakar buvau pas kun. Povilą [illegible]. Mes kalbėjomės apie įvairius dalykus. Jis minėjo kad 5 vienuoliai emigravę revoliucijos laike (1789) iš Prancūzijos. Jie turį būti įsikūrę pas mus Lietuvoj. Plungės Oginskiai dvarą pirkę nuo Zubovo. Zubovo statyta [illegible] bene (1875) ir Plungės varpinyčia (Žiūr. įrašą Zubovo). Plungėje 1794 m. per marą [illegible] 2 žmonės, kurie nuėjo į atlaidus. Paskui buvę naujai performuota [illegible], nežino kas kur mirę.

Plo[illegible] (ir aš pats mačiau) pakraščiu [illegible] plotas, buvę rėžiai, nebyti dirbamos žmonių žemės. Prie rėžiai dabar [illegible]. Jis, žmonių nesant, paėmė dvarelis. Tiktai kartą Plungėje buvo žymus [illegible] centras (žiūr. [illegible] Leono Brazaičio pasakojimai). Gandinga Plungėje seniau buvo svarbus centras.

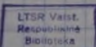
Ekskursijos po Dzūkų kraštą

(Vilniaus krašte ir Suvalkijoje).

Su collega J. Staniškiu buvova tarę daryti ekskursijas. Taigi išvažiavau iš namų rugp. 1 d.

13) 2 rugp. Vakar išvažiavau iš namų Kaunan. Šiandien su viena college istoriku buvom sutarę padaryti ekskursiją į Suvalkų ieną. Išvažiavova pasienų 4 val. pop. iš autobusų stoties (Nemuno g-vė 12). Važiavome per Garliavą, Prienus, Alytų. Prieš Prienus pravažiavome netoli pro Birštoną. Prienai - miestelis prie Nemuno. Panašus kaip Plungė. Alytus, padalytas į dvi dalis: Alytų ir Suvalkų Alytų. Alytujje prie Nemuno. Jis išmėtytas miestas. Gatvės netvarkingos. Tik Suvalkų Alytuje matiau daugiau mūrinių namų ir neseniai padarytą trotuarą. Alytus yra buvęs antros klasės tvirtovė. Anoji pusėje į pietus, rodos, yra kokia 30 kareivinių, gražių mūrinių namų. Dabar ten yra 2ras gusarų pulkas. Iš Alytaus Merkinėn greit atvažiavome. Merkinėje buvome 8½ val. Čia sustojova pas Juliaus Staniškio švogerį, Merkinės vidurinės mokyklos mokytoją Joną Miškinį. (Dar dėl kelionės. Kelionėje turėjome sutrukimų, nes porą kartų reikėjo taisyti padangos. Išvažiavome į Suvalkų krastą iš Kauno per tiltą, paskui ties Prienais pervažiavom Nemuną per tiltą į Vilnijos krastą, paskui toliau Alytuje vėl pervažiavome į Suvalkų ieną per Nemuną ir už Alytaus geležinkelio tiltu vėl persikraustėme į Vilnijos pusę.) Pas J. St. švogerio pavalgėva vakarienę. Po vakarienės jie dar ilgai kalbėjos, nors aš buvau labai nuvargęs ir norėjau miego. Juk buvau visą naktį atvažiuodamas menkai miegojęs (važiavau kartu su Kuraičiu prof.) ir dar šiandien atvažiavau 106 klm. į Merkinę. Mano dviratį atvežė autobusas. 10½ val. mudu paguldė ant sofos, kuri buvo gana plati. Puikiai galėjova po dienos „vargų“ miegoti

14) 9 rugp. Atsikėliva apie 8 val. 9 val.-paval-
gėme kartu pusryčius. Paskui išėjome ap-
žiūrėti mokyklos (vidurinės), kurią D. Minskio-
je nori įrašyti). Pasisvėrėme: aš svėriau
74-75 klg., J. Stan. - 68 klgr. - aš pijamoj
magazine parnambinam, apžiūrėjome klaso-
Netoli mokyklos yra rusų cerkvė, statyta
ant Merkinės išlikusios pamatų 1848 m.
(Žiūr. Stanaičio straipsnį 1927 m. „Mūsų tau-
toje, Nr. apie Merkinę).
J. Ališkinio straipsnis apie Merkinę, 1927 m.
„Šviet. Darb."

K. Jakeevičio, „Šviet. D." 1927)

Žiūr. M. Balinski, Staroż. Litwa.

Čia yra dar dominikonų gatvė. Mums esant gatvė darbininkai griovė pamatus, kur pilias irgi buvo daug plytgalių.

Prie archyvėjaus Kosciuškio gyvenamo namo, yra dar geras mūro gabalas, iš kurio matyti, kad čia būta didelio dominikonų ploto žemės.

Pas archyvėjus yra vyriausias visoj Lietuvoj - jis turi daug dokumentų. Jis pi moksl ir visiškinėja istorija.

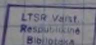
Paskui nuėjome ant stataus Nemuno kranto. Anoj pusėj matyti Suvalkų žemė, čia pat Tiltas per Nemuną, kur eina plentas į Leipalingį. Toliau gi tarpe Merkys įteka Nemunan! Nuėjome į piliakalnį. Jame esu buvęs pavasarį per Velykas. Pro piliakalnį teka upelė Stangė. Nutraukėme piliakalnio šone maliau

15) didelį anglių sluogsnį. Čia yra plytgalių. Antroje
pusėje piliakalnio yra kalnų daubos, kur įrengtas
pirmas kalnas ~~dievo~~ (žiūr. apie piliakalnį J.
Radzvilavičiaus, lenkų enciklopedijas ir kitus ne-
rašytus apie Merkinę). (Bingelio, Merkinė, prie Merkio kranto)
Paskui nuėjome ant Merkio kranto pasi-
gulėti saulėje. Iš čia nuėjome į pušynus. Čia daug
smėlio. Pušynai ir pušynai. Čia parašė mano col.
laišką „Ryto" Redakcijai (per Kar. Berulį) apie mūsų
mokslo tikslais ekskursiją. Aš nuėjau į krantą ant
Merkio, kur pasirinkau išskeltų titnago atplaišų
sau atminimui. Iš to puošų miško grįžtant (pake-
lėje buvo daug smiltynų) užklupo staigus lietus. Gero-
kai sušlapome. Parėję Merkinėn (Bingelių gatvė) ir
užėjęs į J. Miškinio namus pavalgėme pietus. Po-
pietų tarpais smarkiai lijo. Iki geros pavakarės
negalėjome niekur nė nosies iškišti. Aš perskaičiau
1927m. 1 ir 2 nr. „Švietimo Darb." J. Miškinio rašytą Merki-
nės mokyklos istoriją ir skaitinėjau I-mą tomą Teodo-
ro Narbuto istorijos. Apie 6 val. vakaro išvažiavova
su col. ant Merkio tilto (~~?~~ klm. atstumas nuo Mer-
kinės). Buvo jo (jis labai siauras ir ilgas - 198 m.)
ir gana aukštai per Merkį lankoje iškeltas) va-
žiavova plentu link demarklinijos. Privažiavom
demarkliniją. Policistas pažiūrėjo dokumentus ir
mandagiai papasakojo iš tą. Ant plento kranto
pasižiūrėjova į iškirstą demarklinijos ruožą
miške. Per mišką padarytą iškirstas ruožas ke-
lių metrų platumo prieš kelerius metus. Už-
užleistas ant plento kartis, tuojau ant kranto
matyti lenko sargybinio palapinė. Joje tik
nieko nebuvo. Toliau ant kalno buvo matyti
nauji mediniai namai, kur, anot mūsų
sargybinio pasakojimo, gyvena net 20-30 lenkų
kareivių. Čia toliau kaimas Ucieche.
„Ar nesusipešate su lenkais čia ant linijos
bevaikščiodami? Aš paklausiau.

14) 16) „Kad visai sudrausta kalbėti" jis labai rimtai
atsakė. Ir mažą man sąsiuvinį padarė ta demarkeli-
nija. Plentas link Ucieschos beveik nuo Merkio
4 klm visai nevažiuojamas. Ariejau linijos net šole
limus apvaugos. Žemės pakeliais matėsi blofo-
lijanų lankų masia matėva. Iš ši patys sėjimo
menkai.

Kol nuvijova nuo „demarkówkos" gerokai nu-
vėlavova, matini Ucieschos bene 15 klm. Taigi 30 klm
atstumas ne mažas galas. Apie 9 val. vakarieniav-
ova ir 10½ val. atgulėva.

4 rugpjūčio (šeštadienis)

Atsikėlėva apie 8½ val. (Abu miegojova antrą
naktį ant vienos sofos, kuri gana plati).
Po pusryčių apžiūrėjova dirbtuves ir pasiruošėva
kelionei. Ėjova nusipirkti atminimui Merkinės
atvaizdų. Aš nupirkau pas žydą fotografą 4 atvi-
rukus (fotografijas). Paskui trumpai valandėlei
aplankėva Merkinės vidurinės mokyklos direk-
torių kun. Kiškį. Jis davė nurodymų dėl tolimes-
nės ekskursijos per Perlają – Vareną į Dauguss.
Išvažiuojant nuo p. Miškinio, dar atsitiko šiltu-
kimas. Vaikai vakar beiaisdami mano pompą
ją kur tai numetė. p. Miškinio vaikai (Kęstutis
ir Vytenis) viską dėbesinojo, kur dėjo, o mes
neradome. Atsisveikinę išvažiavova iš Merki-
nės išvažiuojant naują pompą nusipirkę pasileidova
Perlajos link plentu kelionėn.

Bene 9 klm. nuo Merkinės pasukova iš kelio po
kairės. Pavažiavę kokį 1 klm. paprastais nedaug
važiuojamais kaimų keliais privažiavova kaimą.
Aš užėjau į menką bakūžę. Iš jos išėjo senas
žila barzda ir plaukais senis visai „po baltu-
jų" (matyti jie taip nešioja). Jis pasakė, kad
tas kaimas Dokučka.

17) Pervažiavę per tą kaimą (jis nedidelis), vėl pasiklausę kelio, įvažiavova į didelius Brokaraiščio rugių laukus. Moterys piovė piautuvais. Tai man nematytas dalykas. Iš pačios piautuvo „gyvo" nebuvau matęs. Vieną kitą moterėlę pravažiuodamu užkalbindavova.

Aš keliose vietose klausiau, kodėl jie nepiauna dalgiais. Čia žmonės beveik visur dar gyvena kaimais, ne viensėdžiais (= kolonijomis). Laukai ant ilgų rėžių. Taip ir matėsi kelios krūvelės moterėlių su vaikais, kurie pakapinėse su vargiotėm sodėti. Laukai čia labai blogi; smėlis, kuriame niekas neauga. Daugiausia sėjama grikai ir lubinai. Lubinai yra trąšos augalas. Be jo žmonės negautų rugių. Vėliau sužinojau, kad mėšlo, berods, menkai tevartojama. Dobilų visai čia nesėjama; kviečiai čia irgi neauga. Primityviai ūkininkaujama, žmonės labai biedni.

Įvažiavova į Brokaraiščio kaimą, kuris gana didelis. Čia buvo tikslas sustoti pas panelę mokyklos vedėją Krukonytę, kurią dar pažįstu iš sekminių ekskursijos Merkinėn. Ji mudu pavaišino. Davė abiem savo mokykloje, kur ji gyvena, pietus. Jai paprašius pietų gaminti, mudu suradova gerą progą, per jos „malonę" nuo to paties kaimo gyventojo Šviklo, gavę valtį, ant Brokaraiščio ežero pasivažinėti. Valtis labai primityvi (kaip ir visas dzūkų ūkis). Paprastai važinėtis su vienu irklu iš vienos ir antros pusės jį perkeliant, buvo nepatogu. Pačiam ant Brokaraiščio ežero išbuvova 1½ val. Po šio pasivažinėjimo pavalgę pietus (neblogus), mudu jau gerokai buvova išalkę, ją privilijova kartu važiuoti Nedzingėn, į kurią jai dar tiesa tik trys kilometrai. 15 minučių po 4-nių visi trys

4, 18) [illegible] išvažiavome į Adrinęs. Ai nedidelė para- pija. Turi savo valsčių. Čia atvažiavome tikriai pas kurdiko mokytoj vedžo p. Nalzeikos, kurii taip pat, kaip ir p. Knikonytė, maloniai mus priėmė. Apžiūrėję Gražių mokyklą (gražesnę ir už p. Kni- konytės) išvažiavome iš Adrinęs per Mikniū- nų sodžių pro pačią kalną su koplyčia į Diasogurių piliakalnį. Jis dabar atiduotas Gi- raičių kaimo (artimojo) mokyklos nuosavybėn. Čia gražiausias piliakalnis! Tikrai jis supiltas! Viršuje piliakalnio iškasta iš seno gilova ir didelė duobė. Čia galima net puikiai saugotis nuo šovinių.

Nuo šito Diasogurių piliakalnio (Girkalnio), jį vėliau išgirdome vadinant net Totorių kal- nu, važiavome per kitus kaimus, per didelį Sapiegiškių kaimą (vardas nuo Sapiegos) pa- žiūrėti Laicių kaimo ežero. Jis ne labai didelis. Važiavova su tiemdviem mokytojais. Čia vėl kaimais gyvenama. Tik šiemet Adrinęs valsčiuje daug gerėmės. Čia mačiau sėtų ir dobi- lų. Žemė jau žmoniška, kaip pas mus.

Grįžome į Adrinęs. Nuėjome apžiūrėti bažnyčios. Bažnyčia, puikus graikų dievų šventykla (Parthe- nonas). Visai dorėnų stilius. Viskas išlaikyta tame graikiškame dorėnų stiliuje. Bažnyčia fun- duota (fundacija) Vincento Žylinskio (taip atra- dome net keliose lentose parašyta). Dabar dar čia gyvena Žilinskiai dvarininkai. Jie kalba lenkiškai, rusiškai ir nusavintą. Prie centro pa- likta tik 80 ha. Kita žemė išparcelioota.

Bažnyčia maža, mat ir parapija nedidelė, vos

19) vos 3500 žmonių. Buvome užlipę ant vargonų. Mano colleg. paspaudė dumbles, ir aš pavargonavau.
Iš bažnyčios nuėjome į Klebonijį. Stebėtinas dalyktas, čia sutikau kun. Eidimtą, kuris gegužio mėn. š. m. iš Širvintų mokyklos, perkeltas čia klebonu.
Pas jį radome dar kun. Kiškį, su kuriuo įsirg? buvome mateši ir dar vieną kunigėlį, pavardės nebežinau..... Mudu su jais (trimis kunigais) nugėrėva gerą arbatą. Pasistiprinome! Ypač jau gerokai buvome praalkę! Po vakarienei jis mudviem parūpė čia pat „Nachtlagerą", nuo kurio mudu neatsisakėva. Dar pasižiūrėva knygose apie mažus piliakalnius ir pavartėva žemėlapius ir atsisveikinę su Klebonu nuėjova į patogų kambarį gulti. Mano coll. atgulė ir užmigo, o aš eimsias dienoraičio.
Iki šiol puikiai sekasi keliauti! Pažiūrėsime kaip bus toliau.
(Medžingė, Klebonija, 4 rugp. 10 val. 22 m. vakaro).

5 rugpiūčio (sekmadienis)

Iš ryto miegojęs atsikėlėva 7:45 min. Apsirengę išėjova pažiūrėti varpinės. Rusai evakuodami varpus išvežę. Bėra du nedideli varpai.
Paskui, norėdama rasti kapines patekova į Žilinskių dvarą. Perėjova žardieną.
Grįžę su Klebonu nuėjova į bažnyčios požemį apžiūrėti tos bažnyčios fundatorių karstų. Čia palaidotas arkivyskupas Mohilevo Žilinskas. Daug kitų narių iš tos pat giminės čia sumušti. Pridėta parašai.
Bažnyčios fundatorius Vincentas Žilinskis, (1807–1887) inžinierius, generalas, majoras. Bažnyčia statyta 1879 m.
Kun. Eidimtas be to pasakė, kad Prokaraistyje buvę randama ar esą randama senienų.

20) Iš Druskininkų išvažiavova 9 h 45 min. Pavelsij į Bro-
kaniškį apžiūrėjova Karužių piliakalnį, kuris
dabar neiškirstas. Juoni į apylinkes pamatyti. To-
liumoj matyti Ančiagir ežeras. Paskui pora kartų
pakelyje išvažiavova į mišką uogų. Radova ne-
ilgai, žemuogių, bruknių. Per Brokaniškį ir Bro-
kaniškėlio kaukus atvažiavova, plentan pasukę, į
Perlojų jau gana vėlai (11½ val.) Pamaldos jau bai-
gės. Klebonijos daržely palikę dviračius ir
drabužius atsigėrę nuėjova į pamaldas - klebonas
Pranas Cibulskis pradėjo skaityti Evangeliją. Paskui
sekantis bažnytiniai reikalai. Pamokslo nebuvo.
Perlojoje statoma naujoji didelė mūrinė bažnyčia, o
parapija nedidelė (1300 žmonių), dalis jos antroje
pusėje ir labai neturtinga (žemė tik smėlynai).
Po pamaldų įsidrąsinę prisistatėva Klebonui. Jis
mane pažino iš Druskininkų ekskursijos. Laukėva ko-
kių porą valandų, kol jis baigė su parapijonais
bažnyčios statymo reikalus. Bažnyčia jo statoma
labai energingai. Parūpino aukų, lapus net Ame-
rikon, iš kur gavęs 5000 litų. Planus romanų
stiliaus bažnyčiai dirbo Vandens kelių inžinierius
Michnevičius (jis pats dirbo Nemunaityje). Pamui
Klebonas davė kuklią arbatėlę, kuri mudviem, kaip
alkaniems, žinoma negalėjo atstoti pietų. Jis pasako-
jo laike arbatos apie savo energingai varomus baž-
nyčios statymo darbus. Pavalgę atsisveikinę išvažiavova,
prie pašto agentūros bažnytkaimy sutikę mano coll.
pažįstamą mokytoją Baublį, nuvažiavome ant
Merkio tilto, pažiūrėti demarkliniją. Merkys čia
ne toks platus, kaip prie Merkinės. Ant tilto priėjo-
me ligi baltai raudonai dažyto lenkų stulpo,
ant kurio parašyta „Rzeczpospolita Polska".
Antroje tilto pusėje matyti buvo trys lenkų ka-
reiviai.

21). Nuo Merkinės tilto tiesiai „drožėm" su Bambliu kartu Varėnos link, pasukdami keleliais per Perlojos kaimą, kurio ilgumas bene 3 kilom. Žvažiavę plentan pasukome iš kelio pažiūrėti Merkio, ant kurio kranto stovėdami matėme, kaip trys luotai valtelėje Merkiu sau veža maistą ligi Perlojos savo stovyklos (antroji Perlojos kaimo pusė išdegusi: iš 40 gyventojų namų išdegė 18, 22-jų gyventojų beliko. Išdegė bene 80 trobesių). Luotai maistą tą parsima sau iš vieno kaimo (vardo pirmoji raidė M. . . . .) gaunamas jis geležinkeliu per Varėną iš Vilniaus.

Atsisveikinę su mokytoju Bambliu nuvažiavova tolyn. Prie plento Glėbos ežere apie 6-6½ val. v. puikiai ir patogiai išsimaudėva. Ne mažas ežeriukas. Dugnas gana kietas. Vanduo lyg pirtyje. Iš čia Varėnon tik porą kilm. Nuvažiavę tuoj ėjova klebonijon, bet pasakė, kad klebonas vaišinin-ko krikštynose. Užėjova į Varėnos pradžios mokyklą, kur moko du mokytojai, bet tuodu atostogose (bent taip žydai sakė). Tada važiavova ant Merkio tilto, kur vėl sustojus. Čia vėl, kaip Perlojoje drotiniai (spygliuotų vielų vartai), toliau lenkiškom spalvom nudažytas stulpas ir lenkų herbas. Prie kranto lenkiškom spalvom nudažyta sargybinio budelė. Čia prie drotinių vartų stovėjo du mūsų sargybiniai. Merkys čia net platesnis, kaip ties Perloja, nors [illegible]. Begrįždami nuo tilto pamatėva iš tolo Merkio pakrantėje mūrus. Nuvažiavę sužinojova, kad čia būta krakmolo fabriko, kurį laikė žydas, kuris dabar turi kartono fabriką, antroje Varėnos miestelio pusėje. (Jei Perlojoje gyvena tik 5-kios žydų šeimos, tai Varėnoje jų labai daug). (Žydų miestelis.) Fabrikas tas karo metu nuo gaisro sugriautas. Liko tik mūrai. Mašinos sutirtusios. „Oransky" krakmolas buvęs ne tik visoje Rusijoje, bet ir užsienyje pagarsėjęs (taip sakė jaunas policistas, kuris čia sieną saugo).

22) mat kas rytas išsimano...
Iš to fabriko grįžome vėl klebonijon, bet nieko nepešėme. Vaikščiodami klebonijom girdėjome baisų triukšmą. Jaunimas šokdamas linksminosi muzikoje.
Varėna reikia pasakyti prieš karą buvo „nelaimingas" miestelis. Čia stovėdavo kariuomenė (jos labai daug), čia buvo gero uždarbio gyventojams, mat visokius ponus į stotį vežti reikėdavo net 5-kių kilometrų atstumu. Varėnos (Orany) stotis dabar lenkų pusėje. Per karą Varėna baisiai nukentėjo. Daugybė namų karo metu sugriauta. Iš dabar žymu dideli karo pėdsakai. Daug dar yra apgriautų, neatstatytų namų. Bažnyčia net per karą sugriauta. Po karo nedidelė, medinė pastatyta. Vakar žmonės taip ir ... judėjime, tarp kariuomenės gyvendami, jos ūkio stokoje išliko, kiek sugebo (Reiškia žinoti netoli Varėnos, prie miestelio yra 8 kvadratinių kilometrų visiško negyvenamas plotas, artilerijos poligonas (Artillerie Schiessplatz)).
Klebonijon „neįsileista" nuvažiavova per visą dalį, nežinodami, kur dėtis. Galų gale paklausę vieno žmogaus, kurį matėm, čia ... valdininkas (taip pat rašininko baltom ..., jau gerokai ...) sužinojova, kad esama privačių viešbučių (Stakliškaitė ir Zlotnikienė — abi žydelkos). Nuvažiavus pas Zlotnikienę pavalgėva gerą vakarienę, mokėdami tik po 1½ lt. ir gavova nakvynę, kainuos po lovą už 2 lt. Gana pigiai!
(Rašyta 5 rugpjūčio pas Zlotnikienę 9½ val. v.)

6 rugpjūčio (pirmadienį). Atsikėliva 8½ val. Pavalgę pusryčius (sumokėjome kažkas po 2 lt.), nuvažiuova apžiūrėti bažnyčios.
Bažnyčia medinė, naujai statyta po karo,

23)

be jokio stiliaus. Yra vos pusantro altoriaus. Visai be kančių. Labai biednai išrodo viduje. ~~Altorius~~ labai „mizerni"! Vargonų vietoje, kaip ir Perlojoje fisharmonija. Nebuvo ko daug ir žiūrėti. Pasi-dairę į stacijas (jose lietuviški užrašai), da-kai ką zakristijoje pažiūrėję važiavova į Varė-nos kartono fabriką, kurį laiko koks tai žy-delis (bene savininkas buvusio krasmolo fabriko). Apžiūrėjome fabriką. Jis pastatytas prie miestelio prie Varėnos upės, kuri įteka Mer-kin. Apžiūrėjova popierio dirbimą, kaip malto gabalai džiovinami, kaip „kisijami", kaip kapojami, kaip pasidaro tešla, kaip ta tešla per volus įeina sluoksniais susi-vyniodama ant tam tikro volo, nuo ku-rio po tam tikro sluoksnių storumo yra nuimama perpjaunant.

Apžiūrėjova visus skyrius.

Iš fabriko važiavova plentu Daugų link, tik pasukę 3 klm. ~~(...)~~ pavažiavus) aplankėva Džiovinin-kų sanatoriją. Šį-tą parodė. Čia būta kitą kar-tą jaunų karininkų namų, kur galima buvo pasilinksminti, pasišokti (dar atskira graži salė). Aplinkui išlikę daug kareivių / prie pat Varėnos yra taip pat kareivinių, tik daugelis nu-degintas per karą. Varėna yra buvęs svarbus punktas karo. Čia stovėjo daug kariuomenės.

Iš sanatorijos važiavova toliau. Apie 8 klm. nuo Varėnos užvažiavova į Bobriškės kaimą atsigerti pieno pas jauną ūkininką. Užmovėjau 12.30 e. Važiuojant į Daugus matėva iš vieno ir antro pusės daug ežerų. Kairėje pusėje vieno ežero vardo paklausiau žmogaus. Jis pasakė, kad vadinasi Bibiškės ežeras.

24) Dauguose apžiūrėjom gana gražią baroko roma-
nų stiliaus bažnyčią (persiskverbti meno istorija
ir apie stilius). Buvau aš ant bažnyčios lubų.
Bažnyčia mūrinė, turtinga. Klebonu čia deka-
nas Vl. Mironas! Užėjom pas liaudies mokyto-
ją Urmulevičių. Jis sakė, kad Dauguose Jogaila,
ir Vytautas pasirašę Žalgirio sutartį, čia buvęs
pagautas Kęstutis! (Bažnyčia be bokšto/vietų)
Jame gilus ežeras. 64 m gilumo. Pasakojo, kad
50 m. Pavalgę pas žydelį Daugų ežero įvyores
ir apžiūrėję patį ežerą išvažiavova į Alovę.
~~Čia~~ Važiuojant pavalgę dešinėje pusėje miške
pasinaugavova aviečių.
Į Alovę atvažiavę negalėjova pamatyti bažnyčios.
Klebono nebuvo. Raktų nesurado. Bažnyčia ant
~~[illegible]~~ kapų, medinė, nedidelė, raudonai dažyta.
Iš Alovės nuvažiavova į Broniaus Čapliko dvarą.
Ten buvo mūsų seminarijos IV-jo kurso
mokinys Zenkelis. Pasinaudojus ir pažiūrėjus dvarą,
kur reikia energingo ir sumanaus šeimininko,
išvažiavova į Nemunaitį.

Nemunaityje. Čia klebonauja kun. Barkuška.
Labai įdomus ir vaišingas klebonas. Jau 30 metų,
kai jis Nemunaityje. Turi pastatęs gražią, gotišką,
mūro bažnyčią. Ją apžiūrėjova, buvova bokšte. Per-
nakvoję ir išleidę dvi klebono viešnias, su vargo-
ninku nuvykome į piliakalnį. Čia palikau
pušyje aš savo inicialus. Graži vieta.
Iš čia vykome į antrą miestelio pusę į Šil-
kinius, prie pat Nemuno. Nusikraudę ir apžiūrėję
Šaltinius gėrėjome pietų. Išgėrę su viena mokytoja
pas jos Vartotoji Bręję smarkios giros (smot

15) į „fundiro" mudviem su dviračiu nutaisytų) išvažiavova kuprutį geresniu keliu, vaig Alovė–Nemunaitis, į Miroslavą. Miroslave apžiūrėjų bažnyčią išvažiavova į Žaramciškių dvarą.
Sustoję ir nepataisę paneljė į kurą vietą, už 6 klm. nuo Miroslavo, išvažiavova į dvarą, kur gyvena Krasnickai. Buvo ir M. Vaišino. Apžiūrėjome jų žemėje Obelicos(?) piliakalnį. Dvėjų viršūnių, su kupra per vidurį. Nakvojau. Jul. Stan. nuvažiavo klm. Senkauo nakvietas į Miroslavą pabosti sukumatais ir negrįžo. Žiniaojau 7 rugp. Vakar buvo ouvitarta važiuoti į Liškevą.

8 rugp. Liškevon išvažiavova per Seinjus ir Leipalingį. Nakvojome.

9 rugp. Iš Liškevos Merkinėn. Nakvojome pas p. Mišiūnį.

10 rugp. Iš Merkinės Alytun ir Punion. Nakvojova pas p-stud. Drenkauvaitį.

11 rugp. Iš Punios Jeznan – Biršonan ir Prienuosna.

Iš Prienų per Garliavą bėgvau Kaunan.

Viso kelio padariau 321 klm. dviračiu

Kaunas – Merkinė (105 klm.) autobusu.

Merkinė – Nedzingė – Perloja – Varena – Daugai – Alovė – Nemunaitis – Miroslavas – Seinjai – Leipalingis – Liškeva – Merkinė – Alytus – Punia – Jeznas – Biršonas – Prienai – Garliava – Kaunas (321 klm.) dviračiu.

15 rugpjūčio. Šiandien didelė šventė. Buvo naujo popiežiaus internuncijaus J. E. arkivyskupo Bartoloni ingresas. Aš dalyvavau ir pasveikinau kaip L. K. Stud. Abstinentų Sąjungos atstovas.

Iš ekskursijos po draugų kraštą jau grįžau dviračiu šeštadienio vakarą (VIII-11). Iki šios dienos sėdžiu Kaune. Užvakar (13) ir vakar vakarą besivaikščiodamas turėjau gražius pasikalbėjimus su savo draugais Viliamu ir Karčiu moterų klausimu. Šį vakarą teko daug pačiais klausimais pasikalbėti su p. Milleriu, paliečiant juos iš medicinos ir moralės pusės. Daug naujų, man nežinomų žinių.

Visgi šiais klausimais iki šiol labai mažai mąsčiau. Reikėtų daugiau apsipažinti. Atsitiktinai kas nors iš medicinistų srities žino klausimu paskaityti.

Rytoj važiuoju jau į Antverpeną, į tarptautinį priešalkoholinį kongresą. Kelias dienas būsiu Berlyne. Jau kelionei esu pasiruošęs. Tai pirmas žingsnis keliauti. Esu buvęs Rygoje ir Karaliaučiuje, bet su ekskursijomis. Dabar gi važiuoju vienas pats.

Ra. Kaipijo siueris, parvariavo apraiymi.
1978-VIII-15 m. 9 v. 07 min.

1928-29 mokslo metai.

XII

VII semestras L.U. 1928m. ruduo.

1) 18 spalio. Jau labai senai berašiau savo dienoraštį. Nat ilgą laiką, iš užsienio grįžęs, maniau, kad jis yra prapuolęs. Įtariau p. Dovydaitytę. Ji man yra paėmusi vieną ar porą fotografijų visai nesiklaususi, maniau, kad ir dabar bus „paštukavojusi" [?], bet apsirikau. Šį vakarą netikėtai, knygas bekraustydamas, jį radau. Juk tai didelė laimė. Buvau gerokai susirūpinęs dėl to pirma. Juk daug parlapojus [?] ji (Dov.) būtų x susižinojusi, ir dar daugiau, kitiems papasakojusi. O daugelis dalykų čia liečia ne tik mane vieną, bet ir p. Monikutę.

Nežinau, kaip mudviejų ryšiai ilgai pasiliks. Jos laiškai kiekvieną kartą man vis atneša daugiau žinių apie jos nerimastį, varginančius protavimus ir tt.

Kaip liūdna, kad širdis neeina proto keliais ir kaip skaudu, kad tiesos užkonservuotų jausmų marijas [?] išnyks [?], kaip kamparas ore.

Dar vakar jai parašiau laišką, nes ir iš jos gavau. Kas bus toliau, nežinau...

Šį semestrą jau buvau du kartu teatre: mačiau „Faustą" [?] ir „Tariamąjį ligonį" (komediją).

12 val. 10 min. nakties.

21 spalio. Vakar vakare buvo Sus. Fondo vakaras. Aš, grįžęs po penkių pamokų iš seminarijos, visai gerokai išvargęs, nutariau į jį neeiti, pagaliau būčiau gerokai pavėlavęs. Žinoma, jei būtų buvusi M., gal būčiau nuėjęs.

Šiandieninėmis studijomis nedaug teko užsiimti. Mat šventė. Po pietų beveik 3 val. Ab-ų salėj suskam-binau pijaninu. Vakarą nuėjau su Viliamu vaka-rienės. Po vakarienės buvau užėjęs Fondo vakaro rengėjų šokius, bet tuoj išėjau. Valgykloje suti-kęs J. Stanaitį išėjau pasivaikščioti. Daug gyveni-mo klausimų apkalbėjome. Vienas sklandžiausių dalykų buvo tas, kad jis man kalbos pabaigoje pasakė, kad vakar buvęs užėjęs pas Genę, aštriomis Mon. draugės ir šnekėję apie „poras," išvardydami jau „parbendusius" ir dar „debesuojančius". Ėmė grupuoti Ab-ų studentus eilės į grupes. Priėjo ir prie manęs. Jos mane, J. St. žodžiais, priskyrė prie Mon., pareikšdamos viltį, kad iš tų šiandienų šiurai būsią gandai, kad iš šiuro čia jau „šimtai" da-roma. Jo ir jos net „šimtas" sutarto." Nusista-bėjęs tokiu „geru" M. draugių žinojimu mano širdies dalykų, aš turiu pasakyti, kad žida

žinia man yra gana didelis klaustukas. Kokių žygių praeityje aš esu padaręs ir kokių pasiaukojimų davęs, jie dar, berods, manęs nenuša. Šiam klausimui net nebuvo kalbama. Kad rimtai būtume nusprendę, tai yra netiesa.

Bet ar Viešpaties keliai mudu negali kada nors suvesti, tai jau ne man pasakyti, nors šis klausimas turėtų būti šiek tiek ir mano rankose..? Bet čia klaustukų klaustukai. Žiūri visokie burbuliukai, kurie sprogsta, ir vis lieka neaišku ir neaišku.

Kam gi pagaliau aš skirtas? Baigiu jau studijas. Gal toliau tą patį studijuoti? Gal įeiti lietuviškos komercijos. Gal važiuoti gimnazijon? Gal ir vienų antrų metų išpildyti ir tą „patarimą".

Nebemoku objektyviai įvertinti dalyko. Juk rodos mano santykiai su M. nebuvo sezoninis dalykas, bet ar jie neišnyks. Ar tie jausmai ilgai pasiliks? Kad nors Tu, M., atsakytumei! Aš nežinau!

Toji pagarba, kurią aš iš pat pradžių Tau jaučiau, manyje pasiliks visam laikui. Ir visada

aš galėsiu tik su pagarbos jausmu viską atsiminti; bet ar paliko kas daugiau? Ką gi Tu manai ir kas mano asmenyje gyvavusioji, ar tik praeinantis pro šalį bernelį, kuris pasigrožėjęs ir apdovanotas viena uida, kora laisvina, laime, praeis sau tolyn, ar ir dar daugiau.

Žinoma jei reiktų dabar pasirinkti ir atsistojus šios gyvenimo mįslės, užeiti pirma koja per jo slenkstį, aš tik Tau, M., galėčiau ištiesti ranką ir papraščiai, padėti kartu jį peržengti ir toliau juo užeiti. ~~Bet~~ Tas man labai aišku! Praeitis, kurios beveik neturiu, man nėra čia davusi jokio net kabliuko, kuris mane nuo to galėtų sulaikyti, turint galvoje ir vieną užtą mano Tau minėtąją dar anksčiau mano simpatiją.*)

Bet, kaip anuos pergyventose valandose, taip ir dabar aš, rodos, dar gerai supranta savo padėtį. Jokių ypatalinių minčių, kurios būtų buvusios paslėptos už mano širdžių, aš neturėjau. Ir aš norėjau būti kuo geriausiai suprastas, atidarydamas plačiai duris. – Tik mano kardas ne visada tai lendo.

*) Ir man varduotė nespėta ima pykti, kaip aš buvčiau laimingas. Jei turėčiau laiko ir dabar apie tas paraišyčiau.

24

Tolian, juk dabar ai jokio konkretaus ryšio, garantuojančio mūsų ateitį negalim daryti. Taip dabar viskas neaiškus. Kokių man dar reikia klausimų. Jus jau artėji prie studijų pabaigos, bet vis toliau. Čia tau daug visokių galimybių, vad tu gražiau galėsiau išspręsti.

O jas laukti keletą metų, gal kokius 4–8. Juk tai perdaug. Bet laukti ir nepasiekti tikslo, tai perdaug skaudu ir liūdna. Ką tada turėtų ji apie mane pasakyti, jei ai rodžio neišlaikyčiau, gal gyvenimas pakryptų kitonia vaga. Kokiu rodžiu ai turėčiau būti pavadintas. Tai būti taip, kokio nenoriu tėvų žmonių lemiamoje.

„Gal daug tiesiškumas ai klysta
(Mat jaunas dar esu)
Ir žmonės dar mažai pažįsta
Bet man daug rodos iš tų"

vad tonia išeitį dabar ai negaliu rasti. Status quo. Gal laikas viską savaime išrys, arba kokios nelauktos aplinkybės, lyg „deus ex machina" pakeisys kaip nors, taip mano protas tarp sako.
Bet man iš šitos puses ir taip, rodosi, verta

Bet tai jau perdaug konkretu.

gėla. Tačiau su ~~viskuo~~ daug ko gyvenime tenka sutikti. Ilgu man...

Tikiuosi, kad ji dabar jaučia. Bet manau, kad viena pati gyvendama namie, neturėdama su kuo nuotykiais pasidalyti, ilgisi, liūsta. Oi kaip norėčiau nuraminti.

Bet atsimink tu pats žinojai, ar čia yra pati tikroji meilė? Gal kartais ir, bent man taip rodosi, ūpo įkvėpi, dvasios pakilime, pasakiau ir vieną antrą žodį ir parašiau laiške iš to, kas duoda suprasti jau daug... Bet...

Pamačiau šiandien jos sesutę. Ji graži mergaitė. Ar gal, kad ji M. sesutė, ji man taip išeinant iš valgyklos patiko. Ji į mane taip su kartu pažiūrėjo ir kai kaip su ypatingu tokiu žvilgsniu, slepiančiu kaž tai galvoja. Aš manau, kad ji viską žino. Norėčiau su ja pasikalbėti, net pasišnekučioti ir žinau ar kalbą nusivesti.

Bet laikas turi daug ką išriš, o dabar vel istorijos studijos...

1 val. 37 min. nakties.

3) „Ir mintys tapo kūnu." Spalio 22 d.

Šiandien Atkų valgykloje pirmą kartą susėdau prie vieno stalo su p. Ang. Krasn. Pavalgę kartu grįžome. Išsikalbėjome apie įvairius menkniekius. Aš paklausiau ar yra gadinius obuolį ir grušią [?]. Ji paaiškino pas save (žr. pl. 41). Nuėjau ir 2-3 val. pp. tarpe nemaža suvalgiau. Kvietė ji mane atvažiuoti į Zarasus. Daug kalbėjo apie tai, kad kartu su ja važiuočiau.

Aš, žinoma, to padaryti negaliu. Bet beeinant Laisvės alėja sutarėva šį vakarą eiti į kiną Odeon 1883 m. Dusilimo [?] pamatyti. 7½ val. v. nuėjau aš pas ją, ir mudu nuėjome kinan. Grįžome abu patenkintu gera pastatymu.

Bet ji man vakar taip smarkiai sužavėjo [?] išeinant, tačiau šiandien atšilgau [?]. Turiu parašyti, kad M. negali niekada būti (bent man) ją pabučiuoma. A. ne tokia gyva, kaip ypač pažįstami M. (tai gera mergaitės savybė). Pagaliau iš viso M. daug įdomesnė [?], nors ir A. gana maloni mergaitė, tačiau neturi to moteriško patrauklumo, kuris patraukia širdį.

Taigi vakar tik pagalvojau, o šiandien tas

jau „į viršūnę"! Tikras ar ~~[illegible]~~ nenustebu?
11 val. 30 min. vakaro.

4. <u>24 spalio.</u>

Šiandien priešpiet buvau nuėjęs pas prof. Aleknos. Grąžinau 3 knygas ir 4 parsiskolinau naujas. Ne mažai pridalbėjau apie istor. studijas, išvaizdavimą žinių (Bourain'o ir t.t.). Vakare, pavalgęs ar valg. vakarienę, nuėjau su Dr. Leimonu ir J. Petrausku „Record" kinan pažiūrėti „Dėdės Tomo trobelė". Buvo užėjusi mintis „užeiti vakarop, kuriant pas p. A.Kram. ir pakviesti vėl kinan. Mat betrukus, bet nebuvau išėjęs. Bet nesilaikiau. Juk per drąsu! Mudu dar ne taip senai pažįstame. Pagaliau aš nežinau, kaip ji į mane žiūri. Įdomu, kokias išvadas ji padarė iš praeito nuėjimo kinan. Dar įdomiau būtų žinoti, ar ji žino, ką mano M. apie mane, ką aš apie ją, ir bendrai, kokie mudviejų santykiai.

Bet pakaks! Reikia sėsti dar prie knygos, nes rytoj skaitau per radio paskaitą, kurią dabar tik pradėsiu ruošti.

Ryt vakare T.-F.K. susipažinimo vakaras. Gal būt ir nueisiu, dar nežinau.

11 val. 15 min. v.

5. 25 spalio.

Šiandien visą dieną ruošiaus prie radio paskaitos tema „Prieialkoholinis judėjimas Vakarų Europoje." Ją sveikinu 30 min. nuo 6½-7 val. v. Po to pavalgęs vakarienę Atkų valgykloje nuėjau į T.F. Fakulteto susipažinimo vakarą – koncertą. Po programos 3-4 kartus šokau su p. O. Kr. Ją palydėjau ir namon. Ji vis delto gera mergaitė; maža, ne labai šnekti, panyvi, - tačiau ir ji, matyti, širdį turi, kaip ir visos, bendrai paėmus, mergaitės. Šeštadienį važiuoja (28-X) į Zarasu mišiškėn. Žadėjo man atvežti 1 obuolį, 1 kriaušę ir 1 riešutą. Prašė ryt ateiti elektros sutaisyti, bet aš nežadėjau. Namon parėjau lygiai 12 val. Su Viliamu mano kambaryje dar 1 val. kalbėjomės. Jo galva pilna visokių labai neaiškių dalykų, užsimojimų. Ką jis kalba, aš dažnai negaliu suprasti.

1924 m. spalio 28 d.
k. rugs. 27 spal. perk.
2½ val. nakties.

26-X. 9 val. ryto.

6. 28 spalio. Šiandien buvo L.U. Stud. Atkų Sąjungos Sus-mas. Išrinkome vėl Lušį pirmininku.

Vakare 8 val. nuėjau su Paukavičium 7. į „Palasą" kiną pažiūrėti Tolstojaus „Prisikėlimas" (K. Marlova).

Grįždami apie daug dalykų išsikalbėjova. Žinoma daugiausia teko kalbėt apie mokslą. Ji taip aiškiai baigiant kalbas pastebėjo, kad jos draugai (ypač panelės) pasipasakoja, pasišneka apie savo vargus bei skausmus, išsipasakoja, vadinasi paslapčių, absoliučiai įmant, o jai nėra.
Taip tai ir supranta...

Užvakar gavau iš M. laiškutį. Iš pradžių tuoj nenorėjau skaityti. Koks tai keistas jausmas paėmė mane. Perskaičiau. Tuoj išėjau į posėdį. Posėdyje dar ir atsiminiau jos akinius laiško žodžius „Kur... kas tai... Kas tai... nyku...“

Grįžęs iš posėdžio iki 3 val. n. jai parašiau laišką. Tiesa parašiau tai, ko antrą dieną jau nebe-leisčiau, kas būti, rašęs.

Keistas dabar jausmas. Tiek daug, rodos, turėčiau apie save parašyti, kad geriau nieko nerašyti, nes ilgai reikėtų „klamočyti.“

Bet ką Tu M. manai? Kas ar Tau? Kaip toliau? Tai klausimai, į kuriuos nežinau kaip atsakyti, nors kartais intuityviai nujaučiu.
12 v. 15 min. n.

30 Spalio. Vakar nusipirkau ekspanderį. Šį mėnesį (lapkr.) nutariau daugiau atydos kreipti į gimnastikavimąsi. Pasirodo iš tikro mano neracijonaliai gyvenama. Niekaip negaliu susitvarkyti, kad dienos laiko pakaktų darbui, vis reikia naktis pridurti. „Geri žmonės" [illegible] jau porą kartų „išbarė". Ir pats jaučiu, jog reikia skirti šiek tiek laiko ir sveikatos palaikymui. Rytmečiais dabar todėl gimnastikuosiuos po 10-15 min. Kaip gaila, kad aš visą paskutiniųjų gimnazijos klasių ir 3-jų metų laiką universitete taip neišmintingai gyvenau. Nors ir dabar nesveikatos daug nematau, bet turėčiau būti kitokis vyras!

Šiandien nuėjau į Verbačiausko paskaitą (lentų k.) Užsirašiau jo paskaitas į studijų knygutę. Ji pasirašydamas, pažiūrėjo kada gimęs ir ėmė sakyti, neva spėti ateitį: „Dideli gabumai, bet nėra pastovumo, paskubimu blaškymasis. Numatoma didelė ateitis, bet reikia saugotis pasiduoti nepastovumui, kuris ypač S. žymus. Jei nuo jo išsisaugosi, galėsi padaryti daug pozityvaus, jei ne, daug ir negatyvaus. Ypatingi gabumai kalboms." Patarė užsiimti astronomija, kuriai aš, anot jo, esąs labai tinkąs ir galįs daug

padaryti. Toliau patarė užsiimti muzika. Spėjo pasiekti diplomatijoj, kuriai aš esąs tinkąs.
Išklausęs jo spėjimo ir kitais dalykais pasijuokęs, aš išėjau į seminariją.
Po 3 pamokos susitikau su Dr. Kupiniu. Jo buvau prašęs neseniai aplankyti mano pamokas. Jis buvo atėjęs į istorijos pamokas II ir III kurse. Dabar klausiau, kokias jis galėtų padaryti pastabas.
„Pirmiausia pamokų metu nereikia vaikščioti tarp suolų. Jei mokinys nemato mokytojo, tai jis kitką daro." Mokytojas, jo nuomone, turįs stovėti visada prieš klasę ir matyti juos visus prieš savo akis. Toliau klausinėjant mokinius, kai vienas neatsako, klausiama kitas, pirmojo vėl reikią klausti tą patį ar liepti pakartoti, kad būtų nuolatinis bendradarbiavimas tarp mokinio, mokytojo ir atsakinėjančio. Tokios tai metodologiškos jo pastabos. Šiaip viskas buvę gerai.
Tiesa, dar jis pasakęs, kad vakar pamoka buvusi be tikslo plano. Čia tai tiesa, nes aš beveik visuomet į seminariją dabar einu nepasiruošęs, pasitikėdamas savo atmintimi.

Tik ketvirtame kurse visuom. m. visada mokslus. Dar užkariaui, jei turiu laiko, įsigilinu į knygą ir istorijos dėstydamas, bet jau rečiau ir mažiau. Dažnai paskubinu tuo, ką atsimenu iš egzaminų (nai rečiau) ir praeitų metų.

× × ×

Šį vakarą paskutinį kartą šioje savaitėje seminarijoje beturėjau pamokas. Pirmai visų švenčių proga norėčiau kur nors išvažiuoti. Bet kur? Gal už 100 klm., ten, kur gyvena M. Taip, būtų gera ją aplankyti ir pasikalbėti, bet nepatogu. Ir toly ir važiavimas keblus (vieną vakarą) ir per didelis užsiangažavimas, taip sakant dar vienas „margelis". Su gera kompanijonu daičiau tikrai važiuočiau, žinoma, tik ne į „pirštus", bet taip sau malonumui.

Kokį įspūdį bus padaręs mano laiškas jai? Jei dar būčiau antrą dieną tą laišką skaitęs, tai būčiau taisęs, bet gerai, kad ir išsiunčiau.

Ką gi M. parašys?

Taip širdis bartais nerami, bet dieną įvairūs užsiėmimai išblaško susitelkusius jausmus,

ģvaimis vandens. Juos išnešioja į visas puses.
Tiktai protas man norėtos sako, kad, kur būti (?),
be reikalo mudu išėjom iš pusiausviros. Taip
nenorėčiau raišti, bet taip sako pats gyvenimas.
Pasidariau kažkaip prisirišęs. Kiekvieną die-
ną vis darbas ir darbas ir vis toles pat į knygų
žiūrėjimas.
Nebežinau, ar aš dabar myliu M., ar tik sim-
patijos bei kiti panašūs jausmai pro meilės
prizmą verčiami ir tiek! „Pirma daug Tavęs ilgėda-
vausi, M., kad norėdavau kiekvieną dieną pama-
tyti tai auditorijoj, tai bibliotekoj, tai korido-
riuje, kur tik man tekdavo būti." Aš to Jai
nesakiau.* Iš pagaliau aistribus,* kas ilgesys vis
pasilikdavo. Pertraukos, atsisveikinimo vel norė-
davau pasimatyti. Todėl norėdavau kartais
vaikščioti, vaikščioti ir nieko nekalbėti, nes
neturėjau ko pasakyti. Rytmetį per pusiau
miegą visada jos akvarelas lėkdavo galvoje.
Dar 1924m. vasarą, kai gavau iš jos uelintą
(rodos kreicą) laišką, taip einiau troškiti
pasimatyti, kad ji man pasidarė kokia tai

visai ne konkreti M., bet kolei tai bendras moters atvaizdas, labai gražus ir man labai artimas ir karštos širdies. Bet pagaliau kam berašyti tai toliau, aš tą viską puikiai atsimenu, nes tiesiai paliko didelį pėdsakai širdyje.

Dabar gi, jau nebežinau, yra kiek kitaip.

Tiesa, ir dabar kartais taip norėčiau pamatyti, pasivaikščioti, bet, rodos, daugiau dėl to, kad žinau jos nusistatymą link manęs.

Gal man taip išrodo iš tolo žiūrint, su ja nesusitinkant!

Tik viena dabar žinau, kad visai kitaip jaučiuosi negu, sakysim, prieš Velykas.

Kai atėjau tą vakarą prieš pat Velykas su ja atsisveikinti, taip norėjau ją pabučiuoti atsisveikinant, tik nedrįsau apie tai kalbėti. O ji ji iš karto mane atstumtų, juk tai baisiai negalima, man nepriimta. Tačiau buvo truputėlį kitaip. Dabar gi kažkodėl tokio jausmo tokiame laipsnyje jau nebeturiu. Gal dėl to, kad tai buvo pirmą kartą.

Skubėjaus aš pats parkui, dienos šviesą išvy-

dės, kad ai galėjau pabučiuoti p. M., visiem gerai pažįstamą ir žinomą dėl be užmomenimų, gerą ir dūmai dorą mergaitę. Besistebėdamas priėjau prie išvados, kad mudu abu vistiek jaunuoliai, gal daugiau negu jaunuoliai, bet ir austrai (?). Kalbėjau po velykų, kai, atmenu, kartą vėl toli pat nuėjo ne kartą. Ir, beveik, porą kartų, pasikartojo ta pati istorija.

Kodėl aš ją šiandien norėjau pabučiuoti? Tur būti todėl, kad mylėjau. Taip! Ne kartą man širdis drebėjo! Ne kartą apie ją „dūmojau." Ne kartą eidamas vienas pats gatve, taip norėdavau ją sutikti, svajodavau, kitą rydavau, kad susitikęs nesižinojau ką sakyti ...

Oi tu M., bet ir šį vakarą dar rodinčiau save ant kelių ir dėčiau savo galvą ant tavo krūtinės, tik, tur būti, daugiau dėl to, kad Tu man iš tikro dabar daugiau draugė, negu austringa mylima mergaitė, daugiau globėja, daugiau geras Angelo Sargas, negu toji mylimoji, dėl kurios žmonės naktis nemiega, nevalgo ir miršta, jei tikslo negali pasiekti.

Bet vistiek Tu man brangi. Tikrai brangi.

Draugi dėlto, kad Tu esi mano pirmųjų gyvenimo dienų draugė. Ir dabar norėčiau Tave pabučiuoti, ir karštai pabučiuoti, tik gal jau nebe kaip tas bernelis, kuris sėdėjo benediktinų sode, ant suolelio su Tavim, bet kaip lėkiugas vyras, ~~kurio~~ sel kurio širdyje dar daug paliko vietos ir Tau.

Akyjo dabar galvon mintis, o kaiin, jei Monikutė sintų dabar ir išskrėtų už ko nors, ar jos labai ~~jos~~ gailėčiausi. Keista mintis, keistai ir galvoju.

Šie klausimai konkrečiai jiems man dar tiesiai svetimi. Ir nenoriu aš dar savo buomo žmonių apleisti, jį skaičiaus sumažinti. Pagaliau anoks gyvenimas man dėl tikro atžvilgio dar išrodo labai amoralus. Gal mano platonizmas yra daugiau vaisduotės padaras, bet aš taip manau.

Protas sako, kad tolimame atsitikime, jei M. ringyko iš M. horizonto, išvažiuotų už ko nors, nebūtų ko daug nusiminti.

Jausmai dažniau rodo, kad būtų liūdna. Gal tiek liūdna, kad aš daugiau tolimesnis nuo jos. Bet ar pavydas atsirastų, sunku

pasiaukoti, greičiau ne. Bet kaip būtų įdomu pas jų mokinius tada ir nors akimis įvairiau pažiūrėjus be iodžių prisiminti tai, kas yra įvykę vienerių metų laikotarpyje.

Bet mano meilė, jei ją taip galima pavadinti, visai labai nepanaši į tų daugelio romanų meilę. Tikrai daugelius dalykų ~~###~~ skirtinga!

Ne kartą aš sau pastatau klausimą, kažin ar aš savo gyvenime nors kada nors įsimylėsiu taip, kaip įsimylėti toki, kaip Turandot'o komedijos didvyris. Rodos, kad ne.

Kud. 40 miv. naktį. 1938-X-30.

31 spalio. Jau iki pirmadienio vakaro esu laisvas. Tiesa galėčiau kur nors „ištrūkti galvą"! Bet vargu tai padaryčiau.

Šiandien atėjo brolis Jonas; senai jis bebuvo buvęs. Pasikalbėjova su įvairiais klausimėliais. Jis susirūpinęs rusų kalbos mokymuosi. Daviau knygų. Paskui atėjo A. Aukudavičius. Buvo prašęs poros knygų. Daviau. Šiaip vyras nei šio nei to, tik ne mano skonio. Man labai dažnai sako: „Zeneli," „Zenuk"; po tokio pasakymo aš

vis norėč padaryti pastabą, kad šis „[illegible]" šnekama tik su panelėmis, bet tiek to!

Vakaro 5 val. nuėjau į Neil. lenkų kalbą. Jos nebuvo. Susipažinau su 2 m. lenkų kalbos klausytoju „fuksu" Kiedainiškiu. Jis į mane kreipėsi, kaip į Tylemo brolį, sakydamas, kad aš iš kalbos ir veido į jį panašus (Tylemis Kėd. moko). Taip po trupučiuką ir išsikalbėjome. Paskui susitikau šiųjų studentų Temošiūną, kuris man siūlė Scriptores rerum Livonicarum 3 tomus už 100 Lt. Susiderėjau už 70 Lt. Reikės pirkti. Taigi vienu svarbiu istor. šaltinių praturtinsiu savo biblioteką. Vis bėda, kad dabar ne labai pinigingas.

Iš universiteto nuėjau į at-kų valgyklą. Čia susitikau su Kražių gimn.-vice-dir. K. Šapalu. 1½ val. užtęso kalba apie pedag. praktiką, įvairius istorijos klausimus, jos dėstymą, apie kitus Kraž. esančius ir buv. mokytojus. Pirma aš apie ~~[illegible]~~ Šapalą ~~daug ne tokią~~ turėjau ne tokią nuomonę, kaip paskutiniaisiais metais kad susidariau. Ypač šį vakarą supratau, kad jis yra rimtas, faktiškas ir simpatingas vyras. Tik

niekų daugiau gyvenimo!

Namon grįžęs aplankiau V. Viliamą, kuris nesirgo geltlige. Vargšas turėj gulėti lovoj, kur būti, kokį [illegible].

Kambaryje pasėdėjęs iki 9½ val., atsisveikindamas, kad neva atostogos, išėjau pasivaikščioti (vienas pats). Žiūrėjau Uosinergio plentan, užsipirkau Sirkl-gruinių ir draugų tolyn. Priėjau naujai pastatytą kiną Anuns-kacių gatvoje „Palladium'ą"; užėjo noras jį pamatyti ir pažiūrėti ką stato. Nuėjau.

~~[illegible]~~ Statė Kolia tai dramą. Įdomu, kad įvykiai dėjosi man pažįstamo Antvers'o mieste. Kaip ir visi romanai, kinai ir apsireiškimai mūsų gyvenimo [illegible], taip ir čia neapsiėjo be moterų, jų pinklių, gudrybių etc. etc. Šiaip dalykas gana įvairus ir padorus.

Žiūrėjau taip sau, nieko negalvodamas. Daugiau klausiaus muzikos. Kai kolei vargšas „Sontagspieleris" laužė klaviatūrą, dažnai kartodamas vis tą patį repertuarą, tikrai man buvo įdomiau jo paklausyti, nes ir pats dabar jau antrą savaitę vėl barškinu po 1–2 val.

atsisėdu prie pijano. Jau daug ko atrastojau.

Vaizdas po vaizdo slydo pro akis, o aš sėdėjau ir ilsėjaus. Besižiūrint atėjo kaž kas galoon prie tos gyvenimo problemos, kur kalbama, kad moterys yra didelis veiksnys diplomatijoje, politikoje ir apskritai visame gyvenime. Atsiminiau čia vieno vieno profesoriaus Freud'o filosofiją, kūrybingo kad visa kūryba, pradedant nuo meno ~~lei~~ literatūros ir baigiant populiariausia piemenėlio daina, eną erotizmo vaisius ir turį savo pagrinde, iš tolimųjų protėvių įgimtą, seksualizmą. Atsiminiau vėl, kaip vienas kunigas vieną kartą pasakė, tiesa ne savo nuomonę, kad viso gyvenimo varikliai, jo stūmėjai yra du veiksniai, jo žodžiais tariant, „голодъ и половое ~~влечение~~"

Iš moterų stovyklos žiūrint į gyvenimą man visado digsiau ir tvirčiau tai galima pasakyti, negu iš vyrų. Bet del šitų minčių tarsiyuno aš pasilieku labai abejingas ir prie savo nuomonės. Vyrai gi kartais labai aiškiai gyvenime pasirodo ~~nei vien~~ tai visuomeniniam darbui, tai mokslui, ir čia jie randa pasitenkinimą, čia jie randa save

ir savo idealą. Tokio tipo moterų mažiausiai pasitaiko pasaulyje. Tiesa, ji nes pas ir nėra auklėtame laipsnyje to „patraukimo", kai jos visgi iš to atramos, globos bei paramos tik ne savyje tarpe.

Bet šis dalykas sunu antru rauhos pamojimu ir kelais žodžiais neišsprendžiamas. Tegu jis ir palieka paslaptyje o ne dienoraštyje. Pagaliau jau laikas ir gulti.

X-31. 4 val. 43 m. nakties.

1 lapkričio. Ūžiųs das miegu, girdžiu poni pasibeldė ir šaukia: „Telefonas!" Greit šokau iš lovos, žiūriu das tik 7 val. 15 min. (vakar atgulian 1 val. paryt.), o jau telefonuoja. Greit šiaip taip apsirengiau ir bėgdamas prie telefono rėmeyn galvoji, kas gali man šiokį tokį skambinti. Širdis ėmė smarkiai plakti, gal i mane, namiškiai kokiu labai svarbiu reikalu skambina iš Kauišoy, gal koki nelaimė... Nubėgau. Kas kas kalba moteriškai. Jr nusikbau. Gal koki panelė kalba pama niau! Bet štai visas reikalas atsiverė. Dr. Ruginienė prašo šį vakarą ir poryt vakarą ateiti į jų butą pernakvoti, nes jos sūnus, ji ir tarnaitė išvažiuoja iki sekmadienio. Sutikau. Taip visas reikalas ir

pasibaigė. Po studentų pamaldų susitikau Karėną ir kelių studentų, su kuriais traukėme per Laisv. Al. Vienas klausia, kaip gyvuoji, atsakiau: „Laikausi, kaip Liucipienės Kalėdų naktį, ant pleuko savo „locname ahozde"." Ar ji suprato ką nors nesinau, tik prasijuokė.

Po pietų buvau išvažiavęs lygiai 2½ valandos su Kanelėvu dviračiu pasivažinėti. Kojos ištroškusios dviračio tik mynė... Pasivažinėjova plentais po Kauno apylinkes keletą dešimčių kilometrų. Nebuvau dar matęs Marvianskos slėnio vardo. Labai gražu. Per vėlai aš jį pamačiau. Vakarą nuėjau atsigų valgyklon. Toj kompanijoje kalbėjau įvairiais istorijos klausimais.

Grįžęs namon ir susiprašęs Krėvą knygą, įėjau į Kiefinio butą. Gyvena jis niekuo sau. Salionukas visai padorus, valgomasis taip pat. Tik vietos per maža. Keista ir labai keista, kad jo ir žmonos lovos viename kambaryje, kuris, kaip kišenėlė mažas. (Susidėjus dvi greta lovos ir daugiau vietos nebėra). Kai baimiečiai, paprastai žmonės ~~taip d~~ vienoje „prysininkoj" laiko lovas, tai dar pakenčiama. Bet čia inteligentai žmonės, žmona inteligentė. Ji kai kurio atžvilgiu žiūrint tai gali atrodyti, jos gėrėdimu. Keista!

Gal ne visi taip daro!

Visas butas iš 3 kamb., prieškamb. ir virtuvės. Vietos labai maža. Prašmatnių baldų nėra, išskyrus ne prastą sofą ir dvi minkštas kėdes. Bet viskas vis tiek su skoniu. Keletas gražių paveikslų, gera ir didoka biblioteka, pora divonukų, daro ne prastą įspūdį:

Ant kugrinio stalo 3 gintariniai plunksnakočiai, du įdomūs dideli gintaro gabalai ir daugiau nieko įdomesnio.. Jo „daktarka", kuri, kaip ir jis pats nieko negydo, matyti, mėgsta gėles. Bet be poros varonių original. vazoninių palmių, rodos, nieko daugiau „intereso".

Bet pakaks! Einu miegoti į dr. Kug. kabinetą. Kad tik niekas manęs paties naktį neišvogtų su visa lova, o apie kostiumą bei bekalbėti!

11 val. 20 min.

<u>Vėlinės (2 lapkričio)</u>. Naujoji buveinėje atsikėliau labai vėlai (8.15), mat lauksiu visidancuojęs nemiegodamas, nejausiau kada išaušo. Visą dieną praverčiau su ist. Pietų metu susitikau Kuciurką ir Žagrabalį. Savo spec. klausimais pasikalbėjęs su 2., su Akuc. išėjau pasivaikščioti: Daug kalbė-

jova bylanto D. Mkaklovoj reikalu, apie universitetus, apie pod. klausimus ir galų gale desertui bendrai apie panas, mat ėjome aplankyti C. Grin. Gerai, kad jos ir neradome, bet ai taip noro neturėjau.

Vakare išėjau 5½ val. į kapines. Ir ta pamačiau: daugą tiek kapinėmis apšviestą saurva aktivaizte. Visai takeliai buvo pilni žmonių. Visi skubėjo į kapus. Ėjau ir aš. Daugybė žvakučių, lempelių spindėjo vos apregimame plote. Žmonių prisirinko labai daug. Kam jie atėjo. Ne vienas atėjo aplankyti savo brang. mirusiųjų draugų, sesers, brolių, tėvų, mylimosios, mylimojo etc... Tačiau daugelis atėjo taip sau pasižiopsoti, pasivaikščioti. Minia pagrindinai kiekvienam kitk prasmatrenui dalyku domisi tik tiek, kiek jai patenkina smalsumą. Tokių žioplinėjančių šioje šventoje vietoje buvo daug. Prie jų skaičiaus prisidėjau ir aš. Nebuvo man ko aplankyti. Neturiu brangių mirusių šiuose poną mažų broliukų, bet juos nebeatsimenu, nes dar labai jaunas „pilietukas" tebebuvau; bas'uoze iš išskyrus porą gerų draugų; tačiau jie visi ilsis Plungei kapuose.

Pagaliau vieni mano brangieji dar nemirė, o kiti dar negimė; o jei ir gimė tai po mėtų kberlajoja, gal būtų man dar nepažįstami...

Taigi vaikščiojau vienas pats viską tik obser-vuodamas. Sutikau Plungiškių studentų kompaniją, sustojau, pasveikinau ir vienas nuėjau. Iš tolo pamačiau p-lėlę Sragytės „kolekciją", nenorėjau sutikti, pro šalį praėjau, bet vėliau jos mane vėliau kažin kaponere pastebėjo. Juk pažiūrėjo ir supratau, kad pasimbislomis pasakė „Leniś". Visos typ išsiglekėjo, aš pasisveikinau iš tolo ir likau stovėti, kur buvęs. Buvo ir D., bet nekinis jokio noro dabar su ja „šnekučiuoti"; ir jų karta nebuvo „ukvatos"! Pastovėjęs vienas pats nuėjau. Einu toliau, koki tai mažutė panelė, praeidama pažiūrėjo ir pasakė „labą..", aš išsiglebščiojau, bet nepažinau. Kas galėjo būti, nežinau, bet sveikinosi, nors su pažįstamu. Toliau sutikau Dobrovolskų, kelis seminaristus, kelis Žem.-Stud., bet nuo visų paėjau.

Nebuvau nė kiek susigraudinęs.

Į viską šaltai žiūrėjau, nors buvo graudinančių scenų. Aš už jokius pinigus nebūčiau galėjęs pravirkti.

x x x

Vienoje vietoje pakampyje ant mažučio kapo pasta-tytos dvi mažos žvakutės, o prie jo netoli krūmo sėdi moteriškė su vaikeliu ir liūdi. Tikrai galima atspėti, kad ji gedi savo vyro. Akis verktos, dar nenudžiūvusios nuo ašarų. Sūnelis taip gražiai sėdi ir žiūri. Aplinkui tamsu, žmonių mažai, žvakelių nedaug. Tai buvo gražiausias reginys, kurį aš vakarą mačiau.

Toliau einu, ausyse moteriškių burnų maldas lenkiškai „umarł zapaleniem", „był chorowity, słaby" etc... Aiškina kodėl mirė, visas aplinkybes. Dar toliau moteriškė su vyru klūpo prie kapo ir meldžiasi, o sėdinčių ir liūdinčių, ypač moterų labai daug. Vienoje vietoje prie ap-tverto, ką tik supilto kapo matau didelę žmonių kuopą. Priėjau arčiau. Girdžiu moteriškę vaitojančią, raudančią. Iš jos burnos girdėti skausmingi lenkiški žodžiai. Per ~~vai~~ paraudavusį

veidą, kuris protarpiais skepetaite pridengdama, riedi ašaros. Žmonės iš to padarė „sceną", žiūri ir kalbasi, o ji vargu skausmą kenčia.

Kitoj koplytėlėj, senai rūsyj, pro langą matyti po stiklu dviejų grabų žmogus, kuris atsiklaupęs ant grindų meldžiasi ir meldžiasi; o praeiviai pažiūri, pažiūri ir nueina...

Taip vaikščiojau kapinėse 1,5 m., nesikalbėdamas nebent ne ausinių atlūgį. Norėjau surasti Endziulaičio kapą, bet neradau. Kariuomenės kapuose radau palaidotą mano bendravardį kolį tai Zenoną Mikutą (Leikuantą). Visai ne „blogai" išrodytų, pamaniau, iškasius Mikutos pavardę, parašyti manąją. Kažin kaip jausčiaus čia gulėdamas.

Bet apie mirtį galvoti neverta, aš noriu gyvenime dirbti, veikti.

~~Atsi~~ Eidamas iš kapų Vyt. prospekte pamačiau pamišusią moteriškę, kuri iškrišikai šaukė, klykė. Subėgo policistai ir nuvedė. Dar per atgal namo girdėjau jos spiegiantį riksmą. ...

Eidant atgal į galvą mintis, kad visi atžvilgiu visi žmonės lygūs, tai likimo – niekis. Kas gi yra tas žmogus. Ne kas kita, kaip „vaikščiojantis mėšlas ar lavonas!" Dūzei perlūs Kristinen, sovei į ją, žiūrėk antrą, kitą drąsą jau ne iš to nebeviską: žink, nes nesitversi...

Tokio likimo atžvilgiu tai mes visi lygūs...

Kreskvenas pavirsta „in favillam".

× ×

Pavalgęs at-ną valg. vakarienę, išeidamas ant nerštikan K-Žagr. į bevaikščiodama L.Ht. ir K. Masviedą. „Žiūrinką" diena žiauchen. Juristikams tris istorikus ir dar vienas mobilizuos. Savo skambučiais paribalbėjome.

Eidamas namon atsimenu M.

Bėgdamas per ištisą faktą eilę, jaučiausi nepatentuotas. Sąžinė ko tos nesami. O yra jai būti ko nesamiai, nes kai kas sako nesako; bet lyg inibidėte inibidgo, kad aš turiu paribraukti iš Jos horizonto...

Kam pats išėjau iš lygsvaros ir kam Ją išvedžiau... Juk man turėjo būti aišku,

kuomi vieniasi, ar prie ko reikia prieiti gal-būt-
taip. Protas taip sakė, bet širdis klausė Jos
žodžių. Taip!

Taip norėčiau dabar vėl grįžti į pir-
mykštį stovį, kai mudu dar tik norėčiau tiek
tiek susipažinome. Taip norėčiau dar tų laikų,
kai mudu vakarėliuose šokdavome (prieš Kalėdas).
Dabar aš mokėčiau kitaip suprasti ir Jos ir
visas aplinkybes...

Kam tiek tokių nueita...

Aš jaučiu, kad Ji nuo pat pavasario
iš mano prisiartinimo ne kartą, tur būt, per
galvą perleidinėjo liūdnas mintis, ne kartą
ji ne kankinosi, tai nervuota ir buvo.
Dėl ko taip yra? Labai aišku.

Ir klausimas, ar greit ateis ramybė!

Sunkios mintys..., liūdesys, ..., etc. etc. etc.
ir viso to galų gale, kaip toje pasakoje „sušnirpštė".
Apie tai Jai nieko aiškiai rašęs, bet Ji galėjo
iš paskutiniųjų mano laiškų tai suprasti.

Gaila, bet ką padarysi.

... Tai būtų išsipildymas kentėti ant Jos foto-

grafijos ~~praė~~ užrašyti rodžiai...

Bet ar negalima būtų to visko išvengti...

Taip, gal ir galima, bet ar iš to...

~~[illegible]~~ Jei mažas vaikas pradeda per anksty vaikš-
čioti, kai jo kaulai neira subrendę, tai jo kojytės
deformuojasi, išsikraipo, netenka savo grožumo,
taip ir čia... Pradėk ne laiku gyventi, tai ~~[illegible]~~
kas bus? Gyvenimas daugelis atžvilgiu defor-
muos Tave.

O Tavęs jis nepriartina greičiau, kaip už
dešimtko metų. Ai jam būsių jau pabankamai
pasiruošęs.

Tik ne dabar...

„Oi grįžkim į tuos laikus, bada dar tolio,
mintys ne galvon neateidavo (per nevaliq, per
nenorą jos ir labai atėmė).

Man bus vėl maloni į Tavo veidą, kuris
spindi pilnumu, švėsumu ir lieknumumu,
pažiūrėti, kai dievaugti.

Tik dabar ai mokėsiu suprasti Tave
ir visas kitas.

Užmirškime momentui viską, kas buvo ir įsivardinkim,

nad gyvename naują gyvenimą... Man bus dabar linksma, smagu ir gražu... Aš mokėsiu nepražiūrėti nieku mokių, niekuomet mergaitę ir, tur būt, mokėsiu su ja tik draugauti, kiek reikalauja visi etiketai...

Pas mane tokios sunkios gyvenimo problemos!

Vaikščiok, balbėk, juokis, linksminkis, šok, žaisk, eik kavinėn, klausykis koncertų, koncertuok pats..., tik nesipainiok į gyvenimo pinkles, kol dar anksti!

Tokios tai mintys suglaustai perplaukė per mano galvą... x x x

Namon parėjęs atsimeniau. Briuselio viename muziejuje (Wiertz'o) matytą paveikslą, kuris man paliko neišdildomą įspūdį. Ant didelio formato drobės nupaišyta graži, gražiti, tikrai klasiško stiliaus, moteriškė, kuri pusiau nuogai nusižiūriui žiūri į savo kaino graučius, kurie prieš ją stovi. Jos gražių akių ir graikiško stiliaus nosies vietoje tik duobelės. Gražių krūtų vietoje

tik kiti sonkauliai, grašaus liemens vietoje tik stuburkaulis. „Ant paveikslo užrašyta „Deux Jeunes filles."

Ne kiti siužetai gali nešti pasišypsojimą bei pagyrimą galvoje, grįžus Vėlinių vakarą iš kapinių.

Wiertlas, kuris tikrai sugebėjęs nupiešti gražias moteris (jo tokių paveikslų daug), gal ~~tiktai~~ šį siužetą pasuktų į ryškias formas sidėjęs...?

- -

11 val. 45 min.

Veni, Vidi Vici (Cezaris)
Veni Vidi Amavi.

Ištraukos iš M. Krasnickaitės dienor.

27 lapkr. ~~Iš M.K. dienoraščio.~~

Jau VIII kl. rašė apie kieno tai meilę ir kad ji, turbūt, mylinti jį. (Nelaiminga ir beneišanti KŠ)

Toliau KŠ.

Gimusi 1904 metais liepos 26 d.

1926 m. liepos 26 d.

„Juk jau laikas nusistatyti gyvenimo kryptis. Šiandien jau sukanka 22 metai.

1926 m. X-31.

„Vieno gal dar norėčia pajusti meilę, pajusti kad mane kas nors myli ir aš, pajusti tikrąją laimę, o daugiau nieko, bet matyt, to man netekti sulaukti, kas kaip instinktyviai tai jaučiu!

1926 m. geg. 22 d. 1 val. d. Š.K.

„Aš jis gerbiu, bet mylėt negaliu .... O be meilės, koks gyvenimas!

„Po vakar dienos galvoji kaip gyventi, ar kvėpti; ar ne ? Pagalvosiu."

1927 m. liepos 4 d. O jei išsipildytų svajonės, ar būčiau laiminga ?

1927m. liepos 8d.

„Gavau šiandien laišką nuo Z---no apsidžiaugiau, linksma ir ilga pasakė, fain bernioks."

1927m. liepos 25d.

„Šiandien gavau 2 laišku nuo Z... ir S...
Pirmojo labai vaikiškas laiškutis, kiu tikėjau....
bet gal taip ir nebus."

1928m. kovo 7d.

„Šių metų išgavėnės manau liks amžinai mano atminty. Pernai gegužio 22d. Šv.dievos, šiemet vasario 21-22 Uvd. nakties. Ką jaučiau išgirdus „pamylėjau, ar buvau jau pamylėjęs"!... Atsimenu atsistojus prie durų, ne savo balsu kartojau „Dieve, kas dabar bus?" Tą naktį beveik nemiegojau — — — kas kas manyje vyko.
Bet praslinko keletas, keliolika dienų ir man jau rodosi, kad aš gerai nesuprataus, gal gi ir taip. Juk jis pasakė buvau pamylėjęs, bet nepasakė ką, gal jis matydamas, kad aš jį simpatizuoju, nenorėjo manęs suvedžioti. Žinoma, kad taip ir bus. Juk, jau turėjome tiek daug progos o daugiau nieko nežinosime.

Na, bet ką čia akitis parodys – jis bus sxirta, kitaip bus." — — — —

„Bet jeigu aš jį pamilčia, kas paskui būtų? Laimė?"

<u>1928 m. kovo 20 d.</u>

„Dabartinės mano gyvenimo dienos, manau, gražiausios . . . . Taip gera, gera gyventi ir kokia aš laiminga, kaip myliu visa, visa! . . .

Jis mane myli, o aš . . . nežinau, gal būti . . . Buvom šeštadienį (17 d.) teatre, paskui parėję vakarieniavom, ~~ant~~ sėdėjom ant suolelio, taip buvo gera.

„Kaip mes baigsim, vis tiek aš būsiu laiminga šiuos laikus atsimindama," pasakė jis. „Taip" pamaniau ir aš. Jis buvo arti prie manęs atsisėdęs, ir laikė mano ranką, staiga man atėjo į galvą mintis ir paklausiau, ar jis čiūdytų taip sėdėti dieną, kai žmonės matytų, jis atsakė, kad „Taip"!.. Jeigu būt pasakęs, kad ne, būčiau pabėgusi.

Kalbėjom taip nuoširdžiai ir taip buvo gera, gera . . .

— — — — —

gyvenu džiaugiuosi ir laukiu rytojaus su plasdančia širdimi.. Jis bus laimingas, saulėtas, gražus. Prižadėjau jam duot fotografiją, tik su sąlyga, kad jos nepames, „nevalkios" norėjau parašyt, bet nedrįsau. Nežinau ar jį myliu, ar tai tik simpatijos jausmas, bet aš jam lieku amžinai dėkinga, už tai, kad dėl jo aš pasekmingai kovojau pati su savimi. Kokia nelaimingoji ta Kotelė... Nors iš kitos pusės ji pati valta, kam jai reikia įsikalt į galvą tai, kas niekuomet negali įvykti — — —

Aš jai buvau beatveriant savo sielą, bet pamačiau, kad ji galvoja tik apie save, vel sugrįžiau...

1928 m. kovo 29 d.

„Sutikau Tave savo gyvenimo saulėtą rytą. —— Pamilau ir Tave. Žinau, kad Tu mane myli, nors tu man nesakei, žinau, kad mėnulio šypsantis tu manęs ilgies, žinau... Žinau, kad tu mane pirmąją pamilai, kad aš tau brangesnė už visus, žinau, kad tau radosi * kad tu pamilai pirmąją ir pasku-

Šitą kartą...
Nereikia mums sodnų, nereikia garsų, mūsų sielos suvirpalba be nieko, mums tarpininkauja kvapiųjį širdai, margiejį drugeliai...
Bet, Brangusis, nežinau ar ta auksinė pasaka bus ilga... ar ji bus amžina. — —
Kam galvoti dabar apie gražiosios pasakos pabaigą, kai ji dabar tik prasidėjo. Negalvok ir tu. Geriau džiaukimės bildamu pavasariu, gražiaisiais sie-dais. — — —
Bet ko liūdnos tavo akys? Ko trūksta tau o brangusis? Gal tu galvoji apie rytdienos audras, ne ne, apie jas nereikia galvoti. — —
Brangusis išblaškymui Tau liūdną vardą, kai bus audra, aš tau parašiu „aukso pasaką", kurios tik medumeus dasyra. — —
<u>1928m. balandžio 2d.</u>
„Užsipatie, kaip suuku! Nors rau jį kalbėti, nad aš rami, bet graužia, nai kokis kirminas širdį iš gaila, gaila.... — —
Šiandien pirmą kartą nuriedėjo per mano skruostus dvi didelės ašaros, pirmosios

naujmo, ašaros... Kaip degina jis man iš labai skausmo! Tačiau vis dėl to gyvenimas neaiškus, staiga rodos, kad vas nežinomas mėgsta išeiti iš žmogaus, kada manai, kad jau pasiekęs savo svajones, staiga viena smūgiu viską nukertama.

Nesuprantama man ir ši mūsų tragedija. Sakosi mane myli, o aš gal būt taip pat iš savo pat laiku sako, kad realybėj niekas negali įvykti, nes jis negalvojęs apie tai, tik gal po 10 ar 12 m. Kodėl? Ne tai ne meilė, ji tur būti tik iliuzija, ar gal pilangis į tikrąją meilę.

„Kuo norit, kad visa baigtųsi? paklausė
„Kad jūs būtumėt laimingas!
– Aš taip pat noriu, kad jūs būtut laiminga
Kokiu būdu aš galiu būti laiminga, jeigu aš jį pamilau, o jis galvoja apie kai ką kita...
Dieve, gražus, galingasis Tu viską gali duot, kad čia būtų ne meilė, tegu būna tik iliuzija gražus sapnas, tik ne meilė! Meilė turi savo nuodytąjį tiesą, jeigu jis ne pasiekiamas

turi išnykti ir meilė! Taip, kam jį mylėti tą žmogų labiau už viską. Nežinau, ką jis galvoja! Ką man dabar daryti, nieko nežinau. Prižadėjau duoti fotografiją, duosiu, bet po velnių kas tada?! Reikia atvirai jam pasakyti, kad nėra jokio reikalo mums susitikt, kad mūsų keliai turi išsiskirt amžinai! Jis pats dabar net sako, kad tai ką jis jaučia yra nepastovu, vadinasi, išnyks, pamirš, tai kam mudviem rišt. Man tas per brangiai kainuotų. Liksime draugai... [illegible], ko jūs vedat žinot, kad taip neišėjo kad būtų! Geriau, kad greičiau aukščiau pasibaigė tasai saldus sapnas, kas būtų jeigu po kelių metų jis būtų man pasakęs ~~Tai~~, ką dabar pasakė. Tiesa auksinė pasaka būtų buvusi ilgesnė, bet kas iš to ji turėjo kada nors pasakai baigtis....

Kaip aš gyvensiu? Klausiau savęs sugrįžusi namo, bet kaip sunku atsakyt! (Ar kiti, ar pasiliekt taip? Gerai, jeigu pamiršiu ką nors, bet jeigu tai mano tikroji meilė, tai aš neabejoju, kad ji bus pirmutinė ir paskut-

tinė, o jei tai ir meilė tik žiauga, tada taip iš-
keisiu iš to kurį myliu...

— — — — — — — —

Šiandien jau pasirinau, bar prakaučia, bet ar aš myliu? Nežinau, nežinau... Kai koks balsas mane ramina, kad viskas baigsis gerai, kad vis dėl to mes vienas kitam skirti, ...

— — — — — — —

Gražus, kilnus sapnas, kuris sudaro vieną gražiausių mano gyvenimo knygos lapų. Jo išplėšti arba gailėtis, kad jis buvo įrašytas nenoriu.

— — — —

— Kur aš būsiu, kur nuklysiu visada norėčia pasikalbėti su Jumis įvairiais gyvenimo klausimais! Taip laikysimės to!

— — — —

„Šiandien bažnyčioj kelis kartus sakiau „Ne mano, bet tavo valia tebūnie Viešpatie"! Jis geriau žino kaip turi būti ir kaip reikia padaryti. Kas iš to kad myliu, bet gal mūsų būdai visai netinka, gal būtų buvusi didžiausia disharmonija ir būtum ne

tik mes buvę nelaimingi, bet ir kitėnos tenda pasaulę.

1928 m. bal. 3.

„Vakar parašiau jam fotografiją, paskui ilgai kalbėjom. Visą dieną taip buvo kaž kodėl neramu. Taip skaudėjo širdį, ją graužė kaž koks kirminas ir buvo taip skaudu, skaudu. Bet vakare atėjo jis ir vėl viskas aišku pasidarė, o gal tik nurimo, kaž kur nuėjo giliai, giliai...
– Kaskart vargsime, kaskart džiaugsimės! – Ar taip? paklausė jis.
– Taip! Kaip aidas pakartojau.
– Aš visada padėsiu išrišti visus klausimus visiems mūsų visa nuveiksim.
– Bet jei jūs tada nebus prie manęs!
– Aš parašysiu.
– Bet jei jūs nežinosit, kad jūs pagelba reikalinga!
– Aš pasistengsiu žinot!

Ką jis norėjo tuo parašyt? Arba kai sakiau, kad jau vėlu, kad jam reikia sumokėt už stotį jis sakėsi likęs ir atėjo vieną dieną.

– Kaip jūs mamytei parašysit?
– Parašysiu, kad buvau pas Beatričę.
– O ar papasakosit jai viską?
– Ne, nes tai liečia ne mane vieną, o ir jus.
– Bet mama jūs nepažįsta ir gal niekuomet nepažins...
– Bet gali pažinti....

Vienu žodžiu vakar nuotaika buvo visai kitokia. Vakar jis daugiau kalbėjo, o aš klausiau. Paskui atsisveikinant atsitiko tai, ko visai nesitikėjau.

– Jūs sakėt, kad mes pusbroliai, tai gal ir atsisveikinsim, kaip pusbroliai. Gal leisit?...

Ir neatsipeikėjau, kaip jis paėmė ir tą akimirksnį pakliuvau į jo glėbį. Jis pabučiavo mane į dešinį skruostą...

Ar aš jam atsakiau, neatsimenu... Tik jis paleidęs sumišęs nuėjo. Kaip visa tai atsitiko nesuprantu. Atsimenu, kad jis mane apkabino, o aš beviltiškai šnibždėjau: „O Jėzau, Jėzau!"

Taip pasirodė, kad visos mano konijos paklikoj griuva. Tik pavakarėj dišėiau, kad bučiuotis gali, tik vienas kitam pasižadėję

prie altoriaus, o po kelių valandų pačią bučiuoja vyriškis, kuris ne tik nėra nieko išdėjęs, bet net nemano apie daiktą meilę, ar vietoj jį atstumti, tik nusuku ir susibaras beviltiškai nuliūdusi, ar gi neparistą...

Tiesai kai kas dovanoti mums gyvenime ir su varg ka ka, jei kartais mes panorime patys jį tvarkyti...

Pirma, tasai pabučiavimas buvo tik „broliškas", jis nedegino ir nesvaigino. Ir ai apsvaigau, tai ne nuo jo, bet dėl to kad aš niekados nesitikėjau, kad jis išdrįstu tai padaryti. Dabar galvoju, ką man toliau daryti. Gerai, kad išvažiavo, laikas gal išspręs. Ar myliu aš jį? Dar ir šiandien nežinau. Man jis patinka, man gera su juo būti, kalbėti, bet ar tai jau meilė? Pagalvoju, ar norėčiau su juo visą amžių gyventi, ir čia prasideda svyravimas. Įsivaizduoju, kad jis kitą pamiltų, kitą bučiuotų ir mano širdis net nenurimtų, vadinasi, nepavydžiu. Gi sakoma, kad be pavydo nėra meilei, taigi išeitų, kad aš nemyliu.

Pasižiūrėsiu per Velykas ar išsilgsiu, ar ne?
Šiandien kai pagalvoju, kad neatėjo, tai lyg gai-
la truputį, o iš kitos pusės lyg džiaugsmas, nes
aš dar būti jau nemokėčiau jam stačiai
šiltų žodžių, nemokėčiau linksmai papasakoti,
kaip seniau šnekėt. — — —
Kai susitiksiu, pasakysiu, kad aš su jūs broliais
persibučiuoju!

1928m. bal. 4.

„Tuo pat ryto mano ausyse skamba žodžiai:
„Išsiskirtas, kaip kibirkštis,
Greit kaip ji ir išnykai
Vien liūdnas, liūdnas
Mintis atsiminimui palikai!..."

— — —

Jis pas „Mamytę" Kažin ką jis veikia šiandien?
Ar prisimena jis bent kartą savo „pusseserę"?
Manau, kad taip. Gaila, vis dėl to, kad taip
ilgai nesimatysim, bet iš kitos pusės bandy-
mas, ar labai būt skaudu jis vada reikt
visai atsiskirt?!

— — —.

Ji man patarė laug bėgiot, sakė su mažiukais, pasistengsiu jo patarimą vykdyti.
Pasižiūrėsiu jo fotografiją, jis buvo ilgai pasižiūrė-ni. Pirma, man rodos, kad jo fotografijos išraiška pasikeitė, atrodo lyg triumfuojanti, o pirma lyg liūdnai žiūrėjo.
Oi, kaip spaudžia, slegia širdį kai kas. Kodėl turėčiau būt laiminga, juk jis mane myli, jis man patinka, o paskui kas bus tas bus, vis tiek ar liūdesiu, ar džiaugsmu!"

1928 – bal. 5 d.

„Jaučiu, kad važiuosiu (namon) iš Kauto visai kitokia, kokių išleido iš namų. Brangiosios širdies laukai, kalneliai kaip jūs pasiilgsit ir mane. Kažin mamytė ar pamatys many permainą. Šiądien rašiau mamytei neiš-sitei neparašyt. Pagaliau, ką ji galiu parašyt, ar tai, kad jis mane myli, ar kad aš pasikeičiau ir gal pasikeičiau dėl to, kad jį pamilau. Ne geriau tylėsiu — — —"

1978 bal. 17.

„Vakar atvažiavau, bet dar nenusigandau, kaip sapnuose. To dar nemačiau, vakar buvo atėjęs, bet aš nebuvau namie... Keistai jaučiuos lyg noriu nuo ateities ir kartu kai koks keistas drebulys.

— — — — — —

Skaitau mokausi o prieš akis vis jis, tiesą sakė Kostutė, kad visada ir apie ką kitą kalbant iš minčių neišeina. Ar myliu jį, nežinau dar ir dabar. Atrodo kartais, kad jis man nei šiltas nei šaltas", tik kaip pamanau, kad jis išvažiuoja kur, kad aš jo daugiau nebematysiu, taip pradeda skaudėt širdį, kai kas taip skaudžiai duria.... Per Velykas parašė laišką, sako, kad norėtų, kad verbų sekmadienio valanda išnyktų iš mano ir jo atminties. Man atrodo kartais, kad taip aišku, viskas o kartais, kai koks miglos apsupa. Mažai dar vienas antrą pažįstam ir kaip su [illegible] būt atviri, negi pasiaiškinom. Mes labai daug susėję šnekam, bet apie ką reikėtų nė trupučio nepasisakom. Bet jis man niekuomet nepasakoja, ar jis

maito, kokius planus atsisijaisiteko, o ai, taip pat neikarto nuosirdžiai nepasakojau! Ir nodel taip-nerinau gal kaltas auvirkaus atstumas? mokbau, kai Kostukas papasakojo kas jai Mariampolėje dėjo nuodu pornu. Nebent jis pats jau papasakojo - Ir koki tie didieli rūpesčiai? Profesija ar kas? Tiekto! Tekuonė Tavo valia, nors gal būti gera jis būtų taip kaip Kastas nori, nors tiesa sakant as bijau ko nors labai norėt, nes kis gerai sono ko reikia kaigi kedaro, uaip geriau būtų.

— — — —

O, vargic širdie, kaip ja skauda."

1928 m. bal. 30 (pirm.)

„Daina jau išdainuota
Taure jau išgerta....
Kvebelei jau išbalbėtos...
Prie jom kryžiuelį, reikia skirtis.... Ir nam kuro lemta nuolatiem sirtikti?! Ar nuol dabar aiaras lietume? Kam vauda ir išauaumo ... Pajutau savy kokią kuštumą, vai jį išpildys?" Ar turėsim oda gyvenimas išti

vieną vieną be vilties? Ar reikia gyventi tik atsiminimu? Dieve, kam visa tai, kam? Nevelkui vakar visą dieną skambėjo laidotuvių marias. ... Taip palaidojau tai, kas yra gyvenime gražiausia, nuskyniau gėlę, kuri žydi, tik vieną kartą .... tik vieną kartą. Nuskyniau ir ta gėlė taip pat nuvyto ... Kuo ją atgaivinti, kas padaryti, aad ji nors sudžiūtų, bet pasiliktų amžinai!? Kas? Kad rastau toleį žmogų, kuris mane pamokytų ... Dievuli, padėk man!
Radau „Vainikuos" Vaikas ~~toks~~ vieną iš
raištį, kuri taip gerai charakterizuoja dabartinę mano sielos stovį (mūs. jos dienoraštis).
„Tingiu kaip visas!"

<u>1928m. geg. 4d.</u> Penktadienis.

„Šiandien mano vardinės! Seniau jausdavau ypatingai, o šiemet neduoda ramumo kas toks ilgesys.... Ir kam visa turėjo taip atsitikti?!"
Toliau paraka apie savo kelionės iš mamum į kelionę.

„Bet vieną saulėtą pavasario rytą plačiuoju vieškeliu ėjai tu. Vaidas buvo nusiminęs, aiškiai liūdėjo jisai. Sutikęs mane tu pakėlei akis, pažiūrėjai į mane pamažu į mano stiprią rangojamą ūdmenį. Nejučiom suspaudau daug nelaimių ...“ — — kaip daugelio kitiems, nelaukę pas manęs jisai į mano vienui. Tu jėjai, dar tau ne kaip nelaimė, ne kaip laisvinas, nežiūra, tik kaip visi pats...“

— — —

Liūdėjau aš, jausdamas tavo nuojautos stiprybę buvo užmiršęs, ištiki ir tu to nesupratai! Norėjau, kad Tu neateitum toliau, norėjau, kad tu pamirštum mano visus ūdmenis ir parliatum juoze amžinai, bet to dar nepasakiau ir neparašiau niekados!

— — —

Tu ruošiesi išeiti, o skausmas ir nerimas ilgai parlikti amžinai. Jis ilgai paauš tavo bičiuliai liūdesį ir ilgesį.

1928 m. birž. 1.

„Vakar gavau Zenono laišką, kaip vėl keistas... Ar myliu aš jį? Nežinau. Po tiek daug vargų, po tiek išvargto jausmo statau tą klausimą ir atsakymo negaunu. Gal taip, gal ir ne.

— — — —

Nežinau, kartais taip gerai būna, bet kartais ilgu, ilgu kažko iš galo, kažko praėjusio nesugrąžinamo.... Keista vis dėlto aš. Atrodo lyg myliu, bet ta meilė santūri, ne tokia kaip kitų. Aš myliu keistai. Mane jausmas nevargina, o gal tai ir ne jausmas.

Keistas ir Z., ko jis nori, ko jis nesiunta? Kaip norėčiau įžvelgti jam sielą, išskaityti joje visus slaptumus, atspėti, paguosti. Bet jis užsidaręs, savy blaškosi kenčia vienas. O gal jis pamatė, kad jo ne meilė buvo, bet tai kam kankintis, atvirai parašytų, būtų jam daug lengviau. O aš tą puikiai suprasčiau, mūsų santykiai nepasikeistų, aš jį mylėčiau vis tokia pačia broliška meile. Meile, kuri nevargina, bet kuri [illegible] [illegible], skaisti, gryna, kaip rasa ant rožės žiedo. Bet jeigu jis nori pergy

ryt tuo savo žakiniu, kad daugiau jis niko nenuvyks, kas tada? Tada, aš vis taip pat jį my lėsiu savo broliška meile, vitaip aš negaliu.

Šiandien radau parašyti Z. laišką, nors genau norėčia, kad būtų galima gyven šalim pallalbėti.

Birželio 2d.

„Ilgiuosi meilės, karštos, galingos, bet tai tik svajonė..."

„Zenonai, jei tu galėtum įžvelgti į mano slaptąsias mintis, tikiu jis bijai parašyti tai, kad manęs neišgąsdintum, tikiu, kad pradžiūtum ir parašytum, nes mano nelojo vėl taurybė ir vžolias šimtas aš priimčia vienodai. Man beveik būtų lengviau, kad išgirsčia, kad nia bas buvo, kai tik gražus sapnas.

Ji (M. siela) nori sunorti sielą, kurioj įžiūrėtų pati save. Ji nori pajusti pilną harmoniją, o šiame sape dažnai taip nebuvo. Antrojį siela,

kurioj manoji norėjo paraustinėza tokia gili;
kad galėtų paskandinti pirmąją. Ji nesami, visada
blaškosi, o manoji ramybei nori, ji nenegeba dau
tyti Kartu su anąja, štai kodėl buvo disharmo-
nija. Kas jiągu aroji ir nurimtų, ar galėtų ma-
noji pasikuklinti vietoj išsvajotos gilios jūros, an-
dringa upe?.. Nežinau. Kartais rodos, kad taip,
bet kartais atrodo, kad ne! Dabar ji jau
bus gavęs mano laišką, neišplaus jis galvos,
ar supras mane. Taip norėčiau nors dar kartą
pasikalbėti atvirai.

Biri. 3. (sekm.)

„Dabar norėčiau, kad ateitų Z. Bet kažin, ar
ateis.... "

liepos 2d.

„Ar myli Zenoną? – Nežinau. Tai yra kaž-
kas nepaprasta, kaž kas šventesnio už šventą.
Tai yra meilė, bet tokia tyra, tokia uždaras
tokia nežemiška ..." — —

Užtektų apie tai, dabartis graži, o ateitį parna-
šysim kokiaslen! Visi trokš iš jėkių pastangų
jai kurti nedėsim.

Kaikas skambina argi Zenonas lūkės akių, perdaug lūkės gerai - nepražjo — —
Pastaba. Zenono daugiau nemačiau

Liep. 9d.

„Šiandien Antanukas buvo Mirosłave, parvežė laišką. Ima noras parašyti kuojau jam atsakymą, bet reikės palaukt, kam pagaliau smulkėt. Ypač, kad iš pirmo skaitymo ar išskaitau ką ko nereikia. Skaičiau jau du kartu ir pirmą kartą ypatingai krito šitas pasakymas: „Iš širdies gerbiąs ir dar, dar bulį, mylįs Z." Kaip supratsi pati nesinau, ar jau ta meilė pasibaigė?... Gal ... Bet taip greit, taip greit... Pirmą kartą perskaičius taip širdį suspaudė; kad vos ašaras sulaikiau ... — — "

Liep. 14d.

„Perskaičiau Z. laišką, ir atrodo, kad jis kam kitam rašytas, mano širdies nė nesujudino, ar aš jį myliu, kartais rodos, kad ne. Ir iš tikro, kai pradedu analizuoti atrodo, kad tiu kai nokus meilės iliuzija ir

kai ji buvo, o dabar atrodo, kad ji mėgo kai kur tolyn nuo manęs, tą aiškiai matau, bet ji ne su manim... O gal ai klystu, gal aš ničnieko nemoku suprasti, gal!... Bet jei ai neklystu kam dabar apgaudinėti ir save ir ją? Pačiam, kokia jau skriauda? Ji užmiršo mane, o aš gyvenu, kaip gyvenu, kurkas nepatikėtų vėjas..." — — —

rugp. 14.

„Jau visa savaitė, kai buvo Z-nas Zar. — —"
Kas bus toliau, nežinau, nežinau!... — —
Kaip gera, gera buvo, nors nenupratau visų tų „manievrų", bet argi gal kerštas buvo, o gal širdis taip liepė gal? Dabar laiško, ji daug parašys, pati pirma nerašysi!"

Rugp. 20

Z-as parašė iš Berlyno laišką. Toks šaltas, oficialus, o gal man taip pasirodė. Na, persvaitysiu dabar. Ne, dabar taip neatrodo. —"

!!

Rugsėjo 24.

„Nors kartais taip norėtus skristi kartu su juo, nuskrisčiau į Kauną pas Leoną, atsisėsčiau ant lango, barškinčiau, garsinčiau, ji manytų, kad vėjas. Leonas nugalėjo! Ilgai kovojau, ilgai nenorėjau pasiduoti tam jausmui, norėjau būti laisva, bet matau viskas buvo veltui, jis užvaldė mano mintis, pavergė širdį. Mintys sukasi apie jį, širdies vienintelis troškimas mirti jį. Tai kam gi matyti, vis tiek!.. Pamilau jį, ir myliu kaip nemylėjau, nei manytės, nei tėvelio, nei Jurgio, nei vieno kito brolio. Kaip aš norėčia, kad jis būtų laimingas! Man nebūtų jokia auka per sunki, visa padaryčia, kad jis būt laimingas.— — —

O jei aš susinoccia, kad Leonui patinka kuri nors, kad jis pamilo, visuomet jam padėčia.

———

„Įdomu, ko Al-ė norėjo, taip ir ja ir nebuvo laiko pabaigti.“ „Tu laiminga“, norėčiau, kad mano daug skausmų pasiimtum“
— Iš nuolankumo“ atsakiau. Taip aš laiminga, taip norėčiau, kad visi, visi būtų laimingi.

Spalio 2 d.

„Na tegul myli, bet ar aš kalta, kad jo nemyliu, kad kitą pamilau, ar aš kalta, kad manęs nevilioja nei ~~turtai~~, nei jo gražumas? Tegul liūdni smerkia, bet neišsiris, neišsiris visko! Tegul kalba, vaje vas non“?

„Ant rankų nesinešioja“ – rodos girdžiu dabar. Manau jam nei šilta jau, nei šalta, gal pikta, kad negavo kvietimo [illegible]. Geriausia užmiršti, kaip užmiršau tokius p. Andrius, Kazius ir kitus.

Kad ~~būtų~~ Leonas jau pasiruoštų, taip norėčiau, kad kas papuoštų [illegible].

Spalio 6 d.

Petė: „Žinau, jis labai norėtų, kad iš kun-
čia, nori turėti žentą. Jam tikrai bus skandalas,
kai užtekėsiu, mamytė gi nieko nesakys.
Na, kiekvieną nusiunčia Anelė, bet žinau jis no-
rėtų iš manęs matyti „kaimietę", bet aš
padarysiu, kad man taip likimas lemė"!

Spalio 21.

Eilės deklamavo:

„...Jaunimui kas ką paruošė, bet aš negir-
dėjau, kai vaikščiojau su Zona...” —
Jaunimui pareinant namo, širdies taip smar-
kiai plaka... Ar bus man kas?."

(M. Krasnickaitės dienoraščio ištraukų
galas)

28 lapkričio. Vakar vakare vakarojau iki šio ryto 4 val. Atsikėliau 8½ val. AK išsiunčiau laišką ir dienoraštį, kurį vakar vakare su manaisiais dienoraščiais kartu atsiėmiau iš jos sesutės. Ji per sesutę man atsiuntė siuntinį ir dienoraščius.

Šiandien įnešiau pajų į at..ką kooperatyvą „Ateitis" — 5 Lt. ir grąžinau mok 1 Lt.

Dabar radau vietą, kur tik bus galima tame kooperatyve pirkti.

Parėjęs iš seminarijos radau latvio stud. M. Baldumš iš Liepojos atvirutę. Prieš savaitę 16–19 buvau Rygoje. Pavakarieniavęs parašiau kokią 9 atvirukų ir vienai panelei AK. laišką. Ji graži mergaitė. Matyt norėjo prieš mane „pasirodyti." Švaistinėjant apdovanojo žibuoklių puokšte. Prašė, kad parašyčiau laišką ir atsiųsčiau fotografiją. Laišką jai parašiau, bet jame „nichts besonders". Fotografijos dar nesiunčiau.

⑨ Dabar nusprendžiau papraktai sunormuoti savo gyvenimą: gulti 11 val. v. kelti 6 val. r.

28 — 9 val. 15 m. v.

2 gruodžio (sekmadienis). Užvakar (29 d.) aš pasikalbėjau, [illegible] draugų, kurie iš tikrųjų pasielgia kartais visai ne kaip draugai. Tai buvo su V. Viliamu. Jis, sakosi, mane, kaip ir jį, skaito geru draugu, pagaliau gyvenava po vieno prof. Avydaičio stogu ir abu at-kai. Jei ne jis, o bet nors kitas būtų buvęs jo vietoje, tai su tuo žmogumi nebenorėčiau niekada kalbėti. Ir su juo dabar nebenoriu susitikti ir nuo to laiko dar nebuvau užėjęs.

Jo pasielgimas daugiau negu nedraugiškas...

Vakar seminarijoj, kaip paprastai šeštadieniais, turėjau 5 pamokas. Su d-ru Scholz'u šiek tiek išsikalbėjova apie savo ateities perspektyvas. Jis turi jau 33 metus. Norėtų vesti žmoną, jau sakosi tikrai turįs norą, bet to neleidžia jo materialiniai ištekliai. Man patarė baigus 5-6 m. studijuoti, pakeliauti po Vokietiją; tam reikalui važiuoti Amerikon, laikyti liet. amerik. paskaitas, ir tuo, jo nuomone, galima ne mažai laimėti: „Pagaliau Amerikoj laimėsi ir turtingą žmoną", jis man pridėjo.

. . . .

Dabar gyvenu dar prisiminimais iš šių metų „istorijos" su NK. Tai besipausdamas, tai eidamas, bei net kartais skaitydamas, atsimenu neudosių „lai-mės" valandėles. Kai kokį keistą ispūdį dabar tas viskas daro į mane...

Atsimenu retkarčiais ir AL (iš Rygos). Bet čia „nichts besonders". Tai paprasti draugiški ir širdingi atsi-minimas iš „ekskursijos" Rygon.

. . . .

Dabar beveik tik viena: išlaikyti iki Kalėdų egza-menus iš liet. istor. bibliogr., rusų, lenkų valdų ir gaitų autonių. Po Kalėdų turiu atsiskaityti mai-daug kovo mėnesyje iš su liet. istor. (dipl. egz.)

Taigi dabar į darbą!

Kasžin kokios mintys dabar NK galvoje? Ką ji mąsto? Kaip jai atrodo mūsų „praeitis"?

. . . .

Šiandien balsavimas į Stud. Atstovybę. At-kalmonin iš Ziem. Stud. Dauk. sąrašą, kur ir pats esu įstatytas bene 4-tuoju kandidatu (Nr. 3).

Be to šiandien 10-ties paminėjimas nuo V. Endriulaičio mirties. Su tuo mirtimi išvilniai:

9 val. 50 min. ryto
2-XII.

6 gruodžio (ketvirtadienį). Šįryt paskambino brolis Jonas telefonu. Pranešė, kad atvažiavęs papa. Nuėjau į „Continent'o" viešbutį. Radau jį ir Kaudį Zenoną.

Dabar Kaudis pas mane miegojo ir išsimiegojęs štai tiek, kai ką rašo. Jis atvežė likviduoto Telšiuose Mūsininkų Sandėlio, kurio vedėju jis buvo, visus dokumentus.

Nuo mamos gavau gerą siuntinį. Tai „kaži"!

* * *

Šį vakarą pas prof. Kuraitį sukvietėm susiėjimą Žemaičių Studentų At-mų, jaunųjų, bur. kuopų vadų. Dalyvavo pr. Šalkauskas, prof. Paltis ir, rodos, p. E. Turauskas. Prof. Kuraitis turi dabar noro padaryti visą eilę tokių regioninių susiėjimų.

53

XIII. VIII Semestras L. U. 1929 m. pavas.

Sausio mėnu.

9 Sausio (trečiadienis). Šį vakarą buvau 3 valandas pas advokato A. Tumėno posėdyje Kat. Veikimo Centro. Buvo pasirašyta Vidaus Reikalų Ministerii (Ministerijai) siunčiamas memorandumas del 21 nedėlų naujų priėmimo į kat. organ. Aš pasirašiau Stud. Ateitininkų Sąjungos vardu kaip vicepirmin.

13 Sausio (sekmadienis). Šiandien 2 val. (11½–1½) buvau, kaip pedagogas Sim. Daukanto Seminarija „Tautininkų" ratelio susirinkime. C. V. atstovas stud. Vaitiekūnas laikė paskaitą „Tauta ir tautiškumas". Aš po paskaitos jam padariau esminių pastabų. Tinkamai atsakyti nesistengė.

18 sausio (penktadienis). Vakar vakarą 5 val. atėjo „Kvaila" ministro galoon: mesti prie NK. „Turi būti jį radęs, nes jį eglam. laiko" tariau sau. Nuėjau (Aum. m 9). Radau tik jos senutę. Ji labai prašė ateiti dar. Šį vakarą nuėjau ir radau NK. Ėjome tuoj pasivaikščioti. Pasitumdinė, niekų prišnekėjome ir po 1½ val. grįžome kątriesau.

11½ val.

27 d. sausio (sekm.) Po pietų 5 val. buvo Abst. Stud. At-kų susirinkimas. Mane pakėlė II-jį laipsnį. Buvau susirinkimo ~~pirmininku~~ sekretorium.
Ap. 7½ val. nuėjau prie VK. Buvo visa kompanija. Buvau iki 9½ val. Ji ryt išvažiuoja. Dviejų savaičių laikotarpyje su ja buvau daug kartų susitikęs.
Keisti laikai, keisti ir žmonės...
11 val. naktis. 27-I.

Vasario mėnuo

9 vasario (šeštadienis). Šiandien man „istoriška" diena. Jau baigiau universitetą. 12^{45}–2 val. išlaikiau diplominius egzaminus iš Lietuvos istorijos. Po egzaminų nuėjau At-kų valgyklon pietų. Visi pažįstamieji studentai ėmė sveikinti. Po pietų nuėjau universitetan pažiūrėti, kiek man pastatė iš egzaminų. Pasirodo, kad pastatyta iš Liet. istor., liet. ist. bibl. ir liet. istor. geogr. po 5, ir išvesta bendras iš Liet. ist. irgi 5.
Vakare 7–12 val. buvau prie prof. Kuraičio, kur mano baigimui paminėti buvo S–nių suėjimas prie gardžios vakarienės ir įdomių pasikalbėjimų.
1 val. 50 min. Kaunas. 9-II.

17 vasario (sekmadienis). 6 val. vak. buvau su „visa Dievydaičio šeima" pas prof. Kuraičio. Ten buvo Dr. Leimonas, Dr. Pakštas, Landsbergis, Dauvardžius ir Skrupskelis. Kalbėta po gardžios vakarienės apie įvairiausius ateitininkų gyvenimo reikalus.

12 val. 3 min. naktis. II-17 d.

25 vasario (sekmadienis). Savaitės apžvalga.

20 vasario (tr.) vakare nuėjau pas Ak. Buvome šiuo sykiu. Parašiau į „Ateitį" 2 straipsnius: „Popiežiaus bažnytinės valstybės atstatymas" ir „Lietuvos Karalaitis Šv. Kazimieras". Paskui „Sargybon", kurią redaguoja P. Saulėnas, parašiau „Keli bruožai iš lietuvių girtavimo istorijos".

21 vasario (ketv.) 8 v. v. buvo Stud. At-kų Sąjungos C. V. posėdis. Buvome visi.

22 vasario (penkt.) ėjau su Dr. J. Leimonu ir stud. St. Lušiu operon. Pirkome bilietus „Lohengrinan", bet patekome į „Tigdą", nes pakeitė. Šiukščiai nusiteikęs grįžau namon, mat buvo scenoje Petrauskas Kipras.

23 vasario (šeštad.). Buvau 10 v. v. kine „Metropolitain". Ėjo „Stenka Razinas" arba „Volga, Volga".

10 ½ val. 25-II. Kaunas.

27 vasario (trečiadienis). Šiandien 3 v. p.p. kalbėjausi su prof. Dovydaičiu. Jis pasakė, kad aš studijomis užsi- mojęs valstybinės stipendijos negausiu dėl Griniaus valdžios (per ilgai studijuoja). Ar kas beišeis iš mano išvažiavimo užsienin.

Po pietų su St. Raudžiumi buvome nuėję pas kun. L. Kapočių dėl Žaliojo Kalno K. V. C. skyriaus.

4 val. p.p. buvau liet. istor. prof. Aleknos pratybose. Br. Dundulis vertė 1362 m. Kauno išgriov.

7 val. ėjau į teatrą „Sudr. ramybę". Kas nodl v. kasos buvo uždarytos ir bilietus grąžino. Todėl aš, jau pasiruošęs šį vakarą pramogai, 9½ val. nuėjau į Palladiumą pažiūrėti „Zanozomenas ekspr."? Kine pamačiau užpanalyze St.

Grįžau 11½ val.

K., II, 11, 45 m.

Kovo mėnuo

3 d. Kovo mėn. (Sekmadienis). 27 d. -II vakarą grįžęs iš teatro nuėjau su St. Raudžiumi į „Mūdiniegnio kavo- kus. 1 kovo nuėjau į Metropolitain'ą pažiūrėti „Vengrų Rapsodijos". Niekai!

Šiandien dienos metu (2-6 val.) buvau V. Kre-

55

vės misterijoj „Likimo keliai" Gražus pastatymas! Buvo daug studentų! Vakare 7-9 val. čiuožiau ant ledo. Dabar ne retai mėginu ant ledo. Parėjęs, parašiau „cirkuliarą" Vytauto monografijos rašytojams-autoriams. Daug man darbo, daug rūpesnio, daug laiko: rašymo, bet vargu kas išeis. Pažiūrėsime!
Kaunas, 1929-III-3, 11 v. 52 min.

10 d. kovo (sekmadienis). Savaitės apžvalga.

4 d. - Šv. Kazimieras. Vizitiniais pasveikinau Kaz. Alminauską, Pikturną, Makriecką. Vakare buvau komedijoj „Motynos draugai!" Puiki komedija!

8 d. 8 val. v. buvo Stud. At-kų Sąjungos p. v. posėdis pas prof. Lesonio, Sąjungos dvasios vado. Jis iškėlė gardžią vakarienę.

10 d. 2 val. p. p. buvau teatre. Mačiau operą „Faustą". Susitikau Šležą. Jis sako: „Skaičiau Tavo straipsnį „Sargyboje", labiausia vada pasitaisysi!" „Fumanti ar labai greitas! Vidur matyti skubumas!

K., 1929-III-10, 11 val. v.

17 kovo (sekmadienis). Savaitės apžvalga.

Dabar kartoju lotynų kalbą, nes visokie darbai darbeliai trukdo. 15 d. (penkt.) atvažiavo pas

pydytojų mama. Šir dieni jos šeimalais rašinas. Vakar (16) atsisveikinau iš fakulteto. Lin dėkinga sudėm baigės univ. Žvaininų direktoriui, vad prijautinų cenmoty.

Tarp šiem dienos metu buvau P. Vaičiūno „Stabai ir žmonės“. Labai patiko Rachilės rolje Rymaitė. Vasaro 1-12 d. buvau „Karalienė Luiz“ Odeono kine.

Kovo 30 d. III-12.

Savaitės apžvalga (rašyta 24 d. - sekm. vakare).

19 - III (antrad.) mylėkinau tuoseus. Buvau ir pas pirmininką dr. J. Leimong. 21-III (ketv.) buvau „Sev. Kirp.“

23 - III (šeštadienį) paskutinė diena seminarijoje prieš velykas. Su visais kursais atsisveikinau, linkėjau ir prašiau atleisti kas non kursiųjų.

24 - III buvau Žmuitų bažnyčioje 15 pasintėjis. Bažnyčioje išbuvau lygiai 1 val.

Šiandien parašiau daug kam pasveikinimų su šventėmis.

108

Apžvalga. 5 d. balandžio grįžau iš atostogų. Buvau 7 dienas. Atostogos buvo ne labai linksmos, nes papa ir mama švenčių metu gulėjo lovoje sirgo.

6 d. bal. buvo studentų " jau baigiusių univ. Vytauto D. monografijos autorių pasitarimas. Aš kaip šio reikalo tvarkytojas dėl to posėdžio ne mažai dirbau ir jame pirmininkavau.

Vakare 6 bal. buvau teatre žiūrėti „Gluso". Pusiau. Vykusi Fould'o Komedija. Savo pastatymu primena jo paties „Mok. d-gus".

7 bal. buvau „Lohengrin'e" su K. Petrausku. Publika nesmagiai plojo, Petrauskas nepasireiškė dėl to savo visoje didybėje.

Šiandien gavau pakvietimą rytoj nueiti į Tardytojo kamerą. Kas čia būtų?! Nusinau!

1929-IV-7 bal. 12,45 m.

Apžvalga. 7-14 bal. laikotarpyje mažai padariau. Kai vaig laikas prabėgo „be polzos". Juk šiuomi parašyti daug straipsnelių į laikraščius, reikia rengti disertaciją, Vytauto d. monumentų straipsnių, o pas mane darbai beveik stovi. Trečiadienį (10) buvau nuėjęs į „Paradėtąją rieną.

Žiūrėti verta, bet įdomumo nedaug.

Šiandien (IV-14) buvo Kat. Mokytojų Sąjungos Kauno skyriaus susirinkimas. Aš pirmininkavau. Po susirinkimo Dr. Dukšinis, Mulinauskas, Samuolionis ir aš, užėjome „Mildon", paskui „Laisvėn", Kauną išgerti: Mudu su Samuolioniu po 2, 25 ant. „Laisvėje" užmokėjęs turėjome vienas pirmą, antras antrą „pamoką".

9½ val. v.

16 d. balandžio (antradienis). Šiandien parašiau Lietuvių Katalikų Mokslo Akademijos Valdybai prašymą skirti man stipendiją išvažiuoti užsienin.

Seminare susitikau su prof. Gyliu, jos pirmininku. Jis man papasakojo sąlygas. Stipendijos didumas, L. K. M. Akademijos valdybos skiriamas, apie 350 litų. Kelionpinigių ir mokesčiams užsimokėti pinigų neduoda. Duoda tie 350 litų per 10 mėnesių, o jei reikia kur nors pavažinėti, pasižiūrėti ir 11 mėnesių.

Grąžinti reikia po 3-jų metų baigus, mat daug buvo pat dalim, kokiom ned buvo mokama.

9,40 min. dieną.

28 balandžio (sekmadienis). Šiandien man šventė. Vakar vakare priėjau išpažinties, šiandien per studentų mišias prie komunijos. Po pietų užsiėmiau rašymu savo medžiagos studijos apie Jeanne d'Ark, kurią manau atiduoti spausdinti „Pieno keliui." Ji apims gal daugiau negu vieną spaudos lankų. Be to, apie jos sukaktuves manau parašyti „Rytui", „Mūsų laikraščiui", „Naujai Vaidilutei" ir „Sargybai." Dar numatau ir kitų spaudos darbų apie Bažnyčios pozicijas valstybės „Sargyboje", * apie 100-tines katalikų emancipacijos sukaktuves Anglijoje („Pieno keliui") apie Janseniją - 100-mečio gimimo sukaktuvių progą („Židinyje"), toliau apie dauties sąjungą ir istorijos problemą („Liet. Mokykloje")...

Šį vakarą aš buvau 7-nių būrelyje pas PK. Kalbėjome aktualiais klausimais. Dar sužinojau, kad L-K. Mokslo Akademijos valdyba man paskyrė stipendiją išvažiuoti užsienin. Puiku! Pamatysiu ir aš užsienį...

28-IV, 12val 45 min. vakaro.

Gegužės mėnuo

Savaitės apžvalga. 5-12.

6 d.-V (sekmad.) [illegible] ant verandos Vl. V. sako: „Savo straipsnį apie Pastoriaus radio, kad tu galėjai dar geresnį parašyti. Jis neatrodo istoriko darbu, bet tarp savo apraiymas"!

Vak. liūdna žinia. Gaunu Telegramą. Tėvas mirė!..

Neapsakysiu viso to, kas dėjosi mano širdyje per visą dieną. Nupirkau vainiką už 100 lt. ir vakare išvažiavau į Plungę. Antradienį, keviad. ir ketvirt. buvau namie laidotuvėse. Jos paliko amžinus įspūdžius...

Atvažiavau V-10 (penktadienį) vėl. Susitikau su St. R. Jis man parašė: „Jaunoje dar skausmuose visada ūsbar lyg pasakos. Labai maža įsikeitinamo. Norinon tikėti."

1929-V-11, 11½ val. n.

Gegužės 26 d. (sekmadienis). Šiandien buvau išpažinties ir Šv. Komunijos, nes buvo Stud. At-kų Abstinentų šventė.

Gegužės 29 d. (Ketvirt.) Dievo Kūno Šventė. Ir at-kai studentai dalyvavo procesijoje. Abstinentų korporantų eilėje uniformuotas dalyvavau ir aš. Po pietų buvau Žem. Stud. Simono Daukanto Dr-jos susirinkime - posėdyje, nuo 4 iki 7½ val. pasivaikščiodamas ir pas mane valbėjaus

su stud. Račiu įvairiais klausimais. Charakteringa, kad jis pažįsta iš elgesio ir fizionomijos studentus, jų būdą. Vakare 7½ val., kaip paprastai, išėjau su St. Račiu abiem Laisv. Al. 3 valgyti rūgusio pieno ir po to pasivaikščioti.

10 val. v.

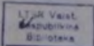
XIV

Užsieniuose

Rašyta dienoraštis labai mažai, žr. du bloknoto lapai ir atskiri

Winter-Semester 1929-30 München. 60

Pagaliau gavau valstybinę stipendiją po 400 lt. kas mėnesį ir 1000 litų kelionpinigių metams.
24 d. spalių mėn. (ketvirtadienį) atvažiavau Münchenan po vienos dienos sustojimo Berlyne. Jei ne prof. Penkausko rekomendacija Rechtsanwalt'ui Joanui Weber'iui, kažin ar būčiau taip greit įsigyvenęs. Šioj pirmoj stadijoj per Münchenį Vally į Studien Korporacijos Königinstr. 63. Šioj jo gerą susipažinau su Schönhofenu, Bäcker, Ammannu, Willing ir t.t.
Sekmadienį (lapkr. 1) buvau dienos metu kapinėse „Waldfriedhof". Tokių kapinių dar nebuvau matęs. Vakare buvau Residenz-Theatre. „Rausch" Strindbergo. Bilietas 0,80 M.
III Rang, 6 loge, 6 vieta.
Lapkričio 10, 30 min.

24.11.29. Während dieser drei Wochen in München habe ich schon vieles gesehen. Wir waren zusammen mit den Mitgliedern von F.V. (Frei Vereinigung Katholischer Studierender) einige Ausflüge aus der Stadt gemacht. Einmal waren wir im Grünwald-Pullach-Grosshohenlohe (Bahnhof). Noch einen Sonntag waren wir da u. kamen denselben Weges zu einem Gasthaus: „Alter Wirt". Ein Sonntag waren wir in Nymphenburg, Blutenburg, Obermenzinger.
24.11.29 waren wir im Freising. Dr. Mayer, der Kunstgeschichtsprofessor an Freisingischen Hochschulen hat uns erklärt. Erst ist interessant die Lage. Im Freising sind zwei

grosse Berge (über 400). Auf einem Berge sind 3-4 zusammengebauten Kirchen u. Kapellen und auf anderem Berge ist die gewesene Schule, eine Abteilung der Technischen Hochschule in München für Landkultur u. Biergewerb. Auf dem ersten Berge ist Priesterseminar. Dort ist interessant Hof (innen). Noch merkwürdig ist Fürstengang (an die Wände Bischöfe von Freising). Zwei Kapellen. Am interessantesten ist Dom, im Jahre 1180 ca. gebaut. Sie ist umbaut. Portal ist gotisch u. fast so geblieben wie im XIII J. Da ist eine Statue von Fridrich Barbarossa. Die Kirche ist später in romanischem Stil umgebaut (fünfschifige). Interessant Chorel (nahe bei Altar). Wie in allen roman. Kirchen, hier ist auch Krypta (für die berühmte Leute u. Geistliche Begräbnisstätte). Im Freis. Domes Krypta ist viel interessantes. Überhaupt ist der Dom sehr schön ausgestattet (gutes Gitter). Wir waren im Freising Sonntag nachmittags 2-8. Neben der Dom waren viele kleine Buden. Das kommt noch aus mittelalterlichen Zeiten, wann bei den Kirchen gehändelt wurde (Vgl. Leipziger Messe). Neben der Kirchen u. Bildungsanstalten bei gehen vom Berge ins Stadt sind viele Grüner, grosse Haufen Backsteine u. einige aus Backsteine

nicht bewohnte [illegible] .... in der Stadt 3
gibt es sehr viele alte Häuser. Überhaupt
Freising ist es interessant.
24-II.29. 10,10 Uhr. abends.

62

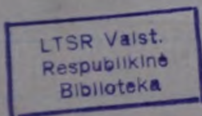
1932 m. sp. m. 4 d.

P. Redaktoriui

Nr. 218:

Z. Iv. yra nepaprastai gabus
mo ir darbštumo ir savo stu-
dijų sėkmingumu duoda pama-
to viltis labai rimto mokslo
vyro, tai – –.

6) 6 Rosenkränze.
7) 2 RM. geben.

Brackmann

1 RM.
1 Rosenbranz
1 Messe
wenn „magna
„o. Laue:"

Noebsch

1 RM.
1 Roenbranz
1 Merse
6 x 6 Poteniar

1) Eine Messe für meinen Vater
2) Eine Messe fürs Frauen.
3) 4.11. bis 31.12.1932
jeden morgen u. abend beten (auf Knien)
abends: 7
morgens: 3
4) 10 Messen opfern
5) (5) Messe
5

Bernhard

2 RM.
2 Messen
12 Mal x 6 Rosenkr.
1 Vesper

Dessow

3 RM.
3 Messen
20 Mal x 6
2 Vesper

64

<u>Magna cum laude</u>

1) Keinem sagen, wenn nicht fragt (2 bei)
2) Keine Zeitung
3) In keinem Brief.

1933

Vasario mėn. Bėbė. Vespe. Laut.

Kovo m. 12 d. 1) Mit einem Wort wagt man alles zu erledigen. Sofort wird seine eigene Meinung gesagt. Vorsicht mit der älteren Generation.

2) In K. muß man ~~sich~~ Vorsicht haben. Nicht so wie „jaunas daktarinkas" herumlaufen. Theater, Kino ab und zu. Die Studenten verfolgen wohl eifrig. Zurückhaltung mit B.

3) Es fehlt einen äusseren Rahmen. Viel Wert auf äussere Erscheinung.

4) Hastigkeit, Impulsivität, (ohne Hut etc.) meiden.

5) Rat von Kurai. Šalka.

6) S. Danka. I-ja. Man zeigt seine Klugheit. Die Schüler wollen das auch. Gleichmässigkeit im Lehrer soll bleiben.

März 16. E.

März 24 =.

März 27. E

29. III. = E. Ein Plan. Der Stoff ist mir sehr gut bekannt, aber nicht einem jungen Studenten. Es muß sehr scharf u. deutlich gegliedert werden.

-2-

Heute spreche ich über: a) ... b) ... c) ... d)
Immer an das vorige anknüpfen, am Ende der Stunde kurz zusammenfassen. Nicht so durcheinander über verschiedene Probleme reden.

30. III. E

Balandžio mėn.

1. IV. E

2. IV. E. E

10. IV. =

11. IV. : A

(Danziger

6) 19. IV.: E

7) 20. IV. E

21. IV. E

23. IV. E. Danzig, Neufahrwasser, Brösen, Langfuhr, Oliva, Danzig.

25. IV. Al Al Al

Gegužės mėn.

2. V. [illegible] über [illegible] (Einmal über den [illegible])

11. V. Al Al

14. V. Zoppot.

16. V. [illegible] Schlussel

19. V. —

Berlynas

22. V. ⊑
23. V. =

Biržėlio m.

1. VI. = =
2. VI. =
3. VI E E
5. VI E. E

Biržėlio m.

Kinas 1933 Teatras, Operos, Koncertai
Rašomo nuo 1933

67 -1-

1933, Balandžio mėn.

Bln

1. 8. IV. Kinas: „~~Brennendes~~ Zwischen Eis und Feuer",
2. (2) 9. IV. " : „...und es leuchtet die puszta" Kantstr. | Planetarium RM. 0,45 | " 1.10
3. (3) 10. IV. Kinas: „Brennendes Geheimnis" Admiral-Kino " 0 80

Danzigas

4. 19. IV. Kinas: „Spionen am Werk" (Ufa-Palast) Gulden —
5. 20. IV. " : „Mata Hari"
6. 21. " Teatras: „Jagt ihn – ein Mensch", Dan. Theater. " —
7. 25. IV. Kino: „Blutendes Deutschland" Ufa. " 0,80

Gegužės mėn.

8. 2. V. Kino: „Ein Lied für Dich" Ufa. Kiepura. " —
9. 9. V. " „Baron Trenck" " " —
10. 18. V. " „Anna und Elisabeth" Rathaus-Kino. " —

Berlynas

11. 28. V. Kino: „Die Blume von Hawai" Tauentzien RM. 1.20
12. 29. V. " : „Unter dem Zeichen des Kreuzes" Friedrichsh. RM. 0,70
13. . . „Juodi marškiniai" Faristų f. Franciscione RM. 0,80

Birželio m. Plungė

14. „Jovalas" Teatras. „Lenktyniaujantys broliai" Lt. 4,00

Liepos mėn. Kaunas

Rugpjūčio m.

15. 13. Meilė, pabučiuok: (G. Fröhlich) Kapitol 2,00
16. " Geltoni namai v. Rio (Susa) " (C) 4,80

Rugsėjo m.

17. „Romos žmonės" Forum (C) 4,80

Kariuomenė

69

Bük inteligentas"!
1934-X-22.

1934

	Vasil.	Rusų & žd.	Md.	Nesigili	S.L.	Nežydai	Tylėk
X-22.	||||||	||||||	||||||	—	—	—	—
X-23	||||	|||	|||||||||||||	—	1	—	—
24.	||||||	||||	|||| |||||		—	—	—
25.	||	|||	||| ||||		—	—	—
26			|||||	|||| |||||||		—	—	—
27	||||	|||	|||| |||||		n. 1	|||	|||
28	||||	|||	||||| |||||		d.e. 1	|||	||||||
29	||||||	||	||| ||		n. 1	—	||
30	|||	|||	||| ||		d.e.n. 1 1	—1	|||
31	||	||	|||||| ||||		n. 1	—	||||||
XI-1	|||	|||	|||| |||		p. 1	||	|||
2	|||	|||	|||| |||		—	||	||||

	Nosis	Ranka	Kol.	Mieg. Nesiq.	Š.i. č.p.	Nepypti	bylių	Metslis R.	V.	Nem	Mieg. Kr.
3																																			
4	|||	||||	|||	|||	—	||	||||||||				
5																				P																
6	||||	||||	||||	|||	c 1	|||	||||||||||				
7	||||	||||	||||	||||	—	||	||||				
8	|||	|||	|||	|||	—	|||	|||				
9																																									
10	|||	|||	||||	|||	c ||	|||	||||	1	1		
11	||||	||||	|||||	||||		|||	||||	1	/		
12	||||	||||	|||||	||||		||||	||||	—	1	Nem. 1	
13	||||	||||	|||||	||||		|||	||||||||||	1	—	|||	||
14																				o																1	—							
15	|||	|||	|||||	|||	s	|||	||||||	÷	/	/	/

70

16		///	///	////	////		//	//////	—	/	/	/
17		///	///	////	///	s	///	////	—	/	//	//
18	Тр.	//	//	////	/////	ce //	///	////	—	—	//	—
19		///	///	///	///	s	///	////	—	//	//	//
20		///	///	///	////		//	////	—	/	//	/
21		////	////	////	/////	c / s	///	///	/	/	/	///
22		//	///	///	///	s	/	///	/	/	//	//
23		///	///	///	///	c /	//	///	/	/	//	//
24		//	///	///	///	c /	//	///	/	/	//	//
25		////	///	///	///	c /	///	////	/	/	//	//
26		//////	///	////	///		///	////	/	/	//	//
27		///	///	///	///		///	////	//		//	//
28		////	////	///	////		///	///	//		//	//

	Nosis	Lauk. i.k.	Md.	gürti	S.i.	Pykimas	Tylėti	nelbti R	V	Nom.	Nek. n.
29	/////	////	////	////		//	//	/	/	//	///
30	///	///	/////	////	ee	///	///	/	/	///	////
1-XII	////	////	///	////	e	///	///	/	/	//	///
2	/////	////	///	////		////	////	/	/	///	////
3	//////	////	/////	////	s i	////	////	/	/	//	///
4	////	////	////	/////	e	///	///	/	/	//	//
5	////	////	////	/////	e c	////	///	/	/	//	V
6	////	////	////	////		////	///	/	/	//	//
7											
8											
9											
10					S						
11											
12											

71

13
14
15
16 |||| || ||| ||| | || ||||| | | |||

fe
||

19 ||| ||| ||| ||| | | ||| || || ||

|

1935

Vasario mėn.

0	Nosis	R. i. k.	Mel.	Šird.	S. i.	Pyr.	Nefy. lik.	Melst. R.	Mel. V.	Nemadas	Nesr. nag.
1	||	|				|	||	|	|	|	|
2	|	|									
8	||										

Kovo mėn.

27											
28											
29	|										

Balandžio mėn.

9 /
10 | /
11 |
12 | /

Gegužės mėn.

10 /
11 /
12 /
13 /
14
15 /
16
17 n
18 /

19 nosis R. i. r. mel. girt. S. i. Pyr. Net. Mgl. R. M. U. Mamml. Makr. u. Pas Cil

20 7½ – 9, i.5

XV.

Kaune

Vytauto Didžiojo Un-te

(4 mašì lapùkai priedui).

(Nuo 1935 m. gegužės m. 25 d.).

(Čia kartu rašoma (ir išpažintys ir teatras į K. Statist. dalybas) nuo V. 25)

(Atskirai rašoma laiškai ir knygos pirkimas)

1935 metai.

Kariuomenėje

1935m. gegužės mėn. 25 d. Nuo 1929 metų pavasario, galima sakyti, aš nebesu rašęs savo dienoraščio. Kodėl taip įvyko, nė pats nežinau. Nutraukiau besitrankydamas po užsienį. Nuo 1929m. spalių mėn. 22 d. iki 1930 m. balandžio mėn. 24-25 d. studijavau Miunchene, paskui Berlyne. Vasaros dviem mėnesiams rugpjūčio pačioje pradžioje išvažiavau į Grenoblį. Ten buvau netikėtai sutikęs M.K. O paskui, grįžęs į Berlyną, iki 1931 m. rugpjūčio pradžios dirbau Berlyne, paskui laivu per Swinemünde važiavau į Karaliaučiaus archyvą. Iš ten rugpjūčio mėn. gale į tėviškę. Prabuvau namie 4 savaites, o paskui rugsėjo mėn. 29-30 d. susipažinau arčiau su C.G., atvykęs į konferenciją. Nuo 1931 m. X iki 1932 m. gruodžio mėn. 1 d. ruošiau doktorato egzamenams. Išlaikiau juos XII-į labai gerai. Grįžau Kalėdoms Kaunan. Čia vėl užsimezgė su C.G. santykiai. Paskui habilitacijai rašyti buvau archyvo medžiagos ieškoti Dancige (IV.21 - V.19 1933). Grįžęs apgyniau VI.12 habilitaciją. Vasarą praleidau Kaune. Santykiai su C.G. vis darėsi artimesni; 1933 m. lapkričio m. 3 d. paėmė mane kariuomenėn. 1934 m. vasarą (birželio m. 23 d.) gavau atostogų išvykti ar=

ekupo studijoms į Karaliaučių iš Berlyno. Ca. VIII-10 grįžiau iš užsienio. 1934.XII.15 išleidau savo knygą apie prekybą su Prūsais. 1935 m. pavasarį, kaip ir pirma dalyvavau šen ten: skaičiau paskaitą Dotnuvoj, „Naujosios R." Kultūros Kongrese etc. Nuo 1933 m. pavasario susitikdavau su P. Gr. labai dažnai; beveik kasdien, paskutiniu laiku kasdieną. Praleisdavau kartais po 3-4-5-6 valandas. Dažnai būdavo labai gera...

Čia tik labai apgraibom atpasakojau pačius svarbiausius savo gyvenimo įvykius nuo 1929 metų rudens. Dabar užrašinėsiu vėl atsiminęs svarbesnius įspūdžius iš savo gyvenimo su pastabomis.

Vakar (gegužės mėn. 24 d.) 5^{45} val. v. skambino P. Gr. ir pasakė, kad nulipėjau iš T. F. F-to profesorijumo jai knygos paduoti. Aš neužlipau. Pasirodo paskui mes buvę susitarę susitikti. Priepuolamai beveltinau. Ji buvo pikta, nekalbėjo, varė mane namon. Tačiau aš vis dėl to nuėjau kartu su ja į jos namus. Paskui mudu išsikalbėjova. Ji vieną kartą sako: „Skirkimės ženonai!" Buvo nekokioje nuotaikoje. Paskui buvome labai arti. ⊢≡

Išeidamas namon gavau dovaną (Šv. Teresėlę - pastatyti ant stalo stiklo). Mat mano šiandien (V-25) gimimo diena. Sukakau 37-sius metus. Prabuvau pas ją 7^{10} iki 10^{25}.

V.25. 7^{50} v. ryto.

Gegužės mėn. 31 d. Visą beveik savaitę dienoraščio nepajudinau:

25 gegužės (šeštad.) susitikau su Ciliute vakare 7 val.^{15} prieš un-tą Donelaičio gatvėje. Ilgai vaikščiojome. Buvo kariuomenės su visuomene susiartinimo šventės išvakarės. Vaikščiojova Laisvės Al., buvova parke, jai nupirkau bilietą Val. Lot. (1/4). Grįžiau namon jau po 10-tos. h≡

26 gegužės (sekmad.) susitikau su C. po pamaldų. Vaikščiojova keletą val. Paskui vakare atėjau aš pas ją. Išbuvau taip pat iki 10-tos. h≡. Labai puiki nuotaika!

27 gegužės (pirmad.) buvome sutarę nesusitikti. Bet po pietų gavau iš Berlyno (per. Baikį) obuolių siuntinį. Jai nunešiau. Išbuvau tik 1/2 val. Vakare 7 val. buvau pas prof. Kolupailą.

28 gegužės (antrad.) buvome susitikę 5 val. 30 min. Nuėjome pas mane į Kauko al. 5 b. 2 nuvežti mano kostiumą. Ten Ciliutė trumpam laikui buvo supykusi ant manęs. h≡.

29 gegužės (trečiad.) susitikome su C.G. Laisvės Alėjoj. Ji grįžo iš dr. Bermano. Prabuvau pas ją namuose iki 10 1/2 val. h≡.

30 gegužės (ketvirtad.) – Dievo Kūno šventė. Buvau

73 Nr. 2

Zenuti,

Pasaulis toks gražus, gražus... Ir žinai kodėl? Kodėl, kodėl Tu toks man brangus, kodėl aš Tave taip pamilau, kodėl išskyriau iš visų, kodėl tik Tu, Tu kiekvieną dieną mano mintyse, kodėl Tu vis lankai mane sapne, kodėl Tu... viskas taip gražu... Mano mylimas Zenonai, Tu skaitysi šiuos žodžius, bet ar Tu žinosi, ką aš iš tikrųjų norėjau parašyti, ką norėjau pasakyti?..? Norėčiau geriau tylėti ir būti žinoma Tavo mylima...

Aliutė.

1935.VI.3

Nr 1

Šiandien jau nebus taip kaip vakar.
Vakar praėjo, liko tik sapnas, gražus
sapnas. Vakar tokia graži buvo nuotaika,
tiek daug audros... paskui giedra... o dabar
tok. amžinas laukimas... Ir kada, kada?
Taip daug galvoj minčių, vienos tokios
gražios ir saldžios, kitos man pačiai
nesuprantamos ir keistos. Noriu, klai-
džioju ir noriu klaidžioti, sapnuoti,
stipriai, stipriai miegoti, nepa-
busti iki tos valandos, ne iki
tos minutės kada abu atsisto-
sime naujo gyvenimo angoj
o tada, tada Lenuti Tu
pajusi, suprasi kokia
Tavo Cilutė šitiek
gra. kaip ji Tave
dabar labai myli,
mylėjo ir mylės
Tavo Ciliutė.

su C.g. nuvažiavę į Pažaislį. Išvažiavome 8.30 - grįžome 7 val. vak. Paskui 8 v.v. vėl buvau išėjęs ir išbuvau iki 9v. 30 m. ГЕ. Šiandien buvo puiki diena, puikiausia meilės laika! Susitikome bun. Pažaislį. Ciliute kalbėjosi su juo. [su C. g.]

31 gegužės (penkt.) esame sutarę susitikti prie un-to aušros, norisi ir geriau išsimiegoti 6.45 m.

V. 31 m. 7v. 30 m.

Birželio 3 d.: V. 31 (penkt.) buvome susitikę su C.g., aš nupirkau jai sumelei andriiagų, paskui nuėjova į kiną „Antonija" Capitol. VI. 1 (šešt.) buvova pas vokiečių žurnalistą Dr. Leo. Cil.g. nepatiko, kad aš daug šnekėjau. Ji buvo ant manęs pasiutant supykusi ir visą laiką tylėjo. Grįžome 10½ val., buvome išėję 7v. VI. 2 (sekmad.) buvo at-mų gegužinė, bet aš į ją su C. nevažiavau. Nuėjau pas ją ir ten išbuvova visą dieną - kartu valgėva pusryčius ir pietus. Vakare buvova mano kambaryje Kauno gatvėje 5, 6.2, bet brolio neradę išėjova. Grįžau 9.45. ГЕ. ГЕ.

VI. 3. Šiandien trumpai susitiksime prie Vytauto parko 7.45.

VI. 3. 6 val. 30 m. ryto.

Birželio 6 d. (Ketvirt.) Iš pirm. iki antr. ir ketv. mačiausi po kelias valandas su Ciliute. Šiandien turiu ją sutikti po dr. Maceinos habilitacijos egzamino.

VI. 6 6 val. 25 m. ryto.

Daviau „Šatrijos" šventei už pakvietimą dešimtį (Lt. 10) litų.
Birželio mėn. 7 d. Buvau vakar (VI.6) su C.S. kine „Capitol" – „Petro Vinogradovo gyvenimas". Šiandien buvau pas ją 2 v. 15 m. po pietų. 7 v. vakare susitikau su Cz. Buvau pas ją iki 9 v. 15 m. vakaro. Rytoj susitinkame 8 val. 40 min. prie Vytauto parko.

Nuo 1935.VI.8 jau pasiryžau sistematiškai ~~vesti~~ savo dienoraštį. Nerašysiu jo kasdien, bet užrašinėsiu pačius svarb. dalykus, ypač liečiančius mane, mano darbus, mano būdą, įvairius atsiliepimus apie mane ir tt.

1935 m.

Birželio mėnuo.

VI.9 d. Vakar nuo 4 v. v. buvau užimtas egzaminais un-te. Egzaminavome su Dr. Grinium ir Ambrazevičium daug aiškią p. Jarumbavičiūtę, su kuria aš buvau kartu klasėje 1925-28 m. laikotarpyje. 7[15] susitikau su C. Vaikščiojome buvome pas ją iki 10 val. Kalbėjova daug apie vienas kitą, apie būsimus, apie vienas kito būdą, apie būsimą laimę. C. sakė, kad ji labai maloniai pasitiki ir gerio įtarimo, kai ką nors sakant, ~~ta~~ greitai negalėtų. C. buvo labai gerai nusiteikusi.

VI.9 – 7½ v. ryto.

Visą dieną šiandien (pirmąją Sekminių dieną) prasėdėjau mu-
te ir rašiau Liet. istorijos vadovėlį. Kartu su broliu Vladu pietavau. Buvome paskui pas Jong. Vakare nuėjau pas Grinienę. C.J. jau „Zatrijos" šventėje. Ji (Gri-nė) man sakė: Ciliutė yra pikta ir kaprizna. Šiaip neišlaidi, kuopi, saugo rūbą, apsirengus. Grįžęs nuotaikoje grįžau namon į Fredą (Karaliaučiaus rajone). 9 val. 15 m. vakaro. (Rytoj ryte su C.J. susitinkame 6 v. 30 m. ir einame kartu išsipasivaikščioti).

VI.11. Vakar buvau su C.J. išsipasivaikščioti. Paskui 9³⁰ iki 11 val. buvau pas ją. 3½–9½ buvome Pažaislyje, pas Stasį Urnpylę, pas Dagilienę valgyti.

VI.11. Šiandien Ciliutę išlydėjau į Ciobiškį. Buvau pas Brolį ir Stakauską; abiejų neradau. Vakare buvau „Bleno Centro", o paskui kine Triumpf. Mačiau „Peter". Ten sutikau Plungės kleboną kan. Puikį. 1935.VI.11 10½ v.v.

V.12. Daug reikalų! 8 val. posėdis Sovyd. daktarato komisijos. Grįžau tik 11 val. perilapęs, nes smarkiai lijo. Radau telefonogramą. Rytoj reikia apie Prez. Smetoną laikyti paskaitą.

VI.13. Jau laukiu iš Cil. gromatos ir jos labai pasiilgau. Dabar bus vakarą einu į kiną. Užvakar buvau „Peter", vakar „Paganini", šiandien kartu su broliu Vladu matysiu „Ukrono žuvimą". 9½ val. v.

122

83

(Pensk.)

VI. 21. Jau visaitė savaitė nerašiau dienoraščio. Rodosi, tuoj mane išvažiavo Liliutė, o tas tik prieš 10 dienų. Vakar buvo Alevo krūno vaantė. Žvyhes buvau koktai 1½ val. į [struck] plizių prie Seminarijos. Visą dieną norėjau rasti draugystę, buvau pas Jagobą, mėjau pas Vlada, jo neradau, tai Joną nuvedžiau į kiną. Matėme Capitoliyje „Didelio žmogaus draugi." 5 val. 45 m. ryto.

VI. 22. 23. Dviem dienom buvau išvažiavęs pas Cil. į Ciobiškį. Išvažiavau šeštadienį ryte 8 val. dviračiu per Rumšiškes, pro Žiežmarius (šone) per Kaišiadorius. Ciobiškyje buvau 2 val. p.p. (iš viso 60-65 klm. kelio). Labai prankini ir puikiai praleidau ten sekmadienį. Cil. moviniu labai nopinosi.

VI. 25.

VI. 24. Atvažiavo iš Berlyno p. Paliokas. Parašiau Cil. laišką.

VI. 25. 9 v. v.

Liepos mėnuo

10. VII. Praeitą sekmadienį buvau Kretkampyje pas e.g. grįžiau pirmadienio vakare. Ant laivo susitikau p. Gustainį.

VII. 20-21. Buvau ateit. rug. Kongrese Telšiuose. Pas mane Plungėje viešėjo Kelinolis, Grinius, paskui Ambrazevičius. Darėme ekskursiją į Plateliuss, Gondingą. Jau 29 VII. buvau atostogose: jodinėjau, (medžiojau), žuvavau, grybavau.

VIII. 2.

78

Tatuti,

Vakar ir šiandien! Kokia didelė [illegible]!

Mano Lututė šiandien kaip [illegible] čiulba ir čiulba, o gal šiuo laiku Tėvelis gal viena tų malonių vardų kartos, sapnuos, vaiks, džiaugsis, juoksis ir laimės, kurios tiek daug, daug... Lemuti; ar Tu žinai, [illegible] laimės liūdnas...

[illegible] ar taip, [illegible] taip [illegible] [illegible]augsis,

---

1 centn. rugių — 7 lt. (bu[...]
1 centn. avižų — 6,30 lt. (b[...]
ir 1 centn. miežių — 7,70 lt[...]
lt.). Kainos daugiausia pa[...]
giams (30 centų centneriui[...]
žiams (20 centų centneriui).

Naujo derliaus grūdų supirkimas kaip prieš, taip ir po Naujųjų Metų, eina labai gyvai. Visas praėjusių metų derliaus supirkimas atrodo šitaip:

Nuo sezono pradžios (1935 m. IX — 1 d.) iki šių (1936 m.) sausio 1—5 d. laikotarpyje supirkta:

Kviečių	569.381	centn.
Rugių	785.948	„
Avižų	215.711	„
Miežių	134.287	„
	1.705.327	

1936

(Leno)

78

Mūsų tik 16 lt. Dovanos knygomis
Šiauliai Tilžės g. 153

DĖL PROF. J. STAKAUSKO IŠKEL-TOS BYLOS KAN. PROF. PENKAUS-KUI

teko patirti, kad S. Būdavas nėra au-toriumi „Lietuvos istorijos", o dirbo prie šio veikalo kaip prof. Penkausko asmens sekretorius, perrašinėdamas ir tvarkydamas rankraštį, už ką kanau-ninkas jam yra atlyginęs 400 lt. S. Bū-davas buvo tuomet klieriku, o kan. Pen-kauskas vicerektoriumi ir kadangi S. B. neturėjo pinigų net užsimokėti mo-kslo mokestį, tai kan. Penkauskas to-kiu būdu jam padėjo.

KOOPERATININKO

1936.I.9.

Kokia didelė priešingybė!
[illegible] pamiltokas čiulba ir
[illegible] Aliutė gal viena
[illegible]tos, sapnuos, varkos,
[illegible]žinios, kurios tik
[illegible] Tu žinai,
[illegible] kūdus...
Ir taip keistu gerta, kad aš taip
toli nuo tavęs; o tu... taip
miglotas — taip brangus,
artimas ir tolimas —

Aliutė

1935.VI.10
(Antrąją Sek-
minių
dieną)

DĖL PROF. J. STAKAUSKO IŠKELTOS BYLOS KAN. PROF. PENKAUSKUI

teko patirti, kad S. Būdavas nėra autoriumi „Lietuvos istorijos", o dirbo prie šio veikalo kaip prof. Penkausko asmens sekretorius, perrašinėdamas ir tvarkydamas rankraštį, už ką kanauninkas jam yra atlyginęs 400 lt. S. Būdavas buvo tuomet klieriku, o kan. Penkauskas vicerektoriumi ir kadangi S. B. neturėjo pinigų net užsimokėti mokslo mokestį, tai kan. Penkauskas tokiu būdu jam padėjo.

1936 [illegible]

KOOPERATININKO [illegible]

Žemaičiai Klaipėdos 79
Per pakargo. Vilniaus 1533 r. b

1923 m. dingo kuris kūr.
(~~[illegible]~~) pastraut[illegible]

[illegible] 1923 m. gruodžio m. nutarė
21 m. buvo 14 nutarimas priimtas
(vadinasi 20. ||||||||||||||||| (nors 3)
(Kitų sakant) ||||||||||||||||||| (tauta kurioje
||||||||||||||||
(Literatūrą neženkyt. net kartos)

(2 metais) Vilniaus klausimas). Hymanso projektas. (lenkams)

(Dabar jau gerai skaito)
nustatyti Lenkijos sienas. Lietuvių nota. Lietuva atidavė Vilniaus klausimo išsprendimą į ambasadorius rankas. Lenkijai pripažino visas prikl. sritis. Lietuva kreipėsi į T. Sąjungą. (Vilniaus klausimą, vadinasi nėra), (išlaikyti; nutarti; [illegible]. (gyvenantiems [illegible]), neišskiriamo, kurios,
(abi 1) paskelbimu nekeičiant
[illegible] skirtinos, asmeniškai; [illegible] tyra.
(Beveik gali organizacijos)

,,Lietuvos Žinios"
1936.I.7.
Nr. 4.

KAUNO

KAIP RAŠOMI MOKSLO DARBAI.

Prof. Račkauskui ir kan. prof. Penkauskui iškelta plagijato byla.

Teologijos - filosofijos fakultete prof. M. Račkauskui ir Kauno dvas. seminarijos rektoriui, kanauninkui prof. Penkauskui istorijos daktaras J. Stakauskas iškėlė plagijato bylą. Prof. Račkauskas kaltinamas nurašęs „Romėnų senybes" ir Tiulelejevo ir Zorgenfrejo „Rimskija drevnosti" leid. 1913 m.

Kanauninkas prof. Penkauskas savo vardu išleido klieriko, dabar kunigo, S. Būdavo „Lietuvos istoriją".

Ši byla kelia švietimo įstaigų susidomėjimą. Reikalas buvo svarstomas teologijos fakulteto pilnumos posėdyje ir yra išrinkta komisija „nemaloniam faktui" likviduoti.

„L. Ž."
1936.I.8

KAUNO

DĖL ŽINUTĖS „KAIP RAŠOMI MOKSLO DARBAI".

papildomai mums pasisekė sužinoti štai kas:

P. M. Račkausko minimas žinutėj darbas yra „Romėnų senybės gimnazijos mokiniams ir savamoksliams vadovėlis", bet ne mokslo darbas, kaip tas terminas paprastai yra suprantamas. To vadovėlio prakalboje aiškiai parašyta: „Vadovėlį sudarant, buvo laikytasi žinomų pedagogų Zorgenfrejo, Tiulėlijevo ir Sančurskio vadovėlių tvarkos; kaikurie šių vadovėlių skyriai ištisai sunaudoti". Klausimas aiškus. Tokiu būdu apie bet kokį plagiatą negali būti nė kalbos. Tur būt, ir kiti J. Stakausko kaltinimai tokios pat vertės.

Rugpjūčio mėnuo

VIII. 6-8 buvau su Ciliute Kiviškėje mano. K[6]
VIII. 8-16 " " " Palangoje. K[12].
VIII. 27-28 " pas " Kretkampyje. K[6]

Rugsėjo mėnuo.

1935. IX. 21 vedžiau C-Gr.

Spalių mėnuo

X 29. Lapkričio mėn. gale reikia parašyti: Vienq Vasiliauskui. Užsakiau (duodamas 5.60), kad parvežtų Kalecki: Dzieje unji Jagiel.

Lapkričio mėnuo.

Gruodžio mėnuo

XII/18. Vakar vakare pas mane buvo susirinkę at-kai abstinentai sendraugiai. Buvo tariamasi, kaip suorganizuoti sendraugius. Dalyvavo: kun. Lėvanas, stud. Pleškūnas (korp. pir-kas), Maciejauskas, Stonis, Starkus, Pociejus, aš. Gana nuoširdžiai buvo išsišnekėta. Nutarė kitą kartą vėl pas mane 1936 m. sausio mėn. gale pas mane (Višinskio g. 7a b-2) susirinkti.

124

Šį vakaru vakare buvo atėjęs Dr. Statauskas. Sako akcija prieš kan. Penkauską, prel. Dambrausko perkalbėtas, jis jau baigia. Dar, sakė, pasirodys viena smarki recenzija. Koks bus M. Račkausko likimas, nežinia. Posėdis pirmadienį (XII 16), kuriame Penkauskas verkė, o Morkelis apalpo, pasibaigė beveik be jokių rezultatų. Sudaryta tik komisija.

Vakar buvo gruodžio 17-toji. Vėliavų gatvėse nemačiau. Atrodo, diena praėjo be jokio paminėjimo.

Gruodžio 21 d. Užvakar Cibulskė parsinešė naują paltą. Kainavo 427 lt. (vienas karakulio kalnierius 230). Ji sakė, kad to paltuko užteksią „mažiausiai penkeriems metams" vadinasi iki 1940 metų galo.

1936

Sausio mėnuo.

Vasario mėnuo.

2 d. (sekm.) Buvau B. Sruogos teisme.

Kovo mėnuo.

Gegužės mėnuo

84

Ser. A

Ruožas Palanga—Kretinga

*

Auto Nr. .... Vieta Nr. ....

№ 301

Palanga—Kretinga arba atgal

Bilieto kaina 1 litas 20 centų

Kasininkas ....

193 ... m. .... mėn. .... d.

85

Ser. A

Ruožas Palanga—Kretinga

*

Auto Nr. .... Vieta Nr. ....

№ 22

Palanga—Kretinga arba atgal

Bilieto kaina 1 litas 20 centų

Kasininkas ....

193 6 m. .... mėn. 21 d.

86

Ser. A

Ruožas Palanga—Kretinga

*

Auto Nr. .... Vieta Nr. ....

№ 21

Palanga—Kretinga arba atgal

Bilieto kaina 1 litas 20 centų

Kasininkas ....

193 6 m. .... mėn. 21 d.

Birželio mėnuo

Gavęs [illegible] telegramą 20 d. birž. (šešt.) vakare išvažiavau Palangon. 24. VI ryto grįžau.
Birželio mėn. 25 d. išvažiavau su istorijos mokytojais į ekskursiją.

Liepos mėnuo.

VII. 4 iki VII. 8 ekskursija su istor. mokyt.

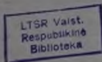
Rugpjūčio mėnuo.

Nuo 17. VIII iki IX. 5 buvau Rygoje archyvo studijoms.

Rugsėjo mėnuo.

Spalio - Lapkričio - Gruodžio m.

1937 m.

Sausio mėnuo

Vasario mėnuo

Gegužės mėnuo

V. 9. Šiandien priešpiet (10 val.) buvau kartu su prof. J. Jonynu

jo ūkyje (ant Neries kranto) pažiūrėti jo sodo. Parbuvi prisimieravau man siuvamas kelnes (paėmė išmieras). 13 (1) val. buvau su žmona Prisikėlimo bažn. pamaldose. 2 val. atėjo dr. Grinius J. ir jo motina. Kartu pavalgėme pietus. Po pietų buvau un-te, rinkau medžiagą ruošiamam į Liet. Encikl. straipsniui „Detmaro kronika." 4 (16 v.) v. nuvažiavau į K. M. Akademijos susirinkimą. Ten labai ilgai buvo diskutuota (po prof. J. Grečo pranešimo) klausimas, ar Akademijos stipendininkams reikia sumažinti 30% stipendijos grąžinimą.

Birželio mėnuo

VI. 8 (antrad.). Baigiau rašyti prof. Kuraičiui į „Tiesos Kelią" strp. „Po kryžiaus ženklu."

Liepos mėnuo.

Liepos mėn. (VII) 9 – iki VIII. 4. buvau Girelikos.

Rugpiūčio mėnuo.

Rugsėjo mėnuo

Spalio mėnuo

4. X. Šiandien sveikinau Pranus (Kuraitį, Dovydaitį, Penkauską, Mantvydą). Pas visus buvau nuėjęs į namus. Su Pranu Dielininkaičiu buvova nuėję delegacijon Teologijos-Filosofijos Fakulteto reikalais

90

Išp.

(Sistematiškai rašoma nuo 1933-IV-13).

1933

1. April 12. St.-Maria-Viktoria Kapelle (Berlin)

2. Rugpiūčio 15 (Žolinė), Jez. Bažn. (Kaunas)
3. Rugsėjo m. 10 (Jez. Bažn.) Kaunas
4. Spalio m. 21 (" ") Kaunas, č. T. Kipas
5. Gruodžio m. 24 (" ") " č. T. [illegible]
~~6.~~ ~~[illegible]~~

1934

1. Vasario 25. Jez. Baž. Kaunas — T. Kipas
2. Kovo 18 " " " č. " "
3. Kovo 29 " " " č. T. Paukštys
4. ~~Bal~~ Gegužės 6 d. " " " č. T. Venckus
5. Birželio — T. Venckus
~~6.~~

1936.

1. Birželio mėn. 7 d. Prisik. bažn.
(neregistruota)

1937.

(neregistruota)

(VI. 29 28? 27?) Išpažintis jėzuitų bažnyčioje

(Toliau išpažintys registruojamos dienoraščių įrašuose)

1937–38, ilgai ~~neregistruojama~~ ~~registruojama~~

[illegible]

1930 München (Ostern) 17. 4. 1930.

1931 Kaunas Konfer. 29. 9. 1931.

Königsberg i. Pr. 25. 10. 1931.

Berlin .... 7. 11. 1931.

1932 Berlin. (Ostern) 25.-26. 3. 1932.

Berlin .... 5.-6. 11. 1932.

Kaunas ...... 22. 12. 1932.

1933

89

pas Ekscelencijas (Paltarokas, Staugaitis). Mudu turėjova įtikinti, kad ekscelencijos nueitų f-to filosofijos skyriaus reikalais pasivalbėti pas p. Tūbelį, Prezidentą. Paskui atėjo maldų prašyti T. F. f-to inkncija prof. Eretas ir dr. J. Pankauskas (kita delegacija).

Grįždamas iš senamiesčio autobuse sutikau p. K. Dausą. Jis pasakojo, kad penktadienį (X.2) pas R. Prezidentą buvusi valstiečių liaudininkų delegacija. Ji užmiršusi apie un-to autonomijos gynimą, džiaugėsi ir sveikino, kad láidojamas T. F. f-to skyrius. Tą žinią perdaviau dr. J. Griniui, o jis tuoj nubėgo į „XX Amžiaus" redakciją jos paskelbti. Šiandien ji išspausdinta I-me puslapyje (X.4).

Šiandien mes renkamės 15-18 žmonių Vardinių proga pas prof. Kuraitį. Aš sukviečiau žodžiu ar telefonu: Grinių, Dielininkaitį, Šalkauskį, Pakštą, Leimoną, Skiponelį, Kaliuotį, Malinauską, Brunsnį, Pancauską, Eretą, Maceiną.

X.10 (sekmadienis). Vakar vakare 5 val. Janulaičio bute skaičiau Lietuvos istorijos draugijoje paskaitą „Mindaugo santykiai su Žemaičiais". Šiandien po ankstyvų pamaldų visą beveik dieną sėdėjau namie. 5½ val.

92

v. su žmona ir su mama išėjome miestan. Laisvės Al. buvo daug žmonių, nes dega Ūkio Banbas. Visokių kalbų ir aiškinimų. Gaisras buvo jau beveik likviduotas. Kadangi ir mudviejų yra Banke 2761 litas, tai Ciliutė buvo truputį susirūpinusi.

Nežinia, kas laukia mūsų f-tą, jo filosofijos skyrių. Prieš kelias dienas Presidenturoje kalbėjosi Šalčiūrecnas, Staugaitis ir Paltarobas (3 vyskupai) su Prezidentu, Tubeliu ir Bonaliu. Pasikalbėjimas be rezultatų, visi išvargo.

X.19 (antradienis). Jau daugiau kaip savaitė nieko nebe-rašiau savo dienoraščio. Fakulteto (T. F.) Filosofijos sky-riaus likimas tačiau nė kiek nepaaiškėjo. Seimo komi-sija T. F. f-to fil. skyriaus klausimo iš esmės dar ne-išsprendė ir jį vis atidėlioja. Tas atidėliojimas, kur būt, nieko gera nežada. Reikšmingas dalykas mūsų nenaudai yra tai, kad prof. Totoraičiui, sukakus 65-riems metams, nepratęstas dėstymas Filosofijos skyriuje. Tai yra jau pirmas žingsnis prie fakulteto skyriaus dezorganizacijos. Kas bus toliau nežinome. Darbas eina normaliai ir studentai studijuoja.

Vakar vakare iš kino Ciliutę nuvedžiau pas

129

dr. V. Kanauką. Jau pas kaciją ir atlės. Buvome prieš savaitę pas Gutmanas, Monstavičienę. Ji manosi turinti apendicitą. Ypač vakar vakare labai skaudėjo, o daktaro manymu tai tik ūmūs inkstai, gal koks akmenukas juose. 8 v. ryto.

X. 22 (penktadienis). Šiandien 12 v. 30 m. turėjome vadinamąją greitąją Teologijos-Filosofijos f-to komisija savo posėdį. Fakulteto Filosofijos skyriaus reikalai gerėja. Seimo komisijoje pravestas (t. y. į Statutą įrašytas) Filosofijos skyrius. Prieš pasisakė tik Kuraauskas, o kiti Gylys, Bröckus, net Jokubauskas, balsavo už. Už balsavo, kad ir kairia ranka, Pimpė. Ir pas Tūbelį nuotaika jau kita. Pasišaukęs Tautininkų partijos žmones (Gudavičius, Žilinskas etc.) jis sakė, kad dabartinė padėtis reikalaujanti, kad paliktų Teolog.-Fil. f-te Filosofijos skyrius. Tokios nuomonės yra nuo seniau dar A. Smetona.

X. 25 (pirmadienis). Vakar [illegible] stud. at-kų konferencija. Dalyvavo daug sendraugių. Įspūdis buvo geras. Kalbėtojai nebuvo karingi ir nemetė „iš pilkų". Dalyvavau aš trijuose posėdžiuose. Vakare buvau trumpai koncerte, bet greit išėjau, nes turėjau baigti į „Židinį" str. „Pabaltės istorijos problemų"

Lapkričio mėnuo. 93

XI.1 (Pirmadienis) - Šiandien Visi Šventai. Bet aš nei vakar (Kristaus Karaliaus šventė) nei šiandien neeinu į bažnyčią. Jau 4-5 savaitė turiu chronišką slogą. Ją gydau, bet, matyti, reikės nosį operuoti. Buvau prieš porą savaičių nuėjęs pas daktarą. Jis sakė (Stl. Žilinskas), kad esanti iškrypusi nosies pertvara. Turi būt, jau ryloj gulėsiu ligoninėje.

Vakar vakare buvo atėjęs Marijos Pečkauskaitės gimn. mokytojas Antanas Jėručnas ir prabuvo kelias valandas. Pasirodo, Hum. mokslų f-to prof. Vabalas-Gudaitis su savo asistentu Dr. Lazersonu daro pastangas jį pravesti prie pedagogikos katedros asistentu, nes yra gautas naujas etatas, į kurį taiko K. Dausa. Jis informavosi pas mane, ar tikrai Dausa nori patekti į tą etatą.

Šią savaitę (ketvirtadienį) seimas svarsto un-to statutą. Kals likimas laukia Teol.-Fil. f-to filosofijos skyriaus.

XI. 9 (antradienis). Man padarė nosies operaciją. (9½ val. ryto) Nuo praeito trečiadienio ryto iki šio sekmadienio (XI.7) gulėjau Vytauto D. un-to ausų, nosies ir gerklės klinikoje. Išpiovė nosies pertvarą, išpiovė išbrinkusias liaukas, nes jau 4-5 savaitės turėjau

slogas. Slogas dar ir šiandien tebeturiu. Operaciją darė gyd. Pakanavičius, doc. Zubkaus asistentas. Užtad pasruty-nyšis į mane skersomis žiūrėjo, kam aš ne pas patį ligoninės vedėją, o pas asistentą operavaus. Šeštadienį (XI.6) „XX A." buvo žinutė, kur paminėtas ir Pakanavičius.

Man besergant ir begulint ligoninėje, praeitą ketvirtadienį, seimas priėmė filosofijos skyrių T. F. f-te. Priimtas visas un-to statutas. Bet kas iš to. Tonkūnas, (ŠV-M-ris) aiškina, kad T. F. f-to filosofijos skyrius negali būti didesnis už Humm. m. f-to filosofijos skyrių. Tokiu būdu istorijos ir filologijos dalykų negali būti mūsų f-te. Iš mūsų vilčių, gavus filosofijos atskirą skyrių, gerai susitvarkyti, anot Kuraičio tokio interpretacija Tonkūnas 2/3 nuvogė. Šiandien pietavau pas Kuraitį su Mironu.

Vak „L. Aidas" parašė vedamąjį un-to reikalais. Sako, T. f. f-to fil. skyrius paliktas, vadinasi, be reikalo buvusi spaudos polemika ir baimė, be reikalo gąsdinę ir panašiai. „Aido" autorius tačiau nežino, kiek daug buvo Kuraičio dėl to

skyriaus kovoja, kiek daug žmonių įsikinkyta, dirbta visais frontais. Kai kurios, berods, statuto komisijos narius, reikėjo ir pavaišinti. Pats mačiau per „greitosios komisijos posėdį", kad Malakauskas tam reikalui davė 100 (šimtą) litų, o Kuraitį antratiek, jei ne daugiau. Iš „L. Aido" str. matyti, kad esama aiškaus nusistatymo be filosofijos ir pedagogikos, kitų dalykų T. F. f-to filosofijos skyriuje nepalikti. Atrodo, kad dunni kova bus pravesti literatūros ir istorijos katedras tame skyriuje. Kuraitis jau vėl užsuko mašiną. Dabar negalime kas nors laimėti, jei mūsų skyriaus klausimai bus drauge svarstomi ir tariami su visais Vyriausybės ir Vatikano derybų klausimais. Kuraitis yra tos nuomonės (su juo vakar kalbėjau), jei derybos eitų sklandžiai, iki Lapkričio mėn. galo būtų galima susitarti. Jis (sekmadienį) buvo pas Aradą (pop. atstovą), prašydamas, kad trims Lietuvos vyskupams išgautų leidimus ir įgaliojimus (iš Vatikano) derybas pradėti. Lankėsi pas Mironą ir dar kur tai kitur. Šitokiu būdu Kuraitis moka veikti. Jis sakė, kad arkiv. Skvireckas gavęs iš Lozoraičio raštą derybų reikalu, bet per 5 savaites dar nieko neatsakęs. Nieko sau!

Žinoma, šitokiu tempu mūsų reikalai būtų palaidoti. Reikia išsikoti išeities!

Pasitūrėsim, kurian kryptim šiandien kalbos krypr! Bet aš jau pradedu įsivaizduoti nuoną filosofijos skyriuj bet literatūros ir istorijos! 11 v. 45 m. dien.

XI. 14 (sekmadienis). Praeitą antradienį pas Kuraitį buvome susirinkę gera kompanijėlė (kun. Mironas, Česnys, Kuraitis, Maliarauskas, Gylys - kuris, kaip aktorius, daug pasidarbavo filosofijos skyrių pravedant, Grinius, Dielininkaitis ir aš). Išbuvome nuo 2 iki 5 val. v. tačiau apie f-tą nekalbėta. Buvo tarp sau pasivaišinimas, kuris Kuraičiui gal pora ar pus antro šimtelio kainavo. Vis išeinant, Kuraitis Mironą nusivedęs į valgomąjį kamantinėjo, tačiau nieko aiškaus. Rodos, Mironas nori padėti.

Davaitės bėgyje vėl visokių kalbų. Ketvirtadienį (XI. 10) seime Tonkūnas smarkiai atkirto Gyliui. Ir Hum. m. f-te studijuoją daug ateitininkų, o jiems gi visai nedraudžia. Turėjau aš tą pačią dieną dalyvauti „greitosios komisijos" posėdyje, bet manęs, akėjos pranešti, Dielininkaitis nerado. Buvau išėjęs pas Tadą Grečių (nupirkau Purycko disertaciją ir keliaskitas knygas) ir buvau užėjęs pas Juozą Jakštą, pas kurį išbuvau 3-s valandas.

Vakar Kuraitis per Dielininkaitį atsikvietė mane

į T. F. f-to dekanatą. Pranešė, kad už gydymą ligoninėje un-tas vyr. personalui neatlygina, davė pats nuo savęs 80 litų (tiek man daug išleidau nosies gydymui ir operacijai). Pranešė, kad reikia istorijos seminarą perkraustyti į mažesnes patalpas. Aš pasirinkau fonetikos laboratorijos kambarį.

Vakar pavakarėje (Sv.) buvo pas Jamulaitį Liet. Enciklopedijos bendradarbių, - istorikų posėdis. Dalyvavo ir LE. redak. Vacl. Biržiška. Man ir Šapokai teko daugiausiai pasiimti rašyti iš raidės E. Vakare buvau teatre („Pajacai" su Petrausku ir „Jūrininkai").

Šiandien su Ciliute po pamaldų nuėjova pas Skrupskelius. Mano podei Enukei Ciliutė nupirko dvi dovanas. Daug kalbėjova su Skrupskeliu apie f-tą. Pasirodo, jis daug iš visų pusių informuotas. Jis teigia, kad mūsų f-to reikalai būtų daug geriau ėję, jei priekyje stovėtų ar būtų stovėjęs koks nors kad ir Čėsnys, nors jis ir neveiklus. Kuraičiu nepasitikį, jis nenuoširdus. Be to, mes katalikai, Skrupskelio nuomone, iš viso nenorį prisipažinti, kad mes pralaimėję. Nenorėjome f-te nuo nieko atsisakyti, net nuo germanistikos. Iš tiesų, ir aš pats, tame „greitosios komisijos" posėdyje buvau siūlęs,

kur buvo svarstoma, ką patiekti Iv.-M-niui, atsisakyti nuo germanistikos, ar nuo romanistikos, ar nuo graikų-lotynų. Pirminiau ir Fridricho II-jo posakį, kurį ne kartą esu minėjęs: „Wer alles defendieren will, defendiert gar nichts."
14 val. 15 min.

XI. 18 (ketvirtadienis). Praėjo vėl kiek laiko, tačiau T. F. f-to reikalai nepaaiškėja. Pirmadienio vakarą (XI. 15) buvome susirinkę pas prof. Kuraitį. Aš dar nuėjau, kaip paprastai, 6 val. į kiną „Forum". Ciliutė turėjo parašyti recenziją, o aš nuvažiavęs pas Kuraitį jau radau: Ekscelenciją Paltarokq, Reinį, kun. Prunskį, kun. Žitkų, kun. Ilą, Pankauską, Eretą, Dielininkaitį, Valiukevičių (jis pabėgiais išeidavo), kun. Malakauskį, Grinių, Leimoną, Skrupskelį ir patį šeimininką Kuraitį. Pavėlavę, kaip ir aš, atėjo Ambrazevičius ir Salkauskis. Daugiausiai kalbėjo Paltarokas, Dielininkaitis ir Leimonas.

Atvykęs radau Dielininkaitį bepranešinėjantį apie mūsų jaunųjų sąjūdžio delegacijos audienciją pas prezidentą, kuri buvo praeitą antradienį. Apskritai jie daug (Dielininkaitis, Prunskis, Skrupskelis) kalbėjęsi apie T. F-f-tą, tačiau nieko konkretaus Smetona nepasakęs. Kiek nustebęs dėl kai kurių Ministerio (Šv.) žygių, bet pareiškęs, kad gali katalikai stengtis eiti į visus kitus f-tus. Dielininkaitis

136

96

stengėsi ypač perduoti savo mintis (bent taip atrodė), kurias jis prezidentui buvo pareiškęs. Paltarokas kalbėjo apie f-to reikalus, skirdamas bendrai katalikų judėjimo reikalus. Palt. tos nuomonės, kad derybos su valdžia negalimos, nes vyriausybė nenori, tik vilkina. Tokiu būdu vyskupams nėra kaip tartis. Atskirais punktais dėstydamas jis kalbėjo ir apie katalikų veikimą. Sąjūdis turėtų persimesti provincijon, lyg kokiu voratinkliu aptraukti visą Lietuvą á la POW. Paltarokas informavo, kad vyskupai įteikė Prezidentui raštą dėl f-to ir Tonkūno kalbos seime. Daug ir vėliau keliais atvejais šis vysk. pasakė minčių. Kuraitis kalbėjo, kad veikiant ar pradedant veikti nereikia dairytis į oficijalius ar kurijų centrus. „Iš Ghetto turime išeiti ir pasidaryti rinkų ir kryžkelių žmonės, tuo tarpu dabar dairomasi tik į administracijos ir kurijų centrus. Katalikai turi sukelti katalikiškai-kultūrinį („nesakyčiau politinį") judėjimą. „Idėjinis gaisras gali suliepsnoti visoje Lietuvoje." Eretas pora atvejų kėlė gyvosios dvasios sąjūdį. Leimonas kalbėjo apie sunkias sąlygas: Pavasarininkams ir kat. vyrams negalima surasti naujų valdybų pirmininkų. Dielininkaitis pažymėjo, kad dabar katali-

137

ių vadai nebedaro aukų, nes darinai aukos nebesuprantamos. Daugumą kalbų sukosi apie f-to skyrių. Bendrai daugumos nusistatymas buvo: reikia daryti sąjūdį, perkelti provincijon, sudaryti judėjimą, o paskui į vyriausybę pati bus labiau linkusi (su organizuota ir pajėgia visuomene) į derybas. Tada ji bus prašytoja. Šalkauskis pažymėjo, kad vyskupai dėl f-to turį pareikšti protestą. Šiaip dėl skyriaus jis sakėsi esąs didelis pesimistas. M-ris (Šv.) su tokia savo interpretacija įsipareigojo prieš seimą, dar prieš balsavimą (aktorų) buvo pareikšta, kaip jis supranta skyrių. O Ministeris nenusileisiąs, todėl mums nereikią savęs apgaudinėti. / Išsiskirstėme porsiau dvyliktos nakty.

Šią visą savaitę, atėjus mano eilei, sėdžiu „XX A." redakcijoje.

Šiandien turėjau eiti į Karininkų Ramovę Valanč į iškilmingą lakrių iventės minėjimą. Išleidau Dielininkaičiui, kuris mielai sutiko.

Kuraitis šiandien f-te aiškino, kad vakar vyskupai įteikę raštą ir pasakojo jo turinį. Švelnus protestas dėl Tonkūno kalbos seime (sąryšyje su tuo, kad vyskupai leidžią ten at-kams studijuoti) ir dėl skyriaus sužalojimo tokia M-rio interpretacija.

4v.15m. po piet.

97

XI.28 (sekmadienis). T.F. f-to reikalai eina vis blogyn. Šv. M-ris *) investijonavo jau naujus dalykus, rektorius atsisakė tarpininkauti gauti algai Dovydaičiui, Mockuliui, Totoraičiui. Tuo tarpu dar J. Grinius nefiguruoja. Penktadienį (XI.26) turėjome posėdį, kur dekanas pasakė šv. M-rio raštą rektoriui, kuris liečia vien mūsų f-tą ir griauja jį iš esmės. Studentai turės būti priversti pereiti į H. m. f-tą. Vakar vakare (7 v.) Karmelitų bažnyčioje įvyko Adolfo Šapokos jungtuvės. Pasveikinęs telegrama, nuėjau ir aš jungtuvių pažiūrėti. Mokslininkai, be įprasto stiliaus atrodė Adolfas. Vakar jam pirkova su Ciliute dovaną (už 55 lit.), šį vakarą, jei Ciliutė bus sveika (ji dabar serga).
(Pisiva)
1937.XI.28, 4½ v. p.p.

Gruodžio mėnuo.

XII.7 (antradienis). Praėjo Adolfo vestuvės ir įvyko daugiau dar dalykų, o aš jų dienoraštyje neužfiksavau. Lapkričio 29 d. buvo sukviestas pas K. Masiliūną Šv. Ministrijos kamb. 14-tame Lituanistinistikos instituto įstatymo projektui svarstyti susirinkimas. Dalyvavo: Masiliūnas, Volteris, M. Biržiška, Skardžius Jonikas, Aleksandravičius, Stakauskas, Jablonskis, Ambrazevičius, Zaunius, Ivinskis, Salys, Šoblys. Daug kalbėta ir duota pastabų dėl projekto.

Fakulteto reikalai negerėja. Dar prieš tai (XI-26) penktadienį 12 v. buvome susirinkę į f-tą "greitoji komisija".

Žalkauskis, Kuraitis, Malakauskis, Jurevskis ir vysk. Reinys su Maceina. Vysk. Reinys parūošė f-to reikalais vyriausybei (mašinėle 12 psl.) raštą. Kadangi jis yra vyskupas įgaliotinis, tai jis galėjo šiuo titulu taip parašyti, kaip jam atrodė. Ilgame raštė yra iškelta daug minčių ir gana svarbių, tačiau, sendrai paėmus, jis ištęstas, o turinys ne kuriališkas, anot Malakausko, daugiau polemiškas. Ką gelbės?

Tonkūnas davė „Liet. Aido" bendradarbiui pasikalbėjimą ir maž daug tas pačias mintis patiekė, kurios yra išdėstytos raštė.

Daug vargę prieš piet, susirinkus į f-to profesorijimą pasišnekėti, kaip šiem tiem aptariami f-to reikalai; išgirstos naujos sensacijos. Studentai laikosi pavyzdingai: Gaila tik jų, jei jiems reikėtų nukentėti.

Pastaruoju laiku turėjau daug darbo. Parašiau į L. Enc. „Dvasios pareyba ir istorija Liet-" „Dvasininkas" ir „Dvasios mokestis ir muitas."

Įš vakarą turime f-to posėdį ir rinksime dekaną. 5^{15} po pietų.

XII-8 (trečiadienis, Šv. Panelės šventė). Praeitą šeštadienį (XII.4) buvau užmiršęs pažymėti buvo mėnesinis paprastas istorijos „dr-jos" susirinkimas. Dalyvavo: 1) Urbšienė, 2) Galaunė,

140

3) Volteris, 4) Žapocka, 5) Jurinskis, 6) Aviżonis, 7) Navakienė, 8) Roemeris, 9) Puzinas, 10) Tarasenka, 11) Janulaitis, 12) Vasiliauskas, 13) Matusas, 14) plk. Steponaitis. Puzinas referavo apie žygnusį Elbinge IV-tą vok. archeologų kongresą. Diskusijose porą kartų dalyvavau ir aš.

Šiandien buvo mūsų sąjūdžio posėdis pas prof. Pakštą. Dalyvavo: 1) Valiukevičius, 2) Brunslis, 3) Grinius, 4) Pakštas, 5) Lūžys, 6) Pauliauskas, 7) Urmanas, 8) Skrupskelis, 9) Dielininkaitis, 10) Jurinskis, 11) Mantvydas ir 12) Leimonas. Atėjau vėlai 10 val., 10½ ir radau Grinių bereferuojantį apie 20-ties metų Liet. jubiliejų. Kaip turėtų būti švenčiama kataliky ir kaip sąjūdžio dalyviai ką turėtų iškelti jubiliejaus proga. Grinius suminėjo labai daug visokių naujų sumanymų ekonominėje, kultūrinėje, mokslo, meno srityje, kurie turėtų būti veikiami, 20-ties metų jubiliejaus proga įvykdyti, pradėti vykdyti arba tik iškelti visuomenėje. Visi daug diskutavome ir kalbėjome. Pasaui, suirsdantis, buvo paliestas tautiškumo klausimas, t.y. linijos klausimas prieš žydus. Reiškėsi čia abargiai, komplikuotas klausimas.

Vakar vakare išrinkome lenanu Kuraitį. Prieš rinkimus mane į koridorių išsivedė Šalkauskis ir sakė, jeigu

Kuraitis nepraeitų (nes kolegai norėtų turėti savo kandidatą), tada renkame Malakauską. O kadangi reikėtų sekretoriaus iš filosofų, tai tada balsuotų už mane. Posėdyje – tai retas dalykas (bene pirmas) – nieko nekalbėjau.

Po posėdžio apie valandą jaunieji (Diel., Ambr., Griniaus etc.) su vysk. Reiniu ir Kuraičiu kalbėjomės. Reinys perskaitė memorandumo (kuris užima mašinėle ne 12, bet 20 psl.) galą (gana stiprokas) ir lydimus raštus (prez.–, min.-pirm.) ir [illegible] Šv. M-riui. Raštas prezidentui (tas pats Tubeliui), kuris yra lydimas, yra stiprus ir aiškių minčių. Reikėtų, kad skriaudos būtų atitaisytos, kad „katalikai galėtų <u>nurimti</u>". Vyskupas ~~tada~~ vietą įpusiai perskaitė, „kad katalikai galėtų ramiai <u>numirti</u>." Daug juoko! Paskui perskaitė jis 35 Amerikos lietuvių veikėjų pasirašytą raštą iš „Amerikos." Raštas ilgas, bet gerai parašytas.

Aš dar buvau nubėgęs po posėdžio į spaustuvę ir paskui grįžau vienas namon.

Dabar einu su Ciliute, Šv. Panelės šventei proga, į kult.-religinį vakarą. Ciliutė deklamuoja du eilėraščius.

2 v. 30 m.

Gruodžio m. 19 (sekmadienis). Iš to įvykio. Šv. Ministeris nepatvirtino mūsų naujai perrinkto dekano prof. Kuraičio. Užvakar turėjome posėdį. Dekano kandidatu išrinktas prof. P. Malakauskis. Kadangi sekretorius paprastai renkamas iš priešingo skyriaus, tai mane išrinko (iš fil.) skyriaus sekretoriumi. Tiesa, nebuvo ką ir rinkti! Grinius tik e. doc. p.
Aš visur pradėjau sekretoriumi: Plungės at-kuose, Stud. at-kų sąj. centro valdyboje, Vasario sąjungoje, o dabar Kat. Mokslo Akademijoje. gv. rylo.

1938 m.

Sausio mėnuo

Vasario mėnuo

Kovo mėnuo

III. 4 (Šv. Kazimiero šventė, penktadienis). Gaila, kad jau trečias mėnuo nerašiau savo dienoraščio vėl. O būtų buvę įdomių dalykų užfiksuoti. Per Kalėdų atostogas (28. XII – I. 2) su Liliute buvova Berlyne, o paskui aš dirbau Karaliaučiuje (iki I. 11). Grįžęs pradėjau eiti sekretoriaus

pareigas Fakultete. Likvidacinis sekretorius, nes mudviem su Malakausku prisieina tvarkyti studentų perėjimus į Hum. m. Fakultetą. Pusantro lėnesio intensyviaus sekretoriaus darbo. Raštų raštai, studentų reikalai. —

Šiandien K. M. Akademijos susirinkimas (visuotinas). Ilga dienotvarkė — renkisime be kito vietoje mirusio a. a. prof. Dambrausko, naują pirmininką. 12 v. 30 m. pr. p.

III. 6 (sekmadienis). L. K. Mokslo Akademijos pirmininku išrinkome prof. St. Šalkauskį. Mudu su dr. Skrupskeliu paraginova kitus (aš — Grinių, Ambrazevičių, Dielininkaitį). Iš 13-kos balsuojančių jis gavo 8-nis balsus. Vakar Malakauskis rodė f-to lekanate tylų ir gudrų nepasitenkinimą, kad ne jis išrinktas pirmininku.

Šiandien 10 val. susirinkome mūsų sąjudis pas dr. Urmaną Aleksote. Dalyvavo: Urmanas, Mantvydas, Dielininkaitis, Skrupskelis, Barauskas (kun.), kun. Prunskis, kun. Ila, dr. Grinius, Bačkys, Svinskis, Paštas. Apsvarstyta. Pavesta dr. Pamkauskui pasikalbėti su Maceina ir su Kelinociku dr. Griniui. Reikia išsiaiškinti, ar jiedu dar mūsų sąjudyje toliau dalyvaus. Nusistatyta pasišnekėti su jais, o paskui žiūrėti. Iškeltas ecą arcivyskupui Skvireckui Suffragano — padėjėjo klausimas. Nusistatyta nešti raštą ir eiti pas nun=

cijų audiencijon. Tuo reikalu raštą turi nešti, išaiškinant Kauno katalikų nenormalią padėtį Dielininkaitis ir Šrempmelis, jų pagelbininkai prancūziškam tekstui Grinius ir Bačkis. Nusistatyta kas du mėnesiu kiekvienam kolektyvo nariui važinėti provincijon užmegzti ir palaikyti santykiams..

Pasikalbėta apie mūsų vidaus nenormalią būklę. Vokiečiai mums gali padaryti panašiai su Klaipėda, kaip Šušniggui Austrijoje (Bačkio mintis). Kodėl nėra jokių galimybių su lenkais? Dėl A. Voldemaro pasisakyta, kad katalikams nereikia iš jo, jei jis ateitų į valdžią nieko gero laukti. Kerštingas žmogus, kuris niekuomet nieko negali užmiršti. Anot Bačkio 90 tautininkų, ypač radikalieji, žinoma eitų jau už jį.

Grįžtant į Žaliąjį kalną namon dr. Grinius man ir Bačkiui pasakė, kad jis beveik linkęs, kad Tūbelis dabar mirtų. Mudu su Bačkiu suabejojova ar būtų geriau. Nebent ministeriu pirmininku taptų kun. Mironas ar gen. Raštikis. 18 (bvak.) [illegible]

III. 11 (penktadienis). Reikia užfiksuoti reikšmingus šios savaitės įvykius. Sekmadienio (III. 6) vakare pas mane buvo atėjęs J. Starkauskas: valgėva česnako, o paskui ilgai kalbėjova apie tai, kas tiktų Kauno arkivyskupu ar suffraganu. Paltarokui būti suffraganu būtų didelis pažeminimas. O kitų kandidatų kaip ir nėra. Krupavičius

100

145

jo nuomone netinkąs. Silpnos sveikatos ir diktatoriškas, žmogus galįs griauti, bet ne statyti. Apsvarstėme ilgokai visą eilę žmonių (Gudas, Yla, Žitkus, Kapočius etc.), bet vis, tai per jauni, tai netinkami dėl vidų aplinkybių (Kapočius). Jis iškėlė Vilkaviškio kunigų seminarijos rektoriaus prel. Naujoko kandidatūrą.

Pirmadienį (III.8) buvau kine „Forume" su žmona („Žaidimas mirtimi" = „Marietas"), kur paprastai einu filmos recenzuoti. Antradienį ir trečiadienį ateidinėjo pas mane vakarais J. Starkauskas duoti lenkų kalbos pamokų. Jau kelinta diena plito gandai, kad į ministerius pirmininkus numatomas Stanišauskas, Mironas, Merkys, Šakenis. Merkys, kaip man šiandien Salys Ant. aiškino esąs nešvarus, biznieriškas ir suktas žmogus. Būdamas ministeriu (pirmininku?) per priėmimą iš Karmelitų pasiskolino gražų kilimą, kurį ir po šiai dienai negrąžina. Eretas ta proga pasakė, kad Smetona savo laiku pasakęs, jog Merkys tėra pasaulinis kandidatas į premjerus. Mironas, matyti, premjeru nebus. Vakar „XX A." iš latvių spaudos norėjo apie tai paskelbti kronikoje žinutę, bet laikraštyje paliko tik tuščia vieta.

Vakar 16 val. pas Šalkauskį buvo L.K. Mokslo Akademijos valdybos posėdis. Naujasis mūsų pirmininkas norėjo bandyti atsisakyti, motyvuodamas, kad yra geresnių kandidatų (Būčys), kad nemėgstąs reprezentacijų, kad Akademijos priekyje turėtų būti

dvasiškis. Bet pagaliau sutiko.

Šiandien, vakar ir rytoj dar nemaža sugaišiu sąryšyje su Atstovybės rinkimais Universitete. 9 v. v.

III. 18 (penktadienis). Vėl eilė faktų prabėgo neužfiksuotų. Šiandien Lietuvai kritiškas momentas. Gautas lenkų ultimatumas užmegsti santykius. Visi susirūpinę, nustoję darbingumo, kalbasi, informuojasi. Fakulteto bibliotekoje 18 val. (prieš savo paskaitą) neradau nė vieno studento. Tik viena vienuolė kiūtojo. Visi kiti išėję į koridorius. Ir Vyriausybei sunku! Ji rūpinasi tačiau iki šiol vidaus politika. Kovojo su moksleiviais at-kais, likvidavo Teol.-Filosofijos Fakultetą etc., o nežiūrėjo, kokis bus tolimesnis santykių vystimasis su lenkais. Pasitikėjo sovietais. Pas mus jiems buvo lendama į antrą galą. Redakcijos ne viską galėjo rašyti apie bylas ... O dabar ar sovietai parems? O kas draugiškumas su prancūzais? Jis labai „léger" ir iš jo nieko gero šiuo momentu.

Padėtis tikrai bloga. Prisiimti prievarta užmestus archtropiškus santykius, reiškia Vyriausybei užsitraukti visuomenės odiumą. Nepatenkinti ultimatumą galėtų reikšti karą.
10.30 m. vakaro.

III. 22 (antradienis). Daug ko įvyko per tas kelias dienas. Vyriausybės adresu buvo visur sakoma drąsiai karčių

Šiodien, sekmadienį (III.20) pas prof. K. Pakštą įvyko kolektyvo žmonių pasitarimas. Dalyvavo prof. Pakštas, Skrupskelis, Juškus, Urmanas, Bačkis, Lemonas, Lušys, Pankauskas, Dielininkaitis. Nutarta užmegzti santykius su senaisiais, organizuoti atsišaukimą, užmegzti ryšius su kitų grupių žmonėmis. Bačkis papasakojo apie visą ultimatumo eigą. Jau ketvirtadienio vakarą (17.III) kariuomenės vadai išsprendė, kad ginklu nieko negalima dabar: trūksta sunkių ir armotom sviedinių. Lozoraitis senai norėjo santykių su lenkais, tik jų didžiausias priešas visuomet buvo Šilingas. Ir didelė daugumą atstovų visi sakydavo, kad nebenormalu. Mūsų pačių Klimas ir Šaulys buvo už santykius su Lenkija.

Yra girdėti, kad tas dalykas - ultimatumas, aplenguinti tautininkų politikai, yra surežisuotas. Daug kas taip sako, nors aš dar atvirai nenoriu atvirai tam tikėti.

Vakar vakare „Žaibo" III-to aukšto kambary, (kur dėjo), buvo senųjų ir jaunųjų katalikų vadų pasitarimas. Iš senių dalyvavo Bistras, Krupavičius, Karvelis. Buvo dar Pakštas, Matulionis, Starkus, Yla, Prunskis, aš, Dielininkaitis, Skrupskelis, Grinius, Ambrazevičius Urmanas etc. (kiti kolektyvo nariai). Išrinkta bendra iniciatyvos ir organizacijos (grupės) komisija: Bistras

Paċitas, Matulionis, Skupsnelis ir Dieliniukaitis. Neribaigus posėdžiui išėjau. Prie Un-to I-jų rūmų vyko studentų demonstracijos. Tuoj susidūriau su policija. Vienas policininkas (Nr. 115) buvo atėmęs man žurnalisto liudymą, bet aš, jo nuovados viršininkui liepiant, vėl atgavau.

Šiandien, kaip ir šią visą savaitę, turiu dežūruoti „XX A." redakcijoje.

Šį vakarą vėl buvo organizuojamas mitingas prie Karo Muziejaus, bet jį policija išsklaidė. 7 v. 45 m. vakaro.

III. 24 (ketvirtadienis). Vėl daug svarbių įvykių. Antradienio popietę (II. 22) 16 val. buvo Saladžius, Šaulių sąjungos vadas sušaukęs organizacijų atstovus, kad būtų vyriausybei pareikštas pritarimas ir pasitikėjimas, o likusieji būtų paraubti gaivalais. Tačiau jo iniciatyva nuėjo niekais. Gurias, savanorių pirmininkas nusiskbėjo, kad čia statomas tarp ultimatumas viduje. Kalbėjo Papečkys etc. Iš Saladžiaus pastangų nieko neišėjo. Atsipraše jis už sutrukdytą laiką...

Vakare 8 v. (20 val.) Ministeriai Šilingas ir Lozoraitis, Karininkų Ramovėje turėjo informuoti. Lozoraitis ilgai kalbėjo (1 val.) ir išdėstė mas daug žinomus dalykus. Po to buvo daug aštrių paklausimų ir kalbų. Biriška Mykolas labai smarkiai pakalbėjo ir nusispiovęs išėjo. Paskui

jis apalpo. Smaryiai valdbėjo Dielininkaitis, Slavėnas, Koemeris, Paršitas etc. Dielininkaičio pozicija: Vyriausybė turi atsistatydinti (mirti), kad galėtų gyventi Lietuva. Vyriausybė daro santarvą iš patriotinių jausmų etc. Slavėnas pažymėjo, kad lenkai gaus didesnes teises Lietuvoje už pačius lietuvius.

Vakar buvau pas p. Avietenaitę. Įkyrėjo jau man su ta isteriška moterimi turėti neužbaigtus iš dar Lietuvos istorijos rašymo reikalus. Daug plepėjimo ir nieko gero. Kartu su jos švogeriu Gustainiu paskui važinėjomės po Laisvės Al. Dielininkaitis pasakojo apie tą vakarykštį pobūvį.

Vakar vakare buvo sandraugių pobūvis. Po Dielininkaičio ir Urmano valbų plepėjo Gabrys. Šaulys netinkąs Varšuvon atstovu. Škirpa taip pat ne. Papasakojo, kaip Poincaré, nors buvo didelis Clemenceau priešas, pakviedęs pagaliau jį į Min. Pirmininkus. Viša tai plačiai atpasakojo. Jis to reikėjo suprasti, turbūt, kad Smetona jį turi pakviesti dabar.

Šiandien 14 val. (2 v. per pietus) paskambino Dr. Dielininkaitis, kad atsistatydinusi valdžia. Paskui norėjome su Prunskiu redakcijoje iš Urbšių, Bielskaus, Mašalaičio tiksliau sužinoti, bet nepasisekė. Atrodo, kad vistiek atsistatydins. {Mano paskaitai „šaltiniai L. istor." nebuvo šiandien nė vieno studento. Tuščiai ir tamsus seminaras. 10 val. vakaro.

150

Balandžio mėnuo.

Gegužės mėnuo.

Visą balandžio mėnesį vėl nerašiau ~~protokolo~~ dienoraščio. O kaip gaila! Jau vieną kartą buvome susirinkę pas dr. Šapoką žymių žmonių, kur dalyvavo Turauskas ir Bieliauskas. Įdomių dalykų buvo prikalbėta Lietuvos praeities ir vidaus politikos klausimais. Turauskas buvo artimas su lenkais santykių užmezgimo šalininkas. Grįžau namon tada tik 2 val. (buvo jau po Velykų). Iš kitų naudingų ir įdomių dalykų neužfiksavau. Gegužės 9 d. 14 val. 45 min.

Gegužės 9 d. (V. 9 – pirmadienis). Šį rytą apie 9 val. ryto, man prausiantis, paskambino A. Šapokienė, kad jau mirė Šlepis. Nuėjęs į ligoninę (Kęstučio 42) jau radau mirusį, pagalbusį. Motina jo smarkiai apsiverkusi kūkčiojo ir raudojo.

Aš išrūpinau iš Policijos ir klebono Mieliškos reikalingus dokumentus ir parašiau nekrologą. V. 9. 14 val. 50 m.

Gegužės 10 d. (antradienis). Šiandien 9 val. buvo pamaldos už a. a. P. Šlepio. Pamaldos daug draugų, pažįstamų. „Lietuvos" giminė. Grįžau kartu su p. Bačiene autobusu, kuri globoja vargšę Šlepio motiną. Raminau ir aš, kiek sugebėjau.

J. Jakštas sakė, kad Stakauskas serga.

V. 9, 11 val. 20 m. diena. 157

103

Herr Ivinskis

1938. V. 3

105

DIENOS

1938. IV. 30
XX A.

KATALIKŲ UN-TUI REMTI DR-JOS PASKAITOS

(XX) Ryšium su 550 metų jubiliejumi nuo Lietuvos krikšto Katalikų Universitetui Remti Dr-ja suorganizavo ciklą paskaitų, kurios vyksta „Saulės" rūmų salėje. Pirmąją paskaitą skaitė doc. *Z. Ivinskis* tema: „Katalikybės įvedimas ir jos vaidmuo Lietuvoj", o antrąją — *prof. St. Šalkauskis* tema: „Katalikiškosios pasaulėžiūros reikšmė lietuvių tautos ateičiai." Paskaitomis susidomėjimas buvo nemažas, nes auditorija publikos buvo pilna.

Ir vakarykštė dr. Kučinsko paskaita apie krikščionybę pagoniškoje Lietuvoje praėjo su pasisekimu.

...ete *Lt. 1938. IV. 30* 104

...ABO

... šviəti- ... ho. V. ... pirmąją ... jos eta- ... ės vado ... pionierių

... Pakarkšo ... s didžio- ... ymuose" ir ... ojoje teisėje" ... krypties ... (truotai).

ISTORINĖ STUDIJA.

Istorikas doc. Dr. Zenonas Ivinskis baigia rašyti istorinės studijos „Lietuvos Prekybos su Prūsais šešioliktame amžiuje" antrąją dalį. Pirmoji dalis išėjo 1934 m. Veikalą leidžia Vytauto D. universiteto teologijos — filosofijos fakultetas.

IŠ ŽEMĖS ŪKIO SRITIES.

Tik ką „Žinija" išleido dipl. kom. dr. Juozo Kaškelio platų darbą iš žemės ūkio srities, pavadintą „Žemės Ūkio produktų ...

Birželio mėnuo

VI. 2 (ketvirtadienis). Šią savaitę dirbu „XX A." Redakcijoj. Daug darbo. Šiandien po pietų turėjome L. K. Mokslo Akademijos valdybos posėdį. Malakauskas, kaip žinoma jo būdui, šiurkščiai užsipuolė, kad aš netvarkingai vedąs protokolus. Paaiškėjo, kad mano sistema – pirma parašyti protokolo juodraštį ir jį pataisyti – neblogą. O pasmui jį (priėmus) traukdinas į protokolų knygą.

5 val. (Vv.) buvau Palangos Rūmuose (IV a.) arbatelėje, kur prof. Jäckh, kuris tai kūrėjas tarptautinio bendradarbiavimo („The New Commonwealth") skaitė labai miglotą paskaitą. Mano žodžiais min. Biržauskui: „Schöne Worte ir nichts dahinter". Paskaitoje figūravo ir tokie pavadiai: Einsteino reliatyvizmas, Plancko (Maxo) teorija, Freudo psychoanalyze etc. Po tos ½ val. paskaitos davėme klausimus, jau kiek konkretesnius. Daviau ir aš du: 1) ar Romos-Berlyno ašis nenulūš 2) Ar ilgai išsilaikys anglų ir prancūzų bendradarbiavimas (glaudus), nes yra ano seno priešingumų.

Gėrėme kavą, arbatą ir klausėmės. Iš atsakymų paaiškėjo, kad tas profesorius tikrai ne mažai žino. Pasidarė šlomu. Uis-Reikalų Ministerija tokių „diplomatų"

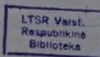
ir užsienio svečių priėmimą paprastai pavedą prof. Jonyniui. Tokiomis progomis, jausdamasis tikras diplomatas, „er macht sich sehr wichtig." Grįžtant namon sutikau p. Gvietenaitę. Ji visada daug tarška, bet mudu jau metai nebaigiame reikalo dėl Lietuvos istorijos (užsieniui) parašymo.

VI. 30 (ketvirt.) 8 v. 15 min. vakaro Vakar buvome susirinkę grupė žinomų Kurauičio parėstamų po kongreso iškilmių pas jį vakare. Visa. Paltarokas kalbėjo apie Romos pasitarimus. Mažai jis informuotas, net vyriausybės projekto nematęs. F-tui vyriausybės projekt psichologijos ir sociologijos katedros nežadamos.

Pav-mų kongresas praėjo su dideliu pasisekimu. Visi šiandien (Maciūnas, Čepėnas, Vaitiekūnas etc.) tik giria ir džiaugiasi juo. Maj. Kurancovas pasakojo, kad žviet. skyriaus vadovas plk. ~~Ch~~. Šarauskas pasipiktinęs būk sumeluota, jog Lucišys nebuvęs pav-ku. Majoras Kurancovas jam pasakęs: — „Jaunalietuvių tikrai Lucišys nebuvo, o išauliu dagi pat ne. Vadinasi, galėjo būti pav-ku. 16 val. (4 v. v.).

Liepos mėnuo.

Rugsėjo mėnuo.

IX. 20 (antradienis). Visą vasarą nerašiau savo dienoraščio

Praleidęs iki 25.VIII. Kulautuvoje, 28.VIII – 4.IX buvau istorikų kongrese Ciuriche. Parvykau iki 8.IX su žmona buvusia Karaliaučiuje. Ji buvo pas prof. Assmann.

Šiuo metu vyksta reikšmingi politikos įvykiai. Visi keikia anglus. Girdėti, kad vokiečiai Lietuvai siūlą nepuolimo sutartį 20 metų. Ar tai tik ne gandas?

Šiandien buvo viešas f-to posėdis, kurio rezultate habilitantas Dr. V. Padolskis tapo docentu prie Testamento (Naujo) katedros.

8 v. 30 m. vak.

IX.27 (antradienis). Padėtis labai įtempta. Vakar vakare buvome susirinkę didelis būrys „XX Amžiaus" redakcijoje paklausyti Hitlerio kalbos ir laukėme su įtempimu, ar jis nepaskelbs mobilizacijos. Kalboje nieko naujo nebuvo. Matyti, Vokietija dabar dar kariauti negali. Ir aš, nuo savo parvažiavimo Lietuvon iš Ciuricho kongreso, prisiklausęs E. Kantak'o išvedžiojimų, skelbiu, kad dabar dar karo nebus.

11 val. 15 m. prieš piet.

Spalių mėnuo.

X.2 (sekmadienis). Visa Čekija verkia, kad didelės sritys atitenka vokiečiams. Pasipiktinimo vilnis eina ir Lietuvoje. Ar reikėjo jau sumobilizavusiems prancūzams pasitraukti? O anglai! Nėra žodžio! Pas mus pernai ir Grinius ir Dielininkaitis „XX A." susirinkdami gyrė prancūzus vakarą išdais

straipsniais, o R. Šmitleinas per eilę straipsnių įrodinėjo, kad prancūzų užsienio politika yra idealistinė, iš jos mažas valstybėles ujtaria ir globoja. Kur jų idealizmas? Neteko sau ištikimo draugo ir sąjungininko. Karštai dėsčiau šiandien tas savo mintis Stakauskui ir J. Griniui, kuris su mama (savo) pas mudu valgė pietus. Matyti, Anglijoje ir Prancūzijoje organiškai bijoma- si karo, nes ir avinėlių vilkui į nasrus atidavusiems Čemberlenui ir Daladier keliamas Londone ir Paryžiuje ovacijos. Vonieciai net Eitkūnuose (dabar Eitkau) džiūgauja irgi, kaip vakar su Ciliute ten būdamu matėva. 4v. 20m p.p. (Kaun. 20m.)

X.9 (sekmadienis). Šiandien buvome pirmą kartą po atostogų susi- rinkę pas Pakštą žinomasis mūsų kolektyvas (Pakštas, Urmanas, Ambrazevičius, Pankauskas, Skrupskelis, Brunskis, Ila, Lūšys, Leimonas, Barauskas, Mantvydas, Grinius, Juinskis). Kokios nors programos nebuvo. Kalbėta apie visokią betvarkę! Barauskas pasa- kojo, kaip mergaitėms moksleivėms norima įkurti atskirą laikraštuką „Rim- ties valandėlė." Ten Karvelienė ir kitos dasančios pastangos moks- leivių centre. Leimonas ir Pankauskas pasakojo, kaip buvęs ruošia- mas-tokie esą gandai-jaunalietuvių pučas, pastatyti vėl Tūbe- lį ministeriu pirmininku. Būk buvę apginkluota, Grėbliauskui vadovaujant, 500 jaunalietuvių. Jis pats tačiau buvęs suim- tas ir pučas susektas Kauno komendanto Bobelio pastango-

mis. Šiaip visi pasakojo, kas-ką žinojo - be ypatingos programos. Daug kalbėta ir įspūdžiais dalytasi apie Čekoslovakiją. Pasirodo, mus vėl spaudžia lenkai. „Kardo" redaktorius maj. Šližys yra straipsnį spalių 9tos proga, kad mums reikėjo Čekoslovakijos klausimo proga iškelti savo reikalavimus Vilniaus krašte, yra atleistas. Pasirodo, Škirpa (mūsų pasiuntinys Varšuvoje) iš dviejų artimų (taip!) atvejų nebuvo Becko priimtas. Paskutinį (trečią) kartą vieno Becko valdininko buvo pareikšta, kol Lietuva nesutvarkys propogandos dėl Vilniaus ir neuždarys Vilniui Vaduoti Sąjungos, jis (Beckas) Škirpos nepriimsiąs daugiau. Tai yra tikras faktas. Tai girdėjęs taip pat Prunskis ir dr. Prano Meškausko. // Pasilikę keletas dalyvių pas Pakštą visą valandą svarstėme, kaip Lietuvai reikėtų orientuotis. Urmonas iškėlė, kad Prancūzija ir Anglija norinčios priversti prie to, kad Vokietija ekonomiškai susikirstų su SSSR. Tradicijų sugyvenimas svarbu! Urmonas aiškino, kad mums naudingiau su lenkais nei su vokiečiais. Paskutinieji mus žymiai greičiau suvirškintų. Vokiečiai galimas dalykas Klaipėdos dar neatims, kad per ją galėtų spausti Lietuvos politiką apskritai. Sampsonkelis girdėjęs įdomius Gustainio išvedžiojimus iš Berlyno rytų klausimo referentų. Jie nepaprastai gerai informuoti apie Lietuvą visais klausimais. Jų nuomone Katalikai linksta į lenkų pusę Lietuvoje, o tautininkai į vokiečių. Gustainis nori, kad „XX a." parašytų šia prasme

shaipnį ir pasakytų, kad mums geriau susidėti su lenkais. Ką tai reiškia? Skrupskelis aiškina taip: Juola tautininkas pozicija stiprėtų, nes tai pamatą, aiškiai tautininkus remtų vokiečiai. Daug pesimistiškų minčių pasakyta. Aš girdėjau, iš Jurgio Stiklioriaus, kuris pas mane du kartu buvo (X.2, X.6) pripažinusis, kad vokiečiai dabar dar Klaipėdos neims. Skrupskelis girdėjęs iš dr. Sakalausko, gubernatūros patarėjo: padėtis tokia, kad mes vieną dieną galime nespėti nė savo baldų pasiimti. Dar daug įvairių galimybių buvo iškelta Vilniaus klausimu, bet nieko reikšminga.

// Apskritai pasaulinę savaitę daug girdėjau. X.4 (antradienį) su žmona pietavova pas Urbšius, o jie X.6 (ketvirtadienį), dalyvaujant Griniui, J. Stiklioriui, Gailiūnaitei buvo pas mus. Vis kalbos krypo į Čekoslovakijos problemą. Nuo 16v. 50 iki 17v. 50 m. buvo užėjęs kryžiaus pasikalbinti 4v.30 m. p.p. (16v. 30m.) Juozas Stakauskas. Daug kalbėjova apie politiką, čia išdėstytus faktus. Jis sakosi nuo pat lenkų ultimatumo Mironui, pas kurį jis dažnai lankosi, kalęs mintį, kad reikia kontakto ir draugiškų santykių su vokiečiais. Lenkams „na złości" esą galima sudaryti net militarinę sutartį. Lenkai yra jo nuomone labai klastingi. Kam mums su jais dėtis, jei yra už juos dar stipresnių – būtent vokiečiai. O jei eisime su lenkais, sulikviduos mus kartu su lenkais vistiek vėliau vokiečiai. Šitaip išvedžiojo Sta-

kausčias. Ši jo mintims iš dalies pritariau, bet pastebėjau, kad reikia eiti labai nuosaikiai ir nesimesti į glėbį. Stakauskas sakė, kad Mironas eina į santykius su vokiečiais. Girdi – karts pasakęs Mironas, jei mes būtume buvę gerugoju su vokiečiais, nebūtų drįsę lenkai įsakti mūsų (ultimatumas!). Todėl Mironas dabar ir pasukęs ~~lenkam~~ vokiečiams draugiška kryptimi. Labai reikšmingas esąs faktas, kad specialiai Lietuvai, vieninteliai iš visų Pabaltijo valstybių, yra paskirtas karo atachė. Jų metų rudens manevruose dalyvavę iš Vokietijos daugiau karininkų. // Kalbėjova su Stakausku apie Lituanistikos Institutą, kuris dabar kuriamas. Galutinai dar nepaaiškėjo, kas bus jo Direktorius ir kas skyrių vedėjai. Anksčiau Čepienas Pr. buvo kalbėjęs, kad istorijos skyriaus vedėju numatomas Dapoka. Vėliau vėliau sakė, kad buvusi svarstoma ir mano kandidatūra, tačiau nepatogu jaunuosius skirti, nes seniai (Jonynas, Janulaitis) užsigautų. Vakar vakare, grįžtant iš istorinių draugijos susirinkimo, kuriame aš laikiau vienos valandos pranešimą apie tarptautinį istorikų kongresą Ciuriche, Purinas pasakojo, kad istorijos skyriaus vedėju greičiausiai būsiąs paskirtas Jonynas, o aš ir, berods, Dapoka į branduolį. Stakauskas šiuo klausimu nieko naujo nežino. Žiūrėsime! 18 val. 15 m. (6 v. v. 15 m.)

X. 10 (pirmadienis). Gyvename reikšmingą politinį momentą. Verta todėl, kiek galima daugiau užrašyti dienoraštyje, nes daug įvairių ir reikšmingų dalykų, kurių niekur spaudoje nėra ir nebus minima,

ai esu per tuos paskutinius kelerius metus praleides. // Šiandien buvau prieš piet (11 val.) Spaudos ir švietimo skyriuje atsiimti honoraro už mano straipsnį „Mūsų Žinyne" – „Vytauto karūnacija ir jos reikšmė lietuvių tautai". Kadangi honoraras dar neapskaičiuotas, turėdamas laiko, užėjau į istorijos dalį pas pas plk. ltn. V. Steponaitį. Jis man pasakėjo „Karo Archyve" išspausdinti mano parašytą „Šarvuočių istoriją". Atėjo paskui plk. St. Zaskevičius ir kalbos nukrypo į politiką. Steponaitis sakė, kad jaunalietuviai nusię tą savo perversmą rugpėjo mėn. 27 d. Žinios ateinančios apie tai iš provincijos, ypač iš Klaipėdos. Buvę, berods, jaunalietuvių ir skarentuotų. Zaskevičius stebėjosi, kaip vakar visas „spalių 9-tos" minėjimas buvo sulikviduotas. „Per apsirikimą" ar per durnumą suskilpė tik viena fabrikos sirena. Kaip jokio 12-tos valandos susikaupimo nebeturėjo būti. Bet, rodos, per radiofoną kalbėjo dar Dr. A. Juška. O minėjimas sodelyje ir popietinė programa radiofone buvo visai „zusammengestrichen". Štai kurijozų. Ant Žemės Ūkio Rūmų sargams buvo įsakyta iš savininkų pakelti vėliavą. Policija, atėjusi, norėjo nuimti. Ilgai ginčijosi: vieni ~~sako~~ vis sako: „mums įsakyta pakabinti", o kiti: „mums įsakyta nuimti". Kaip tas ilgas ginčas pasibaigė, nežinau, bet, tur būt, nuėmė, ~~betkt~~ taip sakė Čepėnas. Mykolas Biržiška sakė: Kubiliūtė eidama po Trakų g. esančią Kudirkos ~~vėliavą~~ mokyklą, pastebėjusi iš ryto, kad senukas ...

moraprelio nuskabino vėliavą. Paklausiau. Jis pasakė: „Čia reikia nuskabinti, bet užtad visi namai (privatūs) tuo labiau gali išsikabinti." Iš tikrųjų, tokios spalių 9-tos dar neturėjome. Chorvatas diktuoja. Jo paliepimu atstatytas iš „Kasto" plk. Šližys. Anot Zasnevičiaus (šiandien pas Steponaitį) „Tautininkai visai susišiko." „Greitai jie susilikviduos, nes Vilniaus jau buvo svarbus jų programos dalykas." Steponaitis pareiškė, kad greit turėsime lietuvių-lenkų bičiulių draugiją. Kalbėta buvo pas juodu apie Tamošaitį iš UDV, kuris taip vadinamas: „Visų Durnių Vadyba", „Visiems Šūda Viena", „Velnui Duona Valgai", „Viešpaties Dievo Valia" etc. Zasnevičius sakėsi dar niekada apie Tamošaitį gero atsiliepimo negirdėjęs, o Steponaitis papasakojo, kaip jis prieš pusantrų metų girdėjęs per radiofoną kalbėjęs: „konstruktyvus tipas A. Smetona, destruktyvus pav. Metropolito Dankša" etc.

Kai aš šiandien Mykolui Biržiškai, kuris ką tik grįžo iš visionio papasakojau, kad Beckas nepriima Škirpos ir reikalauja, kad būtų uždaryta VVS, tada jis pareiškė, kad turės būti slapta organizacija Vilniui vaduoti, jei lenkai nenori viešai veikiančios. Vakarykštė diena daug kam liūdesio davė, ir Jonas Vaidelys man šiandien su pasipiktinimu apie ją pasakojo. Jeigu mes sukame savo politiką vokiečių link, kam dar taip kvailai pataikauti lenkams! Ar yra žmogus, anot

Jaszevičiaus, kuris mūsų užsienio politikoje rimtai galvoja. Smetona jau perdaug suseno ir sveikinasi lyg manikenas (Steponaičio žodžiai). Apie Lozoraitį Steponaitis pasakojo, kad jis Voronežo gimnazijoje buvo dar lenkomanas. 13val. 50m. (1v. 50m. per pietus).

X. 11 (antradienis). Šiandien smulkių įvykių diena. Priešpiet skambino arch. A. Mošinskis, paskui f-se kalbėjo telefonu J. Keliuotis dėl Karo Muziejaus. Getneris parašė „N. Rom." straipsnį, kuriame pakritikuota tarp kitko Karo Muziejaus estetinė pusė. Gen. Nagevičius pakėlė baisiausią triukšmą. Koliojosi „N. Rom." redakcijoje, darė žygius pas II-jo (žvalgybos) skyriaus viršininką Dulksnį. Ten buvo Keliuotis tampomas. Sudarytas toks baisus spaudimas, jog Getneris ir Keliuotis turės rašyti atsiprašimą. Architektai ir dailininkai tuo reikalu jau nutarė įteikti memorandumus Kariuomenės Vadui ir Prezidentui. Dabar norima, kad istorikai Muziejaus reikalu pasakytų savo nuomonę. Kad ten yra daug nereikalingo „chlamo" senai visi žinome, bet atsiras pas mus drąsos. Šiandien „N. R." Redakcija jau, rodos, tuo reikalu padarė interview su Jonynu. Jis visada buvo skeptiškas dėl Nagevičiaus muziejaus eksponatų.

Vakare E. Pedagogikos laboratorijoje turėjome katalikų vadų paruošimo reikalu posėdį. Jame dalyvavo: 1) Paukštys, 2) Kuraitis, 3) Malakauskis, 4) Pankauskas, 5) Maceina, 6) J. E. vysk.

mokyklos nukabino vėliavą. Paklausus. Jis pasakė: „Čia reikia nukabinti, bet užtad visi namai (privatūs) tuo labiau gali iškabinti." Ir žinojęs, tokios spalių 9-tos dar neturėjome. Charwatas diktuoja. Jo paliepimu atstatytas iš „Kurier'o" plk. Žližys. Anot Zasciewičiaus (šiandien pas Steponaitį) „Tautininkai visai susišiko." „Greitai jie susilikviduos, nes Vilnius jiems buvo svarbus jų programos dalykas." Steponaitis pareiškė, kad greit turėsime lietuvių-lenkų bičiulių draugiją. Kalbėta buvo pas jį ir apie Tamošaitį iš UDV, kuri taip vadinama: „Visų Durnių Vadyba", „Visiems Duoda Vienas", „Veltui Duona Valgai", „Viešpaties Dievo Valia" etc. Zasciewičius sakėsi dar niekada apie Tamošaitį gero atsiliepimo negirdėjęs, o Steponaitis papasakojo, kaip jis prieš pusantrų metų girdėjęs per radiofoną kalbėjęs: „konstruktyvus tipas A. Smetona, destruktyvus pav. Metropolito Daukša" etc.

Kai aš šiandien Mykolui Biržiškai, kuris ką tik grįžo iš užsienio papasakojau, kad Beckas nepriima Škirpos ir reikalauja, kad būtų uždaryta VVS, tada jis pareiškė, kad turės būti slapta organizacija Vilniui vaduoti, jei lenkai nenori viešai veikiančios. Vakarykštė diena daug kam liūdesio davė, ir Jonas Vaidelys man šiandien su pasipiktinimu apie ją pasakojo. Jeigu mes sukame savo politiką vokiečių link, kam dar taip kvailai pataikauti lenkams? Ar yra žmogus, anot

Zaseckiciaus, kuris mūsų užsienio politikoje rimtai galvoja. Smetona jau perdaug suseno ir sveikinasi lyg manikenas (Steponaičio žodžiai). Apie Lozoraitį Steponaitis pasakojo, kad jis Varnėnų gimnazijoje buvo dar lenkomanas. 13 val. 50 m. (1 v. 50 m. per pietus)

X.11 (antradienis). Šiandien smulkių įvykių diena. Prieš pietus skambino arch. A. Mošinskis, paskui f-te kalbėjo telefonu J. Kelmotis dėl Karo Muziejaus. Getneris parašė „N. Rom." straipsnį, kuriame pakritikuota tarp kitko Karo Muziejaus estetinė pusė. Gen. Nagevičius pakėlė baisiausią triukšmą. Koliojosi „N. Rom." redakcijoje, darė žygių pas II-jo (žvalgybos) skyriaus viršininką Dulksnį. Ten buvo Kelmotis tampomas. Sudarytas toks baisus spaudimas, jog Getneris ir Kelmotis turės rašyti atsiprašymą. Architektai ir dailininkai tuo reikalu jau nutarė įteikti memorandumus Kariuomenės Vadui ir Prezidentui. Dabar norima, kad istorikai Muziejaus reikalu pasakytų savo nuomonę. Kad ten yra daug nereikalingo „chlamo" senai visi žinome, bet atvirai pas mus drąsos. Šiandien „N. R." Redakcija jau, rodos, tuo reikalu padarė interview su Jonynu. Jis visada buvo skeptiškas dėl Nagevičiaus muziejaus eksponatų.

Vakare E. Pedagogikos laboratorijoje turėjome katalikų vadų paruošimo reikalu posėdį. Jame dalyvavo: 1) Pakštas, 2) Kuraitis, 3) Malakauskis, 4) Pankauskas, 5) Maceina, 6) J. E. vysk.

161

Leimyg, 7) Šalkauskis, 8) Malinauskas, 9) Dielininkaitis, 10) Grinius, 11) Ambrazevičius, 12) Ivinskis. Referavo prof. Šalkauskis. Vadai nebemosiami. Visiškai nustojo jų mosimas. Šalkauskis siūlė įvairių priemonių – pereiti nuo paprasto posėdžiavimo prie studijų, užmegzti artimą kontaktą tarp vadovaujančių ir vadovaujamų, kurti studijų ir auklėjimosi ratelius, kur 10-12 grupei vadovauti trys žmonės. Diskusijose buvo iškelta daug pastabų ir naudingų nurodymų. Man teko pirmininkauti. Kalbėdamas aš iškėliau, kad reikia nepraleisti „ilgesnės distancijos bėgimo." Reikia rengti ne vien ~~[illegible]~~ visuomenininkus veikėjus, bet rengti su svoriu mokslo žmones. Toks patyręs ir pasimokęs mokslo žmogus galės ir gyvenime (visuomeniniame) užimti atitinkamą poziciją. Nuo mokslo reikia eiti į gyvenimą. Jei tokie studijų rateliai virstų tik grynai veikėjų ruošimu, vargu bus gera. Čia galima suderinti. Direkcija komitija (Pankauskas, Dielininkaitis ir Grinius) tokiam bandomajam ratelini sudaryti. O mes dar rinksimės galutinai priimti Šalkauskio modifikuotai programai dar kitą savaitę. // Grįžtant namo Dielininkaitis sakė, kad, berods, iš Varšuvos atšaukiamas Šeirpa, mūsų atstovas. 10 val. 45 m. vak. (22 v. 45 m.).

13 spalis (ketvirtadienis). Šiandien turėjau daug darbo, dėl naujųjų amžių istorijos paskaitos (daug rašyti). Beto, du posėdžiai: grei-

tosios komisijos ir L.K.M. Akademijos. Naujųjų amžių paskaitose, į kurias tiek daug buvau įdėjęs darbo ir kurios mano nuomone buvo gerai paruoštos (renesansas) klausėsi tik 3 studentai. Po paskaitų nuėjau į „Justicijos" ak-kų korp. arbatėlę (esu „Just." globėjas). Ten sužinojau, kad esą pasklydusios žinios, berods, iš Dr. Maciulio išgirstos, kad atvykusį iš Paryžiaus Berlynan Voldemarą priėmęs Hitleris. Kai kas būgštauja, kad jis netaptų Lietuvos Kvislingu. „Nejaugi jis norėtų dėl savo ambicijų parduoti Lietuvą?" (taip pasakė mūsų buto gyventoja Polujanskaitė). || Kalbėjaus vakarienės (arbatėlės metu su Dr. Karveliu, su kuriuo mudu iki šiol buvova, galima sakyti, nepažįstamu. Jis papasakojo įdomų faktą. Kai įvyko 1926. XII. 17 puč'as jam teko tuoj būti finansų ministeriu. Kadangi po perversmo Rimka į ministerio kabinetą atbeatėjo, tai Karvelis rado ministerio nedegamoje dokumentą, apimtoje be kitko vokiečių pasiūlymą sudaryti muitų uniją. Karvelis mano, kad, gal būt, vokiečiai ir dabar tą patį galvoja. 10 val. 15 min. vak. (22 v. 15 m.)

16 spalių (sekmadienis). Ryt su žmona pas Tėvą Fulstą buvova išpažinties. Daug vargo jis padėjo, kol mane išvedė ir prikėlė. Aš vis, sakydamasis turįs daug mokslo darbų, jau kelintą sekmadienį vis prašiau atidėlioti. Bet mes jau buvome 6 mėnesius (nuo Velykų) išpažinties nebuvę. Todėl Ciliutė energingai ėmėsi reikalo. Po laimingos išpažinties ir aš pats buvau patenkintas ir jai dėkojau.

Šiandien po pietų akinininkų Ramovėje buvo K.M.A. visuotinas narių susirinkimas, kuriame dalyvavome 14-ka narių. Valdybos pranešimą dariau aš. Daug buvo diskusijų dėl Amerikos Laisvės Paskolos Bonų perleidimo Katalikų Universitetui, kuriuos iki šiol Akademija administravo. Kalbėjo gana aštriai Grinius, kurio gana nepagrįstą aštrų toną. Iš dalies jį palaikiau ir aš. Juk Akademija „galinti visai veikti ir pasireikšti", turėtų dar visokių realizuotinų mokslo galimybių. Tuo tarpu Katalikų Universiteto yra tik idėja, o jo paties visai nėra. Kam tad perduoti lakštus, kuriuos Akademija galėtų toliau visai tvarkingai realizuoti, kol kada nors atsiras K-Universitetas; nors vargu tai greitai įvyks. Visiems krito į akis arcivyskupo J. Skvirecko rašte „aš nusprendžiau" perduoti K-Un-tui. Grinius kvestijonavo iš viso, ar arcivyskupas turi čia teisės nuspręsti, nes jo kompetencija tikybos ir doros dalykuose, o Pakštas šitą rašinio dalį pavadino nemandagia. Dėl šito perdavimo tikslingumo ir aš labai abejoju. Tiesa, Akademijai lieka per 200.000 litų (užaugę nuošimčiai etc.), o perduodama Kat. Universitetui tik paskolų lakštai. Tačiau iš tų pinigų, kurie Akademijai lieka, apie 120.000 yra stipendininkams išdalyta, kurie tik labai pamažu tegalės grąžinti. 13.000 litų su viršum finansuoja Žymenybių žodynui, nors be jo, daugiausia Ereto pastangomis (negudriai) rinktą medžiagą niekas ne

tūkstančio neduos. O dar Gylio pasisakinti Akademijos finisgai, kuris labai pamažu jographina. Aš ir akcentavau kalbėdamas, kad Akademijai kabutėse liks ir tolianfas pats likimas ažursti, o tikra Akademija ji tapti negalės. J. Ambrazevičius išeidamas po susirinkimo, kuris visados blaiviai galvoja, pasakė: „Aš randu mūsų katalikų gyvenimui gana reikšminga, kad yra dvi savystoviai veikiančios aukštojo mokslo institucijos!" O man atrodo, kad jos abi artimiausiu laiku nieko mokslui neduos, o trintis po smulkius administravimo ir stipendijų davinėjimo reikalėlius. Šiandien nudariau pri pirmos progos iš Akademijos valdybos, kai tik rinkimai bus, pasitraukti. Ji yra paprasta draugija! 8 val. 45 m. (20 val. 45 m.)

18 spalių (antradienis). Šiandien beveik visą laiką per kiaurą dieną vargau derindamas mūsų f-to mokslo programą su Humanit. m. f-to mokslo planu. Dekanas Malakauskis forsuoja ir mano, kad tas planas skubiausiai reikalingas. Po pietų buvo svečiuose pas mus vokietis žurnalis Dr. Joh. Leo su žmona ir Baubai. Bauba, pasirodo, neblogai kalba lotyniškai. Lydint Leo namon, jis pasakė, kad jau prasidėjusios derybos tarp Vatikano atstovų ir mūsų vyriausybės. Leo mano, kad gali susitarti. Jis rašys tų santykių klausimu užsienio spaudoje per savo spaudos koncerną. Aš jį informavau, patariau kreiptis į Skrupskelį ir

pasiskundinau Paukauskui, kad jis painformuotų. Kadangi žinios randingiau, jei informacija bus mums priimtinesnė. Mūsų raštvedys Br. Jočys sakė girdėjęs iš dantininkų (J. Raciaus etc.), kad derybos lapkričio pusėje būsiančios baigtos. O apylinkėse dantininkams esą pasakyti opozicijos atsi-
gųs, laikytis nuosaikiai, nes „ji mums dabar reikalin-
ga." Anot. Ambrazevičiaus - ji reikalinga, nes lapkričio 14
d. bus naujo prezidento rinkimai.

Šiandien baigiau rašyti apie Matuso Švitrigailą recen-
ziją, kurios nesu perdaug susižavėjęs, bet recenzijoje neiš-
peikiau. (Pradėta rašyti 1 sakinys 18.X. 10v.v. Baigta 19.X. 16v.)

21 spalių (penktadienis). Paskutiniomis dienomis daug girdi-
ti apie Lietuvą įvairių gandų. Kadangi laikraščiuose skelbti nie-
ko apie tai neleidžia, iš lūpų į lūpas plinta visokios sensacijos.
Dieninninkaitis sakė, kad užsienio (anglų, prancūzų) spaudoje esą
apie tai, kad Hitleris ir lenkai tariąsi Lietuvai atimti Klaipėdą.
Jočys minėjo - lenkai girdi gausią Liepoją. VDV šiandien
iš dalies piktinasi tais, kurie priima gandus, bet jei leistų para-
šyti apie tai, kas užsienio laikraščiuose, žmonės neišsigąstų;
o dabar ne vienas pagalvoja, jei neleidžia rašyti, turbūt, kas nors
yra. Pasirodo, Malakauskis pasiinformavo iš Usonio - kad
dar jokių derybų tarp mūsų valdžios ir Vatikano nėra, tik
Burzio buvo U.R. Ministerijoje ir įteikė (savo) Vatikano atsa-
166 kymą, kurio svetinkama deretis.

Dabar pas mane labai maža studentų. Lietuvos istorijos klausė tik keturi, o istorijos metodas šiandien visai negalėjo įvykti, nes buvo tik viena studentė (Masiokėlytė). (20 – 30 min. (8½ v.v.)

22 spalių (šeštadienis). Vakar vakare prieš pasibaigą buvau susitikęs K. Dausą. Jis sakėsi buvęs Vilniuje. Vilnietis Burokas esąs nusiskėręs, kad aš Lietuvos istorijoje probenkiškas teses ginąs. Girdi, esą argumentų ir prieš tas teses, bet aš vienašališkai atrinkęs. Nežinau tikoliai, kokie faktai turėta galvoje. Šiandien Vilimas pasakojo, kad jie vakar vakare (jis, Dausa, Česevičius) smarkiai ginčijęsi dėl Jogailos), ir Dausa ten dėstęs tą pačią nuomonę to Buroko. Gal ir Burokas tai kvestijonavo. Aš jam, esant Vilniečiams vasarą Kaune, buvau davęs aštuonis ar dešimtį atspaudų. Gal jis ten ir įsiskaitė. Bet aš Dausai paaiškinau, kad Jogaila yra lietuvis ir jo nuopelnų neina reikalo mažinti. Tam tikru atžvilgiu mums garbė – lietuvis kaimyninės valstybės karaliaus sostą ir davęs didelei dinastijai pradžią. Dausa teisingai sakęs, kad istorija neturi perdaug tarnauti kasdieninei politikai. Burokas su tuo sutikęs, bet Mackevičius suabejojęs. Jau buvau iš Steponaičio girdėjęs (per Valaitį), tą pat pakartojo Dausa, būk lenkas Wyslouch'as turėjęs kongrese po mano paskaitos lietuvius ginti, nes aš provokiškai kalbėjęs. Jogi nesusipratimas. Mano tema liete santykius su Vakarais (Ciuriche).

Žinios iš politikos gana niūrios. Sako, vakar U. R. Ministerijoje būta daug nusiminimo, nes buvusios 167

gautos žinios, būk jau Hitleris ir lenkai esą dėl Lietuvos susitarę. Vokiečiams Klaipėda etc., o lenkams kai kurios Lietuvos sritys ir Liepojos uostas. Šiandien žinios geresnės. Lenkai ir vokiečiai nutarę Lietuvą paimti savo įtakon. Vokiečiams rūpi daugiau ekonominė pusė, lenkams kultūrinis aktyvizmas. Redaktorius Brunskio tuoj interpretavo ir rezultatus. Jau šiandien „XX A." paskutiniame puslapyje yra dvi reikšmingos, atrodo, šiaip nieko nesakios žinutės. Lenkams Lietuvoje bus duodama daugiau mokyklų, o, vokiečiams spaudžiant, neįvyks artimiausiu laiku numatyta Baltijos užsienio reikalų ministerių konferencija! O ką veikė iki šiol mūsų ministeriai, kurie šiandien yra suvažiavę? Kas jie per aktorai? Nėra blogiau, jei Lenkija ir Vokietija susitaria ant mūsų kailio. Buvova su prof. Pakštu ir pas Konradą, kur prūsiečiais įvyksta iš tų pačių (beveik) žmonių „pasilojimai." Svarstėva, su kuriuo geriau dabar būtų mūsų politikai eiti - su vokiečiais ar lenkais, jeigu dar yra tokia pasirinkimo laisvė. Aš jam įrodinėjau, kad geriau būtų mums su vokiečiais, nes jie ne tokie klastingi, nors ir brutalūs, bet atviresni. Jis man patarė palaikyti kontaktą su vokiečių atstovybe ir Zechlinu, nes tai dabar mūsų kolektyvui esą naudinga, o dabar reikalinga.

Šiandien popiet buvau At-kų Stud. Konferencijoje per prof. Šalkauskio paskaitą. Jis kalbėjo apie gyvąją dvasią. Po jo teoretinių išvedžiojimų buvo plačios diskusijos, kurios labiau linko į praktinę pusę.

168

Dabar nuėjęs pas savo artimą kaimyną ir draugą (dar iš gimnazijos laikų) Antaną Petreikį. Jis man pasakojo, kaip Stasys Dabušis, kurio „Fizikos pradmenis" Karininkas leidžia, buvęs pas Prezidentą. Visą valandą ten (pas jį) sėdėjęs ir parodęs jam savo dedikaciją, kurioje pridedama Smetona iš tos sveikinimo ne visai suprantamos dedikacijos išbraukęs tik žodį „mokslininkui", o visa kita palikęs. Bet Petreikis užsipuolė Dabušį, kuris, matyt, tikrai saiko neturi. Paskui Petreikį paskambino cenzūrai, o toji Prezidentūron, o pagaliau per Bielskį toji „dedikacija" buvusi sulikviduota. Tai tipiškas mūsų smulkinimo reiškinys. Nieko prieš Smetoną negalima turėti, bet kai saiko ribos pereinamos, nebesiseka. Nuostabu, kad ir pats senis nebenujaučia ir leidžiasi sau taip kvailai smulkinamas. Taip pat perdaug keliamas jo vardas, kai ne tik javežiotis laivas, karo mokykla, Ukmergės gimnazija, bet ir Lituanistikos Institutas vadinamas vis „Antano Smetonos" vardu. O neturime mes mokslo įstaigoms Būgos, Jablonskio, etc. Žinoma, visi tie, kurie „kodilija" sau tikisi geros naudos. Kiekvienas pasmilkymas vis šį tą duoda. (Bv.v. = 20 val.)

23 spalio (sekmadienis). Vakar vakare Stankauskas sakė, kad mūsų politika jau kryptanti į vokiečius. Vokiečiai mūsų nenori užleisti lenkams. Šiandien dalyvavau Stud. at-kų iškilmingose pamaldose, paskui buvau pas Ambrazevičių. Per iškilmingą posėdį sveikino įvairiųjų mūsų įmonės. Prezidiumo pirmininkas vis prie daugelio pridėjo „buvęs minist- 169

715

115

Pirmą tomą šitos savo knygos —

— „Fizikos pašnekesiais" — nagrinėjančios tarp kitko Dangaus mechaniką ir pagrindinius Žemės rutulio santvarkos dėsnius,

turiu garbę skirti Tam iš lietuvių, Kas yra pirmutinis ir tvirčiausias Lietuvos gyvybės pagrindas —

JO DIDYBEI LIETUVIŲ TAUTOS VADUI, TĖVUI IR GLOBĖJUI,

Lietuvos Laisvės Laimėtojui, Pirmutiniam ir Šiandieniam Lietuvos Prezidentui

GARBINGAJAM ANTANUI SMETONAI —

Filosofui, Kalbininkui,

nesugriaunamos logikos ir žavingiausio stiliaus Publicistui,

nušvietusiam lietuvių protus ir sujaudinusiam širdis vertingiausiais savo raštais.

Stasys Dabušis

√ mokslininkui

ris pirmininkas, buvęs ministeris. Tokių buvusių ministerių pirmininkų ir buvusių ministerių garbės prezidiume sėdėjo: Tumėnas, Dovydaitis, Karvelis, J.E. Reinys, Bistras. Kas iš to, kad jie buvusieji? Kad katalikai išstumti iš gyvenimo, kur galėtų pozityviai ir kultūriškai pasireikšti. (6 v. 45 m. v. = 18 v. 45.)

25 spalių (antradienis). Pasibaigė at-kų stud. konferencija. Kažko nepaprasto nebuvo, bet ši konferencija yra pavykusi. Bijojau truputį dėl naujo pirmininko Polteraičio. Verta paminėti, kad per garbės prezidiumo sveikinimus Tumėnas, kaip visada jis moka, gana gudriai pastebėjo – susmulkusią visuomenę sunkina apystovos. Reikią saugotis, kad į žvaigždes ir saulę besižiūrint neapsirinktų mūsų kišenės. Sekmadienio vakare su žmona buvova at-kų pasilinksminime.

Šiandien buvau užėjęs į Enciklopedijos redakciją. Vaclovui Biržiškai pasakojau, kad Tamošaitis, byloje su Stulginskiu, už šmeižtą nubaustas penkioms paroms arešto. Tąją VDV (ji gauna vis naujų pavadinimų – „Visi Drauge Vemia", „Visų Durnių Vieta", „Veltui Duoną Valgai" etc.) neleido „XX A." šitos žinutės paskelbti. Įstaiga, skirta visuomenės rimtai informacijai, gina tik savo tarnautojų reikalus.

Aš papasakojau Viktorui Biržiškai, kad yra žinių, jog pernai pavasarį keturių sušaudytųjų suvalkiečių ūkininkų tarpe buvo vienas provokatorius, kriminalinės policijos agentas, ar bent šioks toks bendradarbis. Kai byla buvo perduota
170 kariuomenės teismui, kriminalinė policija jo

negynė. Jai, matyt, rūpėjo, kad visa istorija būtų užmiršta. Viktoras Biržiška su V. Mačiūnu laikė daugelį galimų, ir Viktoras papasakojo apie jo buv. studentą Būkį, kuris, būdamas Kybartuose mokytoju (matematikos), bendradarbiavo su kriminaline, jai išdavinėjo etc. Tikėdamasis, kad tai padės jo karjerai. Bet paskiau, kai atsirado nusiskundymų, jis pats pamatė savo bendradarbiavimo vaisius ir pasikorė. Tas pasikorimas — tai buvo tikras faktas. Jis yra aprašytas ar paminėtas
Grįždamas namon iš miesto funikuleriu susitikau su Juozu Grūšu. Jis pasakojo nusiminimą įvarančius dalykus, kaip po paskutiniųjų sukrėtimų valdininkai, aukšti pareigūnai iš visų jėgų esą pasiryžę grobti į savo rankas, kiek tik begalima pinigų, kaip galima greičiau pralobti, praturtėti. Šitas, žinomas „Karjeristų" autorius spėja, kad dabar vėl prasidės pasisavinimų ir išeikvojimų banga. Didieji pareigūnai netiki valstybės ateitimi ir skubinasi kuo greičiau pasiplėšti pinigų ir sau užsitikrinti gyvenimą. Esą faktų, kad ministerių įmonos įsipainiojančios, arba perduodančios kam nereikia žinias. Net Janavičiaus, tautininkų partijos generalinio sekretoriaus, žmona esanti įtarta įsipainiojime ir turėjusi būti pasodinta, rods, padaryta krata ar ji suimta, tačiau vyro galingi pečiai... Grėbliauskas Benediktas turėjęs taip pat reikalų su II-ju (žvalgybos) skyriumi. (Namus jis statosi už 150.000 su viršum tūkstančių litų). Kur mes einame? Šiuo momentu, rodos, taip reikėtų realiai suprastos vienybės. O dabar pataikūnai „Kodilija" Smetonai susiriesdami. Kai

aš J. Griniui parodžiau įrašą (St. Dabušio) prie „Fizikos pamokėlių", kai jis man pasakė, kad ne Lindeikui XIV-jam taip nebuvę rašoma. Apsistatytas patarėjais, prisimetėliais ir smilkytojais senis visai nieko nebemato. Anot, jis dabar pasidarė mūsų tautos nelaimė. Ir tiesų, ar netapo Smetona mūsų tautos nelaimė? Grinius pasakojo, kiek daug dabar intrygų dėl radiofono direktoriaus vietos. Bieliūnas jau ten prisisotinęs. Vienais metais sutaupydamas 100.000 litų gavęs 25% 25.000, o algą, priedai etc. Stengęsis šitik ir jaunalietuvių pusvalandžiais, kodilijimu ir smilkymu Smetonai. Tai įprasta pas mus!

Prunskus (red.) ir Dielininkaitis sakė, kad šiandien per telefoninį pranešimą iš Rygos buvę taip pasakyta: „Kurjer Warsz." rašo, kad Smetonai Hitleris parašęs laišką, kuriame numatoma padaryti Klaipėdą freištatu. Jau Leo man pasakojo, kad vokiečiams tie penki signatarai labai nepatogus dalykas, ir jie to dalykai ilgai nepakęs. Gal tas Hitlerio laiškas tik gandas. Atrodo buvo tik gandai Valdemaro vizitas Hitleriui. Bet Karaliaučiuje mums nedraugiška nuotaika. Užsienio politikoje mums niaukiasi dangus, o viduje nėra irgi kaip reikia. Teisingai galvoja Savanorių pirmininkas P. Gužas, su kuriuo J. Grinius praeitą sekmadienį turėjo vieno „Saulės" dr-jos tėvų komiteto nario išleistuvės metropolyje, nadstabar pas mus, krivaindoje tokio patarimo ir visos nuotaikos, tik

172 auklėjamas servilizmas. Jeigu tik priešas užimtų Lie-

tuva, daug lengviau jis švelnių mūsų lietuvio dvasią, o jį suvaldžius, jau atsirastų ir žmonių, sudaryti dalinėms ats. vyriausybėms. Tai ne vieno Gurio nuomonė. Daugelis taip galvoja, kad išnyko mūsų lietuvio ir kaimiečio atsparumas, kuriuo mes taip didžiuojamės kalbėdami apie kovą su rusais. Gurias Griniui taip pat pasakojo apie tą ūkininkų provokatorių, kuris buvęs kartu sušaudytas. (16 val. 30 min. = 4 1/2 v. [illegible])

30 spalių (sekmadienis). Visi laukia kokių non įvykių. Vakar susirinkę Lietuv. Encikl. redakcijoje dalijomės įvairiais tikrais ir netikrais gandais. Buvo Maciūnas, Čepėnas, Japoka, aš. Maciūnas sau nusirašė tą Dabužio dedikaciją Smetonai. Tautininkai dabar tik garbina Smetoną. Jis, be abejo, vėl bus perrinktas Prezidentu. Suvaikėjo senis. Šiandien Kuprionis pastebėjo, susitikus po pamaldų, kad seniai visados yra „bzikuoti." Ir Masaryku žinau jau buvę nusikratyti. Anot Maciūno (vakar) ir Smetonai įkalbėjo, kad jis tinka būti „karaliumi." Šiandien priešpiet buvo užėjęs Dr. Vladas Viliamas. Jaudėsi, kad nesiseka meilėje. Esąs smarkiai įsimylėjęs į Birutę Švelnikaitę, bet ši maža reaguojanti. Pakalbėjome apie politiką. Jis susitinka su jaunaisiais tautininkėliais, todėl padarė katalikams priekaištų. Dabar jau trečia diena ne kaip ką dirbu, nes Jonas Grinius padovanojo radiją, todėl jį dažnai klausinėju.

Vakar Kunigų Seminarijos didž. salėje turėjome Vytauto

Mankeliūno disertacijos gynimą. Tema („Kultūros ir religijos santykiai") neatributa jokiu atžvilgiu. Dekanas Malakaus-kis taip prasaco gynimą, kad net turėjo būti komisijos protokolas apie disertacijos vertę įrašytas į knygą, nešauk-kusi f-to posėdį (Nr. 236, X.26). Fakulteto nariai negalėjo gauti paskaityti jokio egzemplioriaus. Išėjo taip J. Grinius, kuris per gynimą iškėlė labai rimtų priekaištų, sudariau ap-linkybes pas Kuraitį paskaityti tą disertaciją. Jei Malakauskis, nors nesistato padaryti „profesoriumi", tai viskas turi eiti greitu tempu pagal užsakymą. O Kuraičio nuomone, kuris paskui nudu su Maceina iki Žygulos karinycios palydėjo, toji disertacija turėjo būti grąžinta dar pataisyti. Nei Maceina, nei Šalkauskis jos nebuvo skaitę, todėl įdaviau paskui jiedviem po 1 egz. pasiskaityti. Dar dėl to darbo, nors jau formaliai atlikti, manau, bus fakultete trinksmo. Brol. (1941 diena)

31 spalių (pirmadienis). Vakar vakare (sekmadienio) vakare buvau pas Kamantauskus, kur turėjau susitikti su prof. R. Šmitleinu. Humanitaru, išeistas iš Lietuvos, jis dabar yra Rygos prancūzų kalbos Instituto direktoriumi, ir rodo Teol. fil. f-tui visą prielankumą, kurio jis palaiko, ypač „XX A." Šmitleinas dovanoja T.F. f-tui ar jo Auklėtojo monog fondui visas savo teises į „Douce France" abi dalys, kad būtų duodamos stipendijos romanistams. Būdamas pas Kamantauskus, kol dar Šmitleino nebuvo, ilgai kalbėjau su Kamantausku, kuris yra gana opozicijonis.

ziškai nusiteikęs. Kalbėjova apie Smetoną. Jis yra, anot Kamantausko paprasčiausias, vidutinių gabumų ir nieko nepasižymintis žmogus, kokių yra begalės. Jeigu jis būtų garbingas, po tokių ultimatumų būtų tuoj atsistatydinęs (plg. Benešą). Ką jis padarė per 12-ką metų (nuo 1926 m.) turėdamas tokią didelę valdžią Lietuvoje? Kur jo darbai? Jo raštai, apie kuriuos tiek daug kalbama, yra banaliausios mintys be jokio originalumo. Daug dar kalbėjo Kamantauskas, ir vis aiškėjo, kad Smetonai jis jokių „vado" ypatybių nepriskiria. Man atrodo tai buvo blaivūs, teisingi ir ryškūs žodžiai, kaip Kamantauskas kad mėgsta kalbėti. Jis sakė, kad opozicija tautininkams visur yra labai didelė. Nesunku būtų, planingai veikiant, juos nuversti. Reikėtų tik apgalvoto plano. Kamantauskienė sakė girdėjusi, kad VVS (Vilniui Vaduoti Sąjunga), kurios suvažiavimas (X.29-30) buvo atšauktas, greitai busianti uždaryta, o paskui, berods, veiksianti slapta. Kamantauskas aiškino, kad Lozoraitis ir mūsų diplomatai klaidą daro kombinuodami visokias galimybes, tačiau užmiršdami, kad mes esame maža valstybė. Jis mano, kad jų planų tikslų kiti nesupras. Panašiai galvota dėl įstatymo panaikinti karo stovį, tačiau jį kitu būdu įvesti. Tačiau seimelio paprasčiausias atstovas perprato tuos planus. Kai Šmitleinas atėjo, mudu su juo ir vokiškai ir prancūziškai daug kalbėjova apie politiką. Aš smarkiai puoliau prancūzų politiką ir pareiškiau, kad mudu su Kamantausku steigsiva ~~prancūzų~~ vokiečių - lietuvių draugiją. Jis daug kur

kardo prancūzus ginti. Jis aiškino, kad prancūzai prieš 2 metus Reino demilitarizuotos zonos, kai vokiečiai įžengė, nepuolę, žinodami, kad laimės; o tada būtų Hitleris žlugęs ir atėjęs bolševizmas. Čekoslovakijos klausime svarbiausias buvo Runcimano misija. Čekų priimtas arbitru, jis išaiškino, kad sudetus reikia atiduoti vokiečiams. Toks jo laiškas! Jis, tiesa, niekur nebuvo mūsų spaudoje skelbtas. Daug dar kalbėjova mudu apie D. karą, Verduną, 1917 m. prancūzų kareivių sukilimus etc. Šiandien Šmitleino garbei Grinius organizuoja „café d'adieu". Be abejo, dalyvausiu ir aš. Vakar po pietų buvau su kun. Barauskiu, kun. Yla ir Tekle Preikšaite lankyti džiarininko kun. Stepono Preikšto. Jo padėtis beveik beviltiška. Guli jis Panemunėje Raud. Kryžiaus džiovininkų sanatorijoje. Sveria 48,5 klg., vos pusbalsiu kalba, viskam abejingas. Ar nemirs? O juk tą ligą gavo, kaip pats vakar sakė, žiūrėdamas šv. Vincento à Paulo Seserų skyriaus keliolika tūkstančių verselių, dėl kurių paskui turėjo daug rūpesčių, ypač, kai klebonas Lumbė stojo jam skersai kelio. Gaila gero žmogaus ir kunigo. 11 val. 35 m. lapkričio

~~Lapkričio mėnuo~~

4 lapkričio (penktadienis). Vėl šis tas naujo! Užvakar (antradienį) po pietų buvome pas vysk. Bučį su Šalkauskiu, Ambrazevičium ir Ereta (iš viso 5 asmens) „gyvosios dvasios" reikalu. Aš atsikalbinėjau Šalkauskiui, kad aš į tokią gyvąją dvasią netinku. Neapčiuopiamas ir neaiškus dalykas. Šalkauskis ir vysk. Bučys tarp savęs naiviai šnekėjosi klausimais, kuriais aš reiškiau savo skeptišką nuomonę. Tur būt, toliau aš toje „gyvoji dvasioje" nedalyvausiu.

476

Vakar turėjome Fakultete nemalonų dalyką. Aš skirkiau Maceinai, o po Mančeliūno disertacijos gynimo, vieną jo darbo egzempliorių. Paaiškėjo, kad didelė darbo dalis, daugiau kaip 50 psl., yra nuplagijuota iš Maceinos licencijato darbo lygiai ta pačia tema „Kultūros ir religijos santykiai." Dekanas, Šalkauskis, Maceina ir aš svarstėme, kas reikia daryti. Po to mudu su Dekanu turėjova pasikalbėjimą su Mančeliūnu. Jis neprisipažįsta naudojęs Maceinos licencijatą, tik skaitęs. Tuo tarpu paaiškėjo, kad Mančeliūnas ir savo licencijato darbe, pasirinkęs lygiai tokią pat temą kaip Maceina diplominiame, yra jį nuplagijavęs. Ar begali toks žmogus tikti fakultetui į būsimus dėstytojus? Malakauskis bandė dalyką teisinti. Atrodo, kad teologai norės apginti ir užtušuoti. Vakar aš kalbėjau gana griežtai. Maceina dar nenusistatęs galutinai, kokią užimti liniją. Aš norėčiau, kad jis nebūtų nuolaidus.
Vakar po pietų neėjau į L. K. M. Akademijos valdybos posėdį, bet vedžiau savo žmoną pas gydytoją (D. Markovičius). Jau 10 dienų ji negaluoja su viduriais. Žeirkata baisiai silpna, veikia širdį, naktimis nemiego, nieko negali valgyti. Vakare turėjau naujųjų amžių istoriją. Skaičiau sietyje 2-jį val. tik vieną, nes buvo tik du studentai (Masiorelytė ir koks tai naujas žydas). Jeigu būtų galimybė, tikrai turėčiau pasitraukti iš Fakulteto, kur moksle ir dėstymo darbui sąlygos gerėnės. Man veikia tiesiog nuotaikų, kai reikia ištisai nepastiugai per dieną pamosūs pasruoštą išdėstyti tik dviem žmonėm. Ar ilgai taip bus? XI. 4. – 8 val. 30 m. ryto 177

Lapkričio mėnuo.
(žr. pt. 176-177 – lapkričio 4 d.)

6 lapkričio (sekmadienis). Penktadienio vakare (XI.4) turėjau Lietuv. istor. paskaitą, kurioje buvo, berods, 6 klausytojai ir istorijos metodą, kurio klausėsi tik 2 (Marčiukėlytė ir Girniūnaitė). 15-ka minučių anksčiau baigęs paskaitą nuėjau pažiūrėti vaidinimo, kur mano Ciliutė vaidino Čiurlionienės „Pinigėliuose." Vakar jos sveikata jau ėmė žymiai gerėti; laikosi ji tiksliai gydytojo nurodomos dietos. / Vakar buvau dasykartų Liet. Enciкl. redakcijoje. Mudu su V. Mačiūnu juokėmės iš straipsnio UDV.: „Smetonos religinė pasaulėžiūra", spausdinamo per visus laikraščius priverstinai. Ten pasakyta: Smetona mažas būdamas sakęs mamai: „Aš būsiu zokristijonas", „Mama, aš būsiu vargonininkas!" „Gaila, kad jis tokiu nepaliko," buvo sąmojingi Mačiūno žodžiai. A. Palionis (gamtininkas) papasakojo, kaip į vidaus reik. dab. ministerio rankas (plk. Leono) patekusi jo buvusi simpatija. Apsidirbęs ne su viena kita moterimi, ar tarnaite, tiesiog, žiauriu būdu išvaręs, kuri dėl jo kaltės buvo tapusi nėščia, norėjęs taip grasinimais, apraginimu ir kitom priemonėm sulikviduoti ir tą Palionio buvusią simpatiją (jis dabar jau vedęs). Tačiau čia apsirikо. Nors jis ją išvarė ir apvagino, tačiau ji, Palionio primokyta, nenusigando. O Palionis plačiai pasakojo, kaip jis Leono terorizuodavo, skambindavo telefonu, koliodavo, išreikdavo jį, vadindavo sutvėrimu ir tt. Skambindavo dviejų atvejais

178

net naktį. Jis pats sakosi daręs viduriuose, tiesiog neįtikimų kvailybių ir taip pk. Leoną terorizuodavęs. Kai 1-2 val. nakties parbambindavo pk. Leonas, nesisuodamas kas kalba, sėdavo prie telefono, o jis vėl vėliau suskambindavo ir tt. Šitaip jis vis nedavė ramybės. Skambindavo ir į teismą, klausdamas, kodėl Leonas, būdamas kariuomenės teismo viršininkas, nesutvarko savo asmeninių reikalų. Visa tai kenkė Leonui. Pagaliau jis turėjo paduoti raportą K. A. Ministeriui Dirmantui, kad leistų vesti. A. Salys, jo giminietis, yra pasakojęs, kad Leonas norėjęs, kad tas jo raportas būtų nepatenkintas, bet Dirmantas – tiesus žmogus – patenkino. Štai to ministerio, kuris tvarko vidaus reikalus – moralinis veidas. Palionis sakė, kad Elisonas pataręs visą istoriją (ji baisiai ilga) surašyti, tačiau Palionis pabijojęs, nes kartais galėtų jam Leonas keršyti. Kalbama, kad Leonas išeis iš ministerių. Voldemarininkai nepakenčia, kad Leonas, kuris teisė Neumanną (etc.), kuris dabar Klaipėdoje vėl didelis žmogus, galėtų būti ministeriu.

Vakar jau visur buvo kalbama, kad Tamošaitis iš VDU atstatytas. Jo vieton eis Kriščiukaitis arba Augustauskas. Po pietų buvau istorijos dr-jos susirinkime. Totoraitis ir Šapoka darė pranešimus. Po Šapokos pranešimo (apie Kėdainių sutartį 1655 m.) kalbėjau ir aš keletą kartų. Grįžtant namon Dr. J. Purinas pasakojo, kad penktadienį (XI. 4) Tamošaitis susipyko su Mironu. Berods, ir toji „Smetonos religinė pasaulėžiūra ir visa kita uoliųjų akcija, kuri jau nebeskani, pakenkė. Vis agituojama už Smetoną per VDU ir ~~kait~~ radio etc. Purinas, nors tautininkas, bet labai nusipiktinęs. Jis sakė, kad beveik niekas nenorėjęs dau-

tininkas kalba dabar kaip didžiausias opozicijonierius. Visi nepatenkinti ir Smetona ir dabartine tvarka, ir baisiai pyksta ant kurio tautininkas. Purėnas stebėjosi, kad per tiek metų (jau 17 m.) nepamokė jokio įpėdinio Smetonai. Aš jam dėsčiau, kaip VDU kvailai cenzūruoja „XX A." straipsnius, o paskui abu kalbėjova prieš didelį kultūros dalykų paniekinimą pas mus, prieš per didelį lėšų skyrimą kariuomenei: kas iš to, kad didelis ginklų aparatas atitenka priešui, o tauta nebus pamokyta morališkai ir kultūriškai atsispirti ir duosis greitai surusinama. Apie tą pat reikalą kalbėjau su Kamantausku pirmadienį (31.X) per Šmitleino išleistuves. Kamantauskas dar griežčiau pasisakė. Jis labai didelis pesimistas buvo. Vakar atsisveikinant Purėnui pasakiau, kad Lituanistikos Instituto gal dar 1939 m. nebus. Taip sakė man kontrolės valdyt. Babilius. Pasirodo, su pinigais yra krachas. Neseniai minėjo Malakauskis (dekanas), kad esą pareikalauta šiais metais 26. milij. Turbūt, karo ar kokiems slaptiems reikalams, nes tam karo Molochui ant durtuvų jėgos sėdėdamas, Smetona viską aukoja. Kitiems metams biudžetas smarkiai apkarpytas. V.D. Muziejui nubraukti visi leidiniai etc. Kažkaip netikėtai vėl atsirado pinigų trūkumas.

Kada gyvenimas yra sukaustytas ir cenzūruojamas, vis per pasireiškimus daugiau nugirsti. Atpratinti nuo visuomeninio darbo žmonės daug kur pasineria į alkolį. Užtat taip padidėjo girtuokliavimas. Kur žmogus nebegali laisvai pasireikšti, ten jis krypsta į visokius nenormalumus. Ir man norisi / dienoraštyje išsikolioti,

[illegible] todėl pasisakyti stipriau. Aš nepolitikuoju ir nesistemu tokio politika. Tačiau po tokio pasipasakojimo ant širdies lengviau pasidaro. Atrodo, ne kokios žinios iš Klaipėdos. Gruodžio mėn. [illegible]; o dabar jau vokiečiai demonstruoja. Džiaugiasi panaikinta karo stoviu. Pas mus viduje taip reikėtų išmintingos tvarkos ir vienybės. O dabar „lyg mėšlas ant šakės" (taip rašydavo Berlyno pleciraitininkai) nuolat tik garbiciunas vadas. O politika liūdnoja! 12 val. 35 m. [illegible]

7 lapkričio (pirmadienis). Šiandien fakulteto dekanate turėjome didelį ir ilgą (12-14 val.) posėdį dėl Mankeliūno plagijato. Pasirodo, kad komisija Česnys, Kuraitis (Venckaus nebuvo) labai paprastai pažiūrėjo į dalyką. Tik privačiu būdu taisytina. Kad licencijatas (Mankeliūno) neplagijuotas iš Maceinos tokia pat tema darbo visai nežiūrėta. Ypač Malakauskis, kuris taip greitai jį gynimą forsavo, buvo už švelnias priemones, privatų pakeisymą. Panašiai galvojo ir Šalkauskis. Visi motyvavo – reikia vengti skandalo. Aš gana ilgai įrodinėjau, kad čia turima iš dviejų atvejų su sąmoningu nurašymu (be kita ko Mankeliūnas dar Balčikoniui fabrikavo žodžius), todėl natūraliai to dalyko išaiškinti negalima. Žinoma, komisija yra linkusi jai nemalonų (taip pat) dalyką švelninti. Mano svarbiausias argumentas: jei nebus iškelta f-to posėdyje ir užprotokoluota, kas nors gali dar tą dalyką viešai iškelti, tada bus dar didesnis skandalas. Tai negalės paslaptimi. Aiškiai laikėsi Maceina gana griežtai reikalaudamas dalyką įnešti į f-to posėdį. Tam tikrą siūlymą padarė komisija.

Iš to posėdžio namon grįždamas sutikau J. Matjošaitį. Jis pasakojo gandus. Esą, provincijoje buvę gandų, būk jau Smetona išskrydęs ar pabėgęs kur tai Lietuvoj. Girdėjęs jis, beto, iš

buvęs banko valdininkas, kad Smetona ir Tūbelis į savo asme-
niškas sąskaitas persivedę po 10 milij. aukso frankų, nes jei, gir-
di viskas žlugtų, nors tiek bent liktų (žinoma, jei nepasidalintų
jiedviem). Esą iš tokių samprotavimų, kad iš VDU Tamošaitis
pasirinktas todėl, kad dėl formos jis galėtų figūruoti kandidatu
į Prezidentus. // Smetona toliau per radiją, spaudoje etc. kvailai
ir be saiko garbinamas. Visai nebežinoma ribų. Bet nuostabu, kad
šiandien, kaip sako redakcija („XX A.") staiga ryt atėjęs pari-
dymas nebedėti jau surinkto straipsnio apie Smetoną. Tokiu
būdu tas strp. liko išmestas. Kupčiūnas redakcijoje po pietų
pasakojo, kad kalbėjęs su Valiušio, Varšuvoj mūsų atache'as,
tėvu. Tas sakė, kad atache Valiušis išvažiavęs kartu su Volde-
maru. Tas žinias jau sakėsi Ambrazevičius girdėjęs prieš 3
dienas. // Klaipėdoje neramu. Šiandien Ūkval. redakcijoje Klaipė-
diškis Tumas darė iš dalies pranešimą, kas šiuo momentu
darytina. Aš tuo jo ilgu pranešimu mažai domėjaus, nes
man pats Tumas klaipėdiečių lietuvių yra neigiamokai
atvaizduotas. Kažin, ar jis tikras pinigas? Jis iš tik siūlė
visur valdininkus pakeisti vietiniais klaipėdiškiais. Ar ne
per toli einąs siūlymas ir ar ne įžeidimas? // Šiandien yra
Vanagaičio minčių „XX A.", kur daug tiesos. 10 val. 45 min. vakaro.

11 lapkričio (penktadienis). Dabar vėl visokių gandų-gandelių.
Kur spauda varžoma, ten visuomet daugiau gandų. Antradienio va-
karą (XI.8) buvome susirinkę pas J. Ambrazevičių. Be įprasto
kolektyvo iš 20 judžio žmonių, buvo Bistras, Starkus, A. Daugir-
182 das. Čia Dr. Sakalauskas referavo apie Klaipėdą. Jis
gana liūdnai nušvietė. Karo stovį nuvisus, atrodo,

[illegible] todėl
viskas, kas per penkiolika metų buvo padaryta, yra žlugę. Klaipėda iš lietuvių rankų yra išsprūdusi. Nei ten investuojami lietuvių kapitalai, nei siunčiamieji darbininkai nepateisinę savęs Klaipėdoje, o, priešingai, išėję Lietuvos ir atlietuvinimo nenaudai. Dr. Sakalauskas mano, kad būtų reikalinga net ir klaipėdiškiams vokiečiams, nekalbant apie lietuvininkus, duoti vietų D. Lietuvoje. Inteligentai visi ir jaunimas linksta prie Reicho, nes žino, kad pas mus negaus vietų, neturės ateities. Sakalauskas vasarą važinėjęs po Kretingos apskr. ir ieškojęs žemių, kurias galėtų klaipėdiškiai įsigyti. Jo nuomonė — ne tik didlietuviai turi įsikurti Klaipėdos krašte, bet ir Klaipėdos gyventojai D. Lietuvoje. Su didžiausiu nusiminimu jis pasakojo, kaip jis, atvykęs į Kauną iš Klaipėdos, vaikščiojęs pas atitinkamus žmones, bet nieko gera nelaimėjęs. Net ir Mironu, iš kurio dar tikėjęsis, ir kurį savo viltis dėjęs, apsivylęs. Centras miega ir nesupranta Klaipėdos reikalų. Viena priemonė tuos juos pataisyti išrinkti per prezidento rinkimus kitą žmogų. Bet per diskusijas paaiškėjo, kad praktiškai tai nebus galima, nes ir per praeitus Smetonos rinkimus, kaip Bistras sakė, buvo žmonių rinkikų tarpe, kurie balsavę už Leoną, tačiau buvo paskelbta, kad 100% ar 101% išrinktas Smetona. Viskas priklauso nuo tos komisijos, kuri balsus skaito. Pakštas sakė, kad praeitą kartą per porą savaičių būsimieji rinkikai negavo jiems skirto pašto. Todėl laimėti kas nors per tuos rinkimus neįmanoma. Iš viso dr. Sakalausko įdomaus ir diplomatiško pranešimo paaiškėjo, kad galima, gal būt, dar ką nors laimėti susiartinant ir vedant gana draugišką politiką vokiečių atžvilgiu. // Visą trečiadienį (XI. 9) rašiau

P. Vanagaitis, Mažosios Lietuvos Gelbėjimo Komiteto buv. Vicepirmininkas

apie padėtį Klaipėdos krašte ir tolimesnes perspektyvas

(XX) Poną Vanagaitį randu jo darbo didžiuliame kabinete. Jau gerokai sustelėjęs, daug daugiau pražilęs, tačiau judrus, kaip ir anksčiau, kupinas energijos, tik liūdnas. Net neleidęs man pradėti kalbėti, p. Vanagaitis pradeda barti:

— Turiu labai daug priekaištų laikraštininkams, — sako. Tik žiūrėkite, jūs dabar turite tokias puikias priemones, o koki jūsų laikraščiai! Matote, pas mane ant stalo guli beveik visi D. Lietuvos ir Klaipėdos krašto laikraščiai, ir vis dėlto turiu nusiskųsti, kad nesu jais patenkintas. Su tomis žiniomis vėluojate ir vėluojate. Tai aš prikišu visiems laikraščiams. Aš skaitau užsienių spaudą ir ją palyginu su mūsiške. Dieve mano, kaip jūs apie Lietuvą ir jos įvykius informuojate, o kaip ne... Bent 6—8 dienomis mūsų spaudos kai kurios informacijos vėluoja, o kitos net labai svarbios ir visai nutylimos. Argi tai galima? Nejaugi jūs nesuprantate, kokią žalą darote? Inteligentai vis tiek tas žinias gauna iš užsienių spaudos, o eiliniai skaitytojai jas pagauna iš kelintų lūpų sufalsifikuotas, išpūstas. Eidamos iš lūpų į lūpas žinios gražinamos, pučiamos ir pagaliau pasidaro kartais jau beveik pavojingos. Jei laiku ir tiksliai spauda informuotų apie įvykius, nereikėtų mums gandais maitintis ir jų pagaliau bijotis.

— Būtų įdomu sužinoti jūsų nuomonę apie dabartinę Klaipėdos padėtį... — pertariu.

— Žinote, ji yra rimta. Tokios padėties Klaipėdoje aš nelaukiau. Ir už tokią padėtį mes patys esame kalti, nes nemokėjome reikalų tvarkyti. Be klaidų niekur neapsieinama, bet negalima tokių stambių klaidų daryti, kokias kai kas ligi šiolei darė. Tik pagalvokite: ar buvo galima iš D. Lietuvos vežti darbininkus į Klaipėdos kraštą ir palikus bedarbiais juos užkrauti ant miesto kaklo? Nepateisinamas nieku ir karo stovio laikymas ligi šiol. Kokius gi pagaliau jūs mums valdininkus siuntėte į Klaipėdos kraštą? Pirmiausia reikėjo imti kuo daugiau valdininkų iš vietos žmonių, o antra, jei jau siuntėte iš D. Lietuvos, tai reikėjo siųsti parinktus žmones. Juk į mane patį yra kreipęsi žmonių iš D. Lietuvos, kurie bijojo pasisakyti kur ir ką anksčiau dirbo. Tokiu atveju teko, žinoma, atitinkamų įstaigų atsiklausti apie jų praeitį. Ir kogi gauti atsakymai... „Jis nėra tinkamas tarnybai D. Lietuvoje, bet Klaipėdos kraštui tai tiks..." Štai, jums pavyzdys, koki žmonės buvo peršami Klaipėdos kraštui. Labai blogai darėme, kad užuot ieškoję bendros kalbos su vietos gyventojais vokiečiais, su jais tekalbėjome per įstatymų paragrafus

— Kas gi dabar darytina?

— Veikti reikia greitai ir ryžtingai. Jei delsime, tai galime susilaukti netikėtumų, jeigu juos galima netikėtinumais vadinti. Aš manau, kad pirmiausia mes turime paskirti į įstaigas

žmones, kurie supranta vietos reikalus ir žmonių psichologiją, kurie galėtų surasti bendrą kalbą su vietos vokiečių politikos veikėjais, su kuriais tuojau sueitų į kontaktą, bendroje kalboje rastų kompromisą. Jokių kurstymų, jokių erzinimųsi. Spauda, draugijos, organizacijos turi būti laisvos; reikia grąžinti susirinkimų laisvę ir reorganizuoti bendrą politinę padėtį. Svarbiausia turime būti nuoširdūs. Aš esu tikras, kad į nuoširdumą bus atsakyta nuoširdumu. Tik jau dabar delsti negalime, nes kiekviena sugaišta minutė eina mūsų nenaudai, — baigė p. Vanagaitis. P. K.

124

Nr. 257 (712), 1938. XI. 11 d. XX AMŽIUS

Lietuvių lenkų ginčas geros valios šviesoje

Rašo profesorius K. Pakštas

mus vakarus. O dabar, neužmirštant senų draugysčių, labai reljefingai iškyla reikalas ir nauda dar labiau pagerintų santykių su Lietuvos betarpiais kaimynais. Politinis realizmas turi mus skatinti geriau suprasti, vertinti ir pagerbti naująją Vokietiją ir rasti naujų, visiškai išmintingų priemonių nuoširdžiai bendradarbiauti su realiomis žmonių pajėgomis Klaipėdoje. Lietuvos kontaktas su germanišku dinamizmu turėtų pasidaryti intensyvesnis ir labiau suderintas su tais tikslais, kurių Vokietija jau pasiekė, ir su tais, kurių Lietuva siekia netolimoj ateity. Ideologiniai skirtumai jokiu būdu neprivalo pastoti kelio lietuvių ir vokiečių tarpusavio geresniam susitarimui, kurs tikrai galėtų patarnauti ir taikai, ir abiejų tautų ūkiškiems laimėjimams. Ne kitokie sentimentai turi apspresti ir mūsų santykius su Lenkija.

Neišsprętų ginčų atmosferoje lietuvių spaudos žymi dali-

ilgą straipsnį „XX A." apie D. Karo pabaigą, kuris rytoj spausdinamas. XI.9 Buvo bandyta parašyti apie prezidento rinkimus ir pasiūlyti kitus kandidatus, tačiau tas nekalčiausio turinio strp., kur buvo sustota ties Pakštu, žinoma, cenzūra išėjo. Rinkimai bus tik parodija. Tas pats Pakštas pasakojo kalbėjęs su Žalkauskiene. Jis užsiminęs, kad yra ir antras kandidatas. — „Kas tas?" su susidomėjimu nepaprastu paklaususi Žalkauskienė. — „Smetona," atsakė Pakštas. — „Aš žinau dar ir trečią kandidatą," vėl sakė Pakštas. — „Negali būti!" – Žalkauskienė suriko. — „Smetoną" vėl atsakė Pakštas.

Tas Skinulio (= J. Griniaus) „XX A." parašytas strp. apie prezidento rinkimus buvo ramiai ir rūpestingai parašytas. Aš vakar daviau tą nuotrauką (to strp.) pasiskaityti Dr. Leo. Mums būtų priimtina, jeigu apie tai, kad nė vieno kandidato negalima daugiau minėti, pasirodytų tokių žinučių užsienio spaudoje. Nuo vakar dienos prasidėjo didelės kalbos apie diplomatų pakeitimus. Sako, Urbšys būsiąs U.R. min., Lozoraitis važiuosiąs į Paryžių, Šaulys į Ženevą, Bizauskas – į Berlyną, Turauskas – į Rygą. Matyt, šiek tiek tiesos yra.

Žmona dabar kelintas vakaras klauso iš Karaliaučiaus vokiečių Heimatdiensto pranešimus. Vakar visas buvo tik apie Klaipėdą. Apie tai dabar pranešiau Prunskiui. 8.45 m. ryto.

12 lapkričio (šeštadienis). Gyvename neaiškų laikotarpį. Kursuoja visoki gandai-gandeliai. Tokiais momentais kitur vadai prabyla į tautą. Pas mus vadas tik garbinamas, bet jis nieko nekalba. Šiandien L. Encikl. redakcijoje Salys su Žaporka paaiškino, kad karo stovis nuimtas todėl,

kadangi to aiškiai pareikalavęs Zechlinas. Jis įsitikinęs, jei tuoj nebusią nuimtas karo stovis, būsianti su blogom pasekom nota. Mudu su Saliu be galo karštai ginčijomės, kad pas mus visnas atiduodama kariuomenei. Kultūros reikalai apleisti. Pasirodo, lituanistikos institutui kitais metais nieko nenumatyta. Krivickas sakęs, kad užtektų 23 mil. litų ir būtų visoje Lietuvoje naujos mokyklos. Tuo tarpu dėl lėšų stokos, kurios eina ginklams, kaip Babilius sakė, daug statybų kitais metais esančių sulaikyta. Ką gi reiškia tie ginklai? Ką jie padėjo dabar Čekoslovakijai? Ar mes ultimatumo nepriimsime? Ar mes neatiduosime tuoj Klaipėdos, jei tik vokiečiai panorės. Šapoka sakė, kuris, kaip šiandien per diskusijas paaiškėjo, yra gerokai pasilikęs į tautininkus, kad yra be 80 mil. biudžete, dar slaptų sumų, kurios atitenka kariuomenei. Ne be reikalo kitų metų biudžetas apkarpomas.
Tiesa, pasakojo L. Encikl. redakcijoje, kad kitą savaitę atvažiuosiąs jau Kaunan Voldemaras. Salys pasakojo, kad kursios pasklydusios žinios, jog jis jau buvęs Kaune. Pasirodo, Čarneckis, rašydamas iš užsienio telegramą, pasirašė su vardu „Voldemaras Čarneckis." Kriminalinė pamaniusi, kad atvažiuoja ir Voldemaras. Tas namas, kur jis turėjo sustoti, buvęs apsuptas. Dar Voldemaro laikai nepraėjo! Taip jo dabar bijo saugumo policija.

13 lapkričio (sekmadienis). Šiandien pavakarėjo buvau pas Skrupskelius, mat jų Enata mano podė (aš kūmas). Prabuvova ten su žmona porą (dvi) val. Su Skrupskeliu ir Pankausku persimetėme žinomus dalykus, gandus etc. Pankauskas su Skrupskeliu užsiėmė Petrausku daug kalbėjo apie malaimėtą KVC su tautininkais Banku bylą. KVC turi atiduoti 250.000 litų,

o tarptautinis bankas už 10 m. namų valdymo nemoka jokio atlyginimo. Pasirodo 1923 m. KVC buvo įėjusi į neaiškias podonias kombinacijas, užleisdama laikinai tuos namus valdyti tarpt. bankui. Teisėjo nušitoje byloje buvo Triban. civ. sk. ved. Petrauskas.

Vakare kalbėjau telefonu su Dr. Leo. Ir jis pasipiktinęs tuo, žydams Lietuvoje uždėtu vienu milijardu markių. Jis sakė, kad jau nuo XI.1 Lozoraitis yra nebe „sinas pareigas", bet tikras ministeris. Prezidentą išrinkus laukiama stambių atmainų ministerių kabinete. Jei nieko nebūsią padaryta atmainų, tai XI 22 Klaipėdos vokiečiai demonstruosią. Leo pranešė, kad Klaipėdoje esą dėl abortų suimti 3 žydai, kurių vienas (Berger) kalėjime pasikorės. 9 val. 30 m. vak.

14 lapkričio (pirmadienis). Per radio buvo transliuojami prezidento rinkimai. Kaip tik buvo paskaitytas rinkimų komisijos protokolas: 120 vokų ir kortelių, iš jų 118 už Smetoną ir dvi kortelės tuščios. Man tai išgirdus, žinoma, kitaip ir laukti nebuvo galima, pasidarė graudu ir liūdna. Šiuo metu kaip tik mums visiems mylimos mūsų tautos likimą reikėtų atiduoti į švarias rankas. Ar į naudą čekams išėjo, kai jie savo valstybę nuo pat pradžios buvo pavedę Mazarykui? Ir Smetona jau yra parodęs, kiek jis galėjo. Reikėjo naujų žmonių. Anot Dr. Sakalausko tik kito prezidento išrinkimas galėtų pataisyti Klaipėdos reikalus. Duok Dieve, kad tas Smetonos perrinkimas išeitų į gerą. Kam rūpės mūsų ateitis, tai su baime turės žiūrėti. 12 v. 45 m. dieną.

16 (lapkričio) – trečiadienis. Vakar rytą (antr.) egzaminavau iš Lietuvos istorijos vieną tautos atstovą Prezidentui rinkti – Prang Kūlį. Po egzaminų jis atėjo su gintaniniu ateitininkų ženklu – tačiau Maliausko pamokytas, pasirodo, yra pirmininku,

visų Giedraičių tautininkų organizacijų (jaunalietuvių, tauti-ninkių, šaulių etc.), labai nusiskundė, kad provincijoje irgi laukiama naujenybių, bet jų visai nesidaro. Gyvenimas esąs nekoks. Gana pesimistiškai ir liūdnai kalbėjo tas tautininkų vadas. Apie užvakarykščius rinkimus jis sakė, kad jie buvę labai paprasti. Charakteringa, kad balsai buvo skaičiuojami rinkėjų užpakalyje. Balsuotojai negalėjo matyti. Bet vienas pastebėjęs, kad viena kortelė buvusi aprašyta. Šitaip, anot jo, vienas rinkėjas išliejęs savo pyktį. Gal tas rinkėjas buvo jis pats. Tačiau vistiek buvę paskelbta, kad tik 2 kortelės tuščios. Vakare buvęs Pažangos Rūmuose balius rinkėjams, kur dalyvavę visi ministrai ir Prezidentas. Lozoraitis pasakęs miglotą kalbą. Labai gerą įspūdį padaręs Raštikis. Kuliui teko su juo prie vieno staliuko sėdėti. Raštikis apie Klaipėdą pažymėjęs, kad esama iš Berlyno patikinimų, jog vokiečiai jos neatimsią. Ar ilgai tie patikinimai galioja, neaišku.

Vakar (antradienį) buvau po pietų su Škirpsiene ir Dicli-ninkaičiu antradienio priėmime. Be galo daug (keliasdešimt) daugiausia svetimom kalbom kalbančių žmonių: Charvatas, Dulong, ponios, konsulai etc. etc. Aš pristojau prie Vestfalio, ir mudu ilgą laiką su juo ginčijomės dėl VDS. Keliskart jį tiesiai įvariau į ožio ragą. Pirmiausiai nustebau, kodėl jis, nuolat sėdėjęs Un-to bibliotekoje, prieš spaudos attaché, niekuomet ten nebesirodo. Nesmagu buvo vyrui ir teisinosi laiko neturėjimu. Jis laikė pasibiaurėtina, kad iš Vilniaus prof. Buchako nuotraukų, dėl kurių vartojimo jis protestuojąs, „Mūsų Vilnius" darąs propagandos

prieš lenkus. Aš Vestfaliui aiškinau: tai yra pačios nekalčiau-
sios politikos memorelis, nors ir nedžentelmeniškos. Aš gražiu bū-
du, kad lenkai atsiėmė Vilnių? Aš ilgai dėsčiau, kad lietuvių-
lenkų santykiai ateityje vystysis normaliai, ir be reikalo
jis VVS-ui perdaug priduoda reikšmės, kuri pati savaime bu-
vos netekti egzistencijos pamažu. Reikia pasakyti, gana šovinis-
tiško ir nesimpatiško to abejotino „lingvisto" Vestfalio pažiūros.
O jį dargi globoja pirma kai kurie inteligentai. Kamantauskienė
pasakojo, kad skolindavo pinigų net tūkstančiais. Čiurlionienė
~~pasakojo~~ juo atsigėrėti per savo šeštadienių vakarus (literat.),
jis pavojingas ir „czajadlas" lenkas. Daug simpatiškesnis man
vakar pasirodė „Patio" aktorius Drobnik, pas kurį buvau nu-
vykęs pasiimti man siunčiamos knygos. Su juo daug kalbėjau.
Drobnik įrodinėjo, jei Lietuva būtų anksčiau su Lenkija užmez-
gusi santykius, bet 3-ji metai anksčiau, dabar Klaipėdos reika-
lai būtų geresni. Nemunu ten eitų didelis plaukdymas, Klaipėdos
reikšmė būtų kita. Vokiečiams ten nieko nedaro, nes NSDAP
neįsakyta. Jis buvęs Klaipėdoje ir turįs blogus įspūdžius. Drobni-
ko nuomone, vokiečiai leis Lietuvai naudotis Klaipėdos uostu,
tačiau visa lietuvybė bus nušluota ar sukaustyta. Nė guberna-
torius jokios reikšmės nebeturės. Drobnik žadėjo kada nors paskam-
binti ir užeiti pas mane.

Iš Drobniko nuėjau į f-tą, kur buvau Katalikių vadams ruošti
pasitarimas. Šalkauskis skaitė pamoštą projektą (statutą), buvo
išrinkta 5-kių žmonių komisija, kuri rūpintųsi prieauglio
ir vadų mokymu. Dalyvavo Šalkauskis, vysk. Reinys,

Kuraitis, Malakauskis, Ambrazevičius, Pakauskas, Grinius ir aš. Į tą nuolatinę vadų auklėjimo komisiją, rodos, buvo išrinkti (aš galo nebelaukiau): nuo T. Fil. fakulteto 1 atstovas (Grinius), nuo K. M. Akademijos (Šalkauskis), nuo KVC (Pakauskas), nuo Katal. Universiteto ir nuo Ateit. Federacijos.

128

Grįžęs namon greit sulaukiau J. Stakausko, kuris dažnai mane vakarais atlanko. Naujienų jis nežinojo jokių, nes buvo senai buvęs pas „dziadzią" Mironą. Tačiau jis paskaitė man Kučinsko Ant. iš Marijampolės laišką, kuris nuoširdžiai prašė Stakausko, bent laikinai, atsisakyti ruošti naujų amžių istorijos vadovėlį mokykloms, nes Kučinskas tokį vadovėlį esąs pradėjęs ruošti, pirkęs namus ir jam pinigai esą labai reikalingi. Stakauskas apie tai daug kalbėjo.

17 lapkričio (ketvirtadienis). Vakare ([illegible]) po pietų buvo atėjęs dr. J. Matusas. [illegible] 16 [illegible] 30 m. Jis buvo labai dėkingas ir man širdingai spaudė ranką, kad aš recenzavai jo Švitrigailą (monogr.). Girdi, J. Stakauskas skaitęsis draugu, bet nerecenzuoja. Matusas man pasakojo, kad Klaipėdos atvadavime didelę rolę lošęs V. Krėvė-Mickevičius. Tada vokiečiai nesipriešinę Lietuvai, o tik prancūzai. Vokiečiai net atvejais norėję eiti (bent laikinai) prie Lietuvos. Tada Reichswehrą organizavo gen. Seecktas. Buvę tariamąsi, kad vokiečiai sau Šiauliuose įsteigs ginklų fabriką, kadangi juos Entente labai prižiūrėjo. Dr. Matusas, berašydamas Šaulių sąjungos istoriją, yra suradęs tais klausimais plačių duomenų. Jis gražiai įrodinėjo, kad vokiečiai rimtai norėję įsisteigti ginklų fabriką. Buvę atvažiavę tada pora karininkų etc. Kalbėjova apie politiką. Matusas dėstė, kad Lietuvos užsienio politikoje nėra aiškios linijos. Minėjo, kad Grėbliauskas esąs dėl negražaus girtuokliavimo užsienyje (, berods, per švenk

„Kraft durch Freude") buvęs atleistas. Jis tada taip nusigėręs, kad galėjęs tvirtai stovėti, SA-„Mann" paleistas. Dar daugiau visuotinių dalykų minėjo Maciūnas, kurių aš nebesitikėjau į galvą. Jis sakė, kad aš numatomas į Lituanistikos Instituto istorijos skyriaus vadovybę. Bet tai buvo draugiška „provokacija" sužinoti, ką aš šiuo reikalu manau.

Vakare buvo At-kų rūmuose sendraugių pobūvyje, kur Šalkauskis ir Grinius kalbėjo apie aktualiausius mūsų uždavinius ir kvalifikavo nacionalsocializmą kaip moderniąją barbariją. Aš diskusijoje gavęs žodį išdrožiau savo mintis. Toje baisiojoje barbarijoje yra bent planas, sistema, valia. Pas mus gi lūkuriavimas, delsimas. O jiems yra visados blogi sąjungininkai. Vokiečiai žino, ko jie nori, o mes nežinome, ko mes norime. Mes norėjome visko ir rytų ir vakarų pusėje ir nieko nepasiekiame, nes „wer alles defendieren will, deffendiert gar nichts" (Fridrichas II.). Mums reikia sistemos ir plano. Toje „barbarijoje" atsakomingi žmonės negirtuokliauja taip, kaip pas mus girtuokliauja žmonės eidami pareigas, užimdami aukštas vietas etc. Gyvosios dvasios civilizacija būtų galimos ne iš teisės, bet iš tvirto titnago, t. y. reikia susiorganizuoti drausmingai, imti uždavinius vykdyti ne visus iš karto, bet paeiliui. Po savo kalbos tuoj išėjau ir nežinau, ką Šalkauskis atsakė.

Šiandien mano paskaita naujųjų amžių istor. (2 val.) negalėjo įvykti, nes tebuvo tik viena Marcinkelytė, kuri yra dabar ypač man dėkinga už išrūpinimą pusės Pautienių stipendijos. Tom dviem valandom nuėjau į L. E. redakciją. Ten radau

190 Čepėną, Kisinį, Maciūną. Paskutinysis du sakė, kad

Grėbliauskas buvęs atleistas todėl, kad išeikvojęs t.y. pasisavinęs su
Jaunalietuvių loterijos pinigus dideles sumas. Buvo padaryta toji
loterijoje revizija. Ten šeimyniškai būdu buvę atsiskaitoma. Grėbliaus-
kas buvęs net suimtas. Ant rytojaus paleistas ir atleistas, bet atleistas
būk ir tas revizorius. Maciūnas sakė, kad jis (Grėbl.) baisiai gir-
tuokliaująs. 1937 m. Vilkaviškyj Kiaunė o vėliau Vojevodskis per
jaunalietuvių suvažiavimą viešai kėlę jo nemoralumą. Maciūnas
tai smulkiai papasakojo. Aš buvau dėl rimtų Kiaunės prie-
kaištų, viešai pasakytų, daug girdėjęs iš K. Lausos (taurininko).
Maciūnas sakė, kad kaž kur užsienyje (Berlyne) Grėbliauskas, bū-
damas girtas, apšlapinęs vieną vokietį. Bet jis ne už tai buvęs
pašalintas, nes pas mus baisiai girtuokliauja visi ministeriai.
Aš energingai dėsčiau, kad Smetona nėra joks vadas, be planų
be kūrybos paprastas žmogus. Maciūnas pritarė ir pakartojo: „Ne-
moku skaityti, rašyti, bet nori rydų karalium statyti." Tai
jis jau buvo kartą L. E. red. Smetonos adresu sakęs. Aš dėsčiau,
kad nėra planų, nėra sistemos, mes nežinome, ko norime, tik
sustingimas, lepšiškumas. Visi ~~trys~~ keturi šio režimo adresu pasakėme
daug karčių žodžių, ypač mudu su Maciūnu. Maciūnas pasa-
kojo, kaip jo tėvas, būdamas Sveik. Depart. buvęs paruošęs savo
srities įstatymų projektų, tačiau Valstybės Taryboje nieko nesida-
ro. Visai nieko negalvojama, neveikiama. Amžinas lepšis, kaip
išėjo jo kalbos buvo Tūbelis. Jis tik žiūrėjo, kad nereikėtų ju-
dintis naujo daryti. Projektai gulėdavo, jis atsikalbinėdavo,
išveldavo smulkenybes. Aš dėsčiau, kad jei atsirastų ir
vienas didelis žmogus, pas mus būtų galima dar daug nuveikti
9v. 45 m. vak.

23 lapkričio (trečiadienis). Praeitos savaitės galą baigiau paprastai, be reikšmingų įvykių, šalia pasaulės dirbdamas (straipsniui „Medžių kultas pas lietuvius" rinkau medžiagą ir rašiau). Visą šeštadienio vakarą buvome namie, klausiau radio „Heimatdienstą", kuris smarkiai puolė lietuvius dėl Klaipėdos. Sekmadienį (20.XI) po pietų buvau, kaip globėjas, „Justitia" korporacijos (at-kų) šventėje (metinėje). Pasakiau kalbą iškeldamas 2-jų dalykų reikalingumą: valios ir metodo organiz. mūsų gyvenime. Daug prikalbama, bet mažai vykdoma: reiškia valios. Pagaliau ne viską galima vykdyti iš karto (reiškia metodo). Visą sekmadienio laiką ir vakare, neėjęs į „Justitia" korp. balių, rašiau recenziją Biržiškos Myk. „Anuo metu" ir „Iš mūsų kult. ir lit. istr. II d. Parašiau 8 psl. in folio. „Anuo metu" beveik visą perskaičiau. Atrodo, Biržiška yra labai smulkmeniškas žmogelis ir vidut. gabumų. Aš įsivaizduoju, kad tokio pat žanro buvo knygbinėtojas Basanavičius, panašaus žanro yra taip pat Smetona. Ir Biržiška M., ir Smetona turi rūpestingai sudarytas jų dviejų raštų bibliografijas. Kuris Tautos Vadas turi savo bibliografiją. Vadai rūpinasi ne tokiais dalykais! O Biržiška M. savo raštelius iki vaikiškumo brangina. Iš jo raštų bibliografiją yra sudėti ir Lie. L. Enc. str., kur jis nors porą eilučių prie kitų str. yra prirašęs. Kiekvienas daug rašąs žurnalistas galėtų daug tokių straipsnelių pririnkti! Pirmadienis (XI.21) praėjo be ypatingų įvykių. Buvome

su Ciliute kine „Forum" kurio filmos recenziją, kaip įprasta, parašiau į „XX A." Vakar buvo mano žmonos vardadienis. Prieš pietus buvo atėjusi Ciliutei sesuo vienuolė, sesuo Florentina, žinoma, kitos vienuolės lydima. 2 Pavakarėje buvo pas mus seimo atstovas kun. M. Gylys. Šikšnyselis, Grinius, aš su savo griežtais ir „opozicijonieriškais" klausimais daug jį prikamavome. Jis išaiškino, kad pinigų dabar nėra todėl, kad clearingo atsiskaitymu, vokiečiai mums neleidžia atsiimti iš jų 7 mil. litų, o jie pas mus neperka iš tiek. Dėl to sulaikymo yra trūkumų. Be to, dėl politinių žuvių, daug indėlių yra iš Bankų išimta. Jis išaiškino, kad B. Grebliauskas buvęs atleistas ne dėl išsišokimo ar girtavimo. Tai būtų buvusi per menka priežastis. Bet jis esąs vidutinių gabumų. Jau senai buvęs keliamas jo pakeitimo klausimas. Šiais metais (20 met. nepriikl. sukakties m.) norima ir tautininkus sustiprinti. Todėl pakeista daug pat ir Janavičius. Aš keliais atvejais pasisakiau prieš kariuomenės 90 mil. biudžetą, prieš jos viešpatavimą ir militarizmą pas mus. Daugybę kitų smulkių klausimėlių lietėme. Aš jam daviau 5 Lt. ir prašiau man nupirkti II. Seimo stenogramų. Vėliau atėjo Miltinis, kuris daug kalbėjo teatro reikalais. 7 Ėjome 7 v.-15 m. į f-to posėdį. Jame daug karštų diskusijų sukėlė Mankeliūno plagijatai. Dėl disertacijos po daug ginčų buvo priimta rezoliucija, kad jis yra kai ką iš Maceinos paėmęs (nurašęs). Licencijato klausimas, kuriame Mankeliūnas dar labiau naudojasi Maceina, paliko nebaigtas. Dekanas padarė negražių insinuacijų, būk neaišku, kas

nuo ko neplagijavęs. Maceina dėl to yra užsigavęs. Vėrikas
Jana vienašališkai referavo Mantelišiano priklausomumą
nuo Maceinos. Pasautinysis pareikalavo naujos komisijos. Aš
iš karto visą laiką tylėjau, bet Maceinos reikalavimą parėmiau.
Buvo išrinkta licencijatui nauja komisija (Kuraitis, Gruodis,
Grinius). Man susidarė įspūdis, kad teologų sąžinės nėra perdaug
jautrios. Stengiamasi užtušuoti, o Maceinos teisių niekas nebe-
nori ginti. Mes turėtume savo dėstytojo teises ginti!
Po posėdžio buvome (Ila, Ambrazevičius, Grinius, Dielininkaitis
ir aš) „XX A." red. Aš dabar su Ila sėdime „XX A.", nes Brunskis
serga. Dielininkaitis vėl klausimą iškėlė, pabrėždamas, kad kariuome-
nės šventės numeryje turi būti vien tik kariškių atvaizdai, o Sme-
tonos atvaizdas nereikalingas. Aš sakiau, kad Smetona yra ginkluo-
tų jėgų vyr. viršininkas kaip prezidentas, todėl mes nuo Sme-
tonos-„pupų dėdės" turime abstrahuoti, o žiūrėti Resp. Presid.,
kuriuo šiuo metu yra Smetona. Laimėjo mano nusistatymas. Iš
Dielininkaičio paaiškėjo, kad yra buvęs vakar (XI.22) pava-
sarėjų jaunųjų veikėjų pasitarimas (Karvelis, Dielininkaitis,
Pakštas, Grajauskas, rodos, Krupavičius, Bistras etc.). Taip,
kad reikia leisti laikraštį Klaipėdoje, kur nėra dabar cen-
zūros. Jie manę siųsti ten J. Būtėną. Aš ir Grinius pasisakėva
prieš Būtėno siuntimą, nes tas darbas pavojingas, galime
žmogų įklampinti. Būtėno kandidatūra atpuolė. Grinius iš
viso pasisakė prieš leidimą ko nors Klaipėdoje, nes tik kai
kas atsitinka senieji vadai sulenkia, o valdžios ragaišį visi
kiti atsiras valgyti, mus tada nustums. Aš pareiškiau,
194. kad niekuomet nenorėčiau kitos vietos kaip kitų,

savoje un-te, daciau, kai kiti kai ką leis Klaipėdoje, reikėtų ir mums formuoti savą nuomonę. Reikėtų katalikams duoti kai ką į rankas pasiskaityti. Principe, rodos, niekas nesipriešino. Dielininkaitis ypač to nori. Dielininkaitis pasakojo, kad voldemarininkai mošia jau kelios savaitės perversmą. Esą buvę daryta įvairių žygių ir mūsų žmones į tą darbą įtraukti. Bet jie jau išsipainioti. Pats Diel. buvęs poroje atvejų kviečiamas pietų etc. Ka pamanė, kad tie „voldemarininkai" čia tik provokacija, bet ir Ambrazevičius sakė, kad esą kai kas mošiama jų. Sako, kad vokiečiai jiems žada paramą. Grįžau namon kartu su Dielininkaičiu ir ilgai negalėjau namie užmigti. Galvojau tai apie mūsų posėdį, tai apie tuos voldemarininkus, kurie su savo perversmu (būk turįs įvykti prieš pat seimelio rinkimus), galėtų daug nelaimių mums užtraukti. Aš pasakiau ir posėdyje („XX A."): „Nei valstybei, nei tautai nei katalikams iš to nebus gero!" Gyvename sunkius ir kritiškus laikus ir viduje. 10 v. 15 m. ryto.

24 lapkričio (ketvirtadienis). Vakar rytą nuėjęs į „XX A." red. Ligerdą radau beveik piktą, o kitus nepatenkintus, kad išcenzūruotas J. Paleckio strp. Dėl tų trijų išbraukimų (žr. priedas) viso to lapo negalėjome vakar išleisti. Jis išėjo tik šiandien. Dielininkaitis, atėjęs iš politikų pasitarimų, kuriame buvo ir Gabaliauskas, (pasitarimas vyko „Žaibo" pastogės kambaryje) sakė, kad nutarta esą drauge su valst. liaudininkais leisti laikraštuką ar neperiodinius leidinius Klaipėdoje. Aš sakiau, kad geriau būtų, jei katalikai vieni sako visuomenės nuomonę formuotų. Dielininkaitis pastebėjo, girdi, jo Valst. liaud. koalicija buvusi 18 ka mėn. kabinete (ilgiausias kabinetas!). Ir dabar reikią

parodyti realią vienybę. Aš nebuvau įtikintas. Vakar vakare buvome su Elžbieta pas Dr. Leo ir jo žmoną. Ten bankininkas Hofmann man įrodinėjo, kad jei vokiečiai 1918.XI.11 būtų tuoj stoškanę Lietuvą nebūtų įsikūrusi. Girdi, savo buvimu čia 1919 m. ankstyvą pavasario vokiečiai lietuviams ir Lietuvai daug pasitarnavo. Jis yra dirbęs tiems laikų paskolos „kasoje", kuri suteikė Lietuvai 100 mil. markių paskolą. Reikėtų dar su juo pasikalbėti. Apie finansines derybas su M. Yču, kurį jis laiko protingu žmogumi, Hofmann taip pat daug žino ir tose derybose dalyvavęs.

Šiandien (XI.24) paaiškėjo, kad Stulginskis ir Krupavičius yra buvę pas Mironą. Ką jiedu laimėjo nežinau. Prieš piet buvau nuėjęs f-tą. Dekanas susirūpinęs dėl Mankeliūno. Grįžus į redakciją aplankė Paukštys. Girdėjęs, kad vakarykštė Smetonos kalba Kultūros muziejuje ir jo išvaizda padariusi net ir nekatalikams labai blogą įspūdį. Jis daug ko įdomiai pasakojo. Paskui su Grinium sutarėva, kad gal reikėtų kurti lietuvių-vokiečių dr-ją, nes yra kultūrinės SSR, estų, suomių, švedų, britų, = lietuvių dr-jos, nebekalbant apie prancūzų dr-ją. O juk mūsų santykiai su vokiečiais realūs ir būtini. Po pietų buvau nuėjęs tuo reikalu pasikalbėti su Urbšiu (vice-min.) į užsienių reik. ministeriją. Jis tam sumanymui pritarė. Sutarėme, kad aš nueisiu pas Fechling pasikalbėti. Paskui ėjau į f-tą skaityti naujų amžių istorijos. Buvo, kaip ir praeitą kartą, tik viena Marcinkaitytė, todėl paskaitos neskaičiau, o nuėjau į LT. Ten klausiau Čepėno nuomonės apie reikalą vok.-liet. dr-jos. Jis man išrodinėjo, kad tokios draugijos mums visai nereikia ir turėjo savo gana rimtų argumentų. Aš da-

bar neoprendžiau, kad man per Zechling eiti, ir paskui to dirbo organizatoriumi nebūti, lyg ir nepatogu. Nepatogu man iš viso, kaip mokslo žmogui, landžioti. Dabar paskambinau Urbšiui, kad man nepatogu eiti. Nutarėva abu pagalvoti, kurie čia žmonės būtų reikalingi. 9 v. v. (21 v.)

Gruodžio mėnuo.

5 gruodžio (pirmadienis). Vėl maža pertrauka mano dienoraštyje, bet, rodos, reikšmingų dalykų neįvyko. Pasitraukiau iš gyvosios dvasios ag. judžio. Bet juo nepatenkinti nei Ereta, nei Ambrazevičius. Tik jų judėjimas dar likviduoja. Nujausdamas mano pasitraukimą prof. Šalkauskis kai kurią lapkričio mėn. antros pusės dieną mane buvo pasikvietęs pasikalbėti. Jis sakė, kad jis labai daug tikis iš manęs. Ateityje aš galįs labai daug padaryti ir būti Lietuvoje dideliu žmogumi, tačiau esą tam tikrų trūkumų: išsiblaškymo, pavirsiutiniškumo, drąsaus noro nepaisyti senesnių nuomonės, net noro pasigirti. Šalkauskis bijo, kad aš nenueičiau ta linkme, kaip, pav., nuėjo Lacstas. Jis – šiaip labai gabus žmogus – dažnai mėgstąs pasigirti.

Praeitą ketvirtadienį (1 XII.) fakultetan pranešė ŠV. Ministerio kanceliarijos v-kas, kad ŠV. M-ris norįs mane matyti. Malakauskis tuoj spėjo, kad aš būsiu pakviestas istorijos skyriaus nariu, tik aš esąs išsiplepėjęs, pasakęs kokią tai kalbą (jis jokiu būdu nesakė ką) ir todėl ar tai nepateksiąs į vedėjus (to skyriaus). Iš tiesų Tonkūnas, papasakojęs trumpai apie organizuojamą Institutą, pasakė, kad esąs numatęs mane kviesti. Girdi, kalbėjęs ir su Prezidentu. Iš abu 197

us gana geros nuomonės apie mane. Bet jiedu ir ypač Prezi-
dentas negalėjo praleisti, kad aš sendraugių „susiartinime" bu-
vau pasakęs tokius aštrius posakius. Dėl šito mano kalbą, gir-
di, dar nepatenkintas į istorijos skyriaus vedėjus. Aš M-rijoj
pastebėjau, kad išvados iš mano kalbos man – t. y. mano
neskyrimas vedėju man padėtį apsunkina – nes aš juo nega-
lėčiau būti, dėkojau aš pakvietimą į narius ir sutikčiau
priimti skyrimą. Aš jam sakiau, kad aš nieko nepaprasto nepa-
sakiau per sendraugių susirinkimą. Minist. Tonkūnas: girdi aš
išgyręs nacionalsocializmą, daręs vyriausybei priekaištų. Te-
da jis man parodė ant plono popieriaus gražiai mašinėle
atspausdintą mano kalbos turinį (matyti, multiplikuota).
Aš pradėjau skaityti, nes jis man padavė į rankas. Ten
buvo daug tokių perdėjimų ir išsigalvotų posakių, kurių aš
sau negalėjau prisiminti. Pav., parašyta: „mūsų vyriau-
sybė pataikauja Klaipėdos vokiečiams." Aš tuoj smarkiai e-
nergingai nuginčyti, kad tie posakiai man nepriklauso ir
pareiškiau: kalbos turinys taip netiksliai atpasakotas, kad
aš toliau nebeskaitysiu. Tas minėtas sakinys buvo jau
(M-rio?) rašalu pabrauktas, ir Tonkūnas sakė, jam ir
Prezidentui krito labai į akis. Aš pagalvojau, kokie smulk-
meniški yra mūsų valstybės vyrai, jei tokiom kalbom
šiuo metu jie gali užsiimti. Tačiau to Tonkūnui nepa-
sakiau. Tonkūnas pareiškė, kad jau jie abejoję tuo
tekstu ir sakė, kad pasakysiąs Prezidentui. Aš jo iš
dviejų atvejų prašiau tai paneigti, kad šitokio
posakio, kad jis ir teisingas, aš nesu sakęs.

Susitiesęs mano akivaizdoje su pranešimu, Tonkūnas su manimi kalbėjosi apie Jonyną. Aš gana skeptiškai išsireiškiau dėl darbo su juo, bet mudu pagaliau buvova vienos nuomonės, kad šiuo metu nėra ką kita skirti. Minėjau, kad gera būtų pritraukti Šapokų. Kitu kartu sakė Tonk. bûsiąs Stankauskas. Mano įspūdis buvo toks, kad mano kandidatūra vedėju (istor. sk.) yra buvusi (apie tai keliais atvejais sakė gerai informuotas Dausa), tačiau iš to mano kalbos būtų paskyręs Jonyną, ir tai būtų (yra) geriau. Tiesa, jo vadovybėje, jeigu tą jis pasiims, idėjos mirtų dar negimusios, administruoti jis nemoka, gal šiek tiek reprezentuoti, ypač kad visur reklamuojasi su savo prancūzų kalba.

Žiedęs iš Ministerio L. Enc. redakcijoje sutikau Dausą, kuris man sakė, kad aš būsiąs paskirtas vedėju. Aš jam papasakojau visą pokalbį su Tonkūnu ir prašiau tolian nepasakoti. Vakare skaičiau naują. a. istoriją, kurios klausė tik Masionilytė ir pranciškonas Vaškys. Po paskaitos buvome Eretas, Jungferis, Ambrazevičius ir aš pas Šalkauskį. Jis yra gavęs užsakymą parašyti į vieną holandų leidinį apie lietuvių tautos charakteristiką. Kol Jungferio nebuvo kalbėjome apie diplomatus. Ambrazevičius sakė, kad Lozoraitis išeina iš M-jų. Jo vietoje būsiąs Balutis. Šaulys, prieš Lozoraičio norą, Prezidento buvęs paskirtas į Lenkiją. Tas Šaulys, anot Šalkauskio „senas baldas, kurio nereikia judinti, kad nesugriūtų," buvo Berlyne nemėgiamas užs. R. M-j. („Ausw. Amte.") Lozoraitis

norėjo jam duoti nedidelį postą (Belgijoj ar Švedijoj). Bet jis [17]
veiks per Prezidentą. Iš mano pasakojimų paaiškėjo, kad mes
neturime gerų diplomatų. Tarauskas perdaug gero nuomonės
apie save. Čekų krizės metu jo pranešimai iš Prahos buvę
gana klaidingi. Baltrušaitis taip pat menkas. Apie Šaulį
aš pats turiu savo nuomonę.

Penktadienį (XII-2) vakare jau vienišas „Heimatdienst"
pranešė apie ministerio Lozor. atsistatydinimą ir kitų 4-rių
ministerių pasikeitimą. Tuo tarpu, kai „Amer." tą dieną norė-
jo įvidėti tą žinutę, buvo išbraukta, o šeštadienio „Ai-
dukas" (ryto) rašė, „kaip visiems pranešta..." (žr.
priedai!). Skandalinga mūsų informacija. Dabar visų
kalbos tik ir sukasi apie ministerių krizę. Visi spėlioja,
kas kuo bus. Gandų vėl visokių. Turiu dar pažymėti, kad
išklausiau per radio seime Mirono pasakytą kalbą,
bet ji labai menka. Jei neturi ką pasakyti, geriau ne-
kalbėk. Penktadienio vakare mane iš Bistro paskaitos
nupuola. Jis sako, kad Klaipėdoje esanti jau suorgani-
zuota leidykla. Reikėję įrodyti (sudaryti) 10000 litų
kapitalą, sumokėti 200 litų ir visokios kitokios dar
ceremonijos. Tas leidinys greit išeis. Bistras sako, kad
jis bus ne knygininkais išverčiojamas, bet knygnešių
būdu platinamas. Reikėsią eiti labai atsargiem. Lauk-
šime, kas bus jame parašyta.

200 Šeštad. (XII.3) atvažiavo rytą Bronė. Daug lietuvių
dalyvių pasakojo iš Šilutės. Minėjo, kiek Klaipėdoj

kariuomenei atiduotos kareivinės. Šilutėje esanti ypač biauri nuotaika, daug biauresnė negu Klaipėdoje. Liet-Ene. kaip ir penktadienį, sutikau Šapoką. Jis buvęs paskirtas JU. M-rio į būsimą 4-tą narių istorijos skyriuje. Abu buvova vienos nuomonės dėl Jonyno. Vakare pas mane buvo atėjęs Stankauskas. Jis taip pat davęs sutikimą ėsiti į istorijos skyrių ir insistavęs, kad būtų paskirtas Šapoka. To rezultate Šapoka buvo pas Tonkūną.

Dabar turiu daug vargo. Vėl sunkiai serga Liliutė. Vakar (XII. 4, Sekm.) ypač ji daug kankinosi dėl skausmo širdyje. Dabar jau antrą kartą pakviečiau gyd. iš simpatijos daktarą Stasiūną. Šiuo metu jis žmoną auskultuoja jau visą valandą, o aš rašau savo dienoraštį.

Greit turės paaiškėti, kokis bus Ministerių Kabinetas. Girdėjau, kad Už. R. M-riu būsiąs Urbšys. Jis labai kultūringas ir geras žmogus, bet silpnesnis politikas už Lozoraitį. Ar tik nebus visas kabinetas silpnesnis. Turės įvykti daug atmainų. Ir neaiškia baime laukai žmogus, ką duos Klaipėdos krašto seimelio rinkimai. Kas bus, kas bus. Mūsų idealas, kaip kun. Gylys pareiškė, esąs išlaikyti dabar nepriklausomybę.

Dabar mane pertraukė. Iš Liliutės kambario atėjo Dr. Stasiūnas ir kuris ilgai kalbėjo apie širdies klausimą. Jis, pasirodo, ir tema yra daug sudėtesnė. Minėjo, kad į užsienio reikalų ministerius yra trys kandidatai: Urbšys, Klimas, Balutis. Susisiekimo kol tai Hermanas

11 val. 15 m. dienų

Įvestas sustiprintos apsaugos metas Kauno mieste ir apskrityje

139

VDV praneša, kad, pasiremdamas konstitucijos 139 str., Respublikos Prezidentas, Ministrų Tarybai pasiūlus, nuo gruodžio 10 d. paskelbė šešiems mėnesiams sustiprintos apsaugos metą Kauno mieste ir apskrityje. Sustiprintos apsaugos metas paskelbtas viešosios tvarkos ir saugumo sumetimais, atsižvelgiant į paskutinėmis dienomis pasireiškusį kai kurių neatsakingų gaivalų ypač šiuo momentu žalingą visuomenės rimčiai veikimą.

Pagal 1925 metų sustiprintos valstybės apsaugos įstatymą asmenys, kurie trukdytų viešąją tvarką ir visuomenės rimtį, vidaus reikalų ministro arba jo įgaliotų nutarimo, gali būti pavedami policijos priežiūrai arba išsiunčiami į priverčiamojo darbo įstaigą. Be to, vidaus reikalų ministras gali leisti privalomus įsakymus, kurių nevykdymas baudžiamas bauda iki 5.000 Lt arba kalėjimu ligi 3 mėn.

8 gruodžio (ketvirtadienis, Šv. Panelės Nekalt. prasidėjimas)

Pirmadienį paaiškėjo jau ministerių kabineto sąstatas. Daug apie jį buvo kalbama ir galvojama. Daug gandų. Priešpiet susitikau prof. Pakštą, o paskui su juo, kartu ir naująja ministeriene Urbšiene ir jos drauge Žalkauskiene nuvažiavome pas Konradą. Vėliau atsirado Keliuotis, Dielininkaitis, Skrupskelis, Šklėrienė, Galaunienė. Aš sakiau Urbšienei, su kuria daugiau kalbėjova, kad Šaulys visai netinka į Vatikaną. Ji su tuo sutiko. Abu su Skrupskeliu kalbėjova apie tai, kad jos vyras smilkymo garbei nedarytų koncesijų su savo sąžine. Jeigu matys, kad savo nuomonės, kuri jam atrodys teisinga, negali pravesti, verčiau tegu atsistatydina. Skrupskelis nusiminė, kad bandys „XX A." įvertinti minist. kabineto sudėtį. Aš jam vakare vėlai tuo reikalu paskambinau, kad jis pažymėtų: nė tautininkų keikiamais blogiausiais parlamentarizmo laikais nebuvo, kad per 8 mėn. susidarytų 3 nauji ministerių kabinetai. Ta mintimi jis pradeda savo straipsnį, kuris buvo antradienio (XII 6) „XX A." išbrauktas (žr. priedas).

Antradienį Cilintei buvo daug džiaugsmo. Pasirodė jos atsiminimai apie Glinską, kuriuos ji parašė mano nurodymu. Paskui juos perredagavau ir perrašiau. Atsiminimai išėjo ne blogi. ¿Teologai antradienio vakare turėjo savo skyriaus posėdį. Vis tik priėjo prie išvados, kad laikinai Mančeliūno kandidatūros į profesorių palaikyti negali.

Vakar turėjau (XII. 7) daug darbo. Buvo daug honorarų snaičiavimų. „Athenaeum'o" 2 Nr. vienas pats redaktorius. Eretas privašė ir pridėjo daugiausia petitu, kad jam daugiau išeitų honoraro! Apskritai Eretas visada peržengia nustatytas ribas su savo žurnalu.

Vakar vakare (XII. 7) Karaliaučiaus „Heimatdienstas" sakė, kad Skaisgiris ir Germanas naujame ministerių kabinete bus voldemarininkai. Girdi, ir Voldemaras atvyksiąs Kaunan, tik dar kol kas jokio posto neužimsiąs. Daug žinių buvo duota apie Klaipėdą aštriu, agitaciniu tonu. Darosi baugu, kas bus toliau. Man ilgai Klaipėdos reikalai neišėjo iš galvos. O širyt „Aidukas" jau pranešė, kad atsistatydiną gubernatorius Kubilius ir jo padėjėjas Saukalauskas.

Dabar baigiau taisyti korektūrą mano žurnalui „Baltic and Scandinavian Countries" parašytą str. apie Lietuvos kriziką. Vasarą buvau pasiųs laiške jų, kad paliktų vardus mano liet. transkripcijoje, tačiau lenkai padarė Olgierd, Kiejstut, Witold... Aš visus vėl atitaisiau lietuviškai. Korektūrose išeina daug pakeitimų, nes tų vardų daug. Žalonu, ar jie pataisys. Ciliutė sakė: „Valdžia nebeveda karo su lenkais, bet Tu, vargšas, vedi nors toki karą." XII. 8. 12 v. dieną.

10 gruodžio (šeštadienis). Dabar daug susirūpinimo Klaipėdos rinkimų reikalu. Vakar vakare buvo atėjęs Starkauskas. Abu vienas kitam įrodinėjova, kad reikia steigti vokiečių-lietuvių dr-ja. Jis išvedžiojo, matyti iš Mirono negirdėjęs ar jau anksčiau susiformulavęs, kad reikia leisti su

Dienos žinios

INFORMACIJŲ ŠALTINIAI

(XX) „L. A." šįryt skelbia, kad, užsienio radijo žiniomis, „atsistatydino užs. reik. min. Lozoraitis. Mūsų žiniomis, yra numatyta pertvarkyti visa Minist. Taryaa. Naujosios M. Tarybos sudėtis galutinai paaiškės pirmadienį".

„XX a." 1938. XII. 3.

136

sekcijoje. Girdi, lenkų-vok. sąjunga griūs. O vokiečiai, ar nusileidimus Klaipėdoje sutinką derėtis ir taikytis. Ir jiems esąs reikalingas Lietuvos laikymasis prieš lenkus. Su lenkais esą reikia tik koketuoti. Tiesa Stasiulionas visada turi savo aiškią nuomonę. Aš gana aštriai pasisakiau prieš smulkmeną ir kodilipimą, pagal kurį Smetona ir jo žmonės skirsto valstybingus ir nevalstybingus. Daug žmonių yra tokių pataikavimų patekę, o daugelis, kurie pozityviai prisidėjo prie valstybės kūrimo, nuo darbo yra atstumti. Stasiulionas su tuo sutiko. Jis sakė, kad jo „dėdė" Mironas turįs daug rūpesčių. Abu aptarėva, kad šiaip kultūringas ir geras žmogus Musteikis yra bailus, neryžtingas ir silpnas ministeris. Urbšys taip pat labai kultūringas, bet daugiau valdininkas. Užsienio politikoje daug dirigavęs Balutis.] Šiandien mane Pakštas pavėžino šių namų automobiliu. Jis sakė, kad Klaipėdos vokiečiai su Smetonininkais nenori kalbėtis. Neumannas neduoda jiems audiencijos. O Reicho valdžia taip pat neišmintinga! Ribbentropp nedavė per tris mėnesius audiencijos Šauliui. Tik po dviejų mėnesių gale davė pasakyti jo pateikimą, o reikėjo tuoj. Gal būt, tame sąryšyje ir Lozoraitis susibarė su Zechlinu, po kurio jis atstatydino. Visi laukia, ką duos rytojaus balsavimai. 3½ v. p.p.

11 gruodžio (sekmadienis). Mano Ciliutė vis serga širdies nervozu ir bendru nervų nusilpimu. Du kartu buvau atkvietęs Atkočiūną ir vieną kartą Vaičiūną. Visus tris kart daktarui sumokėjau po 15 Lt. Dabar jos sveikata pamažu gerėja. Šiandien Klaipėdos seimelio rinkimai. Ar mes gausime nors vieną atstovą? Maceina vakar po paskaitos sakė, kad vienas Klaipėdos lietuvis susilaikęs išsakęs, kad mes neturė-

žinome nė vieno aktovo. Šiandien po mišių susitikau Baulį. Jis
painformavo apie vakarykštę demonstraciją. Kadangi rektorius
veržliniųjų studentų ruošiamo mitingo, kuris, be abejo, būtų bu-
vęs nukreiptas prieš žydus, neleido, tai studentai nelegaliai
susirinko Un-to salėn. Kalbėjo šiaulių, neolituanų aktoriai. Iš-
nešta rezoliucija, reikalaujanti plačiais pagrindais iš veikliausių
žmonių koalicinio kabineto, priimti valdžion režimo aukas ir
taipgi ir Voldemarą. Protesto ženklan skelbiamas trijų dienų strei-
kas, t. y. nelankymas paskaitų. Po mitingo studentai pasipylė
į gatvę. Ten įvyko susirėmimų su policija. Šiaip daužė, su-
kruvino. Yra dabar gulinčių ligoninėse. Dar ir šiandien ma-
tytas kraujas netoli Tiesos leidyklos (Gedimino g.) ant trotu-
aro. Paukštys, kuris turėjo kalbėti į studentus per mitingą,
jį atsakius, buvo tik gatvėje. Ten jis sušuko policijai:
„Vilniuje lietuvius mušė lenkai, Klaipėdoje – vokiečiai, o
čia patys lietuviai muša lietuvius!" Policininkai išklausė,
tačiau tęsė „darbą" toliau. Buvę dainuota daug dainų. Prie
Un-to Didžiųjų Rūmų susibūrė apie 110 studentų ir iš ten dai-
navo, į policiją leido replikas. Taip tęsėsi iki vėlybo vakaro.
Šiandien po pietų atėjo Ciliukės mama. Ji buvo iki vakaro. Ji
pasakojo, kad apie 2 v. p. p. (14 v.) Un-to IR kieme buvę daug
studentų, kurie maišėsi su policija. „Žaibo" namas buvęs
pilnas policijos. Girdėjusi, kad Raštikis ap-
važinėjęs visas kariuomenės įgulas prašydamas ir mal-
daudamas tokiu laiku (prieš pat rinkimus) nekelti
triukšmo, neversti valdžios. Mat kariuomenėje buvęs
didelis noras nuversti šią valdžią.

Kv. 15 ? vakare išėjau pažiūrėti, ar prie un-to I-jų rūmų nėra kas nors. Buvo visai ramu. Stovėjo tik vienas policininkas. Nuėjęs redakcijon radau Būteną. Paskui atėjo Dielininkaitis. Čia papasakojo, kad yra baisiausias pasipiktinimas prorekt. Blažio žygiu. Jei išvarytų un-te (I R.) pasilikusius studentus jis surašęs, tikrinęs, o paskui tą sąrašą įteikęs policijai. Mane tai išgirdus irgi apmaudas paėmė. Ketinau jam tuoj paskambinti. Pasirodo, kad jau vakar vakare ar šiandien At-kų Saj. un-to pirm. jam paskambinęs (žinoma nenurodydamas savo pavardės) ir jį apkoliojęs. Aš prie progos jam žadu parodyti užuojautą. Dielininkaitis Būtėnui atnešė kažkokį paketą ir sakė, kad tai esanti vakarienė (dešros). Aš tam, žinoma, nepatikėjau. Jis sakė, kad jau leidinys Klaipėdoje esąs atspausdintas. Tik dabar sunkiausias platinimo reikalas. Sustabdytas susisiekimas Klaipėdos plentu. Dielininkaitis minėjo, kad tai ketvirtadienį buvęs stud. at-kų pasitarime. Pasirodo, atvažiavo Prapuolenis iš Klaipėdos ir perėjo visas lietuviškąsias korporacijas. Vakar ~~turėjo~~ ~~tam~~ turėjo būti reikalavimas, kad Valdemaras atsistotų vyriausybės priekyje. Išgirdęs apie Voldemarininkų žygius Dielin. at-kams patarė atsargiai taktiką. Vakarykštė rezoliucija buvo kompromisinė. Dielininkaitis minėjo, kad prieš Blažį esą išleisti atsišaukimai ir šiandien prieš jį 6 v. v. turėjo įvykti protesto mitingas. // Gyvename tikrai neramius laikus ir nežinome, ką duos rytdiena. Žmonių nuotaika prieš Smetoną, prieš vyriausybę vis aštrėja. Kur tik nenugirsti, visur reiškiama aiški opozicija, kur tik nesiklausai, visur reikalaujama atmainos.

206

207 Klaipėdos lietuvis ... sakęs, kad ... neturė-

O tos, sėmis sau, lyg koks kerėpla, ar tėvas Karinėcius, kuris nenori išleisti savo apleisto ūkio jau suaugusiems sūnums, sau tupi vietoje. Rytoj (XII.12) sugrįžta jo priesaika, t.y. priesaika naujo prezidento, išrinkto iš vieno vienintelio kandidato. Ir vėl toliau visi tie laikysis, kurie jam smilkys ir kodylys. Ir vėl gera bus visokiems variagams, kurie dabar, kol gera, dėsis geriausiais patriotais — tautininkais. 8 v. 45 m. vakaro

12 gruodžio (pirmadienis). Šiandien specijaliai dėl Klaipėdos rinkimų išėjo „L. Aido" rytinė laida. Ryšyje su studentų demonstracijomis etc. įvestas sustiprintos apsaugos metas Kauno mieste ir apskrityje. „Aiduke" 3 psl. strip. „Sustiprintos valstybės apsaugos metas Kaune paskelbus" be kitko parašyta:

"Prie nerimo nuotaikų plitimo gyvai prisideda ir dešinioji opozicija, kuri, dangstydamosi tariamaisiais bažnyčios interesų ir tautos konsolidacijos šūkiais, siekia partinių interesų patenkinimo. Kai kurie šios srovės žmonės, pasunkėjusiu valstybės gyvenimo momentu keldami nepasitikėjimą vyriausybe, siekia susidariusią padėtį išnaudoti savo siauroms partinėms ir asmeninėms užgaidoms."

Kaip žmonėms ne gėda taip pigiai tokiais žodžiais švaistytis. Eidamas į un-tą užėjau pas Jonyną. Iš jo kalbos aiškiau supratau, kad jis Tonkūnui sakęs į istorijos skyriaus nariais pakviesti mane. Jonynas davė suprasti, kad jis yra man padaręs ypatingą malonę. Kad mudu su Tonkūnu neigiamai apie jį atsiliepėva ir kad buvo projektas mane padaryti to skyriaus nariu (ir be Jonyno noro), aš, žinoma, to visai neminėjau. Paskui su Jonynu kalbėjova apie politiką. Ir jis labai neigiamai atsiliepė apie Šaulį,

143

Mylimas Leonuti,

Kai Tu man skambinai tele-
fonu ir dabar, jaučiuos taip silp-
na, kad ir paeiti vos galiu. Ma-
tyt tie miego vaistai apsilpnino
širdutę. Dėl tos pačios priežasties
neužsisukau nei radio, gulėjau
kaip išvirusi ir nežinojau nei ką
daryti. Kas bus toliau? Aš nestip-
rėju, bet silpnėju. Šiais keliais
žodžiais norėjau Tau pasiguosti
ir pasakyti, kad taip liūdna vis
sirgti ir sirgti, kad noro kurį

laiku galėčiau būti sveika.
Taip norėčiau, taip norėčiau.
Šiuo momentu Tavęs labai
pasiilgau ir labai myliu Ta-
ve, bučiuoju Tavo akutes...

Tavo Elutė

1938.XII.12.

144

Skirpa-ai
Papeckyo-tu
Šostkus r.gp.
Starkus f.
Jurka šv.

1938. XII. 15.

Jonynas, pasirodo, jį gerai pažįsta, nes jiedu kartu studijavo. Šaulys tinginys, bonvivanas. Krėvė kartą pasakęs: Ponas Dievas jį sutvėręs dideliu ponu, bet užmiršęs duoti pinigų. Jonynas teisingai kalbėjo, kad mūsų ministerių kabineto nariai ir jo darinai todėl ilgai nenori pasitraukti, kad nežino iš ko galėtų toliau gyventi. Ir Lozoraitis, ir Urbšys ir daugybė kitų esą nebaigę aukštojo mokslo. Smetona ir renkas ministeriais paprastai tokius priklausomus žmones. Jonynas – Urbšiui pasakęs, kad šitokiu rimtu momentu šiam nereikėję eiti. Urbšys atsakęs, kad jam buvę beveik įsakyta – tai esanti jo prievolė, o jis yra priklausomas valdininkas – turi klausyti. Jonynas paprastai žino įvairių anekdotiškų dalykų. Kai Stanišauskas atidaręs Joniškėlio geležinkelį jam skambinusi žmona, kad šis jau atstatytas. Stanišauskas išbaręs Mironą. Tas pasakęs telefonu, kad tai netiesa. Grįžęs į Kauną Stanišauskas radęs ar gavęs parėdymą jau Sus. M-ją perduoti kitam. Ir Čaplikui savo laiku buvę dar juokingiau. Į Ministerių Kabineto posėdį pavėlavęs, jis atsiprašinėjęs, kad esąs užtrukęs pas Prezidentą ir pranešė, kad Pasirašiusieji Prezidentui atsišaukimą į tautą gauną namų arešto, o kiti į koncentracijos stovyklą. Tada, berods, Putvinskis paklausęs, kas gi vykdysiąs tą nutarimą. Čaplikas puolęs, kad aišku, jog tai esanti Vidaus reikalų Ministerio kompetencija. Paaiškėjo, kad jis jau atstatytas. Jonynas, tiesa, dar pasakojo apie Šaulį: Kai jis buvo atstovu prie Vatikano, turėjęs įteikti raštą, kuriuo prašomas atšaukti Bartoloni. Bet jis tą raštą kišenėje išvažiavęs į Prancūziją atostogų. O kai Bartoloni dar pasirodė Kaune vyriausybėje, manant, kad raštas įteiktas, buvo laikoma įžeidimu. Tik vėliau paaiš-

kėjo, kaip mūsų vyriausybė, dėl šaulio kaltės, netikusiai" pasielgė. Ypač Jonynas išvedžiojo, kaip yra sudaromi pas mus ministerių kabinetai iš valdininkų, iš priklausomų žmonių. Kartą sutikęs Teisingumo Ministerį Žilinską (dabar notaras) paklausęs, kaip dar galįs dar būti Ministeriu. Žilinskas atsakęs: „visiškai nieko savo padaryti ir pravesti negaliu, esu valdininkas, o algą gaunu čia didesnę." Paaiškėjo, kad žilinskui nemokama pensija. Jonyno nuomone – savarankiškiausias ministeris buvęs Šniuksta, o Musteikis, geras, bet klapčiukas.

L. Enc. redakcijoje radau Kersnving, Maciūną, Cepėną etc. Maciūnas pareiškė, kad „karūnacijos" (priesaikos) proga esąs manifestas (ypatingos padėties metas). Jonikas sakė, kad jam streikuoją studentai neleido skaityti paskaitų, o Kisinienė pasakojo apie studentų susirėmimus bibliotekoje. Fakultete Dekanui Malakauskiui, vėliau Griniaus padėjėjas, ėjus pranešė, kad šiandien senato extra šaukiamame posėdyje reikalaus Blažio atleidimo. Tą pat dėsčiau Augustaičiui. Visi smerkia Blažio žygį. Radęs Maciūną, jo prašomas, jam iš taupom. un-to kasos paėmiau 500 litų savo vardu. Iš Pr. Jočio (mūsų raštvedžio) gavęs čia pridedamą stud. atsišaukimą su Griniu nuvedžiau Dekaną apžiūrėti studentų kraujo lašų, kurie yra per ilgą trotuarą išlašinti ties Vid. Reik. M-ja. „XX A." redakcijoje sužinojau, kad Smetonai priimant priesaiką visas kvartalas buvęs apstotas policijos. Ot „mylimas" „Tautos Vadas!" Sulaikytos Laisvės Al. ponios policijai pareiškusios: „Nebijokit! Mes nerinkome, mes nesiunčiame ne sveikinti!

Vakar vakare lankytis Prishas ir Karvelis. Karvelis tol anlaikydo, kol atėjo Prishas. Užklausiau, ar manas apie konsolidacija. Karvelis keturis valandas gudrino Povilaičius įrodinėjęs jos reikalingumą. Pasakojo, kad suareštuoti penki aviacijos karininkai.
Dielininkaitis sako, kad tuo metu (13½ v.) išspausdinti „Pavasario" antro kelo. Norėjau gauti „Žygį", apie kurį jau rašo „Segodnia", bet negavau. Klaipėdoje jis sukonfiskuotas. Grinius minėjo, kad Žemaičiuose plintančios proklamacijos. Šiandien man Dielininkaitis su Grinium pasakė ir to vadarytosio parašo perlydęs. Tai ašarinės ir smirdinančios bombos. Iš Brazdeno Grinius jau paimė į savo stalčių fondikos laboratorijon. Kilo mintis: o būtų buvę gera, jei būtų jos kuvarsias šiandien per priesaiką išsmardintos. Taip galvojo mano šoogeris. Kas bus toliau? Un-te voldemarininkai stiprūs. Valdžia nori, kad būtų ramu. Gerai, bet ar po to nusiraminimo bus kokios reformos. Nuraminti tam, kad „klika" valdytų! O gal perdaug jau „kati" polenus „pritaisė", kad labai bijo ir kitus įsileisti! 3½ v. po pietų.
Po pietų (4 v.) buvo atėjusi egzaminų laikyti Marija Kuzmaitė-Jerkšienė. Ji man su ašaromis pasakojo, kaip jos vyras, dabar studijuojąs Neušatelyje ją skriaudžia. Iš jos pasakojimo atrodė, kad jis tikrai jos nebemyli, yra savo mokslui atsidavęs egoistas. Tam mokslui jis viską aukoja. O ji varpše su dviem vaikais vargsta, dirba pas jėzuitus. Vyras ją nuo seno įžeidžiančiai traktuojąs. Esąs sadistas ir, kiek iš jos kalbos supratau, pasinešęs į lytinius santykius. Ji sakėsi gavusi šiandien įžeidžiantį laišką. Jerkšienė, kas išgyvendama, žinoma, bijojo, kad neatrastų šečio vaiko, kurinių

Jerkinas stengs ne kiek nesirūpina. Dėl to bijojusi, kad jų žmoni pernai Velykomis neparvažiuotų. Iš jos žodžių atsiverė nemalonūs šeimos santykiai. Jerkinienė beveik pasiryžusi skirtis. Aš jos raminau, patariau, kad palauktų ir žadėjau, kad pasikalbėsiu rimtai su kitu vadovu, grįšiu jos vyru. Man su Jerkinienė besikalbant ir ją iš Lietuvos istorijos beegzaminuojant, paskambino Būdėnas, kad esą padaryta Bistro bute krata, o jis pats suareštuotas. Baigęs su Jerkiniene išėjau į redakciją („XX A."). Ten sužinojau iš Dr. P. Karvelio, kad „Žygis" leistas ir nuo jo konfiskata nuimta. Taip jam pranešę telefonu. Plačiau naujienų negalėjau išsiteirauti, nes turėjau eiti susitikti Dr. Leo. Jis daug man papasakojo apie Klaipėdą, apie tas mūsų klaidas, netikusią politiką. Kai kuriais klausimais aš su (pav., dėl vokiečių teroro) su juo ginčijausi ir mudu palikom skirtingas nuomonių. Jis sakė, kad užsienio žurnalistams labai blogą įspūdį padarės tas „ypatingo meto" įvedimas. Tiesiog „katastrofal"! Juk buvę dar kitų priemonių. Minėjo jis, kad, galimas dalykas, vietoje Zechlino atvažiuosiąs naujas atstovas. Jis Klaipėdos vokiečiams atvadęs per naudaidus, ne su „Kanonenschiffahrt hat aufgetreten." Iš kolegų žurnalistų Klaipėdoje Leo patyręs, kurie dirba Berlyne, kad prieš 5 savaites, berods, Berlyne įsitikinta, kad reikią Klaipėdos vokiečius priglausti. Landtago atstovai, tur būt, jau nebeprisiekusią, kaip pirma būdavo. Leo stebėjosi, kaip buvo galima taip ilgai lūkeriuoti ir nesiryžti atšaukti Šaulio, kai jo „Auswärtiges Amt" taip senai nemėgo. Ryšiugai su Klaipėdiškiais turiantis dar prieš keliais savaites buvę galima daug laimėti. O dabar „nationalpolitisch" Lietuvai Klaipėda yra „verloren"! Uostu, be abejo, jai būsią leidžiama naudotis.

Leo daug įdomių minčių pabėrė. Apie Smetoną jis sakė, kad tai yra nedidelis valstybininkas. Juk dar š. m. kovo mėnesį buvo jo sakyta - Vilnius kertinis užsienio politikos akmuo, o lenkų atstovą priimsiąs tik Vilniuje. Ir štai koks pasukimas, tačiau tas pats žmogus paliko prie Vairo. (Kur ambicija! Kodėl Benešas atsistatydino ir buvo įjungta konsolidacija). Su Leo buvova, po ilgo pasivaikščiojimo, vėl užėjo į „XX A." red. Čia nieko naujo nebesužinojau.

Grįžęs namon radau vėl ne skandinaviškai širdim besiilgančią Eilutę. Jos mama žiūrėjo, bet reikėjo buvo kas padaryti. Eilutė pasakojo, kaip vokiečiai plačiai per „Heimatdienst" kalbėjo apie „Tyrų" jo turinį, studentų streiką, vyriausybės susmukimą etc. Jau šiandien 2 val. iš Berlyno girdėjau apie studentų streiką. Vokiečiai yra informuoti.

Vakarienės valgyti atėjo Grinius. Atnešė jis man ir paliko savo str., kuris buvo skirtas rytdienos „XX A.", bet buvo aišku, kad jis nepraeis. Čia jis yra priedui („Lauksimas, gandai, provokacijos."). Šiandien ir aš turiu baimės, kad pas mane nepadarytų kratos. Kadangi dienoraštyje tiek daug pavardžių, kurios galėtų nukentėti, rytoj išnešiu dienoraštį, tur būt, į Teol.-Fil. f-to mano spintą. Grinius mane ragino viską plačiai užrašinėti. Jis pasakojo, per stud. at-vų pirm. Jasiukevičių girdėjęs, kad stud. atstovybė darysianti žygių studentams išlaisvinti; prieš Blažį taip pat manoma imtis žygių. Kai aš Leo pasakiau apie Blažio „darbą", jis labai nustebo. O juk buvo Blažys prieš porą dienų pas varpininkus pareiškęs: reikia kovoti su vidaus ir užsienio tironais. 11 val. 45 m. naktį.

13 gruodžio (antradienis). Šiandien nepaprastų įvykių diena. Vėlai atgulęs, vėlai atsikėliau (8 v. ryto). Čiliuti jau seniau jaučiausi, tačiau jo užimdamas iki 10 val. nieko rimto nedirbau. 10½ v. ryto paskambino man Grinius iš redakcijos („XX A."). Esąs suimtas Dielininkaitis. Nuėjęs redakcijon radau Grinių, Karvelį etc. Aš, jų manymu, turėjau nueiti aplankyti suimtųjų Dielininkaičio ir jei, galima, Bistro. 11 val. ryto nuėjau į Saugumo Departamentą. Kadangi Borkevičiaus nebuvo, pasiprašiau tiesiai pas politinio skyriaus direktorių Povilaitį. Jam pasakiau, kad kolegiškumo verčiamas ir dar kaip bendro fakulteto kolega, jo sekretorius, noriu pamatyti Dielininkaitį ir Bistrą. Povilaitis, sužinojęs, kad aš turiu ir politinių ir asmeniškų pasikalbėjimo interesų, sutiko, kad su Bistru pasimatyčiau asmeniškai, o su Dielininkaičiu leido per laiškutį parašyti. Aš įrodinėjau keliais atvejais, kad žmoniškumo jausmas reikalauja, kada Dielininkaičio žmona guli su naujagimiu ligoninėje, leisti apie jos asmeniškai vyrui ką nors pasakyti, pasiteirauti. Povilaitis gražiai išsisukinėjo ir nesutiko. Girdi, kai ligoniui operacija daroma, ji esanti skaudi ir nemaloni, ~~bet~~ ji išgelbstinti ta, ligonį. Aš pareiškiau, kad Povilaitis jau klausimą perkelia į ko kitą plotmę, dėl kurio galima daug diskutuoti. Aš gi noriu Dielininkaitį pamatyti, kad ir jo prižiūrėtojų liudininkų akivaizdoje. Povilaitis ėmė minėti, nors jo sentimentai ir kitaip mieste..., tai esanti jo pareiga. Padėkojęs nors už tai Povilaičiui pareiškiau, kad turiu dar prie progos ir asmeniška reikalą. Sendraugių susirinkime mano

Dėl paskutinių įvykių

Kiekviena valstybė turi laukujų ir vidujų priešų, kurie visokiais būdais tyko jai pakenti. Valstybės priešų yra įvairių: vieni aiškesni, kiti užsimaskavę. Jų veikimas taip pat įvairus: vieni patys tiesiog be didesnės kitų pagalbos veikia, o kiti užsimaskavę diriguoja kitus asmenis, kurie dažnai nesupranta blogai darą ir nenumato savo darbo pragaištingų vaisių. Į šių paskutiniųjų eiles pakliūva dažnai visai nieko blogo negalvoją žmonės. Tik vėliau jie pamato buvę suvedžioti svetimų veiksnių.

Mums jau ne naujiena svetimų įtakų skverbimasis į Lietuvą, nes tuo aiškiai įsitikinome prieš keletą metų. Beieškant paskutinių dienų įvykių priežasčių, **yra atsekami keliai, vedą anapus sienos.**

Kadangi šiuo metu tarptautinė padėtis yra labai įtempta, tai norintiems papolitikuoti, patriukšmauti ir padrumsti krašto rimtį atsiranda progų ir priemonių. Paskutinėmis dienomis tai matome Kaune ir Klaipėdoje. Ryškiausias to pasireiškimas yra gruodžio 10 dienos Vytauto Didžiojo Universiteto studentų dalies mitingas, kuris buvo surengtas su tam tikra priedanga. Į tariamąjį susirinkimą studentai buvo kviečiami šitokiu tikslu: „Kolegos studentai! Šiandien gruodžio 10 dieną 18 valandą I Universiteto Rūmuose didžiojoje salėje šaukiamas grandiozinis lietuviškosios studentijos susirinkimas svarstyti mūsų miesto atlietuvinimo ir verslų klausimą. Kalbės profesoriai: Pakštas ir Kolupaila ir studentų korporacijų atstovai. Lietuvos visuomenė šiais klausimais laukia studentijos ryžtingo žodžio. Gausiai dalyvaukite. Rengėjai. Kaip žinoma, šis mitingas universiteto vadovybės buvo neleistas. Tačiau neatsakingas elementas į universiteto auditoriją įsiveržė jėga ir padarė susirinkimą.

Vadinamajame susirinkime atsirado prelegentų, kurie ėmė kalbėti ne apie mūsų miesto atlietuvinimą ir verslų klausimus, bet apie politinius dalykus, paremtus ne realiais faktais, bet sukeltus ir išprovokuotus įvairių gandų. Kalbėtojų tikslas buvo sukurstyti studentus prieš dabartinės vyriausybės vedamą politiką ir iškelti šiems laikams netinkamos koalicijos sudarymo reikalą. Kadangi buvo kurstoma prieš vyriausybę, triukšmauta ne tik universiteto rūmuose, bet ir gatvėje, be to, dar pasipriešinta policijai, kuri norėjo gatvėje daryti tvarką, tai trylika studentų buvo sulaikyta ir iškvosta.

Kitą dieną studentų vardu buvo išleisti du rotatoriumi spausdinti provokaciniai atsišaukimai. Vienas jų nukreiptas prieš prorektorių prof. Blažį, o antrame surašytos tariamos rezoliucijos, kurios gruodžio mėn. 10 d. mitinge buvusios iškeltos. Rezoliucijose reikalaujama taip pat koalicinės vyriausybės. Tas dar pažymėtina, kad šios rezoliucijos atspausdintos tokiu rotatoriumi, kuriame iš ankstybesnio spausdinimo buvo užsilikusios šios reikšmingos žymės: „L.K.J. „Pavasario" Feder.", „Dievui ir Tėvynei". Tos žymės per spausdintojų neapsižiūrėjimą neaiškiai atsispausdino ir minėtuose atsišaukimuose.

Tyrinėjant plačiau visų atsišaukimų, demonstracijų ir nerimo kėlimo šaknis, rasta kaltininkų ir vienoje negausingoje politinėje grupėje, kuri yra vadinama voldemarininkais. Šio mėnesio pradžioje buvo platinami Suvalkų krašte spaustuvėje spausdinti atsišaukimai „Tautiečiai", pasirašyti „Antrojo Steigiamojo Seimo iniciatorių". Pasinaudojant šių dienų tarptautinės politikos sunkumais ir visokiais gandais, kurstomi šiais atsišaukimais ūkininkai prieš tautinę valdžią, kuri, girdi, išleidžianti „18 milijonų mūsų kruvinu prakaitu uždirbtų pinigų vien tik šnipams!!!". Tai yra neatsargus melas, nes kiekvienas gali tai lengvai patikrinti valstybės išlaidose, paskelbtose „Vyr. Žiniose" 612 nr. 1938 m. birželio 24 d. (309 pusl.). Ten aiškiai yra pasakyta, jog nusikaltėliams sekti biudžete skirta tik 870.000 litų. Panašių nesąmonių tame atsišaukime galima aptikti ir daugiau. Tai rodo, kokiais metodais norima kiršinti visuomenę.

Šito atsišaukimo atsiradimo istorija irgi ne visai paprasta. Jo autorius, jį gamindamas, buvo išvykęs į užsienį, iš kur jį atspausdintą ir parsigabeno. To atsišaukimo kilmės nežinantiems ūkininkams buvo pradėtas jis platinti. Ko galima laukti iš tokio atsišaukimo, kuris pagamintas svetimu rankų! Tai yra nuodai, svetimųjų leidžiami į mūsų tautos kūną.

Tos pat negausios politinės grupės buvo mėginta Klaipėdoje išleisti vienas laikraštukas „Varpas", bet Klaipėdos krašto autonominių organų jis buvo konfiskuotas. Jo tikslas taip pat buvo kenkti tautinės vyriausybės varomos politikos linkmei.

Visi šities neatsargūs kai kurių asmenų žygiai ne tik kenkia mūsų tautos kūrybiniam darbui ir sudaro visokių gandų šaltinį, bet kelia nemažų pavojų ir mūsų valstybės gyvybiniams interesams. Tai visa daro ma nedaugelio asmenų iniciatyva, kuri griežtai turi būti sudrausta, turint galvoje šių dienų tarptautinės politikos pavojus ir netikėtumus. 9 įtariami šių dienų įvykių iniciatoriai bei kėlėjai šiuo metu saugumo organų yra sulaikyti. Jų tarpe yra Dr. Bistras ir Dr. Pr. Dielininkaitis. Pas kai kuriuos sulaikytuosius pav., pas Povilą Vladą Ivanauską ir ats. karininką Stepą Kompaitį, rastos nemažos sumos pinigų.

Įsigilinus į visus šiuos reiškinius, tenka pasakyti, jog jais siekiama ne tautos ir valstybės gerovės, bet siaurų partinių bei politinių interesų, kuriais yra suinteresuoti valdžios siekią ir svetimos valstybės įtakoje esą asmenys. Visa agitacija yra paremta provokacijomis, gandais ir sunkiomis politinėmis aplinkybėmis. Šiandien joks politikas negali aiškiai numatyti, kas po kelių savaičių ar mėnesių gali įvykti. Ne tik mažosioms, bet jau ir didžiosioms valstybėms ima grėsti rimtų pavojų, kuriems išvengti yra jų daromos nemažos nuolaidos. Ypač mažų valstybių nieku būdu negalima kaltinti ir užsienio politikos staigių posūkių, nes ne nuo jų vienų pareina didieji pasaulio politikos įvykiai.

Visiems yra gerai žinoma, jog gandai visada yra buvę taip pat mūsų vidujams ir laukujams priešams gera priemonė Lietuvos interesams kenkti. Šiomis dienomis pasireiškę išsišokimai ir kurstymai yra diriguojami užsimaskavusių jėgų, veikiančių mūsų nenaudai. Tokiais momentais reikia laikytis aiškios tautinės ir valstybinės linijos ir nepasiduoti paskirų asmenų suvedžiojimams.

XX a. 1938. XII. 13

pasakytoji kalba buvo labai iškreipta. Tomkūnas sakė, kad dėl jo manęs nepaskyrę į istorijos dalį vedėju. Aš tokį klaidingą ~~supr~~ mano kalbos pranešimą supratau, kaip norą man pakenkti. Aš pareiškiau, kad buvau net susijaudinęs ir buvau ketinęs pas jį atvykti. Tačiau daug darbų ir nenoras trukdyti ir trukdytis dalykų taip sau paliko. Direktorius apgailestavo, kad aš jam to anksčiau nesakęs. Išdėstęs šitą savo reikalą ir pakaręs, kad saugumo policijos valdininkai tiksliau pranešinėtų, aš nuėjau lydimas vieno uniformuoto valdininko iš III-jo aukšto į V-jį. Ten buvau pristatytas Jamuševičiui, kurio žinioje yra abu suimtieji. Tiesa, man Povilaitis pareiškė, kad esą koks dešimtas suimtųjų. Jis sakė ir man „kaliavojo" niekam daugiau nesakyti: „Prieš Dielininkaitį mūsų spėjimai pasitvirtino. Nes prieš jį turime medžiagos."

Į pasikalbėjimo kambarį Dielininkaitis ~~atėjo~~ linksmas ir gerai nusiteikęs, paltu apsivilkęs ir paprasčiausiai elgdamasis. Aš išklausinėjau, ar ko jam netrūksta. Prašė paguosti žmoną, kuri apie jo suėmimą nieko nežino. Žadėjau tartis dėl to su jo svogerka. Prašė atnešti knygų etc. Pagaliau valdininkas, kuris buvo pristatytas, labai žmoniškai – leido man net jo paklausti: ar kas jis suimtas. „Įtariamas, kad ruošęs karinį perversmą!" Abu nusijuokėva. Pranas protarpiais jaudinosi, keliskart pasirodė jam ašaros, kurias šluostėsi; lūpos drebėjo. Ypač jis tada jaudinosi, kai minėjo savo žmoną. Aš pasižadėjau šituo reikalu pasirūpinti. Jis sakė, kad pas jį nieko nerado. Pasirodo jis dar tardomas ar dar netardytas.

savo dienoraštį esu paslėpęs (mano gulimos kušetkos stalčiuje), todėl rašau toliau ant šitų palaidų lapų. Rodos, dienoraštyje apie Dielininkaitį viską esu pasakęs, ką mudu kalbėjova. Tiesa, kai aš paklausiau, ar ko jam netrūksta, vis mudviejų klausimai ir atsakymai kartojosi. Aš pasakiau, kad mano klausimai yra riboti. Klausęs valdininkas pareiškė, kad mudu galiva ir plačiau kalbėti, jis nevaržąs. Aš paklausiau, ar pas jį kas rasta. Jis atsakė – „pas mane nieko nerasta". Paminėjo, kad kaltinamas – būk ruošęs ginkluotą sukilimą.

Baigęs kalbėti su Pranu kalbėjaus su į tą patį kambarį atvestu Dr. L. Bistru. Jis manęs prašė svarbiausių dalykų. Jis buvo, tiesa, atėjęs be šlipso. Pasirodo, vakar, kai Bistrą suėmė, kokis valdininkas jam net batus nuavė, šlipsą atėmė (kad nepasikartų!), ir pravedė smulkią rūbų kratą. Man Povilaitis sakė, kad jis išbaręs tą valdininką, ir perdėtą uolumą buvusiam Ministeriui Pirmininkui. Jis per Bortkevičių ieškojęs būdų Bistrui pareikšti satisfakciją.

Bistras prašė pranešti, kad „Žaibo" kvitai yra kontoros stalčiuje, prašo susižinoti su Apeliacinių Rūmų prokuroru Arminu, kuriam jau persiųstas prieš Bistrą kaltinimas. Prašė atnešti popieriaus, nes norįs rašyti str. į „Židinį", prašė lietuviško romano. Kai aš paklausiau kuo jis kaltinamas, jis man pasakė: įtariamas ruošęs perversmą nuversti valdžiai. Bistras ironiškai pastebėjo: „Įtarti galima viską! Kodėl manęs neįtaria, kad

aš norėjęs išplėsti Lietuvos Banką. Jeigu aš su kuo nors iš jų kalbėjau, tai nereiškia, kad aš esu toks. Jeigu aš su vagimi kalbu, nežinodamas, kad jis vagis, tai nereiškia, kad aš vagis. O jeigu aš ką žinojau, tai nereiškia, kad aš tuoj turiu pranešti." Čia mudviem kalbantis paaiškėjo iš valdininko, kuris buvo įsikišęs į kalbą dėl įtarimų, kad Saugumo Departamentas yra prašęs prokuroro leidimo ilgiau Bistrą užlaikyti. Bistras manęs prašė susisiekti (juridinei pagalbai) su Tumėnu ir Raulinaičiu.

Man besikalbant iš poros atėjęs Januškevičius įspėjo, kad mane norįs vėl pamatyti Povilaitis. Todėl baigęs draugišką pasikalbėjimą su Bistru nuvykau vėl pas Povilaitį. Jis turėjo prieš akis sendraugių susirinkimo kalbėtojų kalbas. Perskaitė mano kalbą. Ji buvo antroj dalyje, kurios aš nebuvau skaitęs, dar netikslesnė. Aš jam pareiškiau, kad mano svarbiausi žodžiai apie girtuokliavimą nė nepaminėti. Dar minėjau daug kitų taisytinų dalykų. Povilaitis žadėjo mane suvesti su tuo valdininku akis į akį. 8 val.

Iš Saugumo dep-to nuėjau į f-tą. Durys un-to buvo visai uždarytos. Gavau stipriai belstis, kol man un-to sargas, kuris pripuolamas mane pažino, įleido. F-te radau daug: Denaną, Malinauską, Salį, Grinių. Ten trumpai papasakiau apie suimtuosius. Papasakojau, kad kalbėjau su Povilaičiu dėl mano iškreiptos kalbos. Salys sakėsi apie tai šv. Ministerijoje girdėjęs, bet irgi nenorėjęs

patikėti. Pasmui (jau buvo 1val. - išėjau iš Saug. Dep. 12 45 m.) aš nuėjau į „XX A.", referavau apie reikalus Daugirdui, Valaičiui. Bistras buvo Valaičio prašęs persiųsti į Alytų pinigus ir kt. reikalų (atnešti popieriaus, parkerį, romaną etc.). Pasikalbėjęs su Grinium ir išdėstęs, kad jam pra prieš Dulinimaitę ištarimo, išėjau pas Bistrie-nę. Tenai radau 3 ponias. Jų tarpe buvo man iki tol nepažįstama Bistrienė. Aš jai įteikiau čekį (ant paprasto popieriaus) Bistro parašytą, kuriuo Bistraitei (Bistro seseriai) pavedama iš tarptau-tinio Banko paimti du tūkstančius litų. Bistrienei padėtį atvaizdavau paprastai.

Parėjęs namon skambinau Kuraičiui apie „François" (Pr. D.), susiskambinau su Maižiute, kuri greit prisistatė po pietų. 9v.v

14 gruodžio (trečiadienis). Tęsiu savo darbą rašyti dienoraštį toliau. Maižiutė atėjusi, apo-dė, žinoma, susinopinusi, sakė, kad pas Prapą buvęs rastas vakaryščiai gautas Grajausko laiškas. Kai valdininkai (trys civiliai) krato ant jo rašomojo stalo daro, kuri labai trum-pai (gal dabig 30 min.) tęsitęsi, surado tą laišką ėmė skaityti. Vienas per petį kitam skaitęs ir pasakęs: To mums užteks! Be to, buvo rasta 3 egz. mašinėle rašto tai skp.

Pirmiausia prof. L. Bistrai papasakojau, kad viską esu atlikęs, ką jis buvo prašęs. Perdaviau porą romanų: P. Benoit: Libano valdovė ir ? šeši siuntimai (sp. Fondo). Atnešiau iš Kuprėtuno parkalin. das Parkerą, iš „Faibo" gautą popierių. Bistras prašė, kad jo seseo aiškintų, kad Valaitis aplankytų. Jis prašė pasakyti Biržiniui, kad atneštų laikraščių (pranc., vok.). Prašė pranešti Meškauskui (teol.). Mūsų pasikalbėjimas buvo paprastas, Bistras gražiai laikėsi, buvo linksmas. Su juo kalbėjaus ca. 20 min. Su Dielininkaičio pasiuntiniu kalbėjau ½ val. Jis prašė, kad žmonos sesuo atneštų: rankšluostį, muilą, šukas, veidrodėlį, kelias nosines, kaklaraištį, dantų pastą ir šepetuką. Čia mums, antivaizdoje to paties valdininko besikalbant, paaiškėjo, kad jau ir Prano reikalų apkaltinimas yra pasiųstas prokurorui Arminui. Pranas gavęs pasirašyti, kad skaitęs raštą, kuo jis kaltinamas. Ten pasakyta: „įtariamas ruošęs ginkluotą sukilimą nuversti valdžiai." Iš viršaus jaus šypsena ir juokus Pranas nedavė linksmą ir nieko nepaisanti. Viduje, tačiau, atrodė, jis buvo susijaudinęs. Jis prašė perduoti žmonai, kad turi geras studijavimo sąlygas (gera elektros šviesa, vienas pats etc.). Elgimasis, atrodė, su juo yra geras ir mandagus. Iš Dielininkaičio, pasikalbėjęs dar ir su valdininku apie policijos per didelį uolumą mušant studentus, apie Roemerio klaidą (neleidžiant susirinkimo) etc., nuėjau į Akademijos valdybos posėdį pas Šalkauskį. Ten trumpai papasakojau, ką galėjau pasakoti. Vėliau atėjo Skrupskelis. Buvome: Šalkauskis, Malakauskis, Skrupskelis, Grętas ir aš.

Skrupskelis manęs, kad jau visi studentai, išskyrus Vytauto klubo ngez ekiolą, esą paleisti. Jiems buvusi administracinės baudos skirta, 250–750 litų. Kai kurie, kaip buvo sakęs ir Jaug. de-to valdininkas, esą areštuoti provincijoje. Smarkiai nukentėsiąs, atrodo, Rimas, buvęs mano kūrio jaunesnysis karininkas tankų kuopoje. Skrupskelis rišaė, kad čia buvę blogai padėta. Pirkiššo pirštus kone valdininkai, posėje straipsnelių iškoneveikė Prezidentą (būk iš Vilniaus dezertyravęs Venecijon etc.) ir kt. O kiti geri str., po kuriais gali pasirašyti, „Žygyje" nuėjo niekais. Skrupskelis įdomiai ir išmintingai kalbėjo. Vis protarpiais grįždavome prie susirinkimo. Svarstėme Suvažiavimą. Aš iškėliau, kad gal būt, L.K.M. Akad. mokslo mėgėjų suvažiavimą, atsižvelgiant į besitęsiančių karo (anglai sako, kad (1939. I. 15) Klaipėda bus jau prijungta) ir nestabilizuotos padėties, atidėti. Nutarta išsiklausinėti per Urigav. šaukti to suvažiavimą. Gatas patiekė programą. Vėliau svarstėme Maceelišuno klausimą. Šalkauskis siūlė jam tuoj nutraukti stipendiją. Praėjo mano pasiūlymas, kuris ir man pačiam pradžioje atrodė neaiškus, kad stipendija būtų nutraukta VII. 1, kol baigs klausyti Romoje paskaitas.] Skrupskelis per posėdį norėjo suplėšyti iš Paryžiaus gautą Bačkio laišką. Aš paprašiau jį man atiduoti. Jis man jį atidavė. Po posėdžio nuėjau su Skrupskeliu į „Židinio" red. Ten jis man ir aš jam pasakojom savo nuomones dėl Prano D. suėmimo.

220

Namon grįžęs radau pas Ciliutę Prano Dingienę iš Sol. Marų. Paskambino Mairiūtė. Ji džiaugėsi, kad ji šiaip lengvai priėjusi prie Prano. Susitarėva, kad ji šiandien rytą (XII. 14) užeis pas mane. Pasaui skambinau į Kuraičio butą. Sakiau, būtų gera, jei vienas ar antras ateitų. Atėjęs Kalinauskas graždai išrodinėjo, kad Pr. D. daug nubausti negali. Juk į legalų leidinį, kuris suconfiskuotas, galima rašyti. Tas su „viršenio pagalba" yra tik tušti žodžiai. Judėjimas, jo nuomone, panašus į „Laisvės Kovotojų" reikalaupa aukų. Jų vieton turi stoti kiti ir tęsti darbą. Būtų gera, jei kairieji dabar po kino seansų, teatruose pasakytų kalbų — išvedžiojo Vyt. Valiuk. Aptarėva juridinės pagalbos reikalą Pranui. Aš visną, ką tik apie Praną žinojau, jam papasakojau. Jis vis tvirtino, kad teismas bus nebaisus.

Šįryt atėjo Mairiūtė. Ji sako, kad atsišaukimai tikrai opausdinti ne „Pavasario" rotatoriumi. Ji tikrai žino, kad jie spausdinti valdišku rotatoriumi. Tai bus policijos provokacija! Provokacija laiko Vytautas V. ir kuos Valdemarininkų vardu atsišaukimus Klaipėdoje. Tai irgi esas policijos darbas. Vaniečiai ežą tiesumi. Vakar Senrus (J. Ambr.) „Amr." parašė strp. „Provokacijos." Mairiūtė sakė girdėjusi iš vieno U. R. M. valdininkės, kad atsišaukimus tyliausias Mironas. Aš Mairiūtei sakiau Vyt. Val. žodžius. Ją idminau, bet priminiau, kad Pr. D. gali neteksti vietos. Papasakojau jai vakarykščius įspūdžius. Ji buvo jau daugiau susirūpinusi. Pažadėjo man duoti mano išteisinimui nedidžiagai atsišaukimą. Diena 22 II 11 v. 30 m.

Kviečiau moterų gydytojo

155

Zenuti,

Šiandien norėčiau Tau pa-
rašyti labai linksmą ir gražų
laiškutį. Bet mano nesveikata
neleidžia man džiaugtis gy-
venimu ir Tavimi. Bet
suspaudusi kumštukus sa-
vo ir nuolat sau kar-
toju: „Auf, auf". Tuose trum-
puose dviejuose žodžiuose
yra tiek daug noro gy-
būti sveikai. O Ze-
venti, kad kitų norų šiuo
žinai, kad kitų norų šiuo
momentu neturiu, tik no-
riu būti sveika, jei ir
ne visai, tai nors trupu-

A, kad galėčiau vaikščio-
ti ir mūsų šį tą dirbti
o taip pat ir Tave mylėti.
Taigi, šiandien rodos mano
laiškutis išėjo linksmesnis
ir geresnis. Labai laukiu
Tavęs pareinant. Jau greit
būsim jums trijų ir aš ti-
kiu Tave pamatyti ir
kelioliktos šimelių.

Bučiuoju labai
karštai ir daug, daug
kartų

Tavo Cilytė

1938. XII. 17.

Leunuti,

Vos begaliu pasėdėti, o dar labiau berašyti. Atrodo, kad kiek-vieną momentą netekčiau sąmo-nės. Taigi sukaupusi paskutines jė-gas rašiau Tau šiuos žodžius. Noriu Tau padėkoti už didelę mei-lę ir rūpestį kokį parodei šių dienų. Dėl to ir skaudu bus skirtis su Tavim. Manęs neverk, tik pasimelsk už mane. Aš nei Tave taip my-melstis nebegaliu. Tave taip my-lin ir dar norėčiau kiek pa-gyventi, bet jau matyt taip.

Aukščiausiojo man lemta buvo.
Tave taip mylėti
1938.XII.15
Tavo Colytė

157

XX D.

1938. XII 15

y-
s
s
į

TARDĖ P. GRAJAUSKA

(XX) Iš Ukmergės mums praneša, kad atvykę iš Kauno valdininkai tardė dir. Grajauską.

Provokacijos

(XX) Šiandien jau net sunku pasakyti, kiek prasmių beturi skambusis provokacijos bei provokatoriaus žodis. Vaizdžiausiai sakant — tai gundymas ir gundytojas. Gundymas kokiam piktam veiksmui prieš ką nors. Dažniausiai tai esti gundymas politiniam veiksmui - terorui, revoliucijai, sabotažui.

Labai populiari yra provokatoriaus — veidmainio išdaviko formą. Jis įsibrauja į kokią visuomenę, įgauna jos pasitikėjimą, kad paskui galėtų tą visuomenę kurstyti nelegaliems veiksmams, o paskui savo sukurstytas aukas išduoti. Ligi šiol vargu bus keno nors pralenktas klasinis šio tipo provokatorius tik po karo Berlyne pradingęs Azefas. kuris dirbo rusų slaptojoj policijoj, sykiu dalyvavo revoliucionierių teroristų organizacijoj, rengė atentatus prieš ministerį, prieš kunigaikštį, kad paskui išduotų revoliucionierius ir juos nužudytų... Tai pati šlykščiausia provokacijos forma, kuri daug nekaltų žmonių įpina į tinklus ir pražudo.

Kita provokacijos forma — kada svetimu žinomu vardu prisidengia, pavyzdžiui, kitos valstybės agentai, norėdami to vardo tikrąjį savininką sukompromituoti ir pačioj valstybėj svetimu vardu tvarką sudrumstyti sau palankia linkme.

Mums žinoma atsitikimų, kaip šiomis dienomis kai kuriems žmonėms buvo norima įbrukti į namus kažkokių našulių. Pagarsėjo ir Klaipėdoje voldemarininkų vardu išleistas atsišaukimas, kad lietuviai klaipėdiečiai nedalyvautų rinkimuose. Tik žmonės, labiau įgudę kombinuoti, ėmė iš pat pradžių abejoti, ar tai iš tikrųjų darbas tų, kuriems jis priskiriamas, bet galutinai demaskavo tą provokaciją viešas pareiškimas vieno iš žinomų voldemarininkų.

Savaime suprantama, kad provokacija yra viena iš šlykščiausių ir demagogiškiausių kovos priemonių, ar jos būtų nukreiptos prieš valstybę ar prieš vyriausybę ar prieš grupes ar prieš atskirus asmenis. Apie kovą su jais sunku ir kalbėti. Provokatorių tol atsiras, kol jų patarnavimais bus naudojamasi. Provokacijos faktų skaičius sumažės, kada į bet kokį visuomeninį ar valstybinį darbą atsistos tik padorūs žmonės. Provokacijos efektas, gal būt, irgi galėtų sumažėti tiksliai visuomenę informuojant.

Servus

Valstybės Teatras

Antradienį, gruodžio 13 d.

AUKSO GROMATA

P. Vaičiūno 4 v. pjesė
Bilietai nuo 50 ct. — 4 Lt.

Trečiadienį, gruodžio 14 d.
su K. PETRAUSKU

AIDA

Verdi 8 p. opera
Bilietai nuo 1—6 Lt.

Ketvirtadienį, gruodžio 15 d.

DON KICHOTAS

Minkaus 4 v. baletas
Bilietai nuo 50 ct. — 4 Lt.

Penktadienį, gruodžio 16 d.

MARKO MILIJONAI

E. O'Neillo 10 p. drama
Bilietai nuo 50 ct. — 4 Lt.

Šeštadienį, gruodžio 17 d.
su K. PETRAUSKU

OTELLO

Verdi 4 v. opera
Bilietai nuo 1—6 Lt.

Sekmadienį, gruodžio 18 d., 14 v.

MIGNON

A. Thomo 4 p. opera
Bilietai nuo 1—6 Lt.

Sekmadienį, gruodžio 18 d., vakare

PELNINGA VIETA

A. Ostrovskio 5 v. komedija
Bilietai nuo 50 ct. — 4 Lt.

Vaidinimų pradžia 19 v. 30 m.
Kasa kasdien atdara nuo 11—13 (šventadieniais nuo 12,30 — 14) ir 17 — 20 v.

EKRANAS

KAPITOL

Nauja Sovkino filma. Sovietų tikrovė ekrane! Meilė, drąsa ir pasiryžimas!

Pergalė

Veikia: Liaudies kiert. artistė Karčagina-Aleksandrovskaja, V. Solovjev, S. Ostroumov ir kt.

Pradžia 4, 6, 8 ir 10 val. vak.

GLORIJA

Pirmą kartą Kaune La Jana filmoje

Šokanti Venera

(Vokiečių kalba)

...bidžiausia iki šiol pamatyta reviu fi...

FORUM

Pirmą kartą Kaune!

Moderniųjų džazo melodijų triumfalinė eisena per visą pasaulį pinasi su širdžių drama filmoje

Meilės ir džazo simfonija

Filmoje „Meilės ir džazo simfonija" dalyvauja eilė pirmaujančių artistų, k. a.: Alice Faye, Tyrone Power, Don Ameche ir kiti.

Priedas: Atostogos kovbojų krašte, Lietuvos kronika ir „Foxo" apžvalga.

SATURN

...hero...

Nauja...
rovą...
mu.
filmos...
Maia...
Lie...
tai vie...
Scenos...
Prie...

16 gruodžio (penktadienis). Trečiadienis (XII. 14) f-te nebuvo nieko ypatinga. Nuėjęs į Liet. Encikl. redakciją Šapokai, Maciūnui ir kitiems paaiškinau apie Prano D. ir Biržio mėnimą, lankymą etc. Šapoka bendrai pareiškė, kad Dielin. nebeesąs neovokos. Kur kas ką pasakė, ten jis dedąsis, išeinėjąs, nedaręs rimto žmogaus įspūdį. Po pietų sėdėjau kiek namie. 6 val. atėjo Veblaitis. Aš parodėjau jam išverstas kai kurias sunkesnes vietas Peter Suchenwirt eilėraščio. 6 val. v. nuėjau pas Dr. Leo. Ten buvo United Press of America atstovas mister Kidd. Užsakęs jam to vakaro „Aidai" pridedamą vietą (žiūrėj taip) parterėje, klausiau apie Klaipėdą. Jis nieko ypatinga nepasakė.

Fakulteto posėdyje buvo iškeltas Dielin. ir Biržo klausimas. Pirmiausia aš referavau. Nutarta eiti pas Rektorių. Visas posėdis praėjo draugiškoje ir ramioje [illegible] nuotaikoje. Vakar (XII. 15) nebuvau pas suimtuosius. Aš praminiau kelią, dabar gali eiti kiti. Visokių spėliojimų, kur kurį gali padėti. Kalbama, kad Dr. Biržas būsiąs paleistas. Su Dielininkaičiu blogiau. Pas jį per jo „žioplumą" rasta šis tas. Kaip žmogus galėjo taip neatsargiai elgtis. Daug kartų jam kiti sakė, daug kartų aš (kokius 4-5) „XX A." sakiau: „Pranai, tu apsižiūrėk!" Tą patį sakė ir kiti.

16v=40.v. P.P.

8v.J.

17 gruodžio (šeštadienis). Vėjuotas oras. Ketvirtadienį (XII. 14) po pietų pas mane buvo atėjęs valandai Viliamas. Jis dabar turi kontaktą su jaunaisiais lakūnininkais (Raštenis, Česevičius, Dausa, Sekmokas, B. Žebarauskas? etc.).

Bet jau jis dar galutinai nepasitiki ir visiškai savo žmogumi nelaiko. Viliamas, akijęs, tuoj man pasakojo, kad šiandien (XII.15) rel. vistodienį jis su juo kartu prie šprasto stalo nepietavęs. Jis papietavęs visai atskirai. Mat vakaryščiai jam diskiai Rastenis davęs suprasti, kad jie (tautininkučiai) nori tarp savęs pasikalbėti. Jis iš to padarė išvadą ir, rodos, tik laikinai nuo to stalo pasitraukė. Aš mačiau, kad Viliamas buvo dėl to užsigavęs ir manęs prašė apie tai niekam nepasakoti. Aš iš viso mudviejų pokalbio gavau įspūdį, kad Viliamas norėjęs apie naujausius dalykus iš manęs pasiinformuoti, sužinoti, kokie yra ryšiai su voldemarininkais, kas čia daroma etc. Graičiausia, kad jis nebuvo atsiųstas kieno nors prašytas, ar iniciatyva. Bet gal jis buvo tam akijęs, kad pasitikėdamas mano draugiškumu jam, galėtų viską sužinoti. Jis mane klausė ir klausė. Aš lyg ką jausdamas nudaviau labai mažai žinančiu. Pagaliau manęs tie klausimai nejaudina. Aš tik daugiau kritikavau Viliamui Smetonos, tautininkų politiką. Per 12-ka metų tik 12.000 partijos narių, ir tų pačių tiek daug yra opozicijoje. Kritikavau jų Klaipėdos etc. politiką. Kritikuoti visada patogiau negu pasakoti tai kas manoma daryti, ypač nežinant grynų klausinėtojo intencijų. Vl. Viliamas pasiūlė man, kad aš sudaryčiau tokio koalicinio ministerių kabineto bent teorijoje projektą. Jis pasiūlė: „Rašyk!" Aš atsisakiau, bet patariau jam rašyti. Jis siūlė: skirtą uis. reik. ministeriu (etc. žr. priedas, Viliamo ranka parašytas). Pakalbėję bėgamaisiais politikos klausimais, išsiskirstėme. Visą vakarą prasėdėjau namie. Kadangi Biliutės sveikata nesitaiso, pakviečiau moterų ligų gydytoją Zubrienę. Aš bijojau, kad

Akmasoolis Mansie kad ... ...
jai nebūtų nėštumo Zubrienė abejoti 8.v.v., konstatavo, kad jos organai tvarkoje, o dėl nėštumo reikią abejoti, ar jis esas greit pasirodys. Ciliutė vis sako, kad jos tikros ligos gydytojai nesuranda. Mes su jos Mama, kuri pas mus ilgas valandas prasėdi, Ciliutę vis raminame ir sakome, kad tai nervai ir tai praeis. Vakare vėlai atėjo Dr. Grinius Ciliutės aplankyti. Jis sakė, kad ant rytojaus tuojau rytą reikią skambinti Dekanui ir eiti pas Rektorių dėl priimtųjų. Šiandien yra tikrinta Prano Biel. sveikata. Jis rastas sveikas ir darbingas. Mažiūtė mananti, kad gali būti Pranas B. išsiųstas į darbo stovyklą. Nutariau rytoj anksti skambinti Malakauskui, kad ~~reikia reikti~~. Dar daug apie tą su Griniumi pasikalbėjome.

Penktadienio (XII-16) rytą 8 v. ryto dar buvau lovoje, kai Ciliutė sušuko: „Telefonas!". Pribėgęs pažinau Kuraičio balsą. Jis prašė tuoj tuoj ar kuo kitu skubiausiai pas jį atvažiuoti. Nujaučiau, kad kas nors bus negero. Nesiprausęs ir barzdos nenuskutęs skubėjau. Besirengiant vėl skambino. Mažiūtė pranešė, kad „Aidukas" rašąs, jog Pranas D. išsiunčiamas į darbo stovyklą 6-ms mėnesiams. Aš jai skubiai pasakiau, kad tuoj tuo reikalu išeinu pas Kuraitį. Nuvažiavęs greit autobusu pas Kuraitį, radau jį susijaudinusį. Kur gi? Jo taip mylimas ir protegruojamas Pr. D. išsiunčiamas į priverstinų darbų stovyklą. Tuoj mudu aptarėva. Jis pas krašto aps. ministerį Musteikį, Prano globėją paišstams, o aš pas Urbšį. Paimęs taksiuką mane

pareiškimui prie Užs. R. M-jos išsodino. Nutarėva „Židinio" redakcijoje susitikti. Ministerijoje Urbšio, su kuriuo iš namų (jo) buvau susitaręs (Kuraičio telefonu) už 20 min. Užs. Reik. Ministerijoje susitikti, dar savo ofice nebuvo. Susitikau ten IV aukšte Dr. Mačiulį. Jis sakėsi jau perskaitęs visą „Žygį". Ten nieko naujo: viskas žinoma maždaug, ką mes esame girdėję, kavinėse apšnekėję, suvirškinę, išspiovę ir vėl negirdę. Aš jo klausiau, kaip reikėtų pastatyti Dielininkaičio klausimą, jei ministerijai tektų jį užsiminti. Mačiulis reiškė opozicionieriškų minčių. Jis sakė, kad reikėtų argumentuoti: jei teisme valia yra jau įrodyta ir tai I-mą kartą žmogus baudžiamas tik kartais sąlyginai. Arba vėl Dielininkaitis... ne koks demagogas, langų daužytojas, ar girtuoklis, kad jį reikėtų siųsti į stovyklą?. Dar ir daugiau dar naudingų patarimų davė Mačiulis. Po to atėjo, tiesa, dar mums su Mačiuliu besikalbant, Urbšio asmens sekretorius Dr. St. Daukša. Aš, atsisveikinęs su Mačiuliu, įėjau pas Daukšą. Jis irgi davinėjo patarimus. Reikią vis tik su Urbšiu pasikalbėti. Nurodinėjo Daukša, kokiais argumentais veikti. Urbšys mane, kaip jis visada yra džentelmeniškas ir mandagus, maloniai priėmė. Painformavęs jį, kad yra žmonių, norinčių stoti į lietuvių-vokiečių dr-ją (Pankauskas, Stankauskas, etc.), aš išgirdau, kad tuo reikalu su juo kalbėjęsis taip pat Pudymaitis. Ir jis norėjęs jau žinoti, ar neverta tuo reikalu gauti Zechlino susitikimą. Urbšys tačiau patarė šiuo metu neiti, nes patogus tam momentas neišąs. Paskui aš paklausiau: „Pone Minis-

tegi, pasinaudodamas Tamstos malonia pasiūlymu, drįstu iškelti vieną gomenišką reikalą!" Ir toliau ėmė, pats po truputį griaudindamasis, dėstyti Pr. Dielin. reikalą. Mano nusistebėjimui Urbšys ėmė rodyti, kad šiuo pavojingu politiniu momentu jaunieji katalikai (ir Dielin., rodos, ?), susidėję su valdemarininkais, siekią nuversti valdžią. Urb. R. M-ris tai traktavo labai pavojingu daiktu. Tokiu momentu pasinaudotų vokiečiai, atimtų Klaipėdą, o naujoji Lietuvos valdžia pasakytų, kad tautininkai jau ją buvo ir taip praradę. Iš šito punkto žiūrėdamas Urbšys labai peikė Dielininkų žygį ir nenorėjo sutikti, kad kitaip galėtų būti. Aš jį ilgai, vis gryždamas ir kartodamas tuos pačius argumentus, įtikinėjau. Mano argumentai buvo tokie. Leonas tokiu įbauginimu jau esąs padaręs klaidą su neumanininkais ir jų byla. Čia Urbšys mane „sunūlė." Tada Leonas buvęs tik paprastas teismo pirmininkas, o gubern. buvęs Navakas, be to, čia buvusi vyriausybės politika. Šitas, man Kuraičio patiektas argumentas, buvo sudaužytas. „Aš jį atsiimu" pareiškiau. Bet pastebėjau, kad tokiu gąsdinimu bus pasiektas priešingas rezultatas. Jeigu vaisius spaudžiamas trupučiuką, jis saldus, bet jei perdaug, jis darosi kartus. Taip ir su valdžios politika. Aš daug kartų įrodinėjau, kad katalikai šitą smūgį visada justų kaip karčią piliulę, kurią būtų sunku nuryti. Tai būtų didelis skandalas. Ir mes jo draugai, „XX a." kolektyvas tai irgi pajustume. Žinome, mus gali ~~„V. D. U. laik~~ inai suvaldyti, bet gerai nebus niekam.

todėl, mano vienos rūšies argumentai buvo, kad Pr. Diel. išsiuntimas į Darbo stovyklą padarytų labai blogą įspūdį katalikų visuomenėje, kurie Dieliniinkaitį gerai pažįsta ir kurios jis yra aukštai vertinamas. Kitos rūšies argumentai buvo tokie: bendrais žodžiais sakant gal ir veikią kai kurie katalikai su voldemarininkais išvien, tačiau Dieliniinkaitis, kiek aš girdėjau ir žinau, visada smerkęs Voldemarą. Čia aš, žinoma, nebežiūrėdamas tikslumo, tik siekdamas kaip nors Urbšį įtikinti, vis jį tikinau, kiek aš žinau, Dieliniinkaitis, kaip ir mes, kiti Voldemaro atėjimą laiko Lietuvos nelaime. Kai kada esame kolektyve kalbėję apie Voldemarą. Mudu su Brazaičiu tada neigiamai išsireiškėva, bevau ir Pr. D. girdėjęs tiek tiek, kad voldemarininkai ruošia perversmą ir kad jis su stud. turėjęs pasikalbėjimus, raginęs į nuosaikumą. Visa tai Urbšiui išdėsčiau. Vis insistavau, kad Dielin. sieįimas su voldemarininkais, tur būt, yra klaidingos informacijos padaras. Ir paskutines jėgas stengiausi, vis dar po trupučiį, ir pabgraudindamasis tai paneigti. Urbšys, atrodė, ne labai norėjo tikėti viskuo pilnai ir turėjo savų argumentų. „Žygio" išleidimas XII. 10 prieš rinkimus ir tuo pačiu laiku studentų streikai, tokiu mums svarbiu momentu, yra ir katalikų ir voldemarininkų darbas. Jis, pasirodo, buvo ne blogai informuotas. Vis siejo vienus ir kitus kartu. Aš, kalbėdamas apie informacijos netikslumą kartais, papasakojau, apie klaidinančią, pav., informaciją Sonkūnui apie mano kalbą sendraugių susirinkime. Kas liečia

„Eyqio" pasirodymą XII.10, aš aiškinau Urbšiui, kad tai yra prigulama dalis. Jo asmeniškai informacijai pasakiau: bs laikraštis turėjo išeiti žymiai anksčiau, bet kol sudaryta b-vė (10.000), gauti leidimai ir kitos kliūtys, dalykas nusitęsė. Mudu kalbėjova gal kokia 50 min. Ahode, kad į galą aš pajėgiau Urbšį įtikinti. Čia, be kitko, figūravo ir šeimos padėties motyvas: žmona su naujagimiu kūdikiu ir nedarės ji ko išgyventi: Ir aš galutinai Urbšį laimėjau, nežinau, bet jis pasižadėjo su Leoni kalbėtis tuo reikalu ir patarė eiti pas Mironą. Dar atsisveikinant sustoję pasikalbėjova. Aš jam rezumavau dar kartą savo argumentus.

Iš Urbšio išėjęs nuėjau dar pas Dr. Daukšą. Kalbėjova ir šiaip ir taip. Jis pasakė: Urbšys ir bendrai valdžia kritiškai imanti krikdemų santykius su valdemarininkais. Daukša papasakojo: V. teatre per vieno spektaklio pertrauką praeitą šeštadienį susitikęs du pažįstamu at-kus, gerai nenugirdau, rodos, iš Klaipėdos. Daukša atkbėjęs, kas čia per studentų mitingą per netvarka buvusi daryta. Pasigirdęs skambutis ir jie išsiskyrę, bet tiedu studentas pasakę: „Niekonežinai. Čia mes veikiame išvien!" Mudu abu su Daukša tokiems žygiams nebuvova linkę pritarti. Dar šį bei tą suminėjau iš pasikalbėjimo Urbšiu ir atsisveikinau. Dar sutikau tą žurnalistą Mister Kidd. Jis turėjo eiti pas Urbšį. Tiesa, aš pas Urbšį jo vardu, tikėdamas, kad jis jau yra išvažiavęs minėjau, kad iš jo girdėjęs, būk vokiečiai prieš 5-6 savaites Klaipėdos klausimu persiorientavę ir ieško formos jį prijungti. Aš dar

esu girdėjęs iš Dr. Leo, bet jo čia nenorėjau maišyti, todėl žemėlabai. Jei Urbšys to Kidd per audienciją paklausė, tai galėjo apie mano informaciją keistą nuomonę susidaryti. Pats Urbšys pasakė, kad esą jau žinoma: vokiečiai nenori dėl Klaipėdos triukšmo daug kelti, bet pačius Klaipėdiečius jėgomis prisijungti. Minėjau anglų laikraščius, apie kurios grinių pakė. 164

Iš U.R.M-jos dūmiau į „Židinį". Ten radau Jasiukevičių ir Leimoną. Kuraitis išėjęs į Saug. Dep-tą. Nuėjau ir ai. Radau Kuraitį, Skrupskelį ir daugelį kitų (ateitis kidus). Trumpai su Pranu D. kalbėjau. Aš jam į ausį, liudininkui duris darant, pasakiau, kad Urbšis pareiškė: ~~[illegible]~~ tau teks būti ten ne ilgiau vieno mėnesio. Aš dar trumpai paminėjau: spaudžiau Urbšį, kad būtų įsakymas, jei ne atšaukiamas, tai bent kad būtų nevykdomas. Man Mačiulis buvo pataręs: prašyti, kad būtų atidėtas įsakymo vykdymas laikinai, kol, pav. Pr. D. naujai nuosikals. Aš apie tai buvo kalbėjęs.

Iš Pr. Dielininkaičio su Kuraičiu nubėgova į Laisvės 3. Čia vėl visokių skambinimų. Mironas skambino Leimonas, bet tas dėl ligos šiandien negalįs priimti. (šiz ryt!) Kelis kart, labai nerimdamas, Kuraitis skambino Musteikiui, pas kurį buvo buvęs, ar tas jau nuėjęs, ar jau kalbėjęs su Leonu telefonu. Ir vis taip keliskart. Pagaliau mudu pačiudu su Kuraičiu nubėgova į Vid. R. M-ją. Bet Leono dar nebuvo. Iš ten mudu bėgova į Saug. Dep-tą pas Povilaitį. Pas įnogus leidoši į placias šnekas.

Vėl didelis įrodinėjimas iš paskutinių jėgų. Ką Kuraitis pradėdavo, aš pabaigdavau. Abu buvova labai iškalbingi. Aš keliskart sakiau, kad nuo Povilaičio referavimo pareis Pr. D. klausimas, nes pasirodė, kad Saug. Dep-tas ir Pr. D. apie tokį nutarimą, kurį „L. Aid." paskelbė, nieko nežinojo. Povilaitis darė priekaištų, bet leidosi įtikinėjimas. Aš vis bandžiau neigti Pr. Diel. santykius su voldemarininkais. Įrodinėjau vėl: katalikiš visuomenė skaudžiai pergyvens, dauguma turės daugiau bėdų, kils daug nepasitenkinimo, teismas nubaustus sąlyginai paleidžia, galima nubausti, bet neiyadyti, šeimos padėtis etc. Kuraitis kitaip įrodinėjo: Jūs patys dedate dinamitą po vyriausybe, Jūs patys tokiu būdu verčiate valdžią etc., nes girdi tai daugiau kenkia. Povilaitis: Poni aš esu tik valdininkas. Man pavesta, kad žmonės galėtų ramiai miegoti ir savo kapitalus ramiai saugoti. Kuraitis atsigręžęs ir įtikinėjo, kad tik Pr. D. būtų paleistas. Povilaičiui jis sakė: Tamsta daugiau galite negu ministeriai, nuo Tamstos daugiau priklauso etc. Povilaitis pataré, vis sakydamas, kad jis nedaug gali, bet pagaliau, berods, dėl mūsų atkaklumo, šiek tiek laimėtas, eiti pas Leoną. Mūsų pasikalbėjimą nutraukia telefonas: Min. Leonas kviečia pas save. Dar tie patys žodžių apsimainymai.

Nuėjome su Kuraičiu pas Min. Leoną. Paaiškinu Kuraitis sakė, kad Berlyno įsakymu Klaipėdos voldemarininkai paleisti. Arbitras, tiesa, gal teisingai įrodinėjo, kad 230 voldemarininkai veikia su vokiečiais, jų pinigais.

įsakymo as Dr. Bielin atlikti ...

Pas Leoną iš karto nepasisekė. Kuraitis ėmė kalbėti: Tamstos patys dedat dinamitą, universitete patys vyriausybę. „Tai Tamsta manęs gąsdinti atėjai" ėmė nepatenkintas keliskart kalbėti Leonas. Kuraitis taip buvo įsikarščiavęs, kad tik pamažu tegalėjo savo toną įvelninti. Aš jau buvau sakęs, kad reikėtų tą įsakymą atidėti. Ir tuo Leonas, uigautas Kuraičio tono, buvo nepatenkintas: Tamstai atėjai manęs mokyti. „Vienas baugini, o kitas mokyti." Paskui vėl tie patys argumentai: Diel. ne demagogas, geras, visuomenei žinomas žmogus ir t. t. Aš vėl paneigiau santykius su voldemarininkais, tuos pačius argumentus kartojau, modifikavau. Leonas pasakė (man bent) šį tą naujo: „Pr. D. nenori su mumis kalbėtis. Jis nieko nesako ir tyli." „Tai Tamstos jį, išeina, baudžiate už tylėjimą. Tylėjimas yra dažnai garbingas" pastebėjau aš. Diel. vertęs, pasakojo Leonas, jį „barę" telefonu, kaip jis galima išsisukti. Savo laiku (prieš kelias dienas) atėjęs, rodos, pas Leoną Karvelis ir jį bandęs terorizuoti: Jei suimtųjų etc. nepaleisit, būsiąs kraujo praliejimas. Mes už tai jį nenubaudėme. Dielininkaitį aš nepaliksiu nenubaustą. Kuraitis gi Povilaičiui ir Leonui giedojo, kad, girdi, reikia jį visai paleisti. Aš tiek toly niekur neėjau. Toks nepsichologiškas pasiūlymas! Leonas dar minėjo: norėjęs Pr. D. nuo 1939 m. pradžios padaryti socialinės apsaugos dep-to direktoriumi, bet Šostakas esąs per silpnas. Aš pastebėjau: taip jo nuomo-

agi Dėl. pirmiau ir dabar esas be galo didelis skirtumas. Leonas paskelbė, kad dar gal jis dar jis pasikviesdas. Ypač Leonui nepatiko, kad Dielin. neoikalbak ir esas turėjęs santykių su valdemarininkais. Aš vis bandžiau tai neigti. Pas Leoną buvova, berods, visą valandą. Aš jau vis norėjau eiti, nes buvo matyti, kad Leonas užsispyręs. Kuraitis prašė tiesiog jau vaikiškai maldaudamas pakeisti sprendimą. „O kaip jis galėjo, kaip katalikas, priimti civil. metrikaciją", sakė į kai kokią aštrią Kuraičio pastabą. Labai daug visaip ir ilgai kalbėjome. Aš stebiuos, kaip Leonas su mumis tiek daug turėjo kantrybės. Bet jis vis nedavė vilties. Mūsų pokalbio metu kai kas Leonui skambino. Atrodė, kad Musteikis, nes kalbėjo Pr. D. reikalu, bet Leonas nedavė vilties. Leono partneris taip garsiai kalbėjo, kad buvo galima girdėti. Kalbėtojas siūlė gydytoją, kuris įrodytų, jog Pr. D. dėl sveikatos negalės dirbti priv. darbo stovykloje. Dar daug visokių įrodinėjimų, bet vis Leonas teigė, kad ką yra numatęs įvykdys. Tada Kuraitis prašė nors 2 dienas atidėti išsiuntimą. „Kodėl būtinai 2 dienas" vis klausė Leonas. Kuraitis negalėjo tikrai pasakyti. Čia buvo turima galvoje būsimas rytoj Leimono pasikalbėjimas su Mironu ir kt. žygiai. Mudu su Kuraičiu ėjova iš audiencijos galutinai nesinodami, ar Leonas sumink[š]tins savo sprendimą. Kuraitis vis kėlė platesnio požiūrio reikalą, vis sakė, kad kartais dalykai iš toliau atrodo kitaip. Aš vis dar siūlau nevykdyt.

įsakymo aš Dr. Dielin. atiduoti teismui. Prisikambaryje mud-
viem išeinant ~~Aimis~~ buvo beveik su mudviem kartu atė-
ję Povilaitis ir Roemeris. Tuoj Roemeris nuėjo pas Leoną,
o mudu Povilaičio dar prašėva, kad jis spaustų. „Kie-
tas Tamstos viršininkas! Kietą turi Tamsta viršininką"
pastebėjau aš. Kuraitis ir toliau prašė, maldavo. Prisidėjau
aktyviai ir aš. Jau buvo 11½ val. Kuraitis norėjo, išėjus
iš V.R.M. eiti į „XX A.", bet taip buvo susimaišęs,
kad ant Duonelaičio–Gedimino gatvės kampo nebeži-
nojo į kurią pusę... Aš tuoj nudūmiau namon pas
sergančią Ciliutę, kuriai buvau protarpiais du kartu
skambinęs. Namie ją trumpai painformavau, pavalgiau
pusryčius ir išdūmiau į un-tą, nes jau buvo beveik
12-ta. Malakauskui čia referavau, kad atpasisekė dar
išgelbėti Dielinin. (Kuraičiui, tiesa, egzistavo tik
Dielin. Jis buvo žiauriausiai ir nebaustas. Kitų mu-
du nė neužsiminiva). Čia betriūsiant paskambino
Dekanui Rektorius. Dielininkaičiui skiriamas 6 mėn.
išsiuntimas į Vilniaus apskr. Malakauskis tai laikė
Roemerio pasisekimu. Man irgi taip tuo momentu
atrodė, nes Leonas mudviem jokių vilčių nebuvo
davęs. Aš galvojau gal Roemerio pasirodymas, kuris
buvo trumpas, galutinai „pribaigė" susvyravusį Leoną,
kuriam mums palankiai turėjo referuoti ir Povilaitis.
Leonas, tiesa, buvo sakęs, kad Diel. gal tik vieną mėn.
priv. darbo stov. būdų, jis tik kalbėsis.

233

Aš tuoj paskambinau Dielininkaitienei. Ji jau apie tai žinojo iš Pr. D. Skambinau į „XXI A." Skrupskeliui skambinau Ciliukei. Grįždamas namon užėjau pas Dielininkaitienę. Raminau, kad, jei algos jos vyras negautų, turbūt, Fondas mokėsiąs. Po pietų man paskambino Dielininkaitienė. Pr. D. jau radau namie. Mudu jo kambaryje pasišnekėjova. Aš švelniai jį bariau už neatsargumą. Pasirodo, grįžęs iš kino 12½ (buvo seanse 10-12) Grajausko laiško net pilnai neperskaitęs paliko ant stalo (galutinai jo turinį patirtino jau Saug.-D-te), o tas projektas rastas jo stalčiuje tarp paskaitų. Pasirodo, kaip Pr. D. aiškino, jau senokai buvę susižinojimo principais „grupių, kurios tarp savęs sutaria." Toks projektas buvęs išdirbtas jau seniau. Be Pr. D. pastabų ten buvo Audicko pastabos irgi ranka, ypač apie savivaldybas. Paskui Butėnas pagaminęs iš to daugiau. Nenorėdamas įklampinti kitų Pr. D., kaip jis sakėsi, sukūręs tokią istorijėlę per tardymą: Man įdavė vienas studentas padaryti savo pastabas, o paskui aš jam prie progos grąžinau. Tardęs jį Januškevičius. Pr. D. daug ką neaiškiai minėjo. Jis norėjo, kad Audickui būtų pranešta, kad tas žinotų, kaip aiškintis. Vėl teisinosi jis dėl savo nepasimosimo kratai. Iš namų aš paskambinau Butėnui, kad pas Diel. užeitų. Vėliau man skambino Skrupskelis nustebo, kad Diel. jau namie. Interesavo, kad jis

Vakare pas mane užėjo. Aš nuėjau pas P. Strods, Latvių pasiuntinybės sekretorių, kuris man turėjo paiuformuoti apie Kaizerwalds (Vacho sanatorija). Iš jo gavau du „Libbys" ir Jamaicos vyno „Rom". Ir jis stebėjosi mūsų dabartiniais ginčiais. Aš kai ką jam pasakiau. Jis smerkė voldemarininkus! 167

Vakare atėjo Skrupskelis. Jis kartojo tą patį, ką anksčiau buvo L.K.M. Akademijos posėdyje sakęs: atvažiavo agitatoriaus nuotaikos klaipėdiškiai studentai, kurie savo opozicijoniniškuose mintijimuose daug toliau pažengę, čia apėjė visas korporacijas (tautiškąsias). Jie esą Klaipėdoje (ir kat-kai) Voldemaro šalininkai. (Leonas, tiesa, sakė, kad Valančius ir Pajaujis esą už Voldemarą). Būtas buvęs gana radikalus. Dielininkaitis švelnino. Ir toji studentų rezoliucija išėjusi, daug pat Dielininkaičiui veikiant, nuosaikesnė. Buvau anksčiau jau iš Diel. girdėjęs, kad yra kokia tai įtaka studentams daręs. Skrupskelis ne viską man pasakė ir pastebėjo, kad gerai, kad aš jų ryšių su voldemarininkais nežinąs, bes aš būčiau ne ~~būčiau~~ galėjęs taip įtikinančiai ginti. Dabar man yra aišku, kad yra buvę aiškūs ir nuolatiniai ryšiai su voldemarininkais. Skrupskelis dar daug žino. Jis pasakojo apie Mirono nevykusius, tiesiog chuliganiškus manevrus, kai jis voldemarininkus priėmęs į Min-rių kabinetą ir norėjęs, netiksliai informuodamas [nuo] Katalikų juos atkirsti. (Žr. dar „Tygio" paskut. psl. „Naujas minist. kabinetas"). Panašiai man pasakojo Skrupskel 235

kaip Mironas, išnaudodamas Skulgiuslio-Krupavičiaus „Pro memoria" norėjęs pasakyti, kaip neigiamai katalikai atsiliepia apie valdemarininkus. Tuo jis norėjo valdemarininkus laimėti.

(XII. 17)

Šiandien man aišku, kad mūsų vakarykštis laimėjimas, dėl kurio mane Pr. D. sveikino, J. grinius ir J. Ambrazevičius skambino, sveikindami, nėra labai garbingu būdu, įtempiant pasaulines jėgas įrodinėjimui, pasiektas. Mes įrodinėjome prieš tiesą apie valdemarininkus. Juk aš neaiškiai žinojau, užtad tuo labiau norėjau įtikinti. Pasirodo, Kuraitis irgi gavo Pr. D. labai nurodymus, prisidėjęs, gal šiek tiek dalyvavęs, bet gynė kiek tik įmanydamas nebežiūrėdamas žodžių tikslumo. O juk, jei kas veikiama, reikia ir ausų. Man tik gaila Diel-nės, kuri vakarykšte susirinkime, kaip Maižiutė sako, verkusi keliais atvejais. Veikti, ypač taip viešai blefuojant, darant iš to veikimo bravūrą, o paskui iš paskutiniųjų stengiantis išsiliuosuoti, nėra perdaug garbingas kelias. Taip aš šiandien dėsčiau Pakštauskiui, ir jis man visai pritarė. Tik, žinoma, kai niekas nebaudžia tautininkai visai susimirsta. Tik man atrodo, šitaip nesidaro perveikiniai, ir aš Leonui sakiau, kad tai buvo „jaunųjų darbas". „Jaunųjų" užuotų gal baust už „durnumą" buvo teisingi Viliamo žodžiai. Man tik atrodo, kad veikiant

 reikia daug didesnės pavlaptiės. O kai vieni kalėjime,

Kiti turi tą darbą tęsti. Pranui Dičl., tiesa, būtų teisę išvysti tą darbo stovyklą, apie kurią gražų aprašymą ir jo ištraukų buvome išspausdinę „Duonoj ir Darbe" skyriuje. Tada Čepėnas pasakė: „Palauk, ar pats nepamatysit, kaip ten yra gera". Šitai vakar prisiminiau ir tai man Čepėnas priminė. 168

Šiandien grįžiau kartu su Paršitu ir Viliamu namon. Atsiskyrus su Paršitu, Viliamas daug pasakojo, kaip jo šefas yra neatsargus, komandiruočių pinigus naudoja ne tam, kam reikia, jam dovanotas knygas geogr. institutui brangiai parduoda, kokį „Chlamą" atvežęs iš Vilniaus brangiai pardavė. Žodžiu, Paršitas buvo atvaizduotas iš pačios blogosios pusės. Man, atrodė, tuose žodžiuose buvo daug tiesos. Mokslininkas Paršitas yra joks! Tai aš esu senai pastebėjęs. O Viliamo nuomone, jis ir savo sumanymuose ir darbuose esąs labai nepastovus. Esąs godus ant pinigo, ypač neatsargus ir menkiausias administratorius. Niekada jis laiku neateina į posėdį, visada baisiausiai išsiblaškęs.

Šiandien dar un-te su Valkausku kalbėjova apie normanus. Jis įtaruoja 11–13 amž. žygiai kurių daug darę lietuviai. Užsiminėme apie diplomatus. Šaulį jis pavadino sibaritu ir didžiausiu tinginiu. Du mėnesiu jo Ribbentrop. nepriėmė ir vis jis buvo laikomas. Žinių pargabenti Urbšys nusiuntė ir Karal. Dymšą, kuris Berlyne galėjo

pasikalbėti su šiaip žemu valdininkėliu. Skandališka šito meto politika, kai Klaipėda braška. Ne viską čia esu iki visų smulkmenų iš tų paskut. įvykių užfiksavęs, bet daugumą stengiausi sau užrašyti.

Dabar kas vakarą, jei esu namie, klausausi „Heimatdienste" pranešimų. Vakar buvo pasakyta reikšmingi žodžiai: „Memelfrage ist eine deutsche Frage". „Die wirtschaftlichen Interessen müssen hinter den völkischen zurücktreten." Ar yra pas mus koks nors ryžtingumas valdžioje tuo klausimu, pav., pradėti su vokiečiais derybas etc., ar tik smetoniškas delsimas, laukimas, rimojimas, tupčiojimas vietoje. Be pertraukos rašyta 4 v. 15 m. – 8 v. 45 m. vak.

Šią visą savaitę, ačiū vaizduoje staiga įvykusių sueiminų ir čia aprašytų mano įvykių, mokslo srityje nieko nepadariau visas 6 dienas. Mano „medžių kultas senov. liet. religijoj" nepajudėjo nė per nago juodymą. Parašiau tik porą straipsniukščių į Liet. Encikl. (Eufemija Gedeminaitė, Eustachijus). Bendrai dabar atmosfera mokslui nepaprastai nepalanki. Politiniai įvykiai labai išblaško. Aš vėl tačiau bandysiu susikoncentruoti. Perdaug sspaltuoti nenaudinga. 9 val. 45 m. vakaro

18 gruodžio (sekmadienis). Išėjęs vos tik atsikėlęs (8.15) ir apsirengęs nuėjau pas Pr. D. Maniau rasti Kuraitį ir kitus jį išlydinčius. Radęs tik besimosiantį vieną Pr. D., nutariau eiti į stotį jo išlydėti, ne iš namų lydėti. Pr. D. man pasakė po dideliu sekretu, kad vakar buvęs pas jį atėjęs plk. Aleksandravičius. Jisai kalbėjęsis su Germanu. Tas pa-
238 sakęs: mes voldemarininkai dabar valdžioje ne ką

reiškiame. Čia sėdi tik seniai. Pagal jėgų pasireiškimą ir jų svorį būsias po mėnesio sudarytas projektas įtraukti atsiras grupes į Min. Kabinetą. Tas projektas esąs jų rūošiamas. Todėl iš to, berods, Aleksandr. ir ypač Pr. D. padarė išvadą, kad reikia toliau aktyviai veikti ir demonstruoti savo jėgas. 169 Vakar buvęs pas Mironą Leimonas. Mironas net nusiskbėjęs kalbinęs aktyvistų. Jis sakęs: reikia užmiršti praeitį, o dabar reikalinga tik galvoti apie ateitį. Aš tam posakiui nedaug skyriau reikšmės, o Pr. D. mano, kad tai reikšminga.

Stotyje nieko dar iš lydėtojų neradau. Nuvykau pats pirmasis. Paskui atvažiavo auto-taxi Pranas D. su Mairiūnu, Vytaut. Valiukevičiu ir Kuraičiu. Kuraitis užmokėjo. Jis turėjo paskutiniu laiku daug progos Pr. Diel. reikalais išleisti daug pinigo. Manau, kad ir už ligoninę Maryliui etc. jis užmokėjo. Išlydėti susirinko daug žmonių. Buvo Paukštys, Ambrazevičius, Barauskas, daug studentų ir kt. Buvo ir plk. Aleksandravičius, su kuriuo čia susipažinau. Buvo dar ir Dovydaitis, daug mergaičių stud., etc. Grįžtant prof. Kuraitis man su Leimonu dėstė. Jo reikalingi dabar populiarinti ir vyriausybės sferose platinti keli dalykai, kuriuos jis suformulavo į atitinkamus tris principus: 1) Lietuvoje kitų partijų nebėra. Visos jos yra išnykusios. Yra tik vienintelė tautininkų partija, kuri gyvena senais partiniais pagrindais. Ji, kaip partija, yra didelė kliūtis į konsolidaciją. Reikia paklausti ar ką nors padaryti tos partijos gen. sekretoriumi. Tai turėtų būti lietuvių partija ar kas panašaus.

Antra — ministerių kabinete reikalinga ne partinė koalicija, bet asmenybės. Reikia sudaryti asmenybių kabinetą iš pačių geriausių žmonių. 3) VDV yra nesistemiška ir nenaudinga sistema. Reikia joje pasodinti Dr. Bistrą. Aš buvau dėl tos dalyvių skeptiškas, nes nei Mirono nei kitų negaliu įtikinti. Atsisveikinant su Kuraičiu dejsčiau: Pr. Dielininkaičio pasakymas ir viešas veikimas buvo blefavimas, išsigąstas bravūro. Kaip neatsargiai jis išlampino gražiausią pats to laiško turinį susirinkusiems tik daug. depts. Negalima taip viešai per stud. etc. veikti. Aš galėjau pas Povilaitį, Urbų ir Leoną energingai neigti santykius su valdemarininkais, nes nieko nežinojau. Susirinkęs visus aut rytojaus man buvo nemalonu. Kiekvienas judėjimas ar darbas reikalauja aukų, kurios turi jį stiprinti. O kai šį kartą žmogus įkliuvo per naivų neatsargumą, mes iš vailio nežinių, per far ir užtai išsigąstame Pr. D. gelbėti ir prašyti, maldauti tų, prieš kuriuos jis kovojo. Ar Kuraičiui tai girdėti buvo malonu, abejoju. Nusiskęs dėl jų santykių su valdemarininkais, bet toliau nebeišdėstęs, nuvažiavau autobusu (iš Ukmergės plento) namon. Pietums pas mus atėjo Griniai. Aš Griniui tą patį išdėsčiau, ir jis negalėjo lig nors priešinga pasakyti. Jam tą patį, ką man Pr. D. sakė, kalbėjęs plk. Aleksandravičius. Yra palikęs komitetas, ir jis turėtų toliau veikti. Grinius buvo labai patenkintas mano pasmerkimu vėlių dienų aktyvių veikimu. Jam išėjus aš tai vakarą globojau Ciriutę, nes jai vėl blogai

240

Lietuvos Studentijai Valdžia neleido suruošti mitingo,kuriame norėta aiškiai pabrėžti,kad svetimtaučiai žiauriai stabdo mūsų tėvynės pažangą.Bet Studentija susirinko ir spontaniškai pajuto tikruosius krašto pažangos stabdžius ir paskelbė T A U T A I tokią rezoliuciją:

Tikroji krašto pažanga reikalauja iš tautos daug herojizmo,optimizmo ir entuziazmo.Dabartinio režimo vyriausybė privedė užsienių politika prie katastrofų,o kraštą įstūmė į depresiją,pesimizmą ir apatišką nesidomėjimą tautos ir valstybės reikalais.Vilnių ir Klaipėdą prisimines Lietuvis pergyvena gėdą.Tauta be garbės gyventi negali! Cekoslovakija pergyveno mažesnę katastrofą:ji nustoje teritorijos,bet nustebino pasaulį tautos konsolidacija.Tai buvo atsiekta dėl to,kad buvo pakeista iš esmės visa Vyriausybė,kuri privedė prie katastrofos.Studentija šiandien šaukiasi į tautą,reikalaudama,

1.Kad būtų pakeista dabartinio režimo visa vyriausybė ir kad būtų pašaukta konsolidacinė,tautines vienybes vyriausybė iš tauriausių ir gabiausių žmonių,kurie remtųsi plačiausiais tautos sluoksniais,o ne kuria grupe,

2.Kad į šį tautinės kurybos darbą būtų pašauktas iš ištrėmimo prof.Voldemaras.

L i e t u v o s S t u d e n t a i! Eilė mūsų brolių metė studijas,stvėresi ginklo,kada reikėjo mūsų kraštą ginti,šiandien reikia mūsų kraštą vėl gelbėti! Mes turime parodyti tautai savo vieningumą!Todėl gruodžio m.12,13 ir 14 d.d.V.D.Universitete

G E N E R A L I N I S S T R E I K A S

Prekybinis ir Pedagoginis Institutai jau streikuoja.Neparduokime dėl užskaitos ar parašo studentijos vienybės ir Tautos reikalų!

Laimėjimai reikalauja aukų! Vėliau jūs didžiuositės savo pasiryžimu ir aukomis!

V.D.U. S T U D E N T I J A.

Gautas

1938 XII 12

gauta 1939-I-27.

I

Studentai, apie gruodžio 10 d. tragediją, kada policija kruvinai mušė studentus ir žiauriai daužė net studentes, mes nekalbėsim, li[illegible] at atkeršija žiauriesiems. Bet mes negalime nepaminėti prorektoriaus Blažio žygių. Tegul profesorius Blažys žino, kad jo posakius "policija gerai darė tvarkydama studentus" ir "aš jus pirmas vesiu į nuovadą", mes atsimename. Mes dar neužmiršome, kad tą vakare prof. Blažys, užuot jaudinęsis dėl suimtų ir Universitete policijos apkultų studentų, pyko, kad jis negalįs eiti normaliu laiku miegoti. Mes nesuprantam prof. Blažio elgimo, kad jis, būdamas autonominio Universiteto RŪ[illegible] ų ... [illegible], išdavė šimto studentų pavardes policijai ir pats, atsistojęs prie durų, drauge su policija tikrino studentų asmens dokumentus. Tokiu Universiteto istorijoje negirdėtu vergišku nuolaidumu stebisi net policija. Ar supranta prof. Blažys, kad jo neryžtingumas ir nuolaidumas padrąsino administracijos organus žiauriai nubausti studentiją. Tegul žino prof. Blažys, kad ligi jo laikų prorektoriams vardas buvo siejamas su didžiausia iš studentijos simpatijomis, nes vyrai, kurie šį vardą nešiojo, ją mylėjo. Tiesa, jie dažnai dėlto nukęsdavo, bet už tat studentijos mintyse jie pasiliko ir pasiliks visada kaip kaip vyriškumo ir taurumo pavyzdys. Mes manom, kad prof. Blažys apgalvos savo elgesį, padarys tinkamas išvadas iš studentijos nusiteikimų ir neverš studentiją griebtis skaudaus mūsų istorijoje negirdėto studentijos streiko.

II

Gruodžio 10 d. studentai Kiela ir Paulionis, ... [illegible] prieš akis vien tautos reikalus ir rizikuodami savo ... [illegible], pasakė drąsų tiesos žodį Universitete. Tą įvykį vertinti tebuvo Universiteto vadovybės kompetencija, nes tai tasitiko Universitete, bet policijos organai tiems drąsiems vyrams greit sprendimą įvykdė: Kiela dar ir šiandien ardo savo sveikatą darbo stovykloj, o silpnos sveikatos Paulionis uždarytas fortų kalėjime. Tiesos žodžių išsigandę, administracijos organai ištrėmė iš Kauno visą eilę studentų, o paskutiniu metu į darbo stovyklą išsiuntė ir stud. ... [illegible], kuriame jokių kaltinimų nerado.

Studentai, mūsų organizacijos negali pareikšti savo protesto prieš studentų kankinimą, nes jos bijo rizikuoti savo egzistencija. Bet studentijos masėse spontaniškai prasiveržia tiesos balsas, tiesa, parašais nepatvirtintas, bet už tat tikras Alma Matris balsas, dar daugiau – mūsų tėvynės balsas. Tas balsas reikalauja, kad kankinamiems studentams būtų tuojau grąžinta laisvė, nes jų laukia studijos. Jei mūsų reikalavimas nebus tuoj įvykdytas, mes už galimus įbėgtos studentijos žygius atsakomybę primetam tiems ponams, kurių įsakymu studentai buvo nubausti. TEGUL TIE PONAI NEPROVOKUOJA STUDENTIJOS [illegible]!

Stud. [illegible] 112

<u>C o l l e g ė s-C o l l e g o s</u>!

Protestuodami prieš brutalius policijos žygius,prieš nekaltų studentų kalinimą,nežmonišką Dimitravos katorgą,mes primename Collegoms-ėms,kad Vyriausybės duotieji pažadai netesėti.Priešingai,ji yra pasirengusi naujam terorui.

Nubaustiesiems studentams,kaip skelbė ,nebuvo dovanota:vieni nešė Dimitravos katorgą,kitiems-vienuolikai,Apskrities Viršininko nubaustiesiems,apie bausmės nuėmimą nieko nepranešta.Dr.P.Karvelis, p.S.Kompaitis ir kiti tebekankinami.

Protestuodami prieš tai,Vasario 16 dieną kviečiame visus idealistus lietuvius studentus <u>b a d a u t i</u>.

Mes apeliuojame į Jūsų nepaperkamą idealizmą!

S t u d e n t a i A k t y v i s t a i.

Turinys. psl.

Pastabos.

1) Abu sąsiuviniai (II) nuo lapkr. 3 d. 1918 m. iki 16 lapkr. 1918 m. buvo leisti perskaityti AK.

2) Nuo 16 - XI iki 27 - XI jie siuntinyje gulėjo pas AK.